

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

GALATA SURLARININ YIKIM SÜRECİ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Esra OKUR**

Anabilim Dalı : Mimarlık

Programı : Mimarlık Tarihi

HAZİRAN 2011

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

GALATA SURLARININ YIKIM SÜRECİ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Esra OKUR
(502071112)**

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 02 Mayıs 2011

Tezin Savunulduğu Tarih : 10 Haziran 2011

**Tez Danışmanı : Prof. Dr. Turgut SANER (İTÜ)
Diğer Jüri Üyeleri : Doç. Dr. Deniz MAZLUM (İTÜ)
Doç. Dr. Nadide SEÇKİN (YTÜ)**

HAZİRAN 2011

Yanımda olan herkese,

ÖNSÖZ

Galata surlarıyla tanışmam, mimarlık lisans öğrenimim sırasında Prof. Dr. Turgut Saner'in açmış olduğu "İstanbul Tarihinde Büyük Projeler" dersinde Galata ile ilgili yaptığımız bir çalışmaya dayanmaktadır.

Tez konusunu bana tavsiye eden ve çalışma sırasındaki katkılarından ötürü danışmanım Prof. Dr. Turgut Saner'e,

Desteklerinden dolayı değerli jüri üyelerim Doç. Dr. Deniz Mazlum ve Doç. Dr. Nadide Seçkin'e,

Osmanlı Arşivi'nde Osmanlıca belgelerin çevirisinde yardımlarını esirgemeyen Fuat Recep'e ve arşiv çalışanlarına,

Kaynak ve harita incelemelerim için Osmanlı Bankası Arşivi, Atatürk Kütüphanesi ve İstanbul Araştırmaları Enstitüsü görevlilerine,

Alan çalışmasında Galata'yı benimle defalarca gezen ve fotoğraflayan, hayatta her türlü kahrımı çeken ve bana her zaman destek olan Murat Coşkunçay'a

Destekleriyle her zaman yanımda olan aileme,

Ve çalışmada emeği geçen herkese,

Sonsuz teşekkür ederim...

Haziran 2011

Esra Okur

(Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	v
KISALTMALAR	ix
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xi
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiii
ÖZET.....	xvii
SUMMARY	xix
1. GİRİŞ	1
2. ANA HATLARIYLA GALATA’NIN TARİHSEL GELİŞİMİ	3
3. GALATA SURLARI.....	19
3.1 Genel Özellikleri	19
3.2 Bugüne Ulaşan Bölümleri	22
4. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ BELGELERİNDE GALATA SURLARI.....	49
4.1 Galata Surları’ndaki Onarım Çalışmaları.....	49
4.2 6. Belediye Dairesi’nin Kurulması ve Galata Surlarının Yıkılması.....	53
4.3 Galata Surları Hakkında Koruma Kararı Alınması	65
5. CUMHURİYET DÖNEMİNDE GALATA SURLARI.....	69
5.1 Menderes Yıkımları.....	69
5.2 Haliç Metro Geçiş Köprüsü Projesi	71
6. SONUÇ.....	75
KAYNAKLAR	81
EKLER.....	85

KISALTMALAR

A.MKT.MHM.	: Sadaret, Mühimme Kalemî Evrakı
A.MKT.NZD.	: Sadaret Mektubî Kalemî, Nezaret Ve Devâir Evrakı
BEO	: Bâb-ı Âlî Evrak Odası
BİMTAŞ	: Boğaziçi İnşaat Müşavirlik Teknik Hizmetler San. ve Tic. A.Ş.
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri
C.BLD.	: Cevdet, Belediye
DH.MKT.	: Dâhiliye, Mektubi Kalemî
HAT	: Hatt-ı Hümayun
HR.TO.	: Hariciye Nezareti, Tercüme Odası
İ.DH.	: İradeler, Dâhiliye
İ.MVL.	: İradeler, Meclis-i Vala
JdC	: Journal de Constantinople
MVL	: Meclis-i Vala
OBA	: Osmanlı Bankası Arşivi

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge A.1 : Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde incelenen belgelerin listesi 108

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 : Galata bölgesinin farklı dönemlerdeki siyasi ve fiziki durumu.	5
Şekil 2.2 : Cenevizliler'e verilen ilk imtiyaz bölgesi	7
Şekil 2.3 : Galata surlarına asılan arma.	8
Şekil 2.4 : Cenevizlilerin 2. imtiyaz bölgesinin sınırları ve Galata Kulesi etrafındaki surlar.....	9
Şekil 2.5 : Galata surları.	10
Şekil 3.1 : Eugéne Flandin'in 1853 tarihli L'Orient eserinde Azap Kapı ve köprü. .	21
Şekil 3.2 : Thienon'un 1840 tarihli José Maria Jouannin – Jule vs Turquie eserinde Galata Kulesi	21
Şekil 3.3 : Emekyemez Mahallesi'nde bulunan sur duvarları	22
Şekil 3.4 : Atatürk Kitaplığı arşivinde yer alan 1915 tarihli Harup Kapı ve çevresinin krokisi	23
Şekil 3.5 : Yolcuzade Sokak 270 adada yer alan sur duvarının kalınlığı - kuzey cephesi.....	24
Şekil 3.6 : Yolcuzade Sokak 270 adada yer alan sur parçalarının batı cephesi.....	24
Şekil 3.7 : Yolcuzade Sokak 270 adada yer alan sur parçalarının batı cephesi.....	24
Şekil 3.8 : Yanık Kapı Sokak'ta yer alan Harup Kapı ve Yolcuzade Sokak 253 adada yer alan kule.....	25
Şekil 3.9 : Harup Kapı Yanık Kapı Sokak cephesi (solda), Harup Sokak Cephesi (sağda).....	25
Şekil 3.10 : Harup Kapı üzerindeki Arma	26
Şekil 3.11 : Yanık Kapı Sokak 253 adada yer alan sur duvarı	26
Şekil 3.12 : Yanık Kapı Sokak 253 adada yer alan kulenin doğu cephesi (sağda) ve sur duvarının kuzey cephesi	27
Şekil 3.13 : Yolcuzade Sokak'ta yer alan kulenin kuzey cephesi	28
Şekil 3.14 : Yolcuzade Sokak 253 adada yer alan kulenin güney cephesi ve sur duvarı	28
Şekil 3.15 : Yolcuzade Sokak 253 adada yer alan sur duvarı	29
Şekil 3.16 : Arap Camii Mahallesi 1488 adada bulunan sur duvarları.....	29
Şekil 3.17 : Tersane Caddesi üzerinde 1488 ada 25, 67, 66, 56, 100 parsellerin yıkılması sonucu Harup Kapı aksının devamında kemerli duvar hattının doğu cephesi	30
Şekil 3.18 : Tersane Caddesi üzerinde 1488 ada 25, 67, 66, 56, 100 parsellerin yıkılması sonucu Harup Kapı aksının devamında kemerli duvar hattının batı cephesi	30
Şekil 3.19 : Tersane Caddesi üzerinde 1488 ada 25, 67, 66, 56, 100 parsellerin yıkılması sonucu Harup Kapı aksının devamında kemerli duvar hattının doğu cephesindeki kemer dizisi.....	31
Şekil 3.20 : Tersane Caddesi üzerinde 1488 ada 25, 67, 66, 56, 100 parsellerde yer alan duvar üzerinde kapatılan Cevahir Çıkmazı Geçidi.....	31
Şekil 3.21 : Tersane Caddesi üzerinde 1488 ada 86, 83, 102, 17, 18, 19, 20, 21,	

	22 parsellerin yıkılması ile çıkan duvarın güney cephesi	32
Şekil 3.22 :	Tersane Caddesi üzerinde 1488 ada 86, 83, 102, 17, 18, 19, 20, 21, 22 parsellerin yıkılması ile çıkan duvarın güney cephesinde bulunan arma	32
Şekil 3.23 :	Tersane Caddesi üzerinde 1488 ada 86, 83, 102, 17, 18, 19, 20, 21, 22 parsellerin yıkılması ile çıkan duvarın kuzey cephesi.....	33
Şekil 3.24 :	Arap Camii Mahallesi Yemeniciler Caddesi 1508 adada bulunan sur ve kule duvarları ile 1506 adada mevcut olan kule	33
Şekil 3.25 :	Yemeniciler Caddesi 1508 ada 36 parseldeki kule duvarının kuzey ve batı cephesi	34
Şekil 3.26 :	Yemeniciler Caddesi 1508 ada 33, 34, 35 parseldeki duvar hattı güney cephesi	35
Şekil 3.27 :	Yemeniciler Caddesi 1506 ada 14 parseldeki kulenin kuzey cephesi	35
Şekil 3.28 :	Arap Camii Mahallesi Ferme neciler Caddesi 1122 adada bulunan kemerli sur duvarları	36
Şekil 3.29 :	Arap Camii Mahallesi Ferme neciler Caddesi 1122 adada 9, 10, 11 ve 93 parsellerde bulunan kemerli sur duvarlarının kuzey cephesi - Rüstempaşa Hanı'ndan bakış	36
Şekil 3.30 :	Arap Camii Mahallesi Ferme neciler Caddesi 1122 adada 7 ve 8 parsellerde bulunan sur duvarlarının kuzey cephesinde kapatılan kemer boşluğu	37
Şekil 3.31 :	Arap Camii Mahallesi Ferme neciler Caddesi 1122 adada 7 ve 8 parsellerde bulunan kemerli sur duvarlarının güney cephesi	37
Şekil 3.32 :	Bereketzade Mahallesi 162 adada bulunan sur duvarları ve burçlar	38
Şekil 3.33 :	Bereketzade Mahallesi 162 adada bulunan sur duvarları ve güney burcunun Şair Ziya Paşa Caddesi yönü cephesi	38
Şekil 3.34 :	Bereketzade Mahallesi 162 adada bulunan sur duvarları ve güney burcunun Şair Ziya Paşa Caddesi yönü cephesi	39
Şekil 3.35 :	Bereketzade Mahallesi 162 adada bulunan sur duvarları ve kuzey burcunun Laleli Çeşme Sokak yönü cephesi	39
Şekil 3.36 :	Bereketzade Mahallesi 150 ve 151 adada bulunan sur duvarları ve kule	40
Şekil 3.37 :	Bereketzade Mahallesi 150 adada Galata Kulesi çevre duvarları	40
Şekil 3.38 :	Bereketzade Mahallesi 150 adada bulunan sur duvarları	41
Şekil 3.39 :	Bereketzade Mahallesi 150 adada Galata Kulesi çevre duvarları	41
Şekil 3.40 :	Müeyyedzade Mahallesi 115 adada bulunan kule	42
Şekil 3.41 :	Müeyyedzade Mahallesi 115 adada bulunan kule	42
Şekil 3.42 :	Müeyyedzade Mahallesi 115 adada bulunan kulenin doğu ve kuzey cephesi	43
Şekil 3.43 :	Kemeraltı Caddesi'nde 129 adada bulunan kule kalıntısı	43
Şekil 3.44 :	Kemeraltı Caddesi'nde 129 adada bulunan kule kalıntısı	44
Şekil 3.45 :	Kemeraltı Caddesi'nde 129 adada bulunan kule kalıntısı	44
Şekil 3.46 :	Kemeraltı Caddesi'nde 129 adada bulunan kule kalıntısı	44
Şekil 3.47 :	Kemankeş Caddesi'nde 94 adada bulunan eski Galata Mahzeni olan Yeraltı Camii ve sur duvarı kalıntısı	45
Şekil 3.48 :	Kemankeş Caddesi'nde 94 ada 9 parselde bulunan eski Galata Mahzeni olan Yeraltı Camii	45
Şekil 3.49 :	Kemankeş Caddesi'nde 94 ada 9 parselde bulunan eski Galata Mahzeni olan Yeraltı Camii kuzeybatı duvarı	46

Şekil 3.50 : Kemankeş Caddesi'nde 94 ada 9 parselde bulunan eski Galata Mahzeni olan Yeraltı Camii kuzeydoğu duvarı	46
Şekil 3.51 : Kemankeş Caddesi'nde 94 ada 100, 101, 102, 132, 133, 141 ve 7 parselde sur duvarı	47
Şekil 3.52 : Kemankeş Caddesi'nde 94 adada bulunan eski Galata mahzeni ve sur duvarları	47
Şekil 4.1 : Marie de Launay'nin çizdiği 1864 tarihli Galata Surları haritası.....	60
Şekil 4.2 : Launay'nin haritasına göre ara sur parçalarının 1864'deki durumu	62
Şekil 5.1 : Kemeraltı caddesinde istimlakler sırasında tahrip olan burç.....	70
Şekil 5.2 : Tophane'de Menderes dönemi istimlakleri (2 numara:tahrip edilen burç)	71
Şekil A.1 : Galata surları 1432 (Schneider-Nomidis haritası altlık olarak kullanılmıştır)	86
Şekil A.2 : 1858-60 D'Ostoya haritasına göre Galata surları (Schneider-Nomidis haritası altlık olarak kullanılmıştır).....	87
Şekil A.3 : 1864 Marie de Launay haritasına göre Galata surları (Schneider-Nomidis haritası altlık olarak kullanılmıştır)	88
Şekil A.4 : 1905 Goad haritasına göre Galata surları (Schneider-Nomidis haritası altlık olarak kullanılmıştır).....	89
Şekil A.5 : 1912 Celal Esad haritasına göre Galata surları (Schneider-Nomidis haritası altlık olarak kullanılmıştır)	90
Şekil A.6 : 1944 Schneider - Nomidis haritasına göre Galata surları (Schneider-Nomidis haritası altlık olarak kullanılmıştır)	91
Şekil A.7 : 1970 Beyoğlu I. ve II. Etap haritasına göre Galata surları (Schneider-Nomidis haritası altlık olarak kullanılmıştır)	92
Şekil A.8 : 2011 yılında Galata surları Schneider-Nomidis haritası altlık olarak kullanılmıştır).....	93
Şekil A.9 : 1858 - 2011 yılları arasında Galata surlarının yıkım süreci (Schneider-Nomidis haritası altlık olarak kullanılmıştır)	94
Şekil A.10 : 1858-60 D'Ostoya haritasında Galata	95
Şekil A.11 : 1864 Marie de Launay haritasına göre Galata surları	96
Şekil A.12 : 1905 Goad haritasına göre Galata surları	97
Şekil A.13 : 1912 Celal Esad haritasına göre Galata surları ve kapıları.....	98
Şekil A.14 : 1944 Schneider - Nomidis haritasına göre Galata surları.....	99
Şekil A.15 : 1970 Beyoğlu I. ve II. Etap haritasına göre Galata	100
Şekil A.16 : Eyice'nin Galata surları ve kapıları haritası	101
Şekil A.17 : Müller-Wiener'nin Galata surları ve kapıları haritası	102
Şekil A.18 : Beyoğlu halihazır haritasında mevcut Galata surlarının yerleri	103
Şekil A.19 : Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde incelenen belgelerde geçen bölgelerin haritadaki yerleri	104
Şekil A.20 : İstanbul Metrosu Haliç Metro Geçiş Köprüsü Projesi Beyoğlu yakası halihazır durum ve tarihi yapılar.....	105
Şekil A.21 : Cristoforo Buondelmonte çizimi.	106
Şekil A.22 : Hartmann Schedel'in Liber Cronicarum kitabındaki ağaç baskı	107
Şekil A.23 : Andrea Vavassore'nin çizdiği kuşbakışı İstanbul panoraması.....	108
Şekil A.23 : Matrakçı Nasuh'un minyatüründe Galata	109

GALATA SURLARININ YIKIM SÜRECİ

ÖZET

Cenevizlilerin Galata’da 1303 yılında belirlenen imtiyaz bölgesinin sınırları 14. yüzyılda son halini almıştır. Bölgelerinin sınırlarını oluşturan surlar içinde yaşayan Cenevizliler, İstanbul’un Osmanlı İmparatorluğu tarafından fethiyle Bizans döneminde kazandıkları özerk yönetimi kaybetmişlerdir. Galata surları Fatih Sultan Mehmet tarafından sembolik olarak bir parça alçaltılmış, ancak bütün olarak yıkılmamıştır.

Osmanlı döneminde yangınlar ve depremlerden zarar gören surlar ve sur kapıları yarattıkları tehlike yüzünden onarımlar geçirerek varlıklarını sürdürmüşlerdir. Surlar artan nüfusla birlikte yapıların arasında kalmış, ancak kapıları Ortaçağda olduğu gibi geceleri kapatılmaya devam edilmektedir. 19. yüzyıl ortalarında batılılaşma süreciyle birlikte belediye örgütünün ilk adımı olarak “Şehremaneti”nin kurulmasının ardından, örnek daire olarak kurulan 6. Daire’nin bir takım gerekçeler ileri sürmesiyle surlar hakkında yıkım kararı alınmıştır. Surların yıkılması ve sur önlerinde yer alan hendeklerin doldurulmasıyla ortaya çıkacak olan 37 hektarlık arazinin satılmasıyla Avrupa’daki gibi kâgir yapıların ve geniş yolların yapılması, bölgenin batılı bir görünüme kavuşması öngörülmüştür. Yıkım kararından yaklaşık 30 yıl sonra da bu surlar eski eser olarak nitelendirilmeye başlanmış, oldukça tahrip olanların yıkılması ancak iyi durumda olanların korunması kararları alınmıştır.

Surların yıkım sürecini takip etmek için incelenen 19. ve 20. yüzyıl haritalarında, surların 19. yüzyıl ortasında büyük bir kısmının ayakta olduğu; 20. yüzyıl başında ise büyük bir kısmının yıkıldığı anlaşılmaktadır. Yıkım kararının alınmasını takip eden 50 yıllık süreçte, her ne kadar karardan 30 yıl sonra korunması gerekliliği üzerinde durulmuşsa da yıkıldıkları görülmektedir.

Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ise Galata surlarından çok az kalıntı bulunmaktadır. Menderes döneminde yapılan istimlâkler ve geniş caddeler açılması için yapılan çalışmalar sırasında, bu yolların güzergâhlarında kalan diğer yapılar gibi Kemeraltı Caddesi üzerinde bulunan bir burç da tahrip edilmiştir.

Günümüzde ise “Haliç Metro Geçiş Köprüsü Projesi” için güzergâhta kalan bazı yapılar istimlâk edilerek yıkılmış; bu yıkımlar sonucu ortaya çıkan sur parçalarının istikbalinin ne olacağı belirsizdir.

THE DEMOLITION PROCESS OF GALATA RAMPARTS

SUMMARY

The borders of concession area for Genoese in Galata, which were declared in the year of 1303, had been finalized in the 14th century. After the conquest of İstanbul by Ottoman Empire, Genoese who were living inside the ramparts, that made up the boundaries of their region, had lost their proprietary government which was achieved in the Byzantine Empire period. Galata ramparts had been lowered a bit symbolically by Fatih Sultan Mehmet, but they were not demolished completely.

The ramparts and rampart gates that were damaged by fires and earthquakes during Ottoman Empire period, had been undergone repairs because of the danger that they created, and continued to survive. With an increased population, ramparts are caught between the buildings but their gates are still being closed at nights, just like in the middle ages. With the westernization applications in the beginning of 19th. century and after the “Şehremaneti” was established as a first step of municipal organization, the demolition decision for ramparts was taken by 6th. Municipality Department, which was founded as a model department, by asserting some reasons . With the sale of 37 acres of land resulting from demolishing ramparts and filling of trenches located in front of these ramparts, constructing stone buildings and wide roads just like in Europe and attaining a western view of the region were envisaged. Nearly 30 years after the demolition decision, ramparts were began to be qualified as ancient monuments, and decisions were taken to demolish those that were badly damaged while to protect those that were in good condition.

When maps prepared in 19th and 20th century are examined to observe the demolition process of ramparts, it is understood that the ramparts were mostly standing in the middle of 19th century, while they were mostly demolished in the beginning of 20th century. During the 50 years period after the demolition decision was taken, it is seen that ramparts were demolished although the protection was mentioned 30 years after the demolition decision.

By the period of the republic, very few remnants were left over from Galata ramparts. During the expropriations and constructions for boulevards in Menderes period, a bastion on the Kemeraltı Street had been destroyed just like other buildings on the route of these roads.

Nowadays, some buildings on the route for “Haliç Subway Transit Bridge Project” are expropriated and demolished, and the future of rampart pieces which are left over after demolition is uncertain.

1. GİRİŞ

Galata bölgesinin tarihi binlerce yıl öncesine dayanmakta olup, İstanbul'dan farklı bir yerleşim alanı olarak kurulan Galata'nın Ortaçağda ayrı bir tahkimat sistemi olmuştur. Galata bölgesi 5. yüzyılda İstanbul'a bağlanmış; ancak 14. yüzyılda Cenevizlilere ait bir imtiyaz bölgesi olmasıyla birlikte bu defa aşamalı ve genişleyerek tahkim edilmiştir. Ortaçağda sınırları belirleme ve güvenliği sağlama temel ilkeleriyle inşa edilen Galata surları, 19. yüzyıla kadar sıkışan yapı adalarının arasında büyük ölçüde ayakta kalabilmiştir. 19. yüzyılda Tanzimat sonrası uygulanan batılılaşma hareketleri ile surların yıkılması gündeme gelmiştir.

Galata surları, sur içi şehir kurgusu ile ihtiyaç doğrultusunda zamanla genişleyen bir tahkimat sistemiyle ortaya çıkmıştır. Bu çalışma, Galata ve surlarının tarihsel gelişimini kısaca ele alarak, tarihsel ve mimari değeri olan surların yıkım sürecinin ortaya çıkarılması amacını taşımaktadır.

Altı ana başlık altında oluşturulan tezin ilk aşamasında ele alınan konu, Galata bölgesinin tarihsel gelişimidir. Bu konu başlığı altında Galata'nın İlkçağdan başlayarak siyasi olarak nasıl bir değişim geçirdiği derlenmiştir. Bölgenin geçirdiği siyasi değişimle birlikte Galata surlarının farklı dönemlerde nasıl bir yol izlenerek inşa edildiği, yapım dönemleri ile birlikte kısaca ele alınarak hazırlanmıştır. Surların erken dönemden 18. yüzyıla kadar durumları incelenmiştir.

Üçüncü bölümde Galata surlarının genel özellikleri, surlarda yer alan kulelerle kapıların mimari ve fiziksel özellikleri ele alınmış; bugüne ulaşan bölümlerin günümüz Galata'sında hangi mahalle ve yapı adalarında ne ölçüde ve ne durumda ayakta kaldığı tespit edilmiş; bugüne ulaşan bölümler hâlihazır haritalar üzerinde ifade edilmiştir.

Tez çalışmasının esasını oluşturan dördüncü bölüm, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yer alan Galata surları ve kapıları ile ilgili bilgi içeren belgelerden meydana gelmektedir. Bu belgeler ile 1863 yılında surlarla ilgili alınan yıkım kararı öncesi ve sonrası durumları aydınlatılabilmektedir.

Beşinci bölümde Cumhuriyet sonrası Galata surlarının durumları ele alınmıştır. Öncelikle Menderes dönemi imar hareketleri kısaca aktarılmış, bu çalışmaların Galata surlarına olan etkileri incelenmiştir. Ayrıca yakın dönem projesi olan “İstanbul Metrosu Haliç Metro Geçiş Köprüsü Projesi”ne değinilmiş; bugüne ulaşan bir sur hattının bulunduğu bölgede yer alan metro tünel çıkışı köprü bağlantısının, surlara zarar verip vermemesi durumuyla ilgi İstanbul 2 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu’nun aldığı kararlara yer verilmiştir.

Çalışma kapsamında 19. ve 20. yüzyılda Galata surlarının da gösterildiği bazı haritalar surların yıkım sürecini gözlemek için incelenmiştir. Bu haritalardan ilki 1/2000 ölçekli G.D'Ostoya'nın 1858-60 tarihinde hazırladığı "Plan Général de Galata, Péra, Pancalti " isimli haritadır. Bu haritaları sırasıyla 1864 tarihli Marie de Launay'nin Galata Surları Haritası, 1905 tarihli Goad Sigorta Haritası, 1912 tarihli Celal Esad Arseven'in Galata Haritası, 1944 tarihli Schneider-Nomidis'in Galata haritası, 1969-1970 tarihli Beyoğlu 1. ve 2. Etap Haritaları izlemektedir. Farklı dönemlerde yapılan bu haritalardan Schneider-Nomidis haritasındaki Galata surları altlık olarak kullanılarak her bir haritada yer alan surlar dijital olarak yeniden çizilmiştir. Bu haritalarda gösterilen ve gösterilmeyen surlar, dijital olarak yeniden hazırlanan haritalarda farklı renklerle ifade edilmiştir. Tüm bu haritalar ekler bölümüne konulmuş olup, isimleri belirtilen haritalar ve yeniden çizilen bu haritalar yardımıyla, surların farklı zaman dilimlerinde ortadan kalkan bölümleri izlenebilmektedir.

2. ANA HATLARIYLA GALATA’NIN TARİHSEL GELİŞİMİ

İstanbul’un yerleşim tarihinin ne kadar eskiye gittiği konusunda çeşitli görüşler ileri sürülmektedir. Civarda yapılan kazılarda Peleolitik Çağ’a yani Eski Taş Çağı’na (M.Ö. 600.000 – 10.000) kadar tarihlenen buluntular ortaya çıkarılmıştır (Kuban, 2004). M.Ö. 8. ya da 7. yüzyılda Megaralılar¹ küçük tekneleriyle Ege ve Marmara kıyılarını izleyerek Boğaz’ın girişine ulaşmış büyük olasılıkla eski Trak yerleşmesinin üstüne yerleşmişlerdir. İstanbul yarımadasının, Megaralı kolonistlerden çok önce çeşitli devirlerde iskân edilmiş olduğu kesin olarak bilinmektedir (Genim, 2004). İlk grup Megaralılar’ın önderi olan Bizas kente ismini vermiştir. Dionisios’a göre kentin kurulma tarihi M.Ö.695’tir (Kuban, 2004). Bu koloninin dışında Halkedon² ve Galata’da iki Megara kolonisinin olduğu bilinmektedir (Çelik, 1996). Bizantion ismi İstanbul için ilk yazılı kaynak olan M.Ö. 5. yüzyıla ait Herodot tarihinde üç ayrı yerde geçmektedir (Genim, 2004). Galata bölgesi Megara kolonisinin boğaz girişindeki Akra’da³ kurulmasından önceki yerleşmelerden biridir (Kuban, 2004).

Byzantion kentinin karşısında Haliç’in girişinde kurulan bu bölgeden ilk olarak *Sykai* diye bahsedilmiştir (Eyice, 1969). Bu yerleşmenin adı Yunanca *incir* kelimesinden gelmektedir ve antik kaynaklara göre bu tepeler incir ağaçlarıyla kaplanmıştır (Kuban, 2004). Gyllius (1997), Bizantion’lu Dionysios’un da bu erken yerleşim yerinin varlığından söz ettiğini aktarmaktadır. Bölgenin 5. yüzyılda Hun saldırılarına karşı tahkim edilmiş olduğu düşünülmektedir (Kuban, 2004).

Sykai yerleşiminin etrafı I.Konstantin (324-337) tarafından bir sur duvarı ile kuşatılmış, II.Theodisius (408–450) devrinde ise, şehrin bölgeleri düzenlendiğinde Sykai da şehrin sınırları içine alınmıştır (Eyice, 1969). Surlar Haliç ve Boğaz ağzı kıyılarında şehri çevirmiş, karadan gelecek tehlikeye karşı da Azapkapı, Şişhane ve Tophane’yi kuşatan bir kara suru, kıyıdaki duvarlar ile birleşmiştir (Eyice, 1994).

¹ Megara Yunanistan’ın Attika bölgesinde bulunan antik bir kent

² Kadıköy

³ Sarayburnu

Galata Surları İmparator I. Iustinianus döneminde (527–565) yenilenmiştir (Müller-Wiener, 2001). 529 yılında hazırlanan yeni kent düzenleme çalışması *Notitia urbis Constantinopoleos*' ta kent 14 Regio'ya⁴ ayrılmıştır. Bu eserde kentin 14 Regio'sundan 13. Regio'sunun bu bölge olduğu belirtilmektedir (Eyice, 1994). 13. Regio unvanına sahip olduktan sonra, bölgede bir tepenin altında uzanan ve kıyıdaki düzlükten yararlanılarak açılan caddenin dışında forum, tiyatro, tersane, evler, kiliseler, büyük bir porticus, özel hamamlar ve sekiz gradus (fırın) inşa edilmiştir (Gyllius, 1997).

Haliç'le eski kentten ayrılmış olan 13. Regio eski Grek dilinde *Karşıdaki Sykai'da* anlamında *Peran en Sykais* şeklinde anılmıştır (Eyice, 1994). Sykai bölgesinin sınırlarının ne olduğu tam olarak bilinmediğinden, şimdiki Galata Kulesi'nin yerinde, surlara ait bir kulenin olup olmadığı bilinmemektedir. (Eyice, 1969). Prokopios (1994) 'un kentteki Iustinianus dönemi yapılarını anlattığı eserinde Sykai bölgesinden bahsetmiştir. Bölgenin idari yönetim bölümlerinden birine girmesiyle ismi biraz Latinleştirilerek *Regio Sycena* adını almıştır (Arkan, 1998). İmparator I. Iustinianos 528'de bölgeye kendi adını vermiş, *Justinianapolis* diye anılan bu bölgenin adı Galata olarak yerleşmiştir (Eyice, 1994).

Günümüze kadar gelen Galata adının nereden geldiğine dair ise çeşitli görüşler vardır. Bunlardan birine göre Galata adı *galaktos* yani *süt* kelimesinden, bir başka görüşe göre ise İtalyanca *iskeleyle inen merdivenli yol veya yokuşlu yol* anlamına gelen *calata* kelimesinden gelmiştir. Diğer bir görüş ise bölgenin adını *Galatia'lıların Mahallesi* anlamına gelen *Tou Galatou* sözcüklerine dayandırır (Eyice, 1994).

Ayrıca Evliya Çelebi eserinde;

"...Galata zemini bir yeşillik, hoş havalı ve verimli bir yer olduğundan bütün sağmal koyunlarını ve sığırlarını Galata'da otlatıp sütlerini sağıp krala getirirler idi. Bu bereketli yerdeki bitki ve bereket eseri olan süt gayet lezzetli olduğundan, adına "Galata" dediler, zira Yunan dilinde süte 'Galata' derler..."

diye ilk görüşü destekler nitelikte belirtmiştir (Dağlı ve Kahraman, 2003).

2. Tiberius (578-582) döneminde Sykai'de Haliç'in girişini kontrol altında tutmak için yapılan *Kastellion tou Galata* yani *Galata Hisarı*'na Haliç'e izinsiz girişi

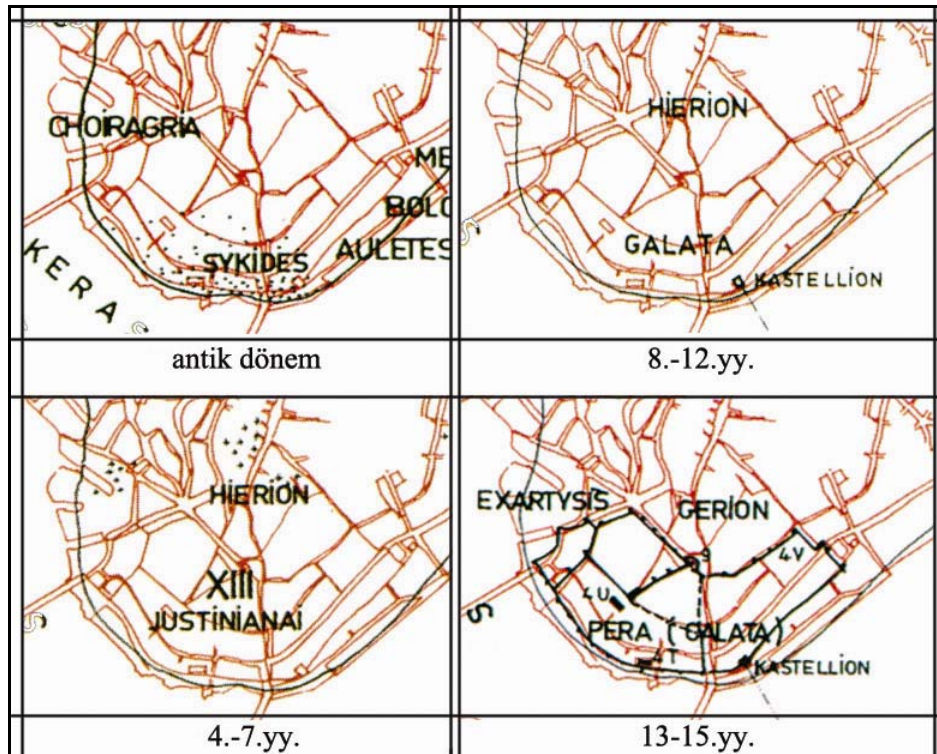
⁴ İdari Bölge

önleyen zincir bağlanmaktadır ve Galata kelimesi ilk defa bu hisar ile birlikte karşımıza çıkmaktadır (Genim, 2004).

10. yüzyıldan başlayarak özellikle Cenevizliler, Venedikliler, Pisalılar, Amalfililer gibi İtalyan kolonileri kentte bazı imtiyazlar edinmeye başlamışlar, kente yerleşmeye başlamışlardır. En büyük azınlık grubunu Araplar ve Yahudiler oluşturmuştur. Yahudilerin kent sınırları içinde oturmaları yasaklandığından Galata'da birkaç mahalleye yerleşmek zorunda bırakılmışlardır (Çelik, 1996).

Venediklilere Galata'da üç adet iskele tahsis edilmiştir. Böylece Galata üzerinden ticaret yapan ilk topluluk Venedikliler olmuştur (Genim, 2004). Erken yüzyıllarda İtalyan tüccarların Galata'ya yerleşip yerleşmedikleri ise tam olarak bilinmemektedir (Kuban, 2004).

1082 tarihinden sonra kentin Haçlılar tarafından alınışına kadar Galata ve Sykai isimlerine bir daha rastlanılmamıştır. 1203 yılında Haliç önüne kadar gelen Haçlılara kente giriş izni verilmemiş, Galata'ya ve *Estanor*'a⁵ yerleşmeleri söylenmiştir. Bunun üzerine Haçlılar Galata Hisarı'nı ele geçirmişlerdir (Genim, 2004).

Şekil 2.1 : Galata bölgesinin farklı dönemlerdeki siyasi ve fiziki durumu (Müller-Wiener, 2001)

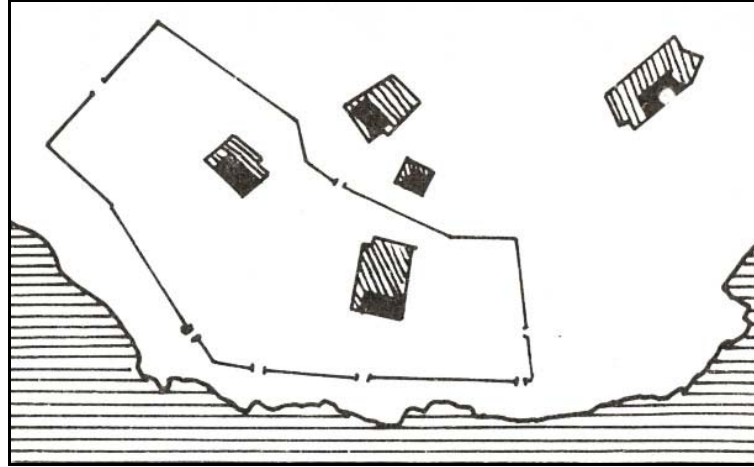
⁵ Estanor denen kent Karaköy ya da Galata'da çok eski tarihlerden beri varlığı bilinen, surların dışında kalan ve artık bu adla anılmaya başlanılan Metopon (Tophane) olabilir (Genim, 2004).

Cenevizliler Haçlı istilalarıyla 13. yüzyılda Galata'ya yerleşmeye başlamışlardır (Eyice, 1994). Kentin Latinlerden geri alındığı zaman (13.yy.) Galata'ya Cenevizliler, Venedikliler ve Pizalılar yerleştirilmiştir (İncicyan, 1956). 1260 yılında Bizans Galata'yı yeniden ele geçirmiş, buradaki surları yıktırıştır (Müller-Wiener, 2001). 1261 yılında Cenevizliler ile yaptıkları bir anlaşma sonucu, Cenevizliler Galata'ya artık kesin olarak yerleşmeye hak kazanmışlardır (Hür, 1994). Kentin Haçlılardan geri alınmasına yardımcı oldukları için Galata bağımsız bir kent-devlet olmuştur ve bölgenin bütününe serbest ticaret ayrıcalığı tanındığı için Cenova'nın ticaret kolonisi haline gelmiştir (Kuban, 2004). Yapılan anlaşma ile Cenevizliler Bizans devletinde ticaret loncası, saray, kilise, hamam, fırın, ev, dükkân yapma hakkı elde etmişlerdir (Eyice, 1969).

1303 yılında Bizans, Cenevizlilere Galata'da tanınan imtiyaz bölgesinin sınırlarını belirgin bir biçimde tespit etmiş, Ceneviz mahallesinin etrafını 60 *arşınlık* (50 metrelik) boş bir arazi ile çevirmiş, deniz ile Galata Hisarı arasında yapı yapılmasını yasaklamıştır. Cenevizliler de bölgelerini koruyabilmek için sadece bir hendek kazabilmişlerdir. Oldukça dar ve kıyıdaki bir sahadan oluşan bu bölge kıyı, Bankalar Caddesi, Karaköy Meydanı ve Kalafatyeri dörtgeninin içine tekabül etmektedir (Eyice, 1969). Sur yapımlarına izin verilmemesine rağmen Cenevizliler hendekleri denize kadar uzatmış, sınır boyunca aralıklarla yüksek evler inşa etmiş, bu evlerin arasını duvarlarla doldurmuş, bina pencerelerini tuğlayla doldurarak birer mazgal haline getirmişlerdir (İncicyan, 1956).

1303 yılında Bizans, Cenevizlilere Galata'da tanınan imtiyaz bölgesinin sınırlarını belirgin bir biçimde tespit etmiş, Ceneviz mahallesinin etrafını 60 arşınlık (50 m.) boş bir arazi ile çevirmiş, deniz ile Galata Hisarı arasında yapı yapılmasını yasaklamıştır. Cenevizliler de bölgelerini koruyabilmek için sadece bir hendek kazabilmişlerdir. Oldukça dar ve kıyıdaki bir sahadan oluşan bu bölge kıyı, Bankalar Caddesi, Karaköy Meydanı ve Kalafatyeri dörtgeninin içine tekabül etmektedir (Eyice, 1969). Bölge sınırları saptanmış olan Cenevizlilerin sur yapımlarına önce izin vermiş olmalarına rağmen, 1304 yılında bu izin ortadan kaldırılmıştır (Müller-Wiener, 2001). Ancak Cenevizliler hendekleri denize kadar uzatmış, sınır boyunca aralıklarla yüksek evler inşa etmiş, bu evlerin arasını duvarlarla doldurmuş, bina pencerelerini tuğlayla doldurarak birer mazgal haline getirmişlerdir (İncicyan, 1956). 1304 yılında çıkan yeni inşaat kurallarında, binalardaki yükseklik sınırlaması

kaldırıldıktan sonra böyle bir uygulamaya gitmişlerdir (Çelik, 1996). Gyllius (1997), Zenon tarafından düzenlenen ve Iustinianus tarafından onaylanan yasada, kentte yüz adım içinde hiç kimsenin ne doğru hatta ne de çapraz olarak deniz görünümünü engelleyemeyeceğinin yer aldığını belirtmiştir. Yine aynı yılda imzalanan bir anlaşma ile de mahalle içinde et ve buğday pazarları, ticaret loncaları, hamam, kiliseler, kantar yeri kurmaları söz konusu olmuştur. Mahallede bulunan üç Ortodoks kilisesi yine Konstantinopolis Patriği'ne bağlı bulunmaktadır (Eyice, 1994).

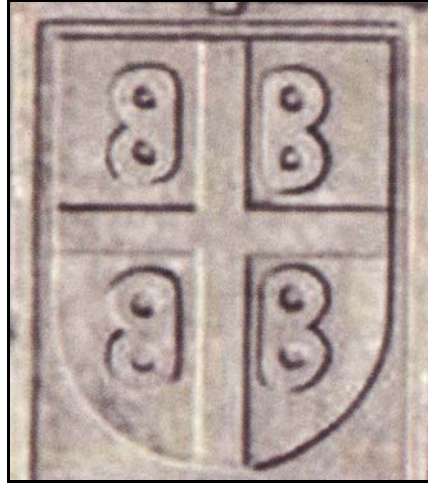
Şekil 2.2 : Cenevizlilere verilen ilk imtiyaz bölgesi (Eyice, 1969)

1315 yılında bir yangın sonrası bu surların denize bakan kısmı kısmen yenilenmiştir (Müller-Wiener, 2001). 1335'de meydana gelen diğer bir yangından sonra surlar yeniden inşa edilmiştir. Bu surlar üzerindeki en eski kapının 1335 tarihli ve bugünkü Azapkapı'nın doğusunda yer almakta olduğu bilinmektedir (Kuban, 2004). 1306 yılından itibaren Cenevizliler bölge sınırlarını arazi satın alarak genişletmiştir. Kaba yontulmuş taşlardan yapılmış surlar iç kısımlarda kemerlerle örülü payandalarla, dış kısımda ise 40–60 metre aralıklarla dörtgen kulelerle sağlamlaştırılmışlardır (Müller-Wiener, 2001).

Cenevizliler Bizans zayıfladıkça daha çok güçlenmiş, ticaret ile elde ettikleri kazançla gündün güne zenginleşmeye başlamışlardır (Eyice, 1969). Zamanla mahalle sınırlarını genişletip surların dışına taşımışlar (Hür, 1994). Galata, bir bölümü tepede, bir bölümü de tepenin altında uzanan düzlükte yer almakta; tepe, biri doğuda diğeri batıda olmak üzere iki vadiye sahiptir ve bu vadilerin her ikisi de yaklaşık bir mil uzunluktadır (Gyllius, 1997).

Surların üzerine önceleri Galata'nın resmi sahibi olan Bizans İmparatoru'nun şerefini korumak amacıyla bir haçın dört kolu arasına yerleştirilmiş *B* harfinden oluşan

armalar konulmuştur⁶. Bu armaların bir örneği Voyvoda Karakolu yakınındaki bir kulede 20. yüzyıla kadar kalmıştır (Eyice, 1969).

Şekil 2.3 : Galata surlarına asılan arma (Anadol-Arioğlu)

1335 tarihli bu levhayı yan yana üç adet haç süslemiştir. Bu haçlardan ortadaki Bizans'ı, yandakiler ise Cenova'yı temsil etmiştir (Hür, 1994). Launay (1864), makalesinde Azap Kapısı'nın üstünde, Çeşme Meydanına bakan tarafta bu armalardan birinin bulunduğu bahsetmiştir. Daha geç tarihli bir levhada, Bizans arması şeref yeri olan sağ tarafa işlenmiş, 1349 tarihli başka bir armada ise sol tarafa alınmış, bundan sonraki tarihlerde ise tamamen kaldırılmıştır. (Eyice, 1969). Bütün armaların üzerinde istisnasız bulunan haç işareti Galata şehri tebaasına aittir. Buradan çıkarılacak anlam, adının ana kuleye de verilmesindeki gibi tüm şehrin İsa tarafından korunuyor olmasıdır (Launay 1864).

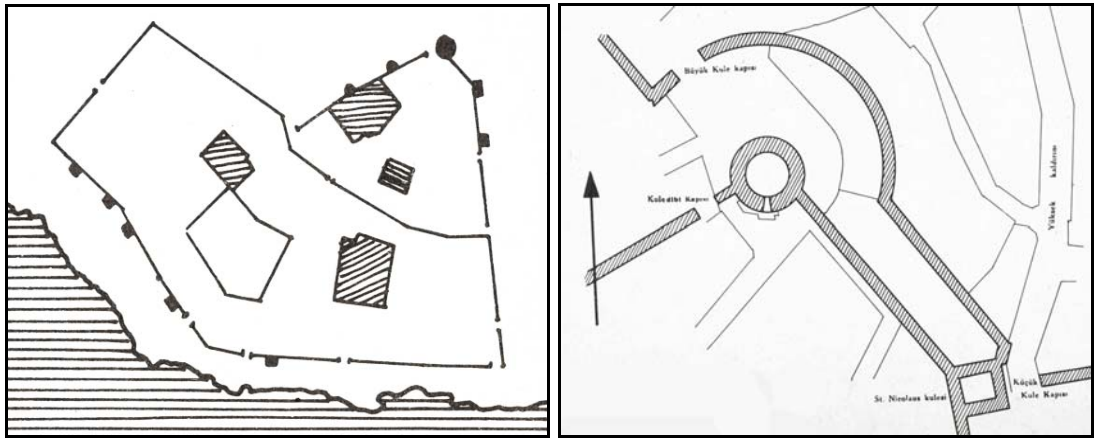
Surların ve kulelerin genişletilmeleri ile tamirleri duvarlara asılan mermer levhalardaki kitabelerle belirtilmiştir (Eyice, 1969). Yağ Kapanı'ndan Mumhane Sokağı'na kadar uzanan deniz tarafındaki duvar ve kulelerde hiçbir yazıt bulunmamaktadır (Launay, 1864). Bunun dışında Cenova'yı idare eden *Doj*'un ve bölgedeki temsilcisi *Podesta*'nın armaları surlarda asılmaktaydı (Eyice, 1969). Galata surları üzerindeki en eski kapının da bugünkü Azapkapı'nın doğusunda 1335'de inşa edildiği bu kitabelerden öğrenilmektedir (Kuban, 2004).

Cenevizlilerin bölgeleri Cenova'dan her sene Bizans İmparatoru nezdine gönderilmiş bir elçi olarak gönderilen *Podesta* denen bir vali ile yönetilmiştir (Hür, 1994).

⁶ Basileus Basileon Basileon Basileousi: Hükümdarlara hükmeden hükümdarların hükümdarı (Eyice, 1969).

Ceneviz kolonisinin idare merkezi de 1315'te yanan ve 1316'da tekrar yapıldığı bilinen *Palazzo del Commune* yani *Ceneviz Sarayı*'dır (Eyice, 1994). Bu yapının ön kısmı 19. yüzyıl sonlarında Galata'daki caddelerin genişletilmesi çalışmaları sırasında kesilmiştir (Genim, 2004).

İmparator Ioannes 6. Kantakuzenos'un (1347–1354) kentte bulunmamasından fırsat bilen Cenevizliler bölgelerini genişletmişlerdir (Müller-Wiener, 2001). I.Anastasios'un 6. yüzyıl başlarında yaptırdığı düşünülen kentin kuzeyinde tepede yer alan Christos yani İsa Kulesi'nin yerine bugünkü Galata Kulesi 1349 yılından itibaren inşa edilmiştir (Kuban, 2004). Kule yüksek kapısı, kapı üzerindeki tek penceresi ve zincirlerle asılmış ahşap köprüsüyle tam bir Ortaçağ yapısıdır (Eyice, 1969). Kuleyle birlikte kulenin her iki tarafından başlayarak hem dörtgen hem de yuvarlak kulelerle sağlamlaştırılan yeni surlar inşa edilmiş, var olan surlar da genişletilmiştir (Müller-Wiener, 2001). Kıyıda Azapkapı-Karaköy arasında uzanan ve arkadan Voyvoda Caddesi'ne paralel olarak giden bölge 1303-1316'da ilk surla çevrili alan olduktan sonra surların ikinci gelişim alanı da 1349'da St. Paulus – San.Domenico Kilisesi'nin (Arap Cami) doğusundaki alanı da içerecek şekilde Galata Kulesi'ne dek uzanan bu bölge olmuştur (Akın, 2002).

Şekil 2.4 : Cenevizlilerin 2. imtiyaz bölgesinin sınırları ve kule etrafındaki surlar (Eyice, 1969)

Cenevizliler 1348–1349 yıllarında 6. Ioannes ile olan çatışmalardaki zaferinin ardından, 1351'de bu çatışmaya son veren bir anlaşma yapmıştır (Müller-Wiener, 2001). Bunun sonucunda da üçüncü bölge olarak, 1352'de kıyı boyunca Galata Kalesi yönünde gidilmiştir (Akın, 2002).

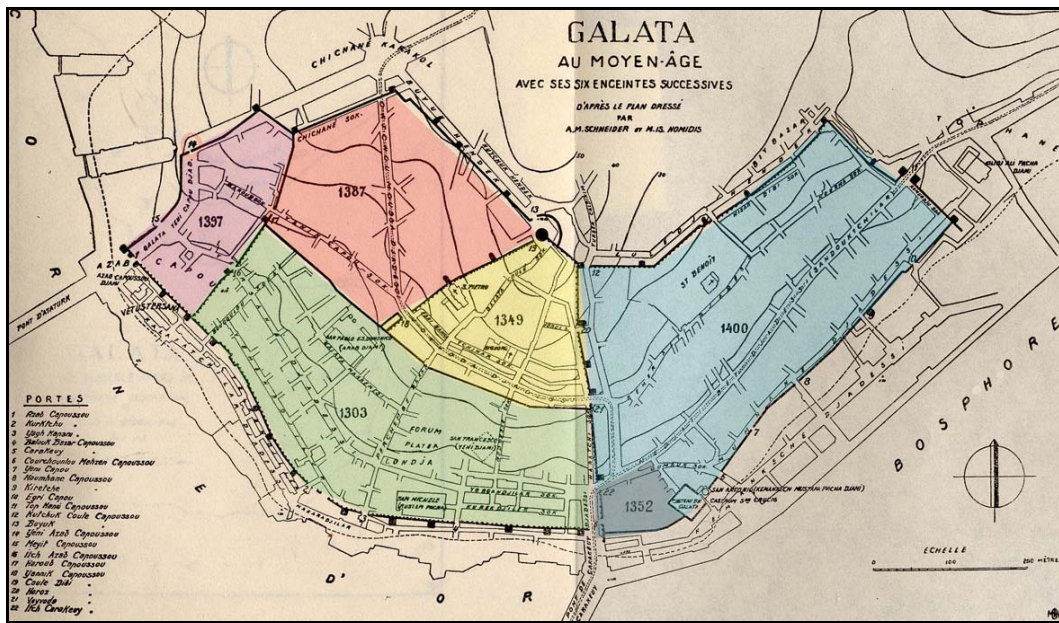
14.yüzyıl ortalarına doğru şehre gelen İbn Batuta Galata ile ilgili bazı olumsuz görüşler aktarmaktadır (Genim, 2004):

“...Şehrin öteki kısmına Galata denir. Bu kesimde Franklar oturmaktadır. Bunlar; Cenevizliler, Venedikliler, Romalılar ve Fransızlardan ibarettir... Sahip oldukları liman en büyük limanlardan biridir... Bu kısmın çarşıları pek güzel ise, pislik çok fazladır. Ortadan pis su akar. Bu tarafın kiliseleri dahi berbattır...”

Eski kentin kuzeyindeki bir bölüm dördüncü bölge olarak kulelerle güvenli hale getirilmiş bir surla çevrilmiştir. Böylece dördüncü bölgenin surları Galata Kulesi önünde yapılan yuvarlak bir ön surla önceden yapılmış surlara bağlanmış olmuştur. Ayrıca eski surun bölümleri de onarım geçirmiştir (Müller-Wiener, 2001). Böylece 1387'de sur içine alınan St.Paulus-SanDomenico Kilisesi ile Galata Kulesi aksının batısındaki alan Azapkapı'ya kadar uzatılmıştır (Akın, 2002).

1397 tarihli beşinci gelişim sürecinde, bölgenin batısındaki Azapkapı Camisi'ne dek uzanan kısım bölgeye katılmıştır (Akın, 2002). Ancak 1399'da 1.Bayezid'in kenti kuşatmaya çalışması sırasında bu surların yapımı 1435'e kadar devam etmiştir (Müller-Wiener, 2001).

15.yy. başında hemen fetih öncesine tarihlenen altıncı gelişme doğu yönündedir (Akın, 2002). Kentin doğusundaki Rum ve Ermenilerin yoğun yerleştiği bu bölge 250 m. genişliğinde, 500 m. uzunluğunda bir sur dizisiyle eski kente bağlanmıştır. Bu surun yapım süreci kuşatma zamanları hız kazansa da 1404'ten 1447'ye kadar devam etmiştir. 1430 ile 1452 arasında eski dış surlar, Podesta Maruffo sayesinde kulelerle sağlamlaştırılıp kısmen yükseltilmiştir. 1446 yılında Galata Kulesi de böyle bir onarım geçirmiştir (Müller-Wiener, 2001).

Şekil 2.5 : Galata surları (Schneider-Nomidis, 1944)

Batılı bir gezgin olan *Bertrandon de la Broquiére* 1433 yılı başlarında *Saint Georges'in Kolu*⁷ adını verdiği Boğaz üzerinden Pera'ya geçmiştir. Broquiére, Galata'da yaşayan ve burayı yöneten Cenevizliler'in çoğunun tüccar olduğundan, ayrıca bir miktar Rum ve Yahudi'nin de bulunduğunu belirtmiştir (Genim, 2004).

Kuban (2004), son surlar inşa edilirken Pera'ya gelen Clavijo'nun bu dönemin en önemli görgü tanığı olduğunu belirtmiş şu sözlerini aktarmıştır:

“...Pera kenti ancak küçük bir yerleşme, ama çok kalabalık. Çevresi sağlam bir surla çevrili ve hepsi çok iyi yapılmış mükemmel evler var. Burada Cenevizliler oturuyor ve Cenova'nın yönetimi altındalar. Cenevizlilerin yanı sıra Rumlar da var. Kentin evleri kıyıda ve denize o kadar yakın ki, su ile sur arasında ancak büyük bir geminin güvertesi genişliğinde boşluk var... Surlar burada belirli bir mesafede deniz kıyısını izliyor, ama sonra dik tepeye doğru tırmanıyor, tepede kenti koruyan ve kente tepeden bakan çok yüksek bir kule var. Ancak kulenin bulunduğu bu tepe çok yüksek değil, onun daha üstünde Sultan'ın (1. Bayezid) Pera'yı ve Konstantinopolis'i kuşatma altına aldığı zaman kampını kurduğu bir başka tepe var. Cenevizliler buraya "Pera", Rumlar ise "Galata" diyor...”

Cenevizliler 1387'de Osmanlılar ile bir ticaret anlaşması imzalamıştır. Ancak bu anlaşma bölgenin Türk tehdidi altında bulunmasını engellememiştir. 1391 yılında Osmanlı sultanı Yıldırım Bayezid İstanbul'u yedi ay süreyle kuşatmış; bu kuşatma sonrası Bizans ile önceki yapılanlardan daha ağır bir anlaşma yapmıştır (Genim, 2004).

Siyasal ve ekonomik olarak önemli bir kent olan İstanbul, haritacıların da sürekli ilgisini çekmiştir (Tekeli, 1994). 1420'li yıllarda İstanbul'a gelmiş olan Floransalı Cristoforo Buondelmonte *Liber Insularum Archipelago* adlı Ege adaları hakkındaki kitabında İstanbul'un bilinen ilk plan-resimlerinden birisini yapmıştır⁸. Haliç ve Boğaz'ın iki yakasındaki İstanbul, Galata ve Üsküdar semtlerinin belirtildiği, Galata Kulesi ve Ayasofya gibi önemli anıtların gösterildiği çizim kentin güney yönünden bakılarak çizilmiştir (Renda, 1995). Bu üç boyutlu haritada Galata surları üç bölüm halinde kulelerle birlikte çizilmiş, sivri külâhı ile Galata Kulesi gösterilmiştir. Sağda deniz kenarında görülen kuleli yapı Kastellion tou Galata yani Galata Hisarı'dır. İlginç olan bir nokta ise haritanın üst kısmında sur dışındaki “Pera” yazısıdır (Genim, 2004). Bölgenin dışındaki kesim boş bırakılmıştır çünkü burada bir yapılaşma yoktur. Kıyıda, çizilen Galata Hisarı 18. yüzyıldan beri Cami

⁷ Batılılar bu dönemde Marmara Denizi'ne Saint George demekteler (Genim, 2004).

(Yeraltı Cami) olarak kullanılmaktadır. İstanbul'un kuşatılmasında Haliç'e gerilen zincirin bir ucunun bu kaleye bağlandığı varsayılır. Ayrıca çizimde kıyı boyunca uzanan, araları burçlarla tahkim edilmiş evler ve aralarında bölgenin en önemli kiliselerinden San Paolo ve San Domenico Kilisesi görülmektedir (Akın, 2010). Bölgenin Kasımpaşa ve Tophane yönündeki bölümlerinin denize bakan taraflarında sur görülmemektedir. Bunun nedeni yoğun yerleşim sebebiyle Buondelmonti her iki bölümdeki deniz surlarını görmemesi olabilir (Genim, 2004).

1453 yılında kentin fethiyle Konstantinopolis'in aksine Galata barışçıl yollarla Türklerin eline geçmiş, bölge Hristiyan bir kentin barışçıl yollarla Türkleşmesi'nin en güzel örneği olmuştur (Kuban, 2004). Cenevizliler, Bizans dönemindeki bağımsız özerk idarelerini fetihten sonra da sürdürmeyi düşünerek kuşatma sırasında tarafsız kalmayı tercih etmişlerdir. Osmanlılar ise kentin karşısında batılı Hristiyan bir devletin kontrolü altında bulunan bu kalenin varlığının her zaman bir tehlike olabileceğini düşünmüşlerdir (İnalçık, 1994). Fetih öncesi bölgenin bağımsızlık haklarına saygı gösterileceği vadedilmiş olsa da, Cenevizlilerin savaş sırasında Bizans'a zaman zaman yardım ettikleri bilindiğinden Cenova Cumhuriyeti'nin Galata üzerindeki tüm bağımsızlık hakları iptal edilmiştir (Genim, 2004).

1 Haziran 1453 yılında hazırlanan Ahdname'de Cenevizlilere malları, canları ve ticaret serbestliği için her türlü güvencenin verileceği bildirilmiş, bütün gayrimüslimler gibi Cenevizlilerin de haraç vereceği belirtilmiştir. Ayrıca kiliselerini ellerinde tutabileceklerini, çan çalma dışında geleneklerini sürdürebileceklerini, kiliselerinin ellerinde alınarak camiye çevrilmeyeceğini aktarmıştır (Kuban, 2004).

Teslimden hemen sonra Galata'ya bir *Voyvoda*⁹ ve bir kadı atayarak şehri doğrudan doğruya Osmanlı idaresi altına almıştır (İnalçık, 1994). Atanılan Voyvoda her sene mart ayında değiştirilmiştir. Yasal sorunların çözümünde kadıdan yararlanılmakta, asayiş ve emniyet sorunları ise Kaptan-ı Derya yönetiminde, kolluk denilen karakollarca çözümlenmektedir. Kiliselerin yönetiminden ise *Magnifica Comunita di Pera*¹⁰ sorumlu olmuştur (Akın, 2002). Anlaşmanın başka bir maddesine göre de Yeniçeri Ocağı için Galata'dan devşirme alınmayacaktır (Genim, 2004). Ahdname,

⁸ Buondelmonti'nin bu eseri, eksik veya tamam, haritalı veya haritasız, Latince ya da başka bir dilde olmak üzere 23 kopya halinde Avrupa'nın çeşitli kitaplıklarında bulunmaktadır (Genim, 2004).

⁹ Subaşı

¹⁰ Büyük Pera Cemaati

barışçıl yollarla alınmayan bir kentin yurttaşlarına nasıl davranılacağını ve Galata'nın yerle bir edilmekten nasıl kurtulduğunu göstermiştir. Ancak Sultan daha sonra savaş sırasında bazı Cenevizlilerin gemilerle kaçması ve bazılarının ele geçirilmesi sonucu tavrı değiştirerek bu bölgeyi devlet hazinesine alarak Galata'ya terk edilmiş toprak muamelesi yapmıştır (Kuban, 2004).

Kendilerini Magnifica Comunita di Pera diye adlandırılan Cenevizlilerin liderleri sultanın “kulu” olmayı kabul etmiş, sultan da buna karşılık onlara kendi geleneklerine göre yaşamaları için izin vermiştir (Kuban, 2004). Fatih Sultan Mehmet, şehrin sahibinin kendisi olduğu belirtmek için Galata Surları'nın bir kısmını¹¹ yıktırılmıştır (Eyice, 1969). Ayrıca 3 Haziran 1453 yılında Galata Kulesi'nin yüksekliğinin 7,5 metresinin yıkılması sultan tarafından emredilmiştir (Mitler, 1973). Fatih Sultan Mehmet de 1.Constantin gibi kenti 13 bölgeye ayırmış; bunlardan ilki Ayasofya çevresi olmuştur. Diğer 12 bölge ise padişahlar ve paşaların kentin fethinden sonraki yetmiş yılda yaptırdıkları külliyelerin etrafında oluşmuştur (Çelik, 1996).

Galata fetihten sonra kentin başlıca ticaret merkezi olma özelliğini sürdürmüşse de zamanla İstanbul'un bir mahallesi haline gelmiştir (Kömürcüyan, 1988). İstanbul ismi 20. yüzyıla kadar resmi belgelerde Konstantiniye olarak kullanılmıştır. “İstanbul” adı, kentin Bizans'lı sakinleri tarafından 10. yüzyıldan beri kullanılmış olan ve Yunanca'daki *eis tin polis*¹² kelimesinden gelmiştir (Çelik, 1996).

1455 yılında Galata'da yalnızca 10 Türk yaşamını sürdürmektedir (Kuban, 2004). 1476 yılında ise 535 müslüman ahi, 592 rum evi, 62 Ermeni evi ve 332 Frenk evinin olduğu bu tarihli bir belgeden öğrenilmektedir (Eyice, 1969). Fetih sonrası İzmirli Rumlar Galata'ya, Sinop ve Samsun'dan gelenler komşu bölge olan Tophane'ye yerleştirilmiştir. Yine aynı yüzyılda batılı tüccarlar, özellikle Galata'da yerleşmişlerdir. Ancak aynı yüzyıldan itibaren, Cenevizlilerin Galata'daki etkinliği giderek ortadan kalkmaktadır (Akın, 2002). Galata'nın kozmopolit yapısına zamanla Floransalılar ve Araplar eklenmiştir. 1507 yılında bölgede 70 kadar Floransalı tüccar yaşamaktadır. Endülüslü Arapların yerleşmesi ise sürekli olmuştur. Kitle halinde gelip yerleşmeleri ise 1610 yılındadır (İnalcık, 1994).

¹¹ Burada surların belki sadece dendanları yıkılmıştı (Eyice, 1969).

¹² Kentte

Hartmann Schedel'in 1490'lı yıllarda bastırıldığı *Liber Cronicarum* adlı kitaptaki ağaç baskı 15. yüzyılın önemli İstanbul görünülerinden biridir. Bu kitaptaki görünülerde kent doğudan bakılarak çizilmiş, Roma ve Bizans anıtları gösterilmişse de hayali ayrıntılara da yer verilmiştir (Renda, 1995). 15. yüzyıla ilişkin İstanbul'un son resim ile gravürü olan bu eser fetihten elli sene sonra yayımlanmış olmasına rağmen Bizans İstanbul'unu göstermiştir (Tekeli, 1994). Bu eserde farklı biçimlerde kullanılmış tahta oymacılığı, topoğrafik saptamalar açısından yeterli dayanak sağlamamaktadır (Müller-Wiener, 2001).

1509 yılında kentte meydana gelen büyük deprem sonrasında Galata Kulesi ve surların büyük bir kısmı çökmüş; sonrasında bölgede oturanlar tarafından onarılmıştır. 1533 yılında meydana gelen Yeniçeri isyanından bölge bu sayede korunmuştur (Müller-Wiener, 2001).

16. yüzyılın ilk yarısında Galata, en üst noktasında bulunan Galata Kulesi ile tarihi yarımadaının karşısında deniz ve kara surlarıyla çevrili üçgen bir alan durumundadır. Galata Kulesi bu dönemde hapisane olarak kullanılmıştır (Kuban, 2004). Evler, aralarında dini yapılarla birlikte kuleye doğru yükselmektedir. Bölge, içindeki iç surlarla üç bölgeye ayrılmıştır. Fetih sonrası surlar bakım görmemiş, 2. Bayezid'e kadar onarılmamıştır (Akın, 2002). Galata üçlü bir dik inişe yerleşmiştir; bu inişlerden biri kuzeyden güneye, diğeri kuzeyden doğuya, üçüncüsü de kuzeyden batıya doğru konumlanmıştır. Galata'nın orta bölümü boyunca kuzeyden güneye doğru olan iniş oldukça diktir. Eğim bir çok yerde merdivenlerle yumuşatılmıştır (Gyllius, 1997). Bu dik ve dar sokakların yanlarında Cenova geleneğinin ürünü yüksek taş yapılar yer almıştır (Müller-Wiener, 2001).

15. yüzyılda erimeye başlayan Bizans'tan kalan arterler, 16. yüzyılda oldukça küçülmüştür. Nüfus yoğunluğunun artmasıyla kent surlarına ve anıtlara bitişik pek çok konut inşa edilmiştir. Konutların surlara bitişik yapılması 1558 tarihli bir iradeyle yasaklanmış olsa da konut açığının fazla olmasıyla bazı sarayların ve köşkların bahçeleri bile yapılaşmaya açılmıştır (Çelik, 1996). Yerleşim Haliç kıyısında yoğundur ancak bölgenin tepelerine doğru yoğunluk azalmaktadır (Akın, 2002). Gyllius (1997), Galata Kulesi'nden sonra yaklaşık üç yüz adımlık evlerle dolu bir yokuştan sonra yer alan düzlüğün etrafının bağlar ve bahçelerle dolu olduğunu, bu bölgenin kentin en güzel bölgesi olduğunu söylemiştir.

16. yüzyılda Galata'da nüfusun % 35'inin Türk olduğu, buna karşın %39'unun Rumlar, %22'sinin Avrupalılar, %4'ünün de Ermenilerin oluşturduğu yazılmaktadır (Akın, 2002). Michael Heberer'in 1588 yılında bölgeyle ilgili yazdığı bir yazısında Galata Kulesi civarında Cenevizliler soyundan gelen Hristiyan tacirlerin, Galata Ambarı denen bölümde Rumların, Azapkapı civarında da Türklerin oturduğu belirtmiştir (Genim, 2004). Müslüman mahallelerine gayrimüslimlerin yerleşmesi yasaklanmıştır. İç surların kapıları geceleri kapalı kullanılmıştır. 16. yüzyıldan başlayarak elçilikler Kule ötesinde bugün Beyoğlu denilen bölgede kır köşkeri yapmışlar ve özellikle salgınlar sırasında sağlıklı suriçi bölgesinden kaçıp bu konutlarda oturmaya başlamışlardır (İnalçık, 1994).

Venedikli Andrea Vavassore'nin çizdiği kuşbakışı İstanbul panoramasında Üsküdar tarafından bakılarak Haliç'in sonuna kadar kentin tümü görüntülenmiştir. Bu eser Türk dönemi yapılarını belgeleyen kaynaklardan birisidir. Avrupalıların 16. yüzyılda yaptıkları İstanbul resimleri artık geometrik perspektifle çizilmeye başlamıştır (Renda, 1995). Bu yapının 1479 yılında İstanbul'da bulunan *Gentile Bellini* tarafından yapılmış bir çizimden yola çıkarak meydana getirdiği düşünülmektedir (Müller-Wiener, 2001). 1520'lerde yapıldığı kabul edilen bu çizimde kentin bölgelerini bağlayan geniş arterler gözükmemektedir. Ancak Bizans döneminde sokakların düzensiz ve yoğun bir dokuda olmasına rağmen önemli büyük meydanları birbirine bağlayan ana arterler 15. yüzyıla gelindiğinde önemini kaybetmeye başlamış, etraflarındaki mahalleler tarafından yavaş yavaş yutulmaya başlamıştır (Çelik, 1996). Bu gravür 16. yüzyıl boyunca Avrupa'nın İstanbul imajını belirlemiş, değişik zamanlarda Avrupa'da yapılan İstanbul haritalarına esas oluşturmuştur (Tekeli, 1994).

Matrakçı Nasuh'un 1537'deki *Beyan-ı Menazil-i Sefer-i İrakeyn-i Sultan Süleyman Han* isimli eserindeki minyatürde Galata'daki yoğunluklu yerleşim sur içindedir. Surlar üç bölüm halinde gösterilmiş, dış surlar külahları kurşun kaplı kulelerle çizilmiştir. Sahil surlarında sadece tek bir kapıya belirtilmiş, bu kapı da muhtemelen "Yağ Kapanı Kapı"sıdır (Genim, 2004). 16. yüzyılda Osmanlı nakkaşlarının yaptığı bu ilk İstanbul minyatürü yarı kuşbakışı çizilmiş olup güneyden çizilmiştir. Ancak Galata ve Üsküdar semtleri karşıdan bakılarak resimlenmiştir (Renda, 1995). Bu haritada coğrafyanın betimlenmesinden çok binaların betimlenmesi ön plana alınmış, bir kara atlası niteliği taşıyan bu yapıtta İstanbul bir minyatür ve harita tekniği ile

betimlenmiştir. Haritada binaların birbirine göre doğru konumlanmaları, yerlerinin doğru temsil edilmesinden daha fazla önemsenmiştir. Tarihi yarımadanın bir üçgenden çok dikdörtgen bir biçimde çizilmiş olması yapıları sığdırabilmek kaygısı taşımasının bir göstergesidir (Tekeli, 1994). Bu harita 15. yüzyıl sonlarında görülen tek perspektifli kent çizimlerinden biri değildir. Osmanlı minyatürcüleri, İtalyan haritacıların başlattığı plan-resim türünü benimsemiş görünseler de, kendi yorumlarını getirmişlerdir (Renda, 1995).

16. yüzyılın ikinci yarısında Galata'yı anlatan N. de Nicolay, bölgenin surlarla üç kısma ayrıldığını, bir kısmında asıl Perotlar yani Galatalıların, diğer kısımlarında da Greklerle, Türklerin ve bir miktar da Musevinin yaşadığını yazmıştır. Evleri “güzel ve kullanışlı” bulmayan N. de Nicolay, buna karşın bölgenin çeşmelerini övmüştür (Genim, 2004).

1584 tarihli “Hünernâme”de Nakkaş Veli Can'ın çizdiği İstanbul panoramasında Galata Surları beş bölüm halinde çizilmiştir. Bu çizim surların gerçeğe en yakın çizimi kabul edilebilir. Bu panoramada Galata surları dışında günümüz Taksim bölgesine doğru bir çok yapı görülür (Genim, 2004). Bu çizimde kent güneyden görülür ancak 3 ana semt olan İstanbul, Galata ve Üsküdar ayrı ayrı karşıdan çizilmişlerdir. Bu minyatürler Osmanlı haritacılığıyla yakından bağlantılıdır (Renda, 1995). Bu haritanın daha öncekilerden farklılığı, İstanbul ve Galata surları dışında Haliç boyunca gelişmeyi daha ayrıntılı vermesidir. Haritada kıyı çizgisinin gerçeğe uygun olarak verilmesine çalışılmıştır (Tekeli, 1994).

1610 yılında Ahdname yenilenmiş, böylece kentin tam tanımlanmamış statüsü teyit edilmiştir. Ancak devlet 1682 yılında “Magnifica Comunita di Pera”yı meşru kılan beratı yenilemeyi sonunda reddetmiştir (Mitler, 1973).

17. yüzyılda yaşayan Evliya Çelebi, Galata'yı hayranlık ve nefret karışımı olarak görünebilecek bir tarzda tasvir etmiştir (Eldem, 2003). Kentin yiyeceklerini ve mallarını övmüş, en ünlü sekiz meyhanesini ve en iyi şarap isimlerini vermiş, sakinlerinin güzelliğini övmüştür. Bunun yanında kentte 60.000 müslümana karşı 200.000 gayrimüslim, 4 camiye karşılık yaklaşık 70 kilisenin varlığından söz ederek temelde bir Hristiyan muhitinin varlığını ifade etmiştir (Dağlı ve Kahraman, 2003).

16. yüzyıl ortalarından başlayarak giderek harap olan surların üzerlerine ya da yerlerine, 18. yüzyıl başından itibaren devlete verilecek bir bedel karşılığında ev

yaptırılmasına müsaade edilmiştir (Eyice, 1950). Bu müsaade 1712'ye tarihlenen bir belgeden anlaşılmaktadır (Eyice, 1969). 18. yüzyıla gelindiğinde surların işlevlerini kaybetmeleriyle birlikte, sur dışında özellikle deniz kenarında birçok atölye ve ev inşa edilmiş, kapılar 19. yüzyıla kadar kapalı tutulmuştur. 1794 yılında yangın nedeniyle Galata Kulesi'nin yapımı durdurulmuş, yangın kulesi olarak yeniden inşa edilmiştir. Kule yangın nedeniyle 1831 yılında yeniden zarar gördükten sonra az değişikliklerle tekrar onarılmıştır (Müller-Wiener, 2001).

3. GALATA SURLARI

3.1 Genel Özellikleri

Yaklaşık 2 m. kalınlığında olan Galata surlarının çevresi 2800 m.'yi bulmakta, 37 hektarlık bir alan kaplamaktadır (Eyice, 1969). Gyllius (1997), Galata'nın surla çevrili olan çevresinin 4400 yüz adım uzunluğunda olduğunu; genişliğinin ise yere göre değiştiğini aktarmıştır. Düzgün olmayan, çeşitli boylarda moloz taşla, iri taneli kumlu kireç harçla işlenmiş olan duvarlarda ayrıca Bizans dönemine ait taşlar da devşirme olarak kullanılmıştır (Eyice, 1969). Launay (1864), Galata surlarının dörtte birinin antik yapı kalıntısı da olan mermerle ve geri kalanının da orta büyüklükteki moloz taşlarla karıştırılarak inşa edildiğini ifade ederek, kalınlığının yaklaşık 3 arşın (2,25 m.) olduğunu bildirmiştir. Galata surları bölgeyi Haliç ve Boğazda bulunan deniz surları ile, batıdan doğuya doğru Azapkapı-Şişhane-Galata Kulesi-Tophane hattındaki ana kara surları ile çevrelemiştir. Surların önünde 15 m. genişliğinde bir hendek bulunmaktadır; sur kapıları içerideki bölgeye hendekler üzerindeki ağaç köprülerle geçiş imkanı vermiştir (Eyice, 1969).

Sur kapılarının yanındaki önemli noktalarda veya farklı yönlerden gelen sur duvarlarının birleştiği yerlerde inşa edilen kulelerin hepsi aynı mimari özelliği göstermemektedir. Kulelerin bazıları dörtgen, bazıları ise hem dörtgen hem de dairesel plan özelliği taşımaktadır. Kulelerin içleri katlara bölünmüştür, üstleri de siper olarak kullanılan dişlerden oluşmaktadır (Arseven, 1989). Launay (1864), ana surun, Galata Kulesi olarak adlandırılan Büyük İsa (Christos) kulesi ile birlikte 24 kulesi olduğunu, Pera yönünde, önceleri surları çevreleyerek korunan ortalama 15 arşın (20 m.) genişliğinde ve o dönem neredeyse tamamı bozulmuş olan bir hendek bulunduğunu belirtmiş, deniz tarafındaki surlarda bulunan 12 kuleden her birinin aralarındaki uzaklık yaklaşık 44 arşın (33 m.) olduğunu bildirmiştir. Schneider-Nomidis'in (1944), Galata ile ilgili yayınlamış olduğu kitapta yer alan Galata surları planında, toplam 41 adet kule görülmektedir. Bu kulelerin sayısının deniz tarafında 16 adet olduğu ve yaklaşık eşit aralıklarla yerleştirilmiş olduğu görülmektedir.

Stratejik noktalara yerleştirilen kulelerden en önemlilerinden biri Galata Kulesi, diğeri ise II. Tiberius (578-582) tarafından Haliç'in girişinde yaptırılan Galata Hisarı'dır. 1754-1756 yılları arasında Sadrazam Bahir Köse Mustafa Paşa tarafından hisarın temel ve mahzenleri üzerine 54 adet masif ayaklı bir cami yaptırılmıştır (Eyice, 1950). Bu cami yapıldığı dönemde "Kurşunlu Mahzen Camii" olarak adlandırılmıştır (Kural, 1972). Bu cami bugün Yeraltı Camii olarak bilinmektedir.

Galata surlarını yer yer kesen, dışarıyla ve iç surlarla bağlantı kuran birçok kapı günümüze kadar ancak adlarıyla gelebilmişlerdir. Bu adların çoğu da Türk devrinden kalma adlardır. Beldenin, Doğu Roma İmparatorluğu'na ait en eski isimleri, Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde bulmak mümkündür (Kural, 1972).

17. yy.'da Evliya Çelebi;

"...Kalenin firdolayı duvarı vardır. Bunlardan her biri birer Ceneviz Kraloğlu'nun hükmündeydi..."

demekte ve ardından surlar üzerindeki kapıları sıralamaktadır.

Galata bölgesi, erken tarihlerden itibaren yıkım ve sıkışık yeni yapılar nedeniyle değişimlere uğramış, buna bağlı olarak da ilk durumun kesin tespiti olanaksız hale gelmiştir. Bu yüzden araştırmacılar tarafından verilen konuyla ilgili bilgiler, ortaya birbirinden oldukça farklı sonuçlar ortaya koymaktadır. Galata surlarının kapı sayıları ve yerleriyle ilgili farklı yüzyıllarda farklı anlatımlar yapılmıştır. 15. yüzyılı anlatan Gyllius (1997), o dönemde surlardan denize doğru açılan 6 kapının olduğu söylemiştir. Evliya Çelebi 8 adeti deniz kenarındaki surlarda olmak üzere toplamda 17 kapıdan söz etmiştir (Dağlı ve Kahraman, 2003). Kömürcüyan (1988), 17. yüzyıl İstanbul'unu anlattığı kitabında yine 8 adet deniz kapısı ile 2'sinin adını vermeden 3 adet kara surundan bahsetmiştir. 18. yüzyılda yazılan *Hadikat-ül Cevami*'de Galata surlarının 13 kapısının isimleri verilmiştir (İncicyan, 1956). Schneider ve Nomidis (1944), 10 adet deniz kapısı, 5 adet kara kapısı ve 8 adet iç sur kapısı ile 23 adet kapı olduğunu anlatmıştır. Eyice (1969), Atatürk Köprüsü başından kıyı boyunca 12 adet, doğudan itibaren kara tarafında 5 adet, Şişhane-Kalafatyeri arasındaki iç surlarda 3 adet, Galata Kulesi-Arap Cami arasındaki iç surlarda 2 adet, Galata Kulesi doğusu-Karaköy arasında iç surlarda 3 adet olmak üzere toplam 25 sur kapısının ismini vermiştir. Launay (1864), İstanbul'da basılan *Journal de Constantinople* gazetesinde *Notice sur les fortifications de Galata* başlığıyla yayımlanan makalesinde Galata surlarının Kule Kapısı'nın da bulunduğu 42 kapısı olduğundan bahsetmiştir.

Şekil 3.1 : Eugène Flandin'in 1853 tarihli L'Orient eserinde Azap Kapı ve köprü (Sevim, 1996)

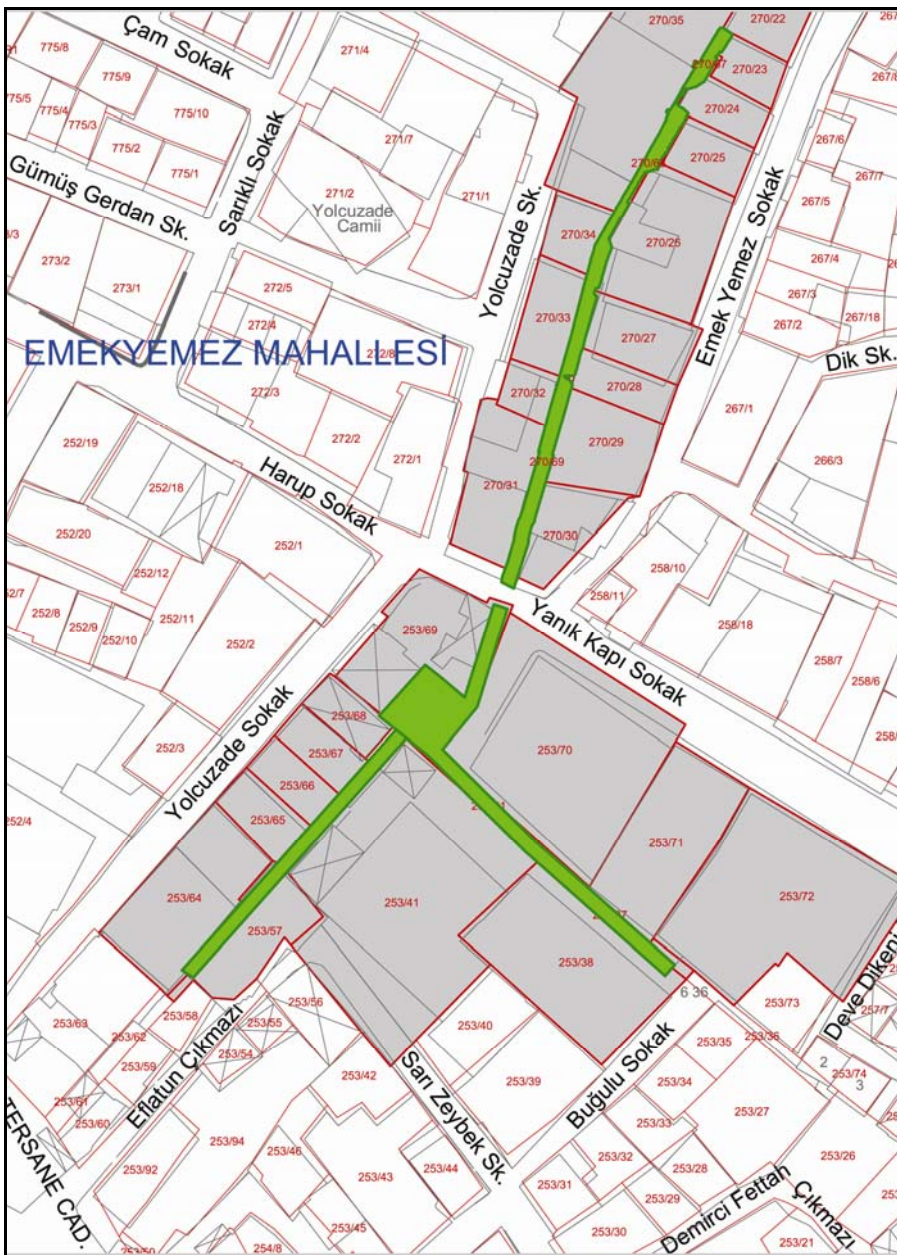

Şekil 3.2 : Thienon'un 1840 tarihli José Maria Jouannin – Jule vs Turquie eserinde Galata Kulesi (Sevim, 1996)

3.2 Bugüne Ulaşan Bölümleri

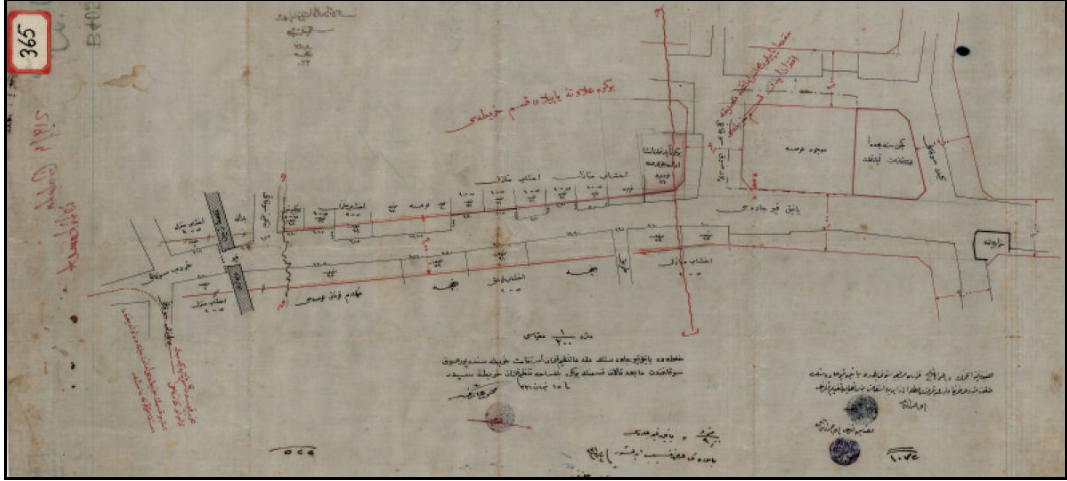
Emekyemez Mahallesi'nde bulunan bölümler:

Emekyemez Sokak ile Yolcuzaade Sokak arasında 270 ada 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 67, 68, 69, 31, 32, 33, 34, 35 parsellerdeki sur duvarı kalıntısı, Harup Kapı ve kapıdaki armalı levha Galata surlarının 1387 yılında yani dördüncü evrede yapılan parçalarından ayakta kalan bir bölümdür. Haliç Metro Geçiş Köprüsü projesi kapsamında surların batı ve doğusunda bitişik olarak yer alan yapıların kamulaştırılarak yıkılması neticesinde bu sur duvarları açığa çıkmıştır.

Şekil 3.3 : Emekyemez Mahallesi'nde bulunan sur duvarları (Okur, E., 2011, Beyoğlu Belediyesi Plan Proje Müdürlüğü'nün Beyoğlu Hali Hazır Haritası üzerinden işlenmiştir)

Atatürk Kitaplığı arşivinde bulunan 1915 tarihli bir krokide, Azapkapı-Kasımpaşa tramvay güzergâhı Yolcuzade Sokağı'ndan Harup Sokak'a dönen kırmızı hatla belirtilmiş, Harup Kapı'nın planda dışlerinin görülmesi bu tarihe kadar kapının korunduğunu göstermektedir (Bimtaş, 2009). Kapının günümüzdeki mevcut hali yaklaşık 2.8 m.'dir. İki yanından dışlerin yıkıldığı kapının yaklaşık 30 cm. kadar genişletildiğini göstermektedir.

Şekil 3.4 : Atatürk Kitaplığı arşivinde yer alan 1915 tarihli Harup Kapı ve çevresinin krokisi (Bimtaş, 2009)

Sur parçası görülebildiği kadarıyla genellikle basit ocak taşlarından ve aralarında rasgele yerleştirilmiş devşirme malzemelerden oluşmaktadır. Sur duvarının özgün duvar derinliği yaklaşık 160 cm. kadardır. Fakat sura bitişik yapıların yıkımı ve temizlenmesi sırasında duvar kalınlığı incelmıştır. Orijinal duvar kalınlığı yaklaşık 200 cm olmalıdır. Surun yüksekliği başlangıç noktasında 140 cm., beden duvarı en kalın kısmında yaklaşık 180 cm. kadardır (Bimtaş, 2009).

Surlara bitişik yapıların yıkılması ve yıkım sonrasında binalara ait ocak, merdiven, baca, sıva artıkları , fayans vs. gibi tüm sonradan yapılan yapı malzemelerinin temizlenmesi sırasında sur duvarları zarar görmüştür. Bu yıkımlar sonucunda oluşan uzun derin çatlaklar ve boşluklar surların sağlamlığını kısmen yitirmesine sebep olmuştur.

Bölgedeki ticari faaliyetin yoğunluğu, araç trafiği ve insan eliyle yapılan tahribat surun bütününde görülen genel sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunların yanında taşlarda aşınma, kirlenme, derzlerdeki harcın boşalması, bazı bölgelerde bitki, ağaç, mantarlardan oluşan tahripler surlardaki belli başlı sorunlardır (Bimtaş, 2009).

Şekil 3.5 : Yolcuzade Sokak 270 adada yer alan sur parçalarının kalınlığı - kuzey cephesi (Bimtaş, 2009)

Şekil 3.6 : Yolcuzade Sokak 270 adada yer alan sur parçalarının batı cephesi (Coşkunçay, M., 2011)

Şekil 3.7 : Yolcuzade Sokak 270 adada yer alan sur parçalarının batı cephesi (Coşkunçay, M., 2011)

Şekil 3.8 : Yanık Kapı Sokak'ta yer alan Harup Kapı ve Yolcuzade Sokak 253 adada yer alan kule (Coşkunçay, M., 2011)

Harup Kapı bugün üzerindeki armasıyla, Galata surları kapılarından kalan tek kapıdır. Yarım daire kemerli kapı, aşağı yukarı aynı büyüklükte, doldurma taşlardan yapılmıştır. Kemerli sınırlandırılan kısımda, taşların arasında tuğla hatıllara rastlanır. Kapının Harup Sokak tarafındaki cephesinde bir arma bulunmaktadır. Tel kafes içinde bulunan armanın bulunduğu cephede kemer eğrisi düzgün değildir; daha harap vaziyettedir.

Şekil 3.9 : Harup Kapı Yanık Kapı Sokak cephesi (solda), Harup Sokak Cephesi (sağda) (Okur, E., 2011)

Kapının hemen üzerinde olan arma dikdörtgen şeklinde mermer taştan oluşmaktadır. Arma içine yan yana üç tane arma kalkanı yerleştirilmiştir. Ortadaki Cenova haçı görülür. Sağdaki ise enine üç giriş ve belirsiz bir motif bulunur. Cenova Dükü De Merude'ye aittir. Soldaki kalkanda ise yine stilize edilmiş ve kanatlarını açmış

vaziyette ayakta duran bir kartal vardır, bu Galata'yı Cenova adına yöneten Podesta D'Auria'ya ait bir armadır (Bimtaş, 2009).

Şekil 3.10 : Harup Kapı üzerindeki Arma (Okur, E., 2009)

Bölgedeki sanayi faaliyetleri, araç trafiği ve hava kirliliğinin neden olduğu kir tabakası tüm sur boyunca olduğu gibi bu bölgede de görülmektedir. Duvarda görülen yoğun bitkiler, sıvalı yüzeyler sur beden duvarına zarar vermektedir.

Yolcuzade Sokak, Yanık Kapı Sokak, Buğulu Sokak ve Sarı Zeybek Sokak arasında 253 ada 70, 71, 72, 81, 37, 38, 41, 57, 64, 65, 66, 67, 68, 69 parsellerdeki duvar kalıntısı ile kule de Galata surlarının 1303-1315 yılında yani birinci evrede yapılan parçalarından ayakta kalan bir bölümdür.

Yanık Kapı Sokak'ın paralelinde yer alan sur duvarı yaklaşık 4 m. yüksekliktedir ve kalınlığı da yaklaşık bir metredir. Duvarın başlangıç bölümünün kuzey cephesinde, daha önce var olan duvara bitişik inşaa edilen bir yapının çatı izi ve yer yer delikler görülmektedir.

Şekil 3.11 : Yanık Kapı Sokak 253 adada yer alan sur duvarı (Bimtaş, 2009)

Şekil 3.12 : Yanık Kapı Sokak 253 adada yer alan kulenin doğu cephesi (sağda) ve sur duvarının kuzey cephesi (Coşkunçay, M., 2011)

Harup Kapı'nın güneyinde yer alan dörtgen planlı kule, aşamalı olarak inşa edilen ve değişik dönemlerde onarılmış olan surlarda yine farklı tarihlerde yapılmış kuleler içinde, en eski tarihlendirilendir. 1303 yılına ait olan birinci dönemde inşa edilmiştir. Kule, surların üzerindeki kulelerin çoğu gibi dış çepere çıkıntı yapmaktadır. Kule duvarları 5 sıra taş ve 4 sıra tuğladan oluşan almaşık örgü sisteminden oluşmaktadır.

Batı cephesinde kule köşelerine yaklaşık iki metre uzaklıkta bulunan iki adet mazgal pencereleri kapatılmış durumdadır ve mazgal pencerelerinin tuğla kemerleri dökülerek kemer bozulmuş durumdadır. Orijinal duvar yüzeyindeki taşlarda taşınma, taş yüzeyinde kirlenme görülmüştür. Duvar örgü sistemi seçilememektedir. Duvar yüzeyinde bulunan ondulin saçak ve ahşap taşıyıcıları duvara zarar vermiş, kule duvarı üzerine biriket duvar inşa edilmiştir.

Doğu cephesinde kule ortasında sonradan açılmış bir pencere bulunmaktadır. Yıkılan kule duvarı yerine üst kotta tuğla duvar örülmüş durumdadır. Tuğla duvarın üzerine de biriket duvar inşa edilmiştir. Kulenin bu yüzeyindeki almaşık duvar yüzeyi iyi durumdadır. Duvar yüzeyinde bitlenme ve taş yüzeyinde kirlenme vardır

Kuzey cephede de mazgal pencereleri iç kısımdan kapatılmış, tuğla kemerleri tahrip olmuştur. Kulenin duvarı üzerine biriket duvar inşa edilmiş, kulenin surla ile birleştiği köşede sonradan açılan bir pencere bulunmaktadır. Duvar yüzeyinde kirlenme ve bitkileşme gözükmemektedir. Bu cephedeki taş örgü sistemi daha okunabilir vaziyettedir.

Şekil 3.13 : Kulenin kuzey cephesi (Bimtaş, 2009)

Güney cephesi kule cepheleri içinde en çok tahrip edilen duvardır. Bu cephede de kule köşesinde sonradan açılmış bir pencere bulunmaktadır. Duvar yüzeyinde yıkılan yapılardan kalan sıva parçaları ve bitkileşme görülmektedir. Ayrıca duvar taşları aşırı aşınmış durumda, derzler boşalmış vaziyettedir.

Şekil 3.14 : Yolcuzade Sokak 253 adada yer alan kulenin güney cephesi ve sur duvarı (Bimtaş, 2009)

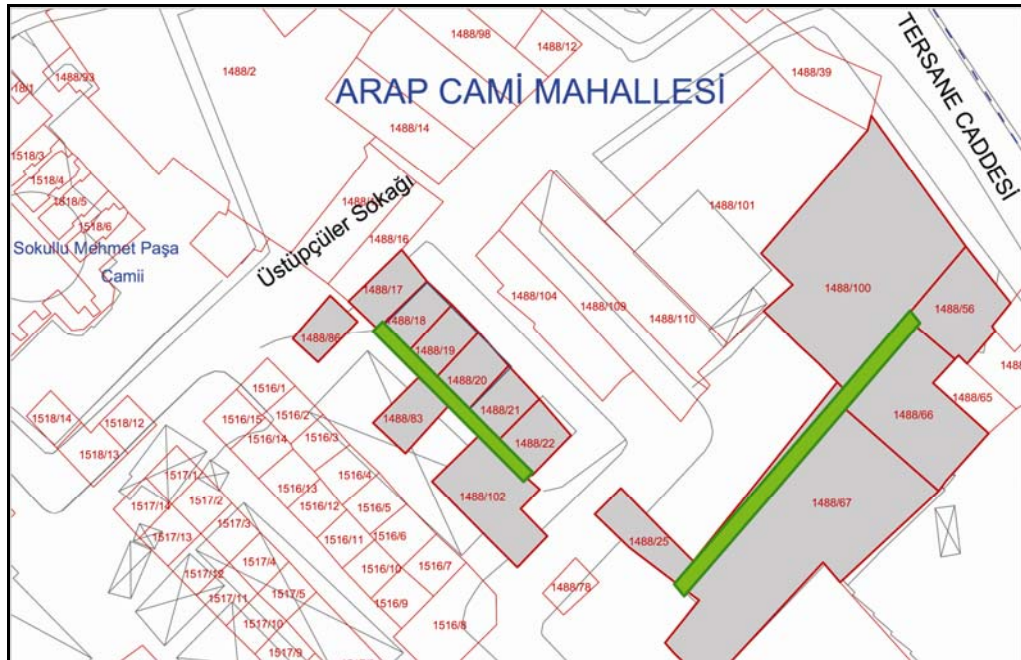
Yolcuzade Sokak sokak boyunca 253 ada 64, 65, 66, 67, 68 parsellerde istimlak ile yapıların yıkılmasıyla, arka taraftaki yapıların alt kotlarında, üzerlerinde yıkılan yapıların inşaat artıkları bulunan sur duvarı ortaya çıkmakta, ancak bu duvarların mimari özellikleri okunamamaktadır.

Şekil 3.15 : Yolcuzaade Sokak 253 adada yer sur duvarı (İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, 2009)

Arap Camii Mahallesi'nde bulunan bölümler:

Haliç Metro Geçiş Köprüsü aksı üzerinde kalan Tersane Caddesi üzerindeki 1488 ada 25, 67, 66, 56, 100 parseller istimlak sonrası yıkılmıştır. Yıkım sonrası Harup Kapı aksının devamında olan kemerli duvar hattı ve günümüze örülerek kapatılmış durumda ulaşan Cevahir Çıkmazı Geçidi ortaya çıkmıştır. Bu sur hattı Galata surlarının 1303 tarihli 1. döneminde yapılan parçaları olarak günümüze ulaşmıştır.

Şekil 3.16 : Arap Camii Mahallesi 1488 adada bulunan sur duvarları (Okur, E., 2011, Beyoğlu Belediyesi Plan Proje Müdürlüğü'nün Beyoğlu Hali Hazır Haritası üzerinden işlenmiştir)

Haliç'i dik olarak kesen bu sur duvar kalıntısı yaklaşık 44 m. uzunluğundadır. Bu bölgedeki duvar kalınlığı kemerli kısımda yaklaşık 125 cm., Haliç'e yakın kısımda ise

ortalama 100 cm.'dir. Haliç'e yakın bu bölgenin orijinal duvar kalınlığından yaklaşık 1 m. az olmasının sebebi sura bitişik binaların zaman içinde yıkılırken duvara zarar vermesidir (Bimtaş, 2009).

Kuzeydoğu sur duvarı cephesi yüzeyinde duvarın kuzeyindeki kemerli kısmın devamı olan kemer izleri anlaşılmaktadır. Daha sonradan oluşan duvar yüzeyindeki boşluklar düzensiz örgülü bir taş duvarla kapatılmıştır. Bu bölgedeki diğer sorunlar ise taş derzlerinde boşalmalar, sur duvarı üzerine ilave edilen tuğla duvar, taş yüzeyindeki aşınmalar, duvarın alt ve üst kotunda oluşan bitki yoğunluğudur. Kuzeydoğu cephesinde görülen kemer dizisi sur parçasının kuzeyinde yer almakta, duvarın üçte birini oluşturmaktadır. Haliç tarafında Cevahir Çıkmazı Geçidi'nin taş bloklarla kapatıldığı görülmektedir.

Şekil 3.17 : Tersane Caddesi üzerinde 1488 ada 25, 67, 66, 56, 100 parsellerin yıkılması sonucu Harup Kapı aksının devamında kemerli duvar hattının doğu cephesi (Bimtaş, 2009)

Şekil 3.18 : Tersane Caddesi üzerinde 1488 ada 25, 67, 66, 56, 100 parsellerin yıkılması sonucu Harup Kapı aksının devamında kemerli duvar hattının batı cephesi (Bimtaş, 2009)

Şekil 3.19 : Tersane Caddesi üzerinde 1488 ada 25, 67, 66, 56, 100 parsellerin yıkılması sonucu Harup Kapı aksının devamında kemerli duvar hattının doğu cephesi (Bimtaş, 2009)

Sur beden duvarı dokusu irili ufaklı moloz taşlardan, düzensiz örgülü taş duvardan oluşmaktadır. Sur duvarı önünde yer alan kemerli kısım ise düzenli kesme taştan ve kesintisiz devam etmektedir. Alt ve üst sırada bulunan kemerler mimari olarak farklıdır. Alt sıradaki kemerler tuğladan oluşan sivri kemerlerdir ve derzler geride kalmış tuğlalar öne çıkmıştır. Üst sıra kemerler ise yarım daire şeklindedir ve üç tuğla bir taştan oluşan bir sisteme sahiptir. Kuzeyden üçüncü kemerde özellikle sivrilen kısımda yenileme yapıldığı, tuğlalardan anlaşılmaktadır. Kemerleri oluşturan tuğla derzlerinde boşalmalar, taş yüzeylerinde kararma , kısmen aşınma ve duvar yüzeyinde yoğun bitki oluşumu görülmektedir.

Şekil 3.20 : Tersane Caddesi üzerinde 1488 ada 25, 67, 66, 56, 100 parsellerde yer alan duvar üzerinde kapatılan Cevahir Çıkma Geçidi (Bimtaş, 2009)

Kuzeybatı cephesi kuzeydoğu cephesine göre daha iyi korunmuş durumdadır. Osmanlı dönemi tamiratlar daha nitelikli ve düzgün taş dizilerinden oluşmaktadır. Mevcut sur duvarının orta kısmında duvar boyunca tuğla bir hatıl görülmektedir. Duvarın kuzey tarafında iki sıra tuğla iken son kısımlarda tek tuğlaya düşmektedir.

Tersane Caddesi üzerinde 1488 ada 86, 83, 102, 17, 18, 19, 20, 21, 22 numaralı parsellerin Haliç Metro Geçiş Köprüsü projesi için istimlak sonrası yıkılması ile ortaya çıkan duvar ve armalı levha surların 5. dönem gelişmesine aittir.

28 m. uzunluğunda olan bu duvarın kalınlığı yaklaşık 115 cm.dir. Haliç'e bakan güney duvarının orta bölgesinde 350 cm genişliğinde yaklaşık 30 cm. derinliğinde sonradan açıldığı belli olan bir niş bulunmaktadır. Yine bu cephede bir arma bulunmaktadır. Bu armada Cenova'nın sembolü olan haç, ortada ise Cenova pedestası Stefano De Marini'nin arması, sağda arma ile 1435 tarihi ve duvarın bu kısmının yapıldığını bildirir üç satırlık bir cümle bulunmaktadır. Oldukça tahrip olmuş bu levhanın çevresi harçlı sıva ile kaplanmıştır (Bimtaş, 2009).

Şekil 3.21 : Tersane Caddesi üzerinde 1488 ada 86, 83, 102, 17, 18, 19, 20, 21, 22 parsellerin yıkılması ile çıkan duvarın güney cephesi (İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, 2010)

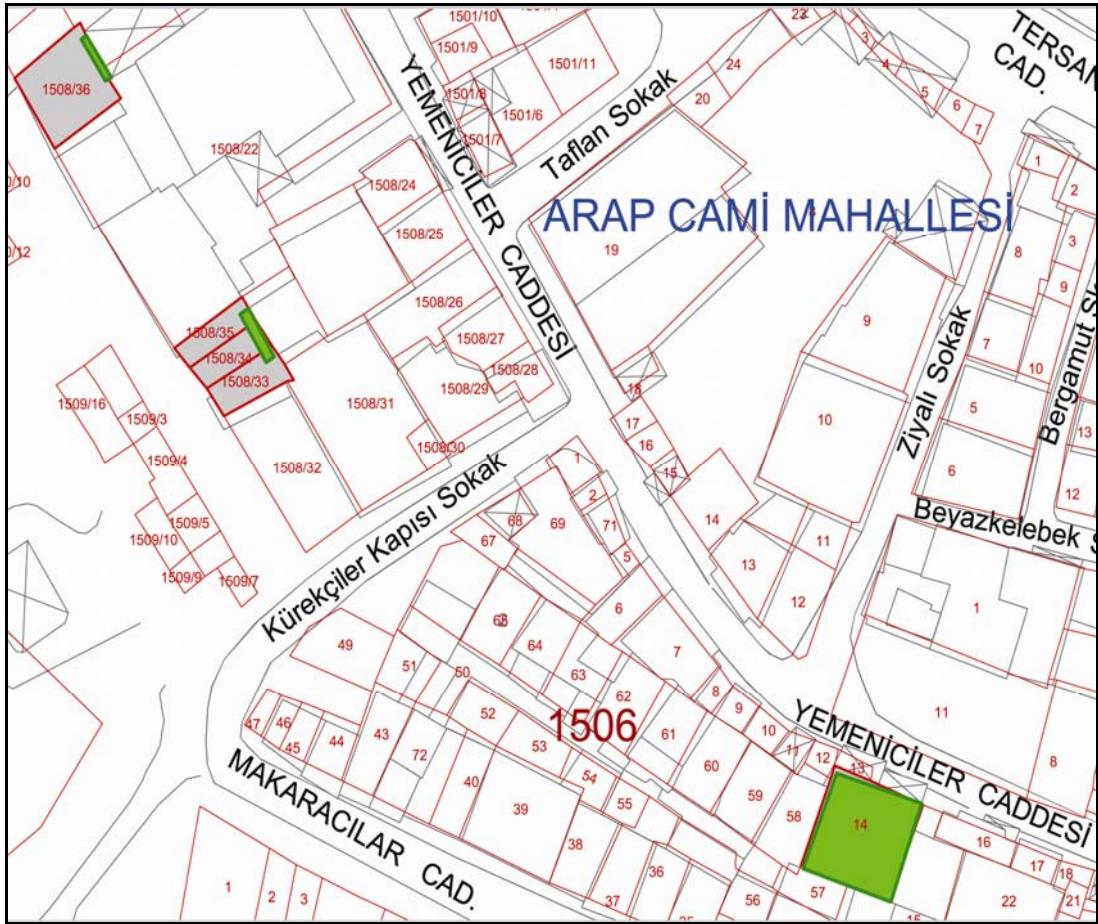

Şekil 3.22 : Tersane Caddesi üzerinde 1488 ada 86, 83, 102, 17, 18, 19, 20, 21, 22 parsellerin yıkılması ile çıkan duvarın güney cephesinde bulunan arma (İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, 2010)

Duvarın Tersane Caddesi'ne bakan kuzey cephesi de güney cephesinde olduğu gibi tamamen siva ve yıkılmış bina artıklarıyla kaplıdır. Duvar örgüsü algılanamamaktadır. Sur üst kısmı oldukça zarar görerek ufalanmıştır.

Şekil 3.23 : Tersane Caddesi üzerinde 1488 ada 86, 83, 102, 17, 18, 19, 20, 21, 22 parsellerin yıkılması ile çıkan duvarın kuzey cephesi (Bimtaş, 2009)

Şekil 3.24 : Arap Camii Mahallesi Yemenciler Caddesi 1508 adada bulunan sur ve kule duvarları ile 1506 adada mevcut olan kule (Okur, E., 2011, Beyoğlu Belediyesi Plan Proje Müdürlüğü'nün Beyoğlu Hali Hazır Haritası üzerinden işlenmiştir)

Yemeniciler Caddesi üzerinde 1508 ada 36 parseldeki kule duvarı Arap Cami Mahallesi'nde yer alan bir başka sur kalıntısıdır. Bu parça Cenevizliler'in sahip oldukları ilk imtiyaz bölgesinin surlarına aittir. Yaklaşık 6-7 m. yüksekliğe sahip olan kule duvarının üzerinde 5-6 m. yüksekliğinde bir yapı ilave edilmiştir. Yemeniciler Caddesi'ne bakan kuzeydoğu cephesinin kule duvarları kuzeybatı cephesinin duvarlarından daha alçaktır. Almaşık duvar örgüsüne sahip kule duvarları iki sıra tuğla, 4-5 sıra taş örgüyle yapılmıştır. Taşlar düzgün kesme taş olmayıp işlenmemiş kaba taşlardan oluşmaktadır; dizinin kaç sıradan oluştuğu tam olarak okunamamaktadır. Kuzeydoğu cephesinde zemin kotunda mevcut olan kemerli açıklık, dolgu taşlarla doldurulmuştur. Duvarlarda sıva artıkları bulunmaktadır.

Şekil 3.25 : Yemeniciler Caddesi 1508 ada 36 parseldeki kule duvarının kuzey ve batı cephesi (Okur, E., 2011)

Yemeniciler Caddesi üzerinde 1508 adada aynı döneme ait olan bir başka sur parçası da 33, 34, 35 parselde bulunan duvar hattıdır. Bu duvar yaklaşık 7-8 m. yüksekliğe sahiptir. Alt kotlarda daha büyük boylu işlenmemiş kaba taşlarla örülen duvar, üst kotlarda daha küçük yontulmamış taşlarla örülmüştür. Sağ ve solunda dörder katlı atıl durumda olan iki bina bulunan sur parçasının önünde şu an bir yapı bulunmamaktadır ancak daha önceden burada da bir yapı olduğu surların üzerinde kalan harçlardan, demir putrellerden, sur bünyesinde açılan deliklerden ve yüzey bozulmalarından anlaşılmaktadır. Surun üst kısmı ve yüzeyi bitkilenmiş, kirli hava koşulları yüzünden cephede kararmalar oluşmuştur.

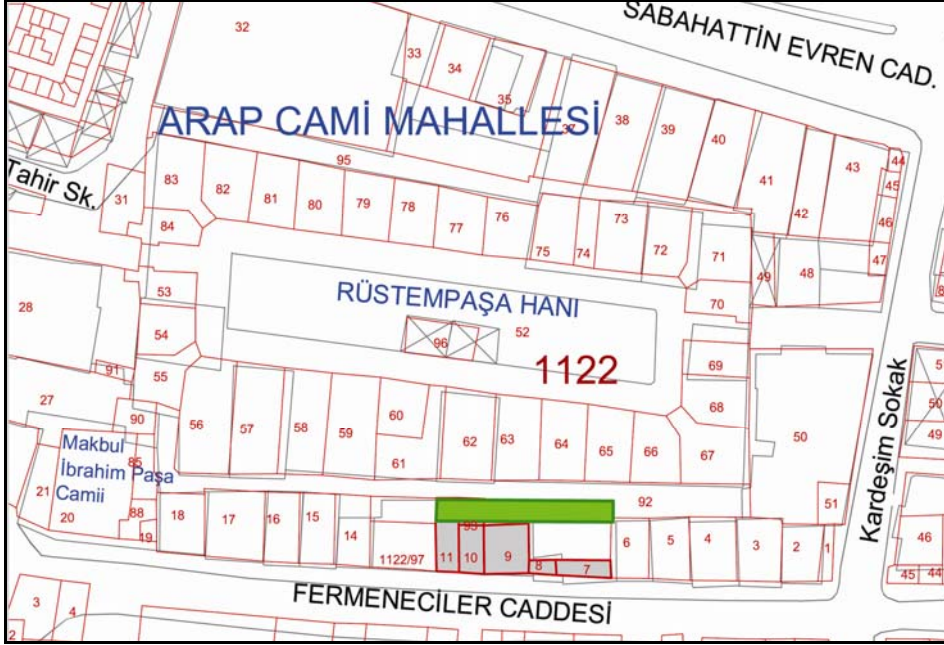
Şekil 3.26 : Yeniciler Caddesi 1508 ada 33, 34, 35 parseldeki duvar hattı güney cephesi (Okur, E., 2011)

Yeniciler Caddesi üzerinde 1506 ada 14 parselde bulunan günümüze ulaşmış az sayıdaki kulelerden biridir. Bu kule de ilk imtiyaz bölge surları üzerinde yer almaktadır. Yaklaşık 9 m. yükseklikte olan kule dörtgen planlıdır. Düzgün kesme taşlarla inşa edilen kulenin caddeye bakan cephesinde en üst kata geç dönemde açılan pencerelerden kulenin içinde birden fazla kat olduğu anlaşılmaktadır. Ticari dükkanların olduğu bir yerde bulunan kulenin üstüne ondulin saçak yapılmış, cephede bitkileşme ve kirlenme oluşmuştur. Kulenin önünde ve yanlarında bulunan yapılar nedeniyle bu kısımlardaki duvarlar algılanamamaktadır.

Şekil 3.27 : Yeniciler Caddesi 1506 ada 14 parseldeki kulenin kuzey cephesi (Okur, E., 2011)

İlk imtiyaz bölgesinde yer alan bir başka sur kalıntısı ise Fermeneciler Caddesi üzerinde yer alan 1122 ada 7, 8, 9, 10, 11, 93 parsellerde bulunan kemerli duvar parçasıdır.

Şekil 3.28 : Arap Camii Mahallesi Fermeñeciler Caddesi 1122 adada bulunan kemerli sur duvarları (Okur, E., 2011, Beyoğlu Belediyesi Plan Proje Müdürlüğü'nün Beyoğlu Hali Hazır Haritası üzerinden işlenmiştir)

Şekil 3.29 : Arap Camii Mahallesi Fermeñeciler Caddesi 1122 adada 9, 10, 11 ve 93 parsellerde bulunan kemerli sur duvarlarının kuzey cephesi - Rüstempaşa Hanı'ndan bakış (Okur, E., 2011)

Fermeneciler Caddesi'nden bir kısmı gözüken sur parçalarının devamı Rüstempaşa Kervansarayı'nın güney cephesi önündeki aralıktan görülebilmektedir. Oldukça yıkık bir halde bulunan bu duvar hattı hat Fermeneciler Caddesi'nde bulunan birkaç binanın arka cephesinde yer almaktadır. Bu yapıların bir kısmı bu sur parçalarının üzerine inşa edilmiştir. Duvarın hem güney cephesinde hem de kuzey cephesinde tuğla kemerlerin bulunduğu görülmektedir. Rüstempaşa Kervansarayı'na bakan cephede çift sıra kemer boşlukları görülmektedir. Bazı kemer açıklıkları doldurulmuştur, bazıları ise yıkık bir durumdadır. Yontulmamış taşlardan oluşturulan bu sur parçası oldukça bakımsız, bitkilenmiş ve kirlenmiş durumdadır.

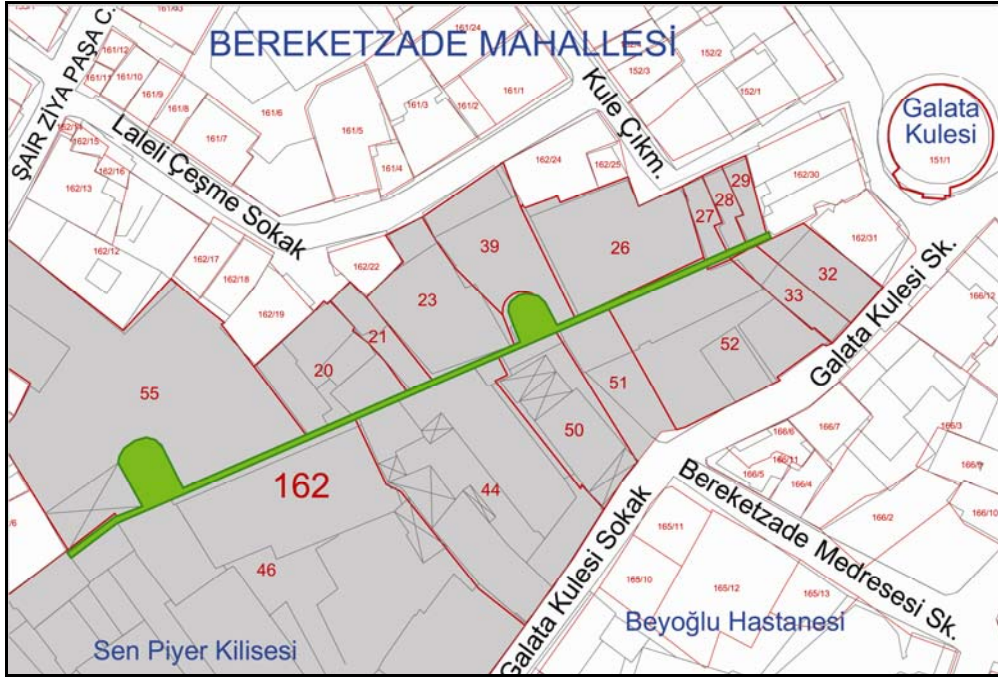
Şekil 3.30 : Arap Camii Mahallesi Fermeneciler Caddesi 1122 adada 7 ve 8 parsellerde bulunan sur duvarlarının kuzey cephesinde kapatılan kemer boşluğu (Okur, E., 2011)

Şekil 3.31 : Arap Camii Mahallesi Fermeneciler Caddesi 1122 adada 7 ve 8 parsellerde bulunan kemerli sur duvarlarının güney cephesi (Okur, E., 2011)

Bereketzade Mahallesi'nde bulunan bölümler:

Şair Ziya Paşa caddesi yönünde 162 ada 55, 20, 21, 23, 39, 26, 27, 28, 29 parseller ile Galata Kulesi sokak yönünde 162 ada 32, 33, 52, 51, 50, 44 ve 46 (St. Pier Hanı) arasındaki kemerli sur duvarı ve iki adet burç 200 m. uzunluğunda yer yer kesintiye uğrasa da Galata Kulesi'nden Yanık Kapı'ya uzanan hat üzerinde günümüze kadar ulaşmıştır.

Şekil 3.32 : Bereketzade Mahallesi 162 adada bulunan sur duvarları ve burçlar (Okur, E., 2011)

Şekil 3.33 : Bereketzade Mahallesi 162 adada bulunan sur duvarları ve güney burcunun Şair Ziya Paşa Caddesi yönü cephesi (Okur, E., 2011)

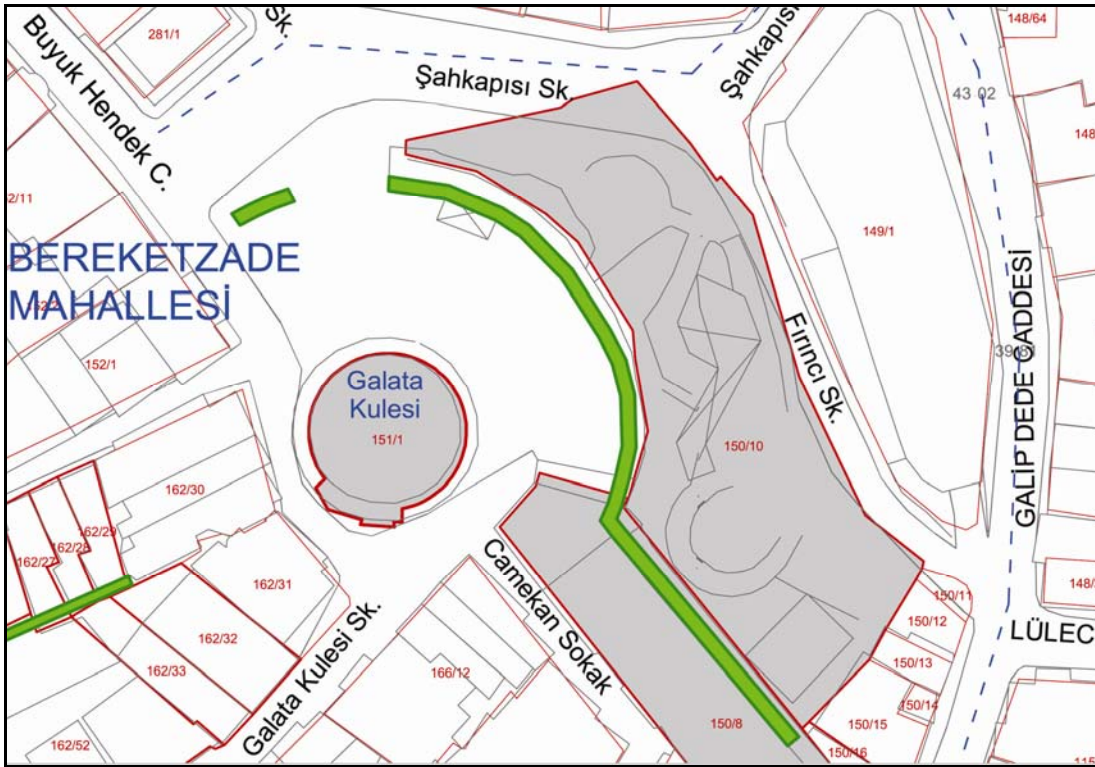
Şekil 3.34 : Bereketzade Mahallesi 162 adada bulunan sur duvarları ve güney burcunun Şair Ziya Paşa Caddesi yönü cephesi (Okur, E., 2011)

Bu hat boyunca daire planlı 2 adet kule bulunmaktadır. Hem kuleler hem de duvarlar oldukça yüksektir. Hattın Şair Ziya Paşa Caddesi yönünden görülen duvarları düzgün olmayan kesme taşlarla örülmüştür. Galata Kulesi'ne yakın olan kule yer yer çift sıralı tuğla ile düzgün olmayan kesme taşlardan örülmüş, almaşık duvar örgüsü ortaya çıkmıştır. Ancak bu almaşık duvarda bellir bir sistem okunamamaktadır. Her iki kulede de tuğla kemerli pencere boşlukları görülmektedir. Bu pencerelerin bazıları büyütülmüştür. Kulelerin üstü bitkilenmiş, hem kule hem de duvar yüzeyleri kirlenmiştir. Duvarların üzerinde duvarlara daha önceden bitişik inşa edilen yapıların izleri okunmaktadır.

Şekil 3.35 : Bereketzade Mahallesi 162 adada bulunan sur duvarları ve kuzey burcunun Laleli Çeşme Sokak yönü cephesi (Okur, E., 2011)

151 ada 1 parselde bulunan Galata Kulesi, 150 ada 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15 ve 16 parseldeki kulenin çevre duvarları ve uzantısı surların 2 gelişme döneminden günümüze ulaşmıştır. Gayri muntazam taş sıralarında oluşan bu duvarda taş sıralarının arasında tuğla dizilerinin bulunmaktadır. Diğer kalıntılarda bu yoktur. Kalıntının, kuleye bakan yüzünde Bereketzade Çeşmesi bulunur, sokak tarafından görülen öbür yüzü ise, şimdi üzerinde bulundurduğu, Çayhaneye kadar aşağı yukarı 4 m. yüksekliktedir, kalınlığı da bir metreyi aşar. Ayrıca Galata Kulesi de 2.dönem kulelerinden birisi olma özelliğini taşır.

Şekil 3.36 : Bereketzade Mahallesi 150 ve 151 adada bulunan sur duvarları ve kule (Okur, E., 2011)

Şekil 3.37 : Bereketzade Mahallesi 150 adada Galata Kulesi çevre duvarları (Okur, E., 2011)

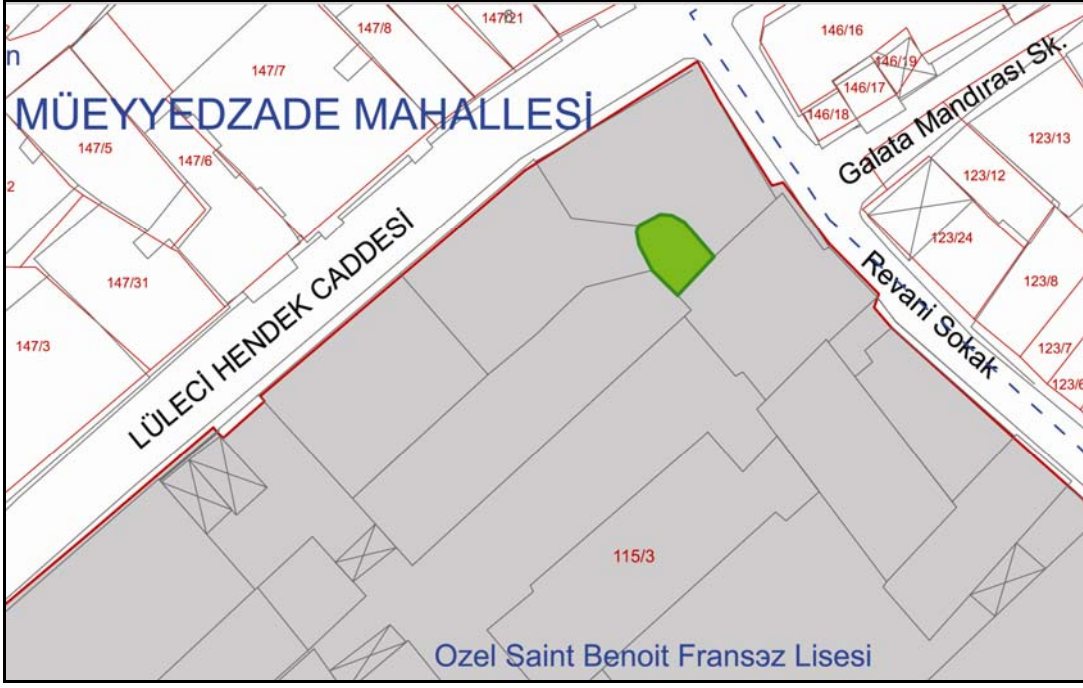
Şekil 3.38 : Bereketzade Mahallesi 150 adada bulunan sur duvarları (Okur, E., 2011)

Şekil 3.39 : Bereketzade Mahallesi 150 adada Galata Kulesi çevre duvarları (Okur, E., 2011)

Müeyyetzade Mahallesi'nde bulunan bölümler:

Lüleci Hendek Sokak Caddesi ile Revani Sokağın kesiştiği yerde 115 ada 3 parselde yer alan St. Benoit Fransız Lisesi avlusundaki yarım daire planlı kule, surların son gelişim döneminde inşaa edilmiştir. Cenevizlilerden kalan en sağlam kulelerden biri olan bu kule, oldukça muntazam ve hemen hemen aynı büyüklükteki kesme taşlardan örülmüştür. Yine aynı kulede bulunan dikdörtgen şeklinde açıklıktan, sonraki kata çıkan taş merdivenlerde görülebilir. Cephede bitkilenme ve kararma oluşmuştur.

Şekil 3.40 : Müeyyedzade Mahallesi 115 adada bulunan burç (Okur, E., 2011)

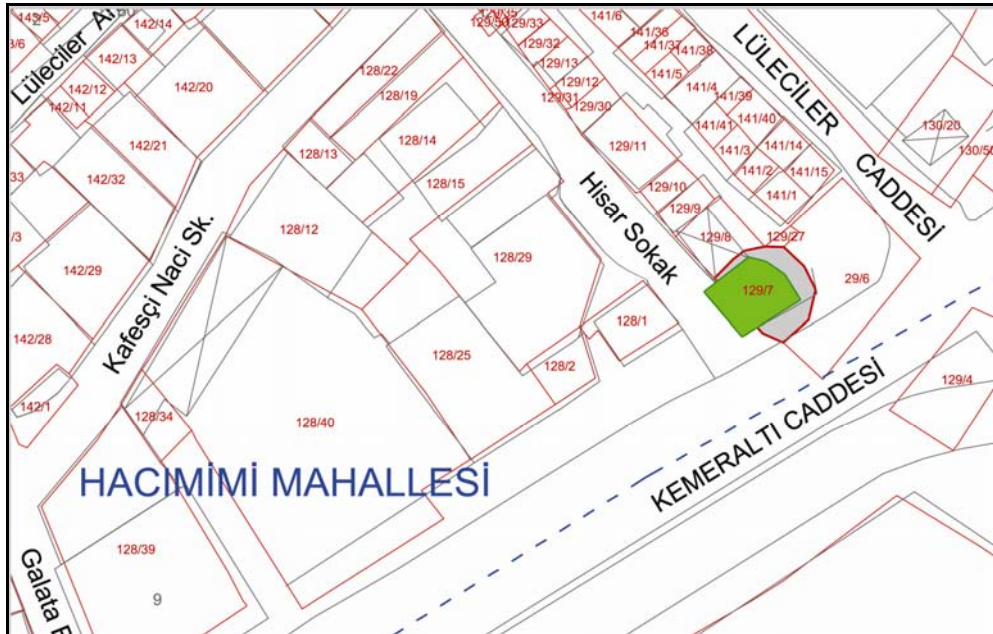
Şekil 3.41 : Müeyyedzade Mahallesi 115 adada bulunan kule (Okur, E., 2011)

Şekil 3.42 : Müeyyadzade Mahallesi 115 adada bulunan kulenin doğu ve kuzey cephesi (Okur, E., 2011)

Hacı Mimi Mahallesi'nde bulunan bölümler:

Kemeraltı Caddesi ve Hisar Sokağın kesiştiği köşede 129 ada 7 parseldeki burç kalıntısı 6.dönem kulelerinden kalan diğer bir parçadır. Kule temel seviyesinde, Cade'den çok az bir yükseklikte ve iri taş yığınlarından meydana gelmiş bir yıkıntı halindedir.

Şekil 3.43 : Kemeraltı Caddesi'nde 129 adada bulunan kule kalıntısı (Okur, E., 2011)

Şekil 3.44 : Kemeraltı Caddesi'nde 129 adada bulunan kule kalıntısı (Okur, E., 2011)

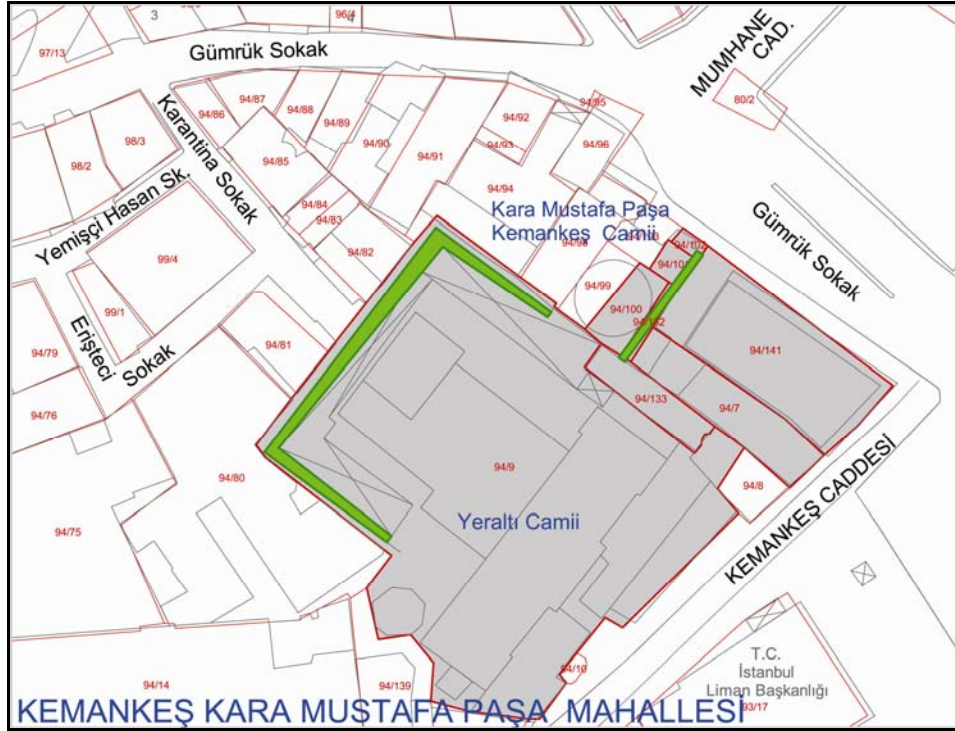
Şekil 3.45 : Kemeraltı Caddesi'nde 129 adada bulunan kule kalıntısı (Okur, E., 2011)

Şekil 3.46 : Kemeraltı Caddesi'nde 129 adada bulunan kule kalıntısı (Okur, E., 2011)

Kemankeş Kara Mustafa Paşa Mahallesi'nde bulunan bölümler:

Kemankeş Caddesi ve Gümrük Caddesi'nin kesiştiği köşede 94 ada 9, 100, 101, 102, 132, 133, 141 ve 7 parsellerde Galata Mahzeni çevre duvarlarının bir kısmı ve sur duvarı kalıntısı günümüze ulaşan son kalıntıdır.

Şekil 3.47 : Kemankeş Caddesi'nde 94 adada bulunan eski Galata Mahzeni olan Yeraltı Cami ve sur duvarı kalıntısı (Okur, E., 2011)

Şekil 3.48 : Kemankeş Caddesi'nde 94 ada 9 parselde bulunan eski Galata Mahzeni olan Yeraltı Camii (Okur, E., 2011)

Yeraltı Camii'nin kuzeybatı yönündeki arka girişinin üstünden yaklaşık 5 m. yüksekliğinde gözükürken sur duvarının cephesi ve üstünde bitki tabakası oluşmuştur. Sur duvarı şekilsiz taş bloklarla örülmüştür. Cephe yüzeyinden taşan sıvalardan duvarın zaman zaman bakım gördüğü anlaşılmaktadır.

Şekil 3.49 : Kemankeş Caddesi'nde 94 ada 9 parselde bulunan eski Galata Mahzeni olan Yeraltı Camii kuzeybatı duvarı (Okur, E., 2011)

Camii'nin kuzeydoğu duvarı Kemankeş Kara Mustafa Paşa Camii avlusundan kuzeydoğu duvarıyla aynı yükseklikte ve kotta görülmektedir. Bu cephede de özellikle üst kısımlarda bitkilenme durumu gözükmekte, duvarın alt kısımlarına doğru kararmalar gözlenmektedir.

Şekil 3.50 : Kemankeş Caddesi'nde 94 ada 9 parselde bulunan eski Galata Mahzeni olan Yeraltı Camii kuzeydoğu duvarı (Okur, E., 2011)

94 adada yer alan diğer sur duvarı yaklaşık 6 m. yüksekliğe sahiptir. Kuzeydoğuya bakan cepheden duvar kalınlığının 1 m. olduğu, bu cephenin sıvayla kaplı olduğu görölmektedir. Duvar yüzeyinde bulunan sıva kalıntıları ve oluşun kararmadan örgü sistemi okunamamaktadır. Bu duvarda da bitkilenme mevcuttur.

Şekil 3.51 : Kemankeş Caddesi'nde 94 ada 100, 101, 102, 132, 133, 141 ve 7 parselde sur duvarı (Okur, E., 2011)

Şekil 3.52 : Kemankeş Caddesi'nde 94 adada bulunan eski Galata mahzeni ve sur duvarları (Okur, E., 2011)

4. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ BELGELERİNDE GALATA SURLARI

1303 yılında Bizans'ın Cenevizliler'e tanıdığı ilk imtiyaz bölgesinin sınırlarının belirlenmesi sonrasında inşa edilmeye başlanan Ceneviz surları, 15. yüzyıl ortasında son şeklini almıştır. Surlar, bölgenin Osmanlı himayesine girmesine rağmen yıkılmamışsa da bir miktar alçaltılmıştır. Bölgenin nüfusunun zamanla artmasıyla surların bir bölümü yapıların arasına sıkışmış, 18. yüzyıl itibariyle üzerlerine ya da yerlerine ev yapılmasına müsaade edilmiştir. Surların ve sur kapılarının onarımları ile ilgili kararlar BOA'nda yer alan belgelerden öğrenilmektedir. 6. Belediye Dairesi'nin 1857 yılında kurulmasının ardından, belediye gelirlerini arttırmak ve bölgeyi batılı bir görünüme sokmak için 1863 yılında surların yıkılarak arazilerinin ve hendeklerinin satılması kararı alınmış, ancak bu karardan yaklaşık otuz yıl sonra surların tarihi bir değere sahip olduğu belirtilerek sağlam parçalarının korunması gerekliliği üzerine yapılan yazışmalar arşivde incelenmiştir.

4.1 Galata Surlarındaki Onarım Çalışmaları

6. Belediye Dairesi'nin kurulmasından ve Galata surlarının yıkımı kararı alınmasından önce, depremler ve yangınlar sonunda sürekli hasar gören surların bakım ve onarımı konusunda Osmanlı yönetiminin aldığı kararlarla ilgili çok sayıda belge bulunmaktadır.

22 Mayıs 1766 yılında İstanbul'da meydana gelen büyük depremden şehirdeki pek çok yapı gibi Galata surlarının da etkilenmesinin ardından, deprem nedeni ile yıkılmaya yüz tutmuş ve tehlike arz eden sur parçalarının Mimarbaşı Mehmet Tahir¹³ tarafından belirlenerek yıkılması ve maliyetinin kendisine ödenmesi konusunda 08.06.1766 tarihli bir belge Osmanlı arşivinde yer almaktadır (BOA, C.BLD., 134, 6675). Bu belgede yer alan yazışmalardan, tehlikeli ve yıkılması gereken bölgeler

¹³ Mimarbaşı Mehmet Tahir Ağa, 1760 Ayazma Cami, 1763 Laleli Külliyesi, 1766 depremi sonrası Fatih Cami rekonstruksiyonu, 1769 Zeynep Sultan Cami, 1778 Beylerbeyi Cami gibi önemli yapıların mimarıdır.

için padişah tarafından Mimar Tahir'in araştırma yapması konusunda bir ferman çıkartıldığı öğrenilmektedir. Bu ferman sonrasında mimar, Galata'da yer alan Kürkçü Kapısı ile Azap Kapısı arasındaki beş adet tabyanın (savunma yapılarının) üst kısımlarındaki bazı bölgeler ile bu kısımlar arasındaki kale duvarlarının yukarısında yer alan yelkenci ve demirci aletlerinin bulunduğu gemi dükkânlarının tehlike yaratacak boyutta yıkılmak üzere olduğunu, buraların boşaltılarak yıkılması gerektiğini belirtmiştir. Yazışmalara, adı belirtilen alanda yıkılması gereken yerlerin belirtildiği defter eklenmiş, yıkım işlemi için 338 kuruş istenmiştir. İletilen defterin incelenmesinin ardından yıkım işlemleri Başmuhasebe tarafından 336,5 kuruş olarak hesaplanmış, miktarda 36,5 kuruşluk bir azaltma yapılarak Mimar Tahir'e belirtilen bölgelerin yıkım işlemleri için 300 kuruş ödenmesine karar verilmiştir.

19. yüzyılda Galata surlarının artık hiçbir işlevsel niteliği kalmamasına rağmen, surlarda yer alan bazı kapıların ve kemerlerinin onarıldığı belgelerden öğrenilmektedir. 08.12.1796 tarihli bir dosyada Karaköy Kapısı'nın tamir edilmesi konusunu içeren yazışmalar yer almaktadır (BOA, C.BLD., 141, 7020). Bu yazışmalara göre Karaköy Kapısı'nın duvarları her iki taraftan da ayrılmış, kemeriyle birlikte oldukça kötü durumdadır. Zamanla yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya kalan kapının tamirinin mümkün olmadığı belirtilmiş, yeniden yapılmasının gerekli olduğu düşünülmüştür. Kapının yenilenmesi için ismi verilmeyen bir mimardan inceleme yapması istenmiştir. Bu kapının tamiri ve yenilenmesi için mimarın hazırladığı keşif defterinde masif kalkan duvarı, söve, demir milli kapı, horasanlı sıva ve asma kilit gibi işlemler ve işçilikler için 500 kuruş maliyet çıkarılmıştır. Ondan birkaç sene önce bu kapının yanındaki duvarın yıkıldığı, Galata Voyvodası'nın¹⁴ bölgedeki dükkan sahiplerinden masrafını alarak duvarı yeniden yaptırdığı belirtilmiştir. Kapının civardaki dükkan sahiplerince yaptırılması durumunda 500 kuruştan daha fazla maliyet çıkabileceği öngörülmüştür. Bu duruma karşı, Galata Voyvodası'na 500 kuruş verilerek kapının kendilerine yaptırılması önerisi getirilmiştir.

25.04.1805 yılında Nöbethane ve Galata Kalesi'nin köşelerinin tamiri için gerekli ücretin verilmesi konusunu içeren bir belgede, bu yapıların köşelerinin tamiri için iki senede bir 110 kuruş verildiği belirtilmiş, aynı yıl da yine onarımların yapılabilmesi

¹⁴ Tahrip olmuş dini yapılar, han ve hamamların onarılarak yeniden hizmete sunulması, temiz içme suyunun sağlanması, yerleşim birimleri dâhilinde yol, köprü ve kaldırımların yapılması gibi birtakım beledi işler 18. yüzyılda voyvodalar tarafından yapılmaktadır (Kaya, 2007).

için gerekli ücretin Başmuhasebe'ye bildirilerek ödenmesi istenmiştir (BOA, C.BLD., 52, 2585).

Karaköy Kapısı'nın tamiriyle ilgili birkaç sene sonra 15.09.1810 tarihinde yine bir dosya düzenlenmiştir (BOA, C.BLD., 3, 114). Bu kapının üzerinde bulunan kemerin yangında yanmış olduğundan bazı kısımlarının harap, bazı taşlarının yerlerinden ayrılmış olduğu belirtilmiştir. Kapının işlek bir yolda yer aldığı ifade edilmiş, özellikle de padişahın gelip geçtiği güzergâh üzerinde bulunmasından dolayı, bu kemerin acele olarak onarılması konusu Galata Voyvodası tarafından Hassa Mimarbaşı'na bildirilmiştir. Kapı kemerinin durumunun tehlikeli olması yüzünden harçla kargir inşası, demir edevatı, kullanılmamış battal keresteden parmaklık kapı inşası, bazı zedelenmiş duvarların tamirlerinin masrafının 314 kuruş olacağı Mimarbaşı tarafından düzenlenen defterde ayrıntılı olarak anlatılmıştır. 275 kuruşun kapının onarımı için verilmesi 39 kuruşun vergi olarak alınması Başmuhasebe'ye bildirilmiştir.

01.02.1835 tarihli bir belgeden, yine Karaköy Kapısı'nın kemer taşlarının onarımının oldukça masraflı olduğundan yıktırılması veya eskisi gibi inşa ettirilmesi gerekliliği konusunun ele alındığı öğrenilmektedir (BOA, C.BLD., 53, 2620). Bu belgede Karaköy Kapısı'nın kemer taşlarının yer yer düşmekte olduğu ifade edilmiş, Müdür-i Ebniye-i Hâssa Efendi'nin (Baş Bina Müdürü) kapıyı kontrol etmesinin ardından bu yapının tarihi bir kapı olduğu belirtilmiştir. Yan yana iki adet kemeri olan bu kapının bir yangın sonrasında tamir edilmesine rağmen zamanla taşlarının döküldüğü, kemerlerden birinin tamamen yıkıldığı, diğer kemerin de taşlarının düşmekte olduğu ve tehlikeli bir durum yarattığı bildirilmiştir. Kapının kullanılabilir ve işe yarar bir kapı olmaması ve özellikle tamirinin oldukça masraflı olması yüzünden tehlike arz eden bu kapının tamamen kaldırılması ya da eski usulüne göre yeniden yapılması konusunda üst makamlara danışılmıştır.

Sur kapılarının 19. yüzyılda da bekçiler tarafından kontrol altında tutulduğu 26.03.1838 yılında Seraskerat'a yazılan bir belgeden anlaşılmaktadır (BOA, HAT, 679, 33114A). Galata Kadısı'nın bildirmesi üzerine Babülcisr ile Hacı A'mâ mahallesinde yeni açılan iki kapıya iki kapıcının atanması öncelikle Tophane-i Amire Kumandanı'na iletilmiş, ancak yörede oturan askerlerden uygun birilerinin bulunamadığı belirtilmiştir. Bu sebeple Seraskerat tarafından uygun görülen kimselerin tayin edilmesi, çıkarılan bir Hatt-ı Hümayunla bildirilmiştir.

Bölgede zaman zaman çıkan yangınlardan Galata surları ve kapıları da zarar görmektedir. 04.03.1840 tarihli bir belgeden, bölgede çıkan bir yangından ötürü Kireçkapısı, Eğrikapı ve Mumhane Kapısı'nın yeni baştan yapımı ile Tophane Kapısı ve Yağkapanı Kapısı'nın da onarılmasıyla ilgili bir keşif defteri çıkarıldığı öğrenilmektedir (BOA, C.BLD., 69, 3439).

6. Belediye Dairesi Meclis üyeleri Sadaret Makamı'na 09.09.1859 tarihinde Bayezid Mahallesi¹⁵ civarında bir kale kapısı açılması yönünde bir yazı göndermiştir (BOA, İ.DH., 452, 29957). Bu yazıya göre Bayezid Mahallesi sakinleri buradaki sur duvarında bir kapı açılmasını istemişlerdir. Bu kapının açılmasıyla Galata Caddesi'nden Beyoğlu'na kadar düzgün bir hat üzerinde, 8 arşın (6.5 m.) genişliğinde büyük bir araba yolu oluşacağı, bunun dilekçeyle verilen haritadan anlaşılacağı bahsedilmiştir. Ancak bu harita dosyada yer almamaktadır. Oluşturulacak bu araba yolunun hem şehre hem de halka çok fayda getireceği üzerinde durulmuştur. Bu yeni kapının bölgedeki diğer kapılar gibi akşamları kapatılmak üzere bir demir parmaklığı olacağı bildirilmiştir. Ancak bu kapının açılacağı sur önündeki hendek alanında yapılmış üç adet lüleci dükkânının bulunduğu belirtilmiş, açılacak kapı ve yol üzerinde kalan bu dükkanların yıkılması gerektiği ifade edilmiştir. Dükkanları yıkılacak mülk sahiplerine, civarda başka dükkânlar verilmesi konusunun Ticaret Nezaret-i Celilesi (Ticaret İşleri Makamı) tarafından bir sonuca bağlanması gerektiği hususlarını belirterek dilekçelerini sonlandırmışlardır. Verilen dilekçe Meclis-i Tanzimat tarafından olumlu değerlendirilmiş ve Sadaret'e iletilmiştir. Dilekçe padişah tarafından uygun bulunarak gerekenin yapılması konusunda gerekli izni vermiştir. Dönemin Vakanüvisi Ahmed Lütfi Efendi 6. Daire Meclisi'nin aldığı bu kararı eleştirmektedir (Aktepe, 1984).

Yeni açılan sur kapılarının yanında, yıkılan bazı sur kapılarının da olduğu eski Karaköy Kapısı'nın kapıcısı olan Mehmet isimli bir kişinin 6. Daire'ye gönderdiği bir dilekçeden öğrenilmektedir. 11.12.1860 tarihli bu belgede boşta kalan kapıcı Mehmet'e bir miktar maaş verilmesi hususu görüşülmüştür (BOA, A.MKT.NZD., 334, 88). Kapıcı geçimini sağladığı bu görevi belirtilen kapıda uzun zamandan beri yerine getirdiğini, 6. Daire tarafından kapının iki buçuk sene önce yıkılmasıyla

¹⁵ Kule Kapısı'nı Tophane Meydanı'na bağlayan Lüleci Hendek üzerine yapılacak olan yol, JdC gazetesinde Hendek Sokak olarak tanımlasa da, 1865 yılının mayıs ayına ait sayılarında yer alan ilanlarda "Sultan Beyazıt" olarak adlandırılmıştır (Öncel, 2010).

kazancını kaybettiğini ve çok borcu olduğunu bildirmiştir. 6. Daire'den talep ettiği ücret karşılığında kendisine sadece 200 kuruş verileceğini öğrenmiş, ancak bu miktar ile geçinmenin mümkün olmadığını ifade etmiştir. Geçimini temin etmek için üç ay sonra inşa edilecek kapının kapıcılarının yerleştirileceği mahalleye kendisinin yerleştirilmek istediğini, bu sağlanamazsa masrafları için kendisine yeterli maaşın bağlanmasını ve bu durumun çözümlenmesini dilekçesinde arz etmiştir.

Antik dönemde inşa edilen, Ortaçağ'da Cenevizliler tarafından savunma amacıyla genişletilen Galata surları, Osmanlı İmparatorluğu'nun bölgeyi sınırları içine katmasından yüzyıllar sonra bile büyük ölçüde ayakta kalabilmiştir. Osmanlı yönetimi asıl işlevini kaybeden surlar ile bünyesindeki kapıların, gerek geçirdiği doğal afetler sonrasında gerekse eskimesinden ötürü zaman zaman gerekli onarımlarını yaptırmıştır. Belgelerden de anlaşılacağı gibi Karaköy Kapısı sürekli onarım geçirmekte, tamir edilemeyecek kadar yıkık olduğu zaman da yeniden yapılma durumu gündeme gelmiştir. Karaköy Kapısı'nın işlek bir yol ve padişahın geçtiği güzergah üzerinde bulunduğu belgelerde belirtilmiş, buranın 1845 yılında Karaköy – Eminönü arasında inşa edilen ilk köprünün yapılmasından önce de bile yoğun bir bölge olduğu anlaşılmaktadır.

4.2 6. Belediye Dairesi'nin Kurulması ve Galata Surlarının Yıkılması

19. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde, başından beri gerek fiziksel, gerekse sosyal yapılarıyla Batı Avrupa kentlerine benzeyen Galata ve Pera bölgeleri, hala düzenli bir belediye örgütüne sahip değildir (Akın, 2002). Tanzimat (1839) öncesi Osmanlı kentinde en küçük yönetim birimi mahalledir. Kadıyı temsil eden imamın önderliğinde mahalle sakinleri sokak temizliği ve güvenlik gibi yerel hizmetleri örgütlemiştir. Gayrimüslim mahallelerinde cemaatin dini lideri, ticaret bölgelerinde ise lonca reisleri imamın yerini almıştır. Belediye hizmetleri bölge sakinleri tarafından yerine getirilmiş, kent yönetimi de onları denetlemiştir (Çelik, 1996).

İlk kez 19. yüzyılda inşaat hareketlerinin düzenlenmesiyle, 1831'de “Şehremini” makamı ortadan kaldırılarak “Ebniye- i Hassa Müdürlüğü”, 1849 yılında da “Nafia Nezareti” kurulmuştur (Kuban, 2004). 16 Ağustos 1855 yılında Takvim-i Vekayi “İntisab Nezareti”nin lağvedildiğini ilan etmiştir (Toprak, 1994). “Dersaadet ve Bilad-ı Selase” de denen Galata, Eyüp ve Üsküdar Şehremaneti kurulmuştur (Genim, 2004). Fransız modeline uygun olarak kurulan Şehir Belediyesi anlamında

“Şehremaneti”, belediye işlerinden sorumlu İntisab Nezareti yerine kurulmuştur ve bu girişim Tanzimat reformlarının oluşturduğu kurumların ilki sayılmaktadır. Bu yeni kurumun görevleri, kentin yiyecek ve gerekli diğer malzeme ikmalleri gibi günlük ihtiyaçlarını karşılamak, fiyat saptamaları ve bunların kontrolünü yapmak, zanaatkârları denetlemek, kent sokaklarının bakımını sağlamak ve hazine için vergileri toplamak gibi işlerdir. Bu kurum İstanbul'un sorunlarını çözmeye yeterli olamamıştır, çünkü bağımsız bir bütçesi ve bu konuda bir deneyimi yoktur (Öncel, 2010). Şehremaneti'nin kurulması, belediye örgütünün ilk adımı sayılmaktadır (Akın, 2002).

Bu girişimden sonra ise 1856 yılında tamamen yeni bir kurum olan “İntizam-ı Şehir Komisyonu” kurulmuştur. Komisyonda Avrupa'da yaşama tecrübesi olan 4 gayrimüslim Osmanlı, belediye yönetiminde tecrübeli 2 yabancı ve yalnız bir Müslüman Osmanlı olmak üzere 7 kişi bulunmaktadır (Öncel, 2010). Bu kurumun iki yıl süreyle yaptığı çalışmalar sonrası sunduğu rapor, kentin istenilen düzeyde bir yerleşme olabilmesi için yapılması gerekenleri içermektedir (Akın, 2002). Komisyonun önerilerinden biri şehri 14 alana bölerek, Galata, Pera ve Tophane'yi içine alan bölgede 6. Belediye Dairesi adı altında ilk belediye girişimini başlatmaktadır. Komisyonun tüm önerileri kabul edilmiş ve 6. Belediye Dairesi'nin kuruluşu 1857 yılında Resmi Gazete'de ilan edilmiştir (Öncel, 2010). Kentin 14 bölgeye bölünmesi Constantinus döneminin 14 bölgesini anımsatır. Ancak sur içi kentte yalnızca Fatih, Aksaray ve Ayasofya olmak üzere 3 bölge oluşturulmuştur. Eyüp, Üsküdar ve Kadıköy'ün kendi belediyeleri vardır. Boğaziçi'nin gelişmesiyle Beşiktaş, Emirgan, Büyükdere, Beylerbeyi, Beykoz ile Adalar ayrı belediyelere sahip olmuştur (Kuban, 2004). Örnek bir daire olarak kurulan 6. Daire'nin sorumluluk alanının bu bölge seçilmesinin nedeni, bölgede değerli taşınmazların bulunması ile kentin bu bölgesinde oturanların Avrupa'da bu tür belediye hizmetleri gördükleri için reformlara sıcak bakacakları umudu olmuştur. Paris'te *sixième arrondissement*¹⁶ diye bilinen belediye biriminin kentin en etkin donanımına sahip bölgesi olması, Galata-Pera bölgesinin 6. Daire adını almasının nedeni olarak düşünülmektedir (Toprak, 1994).

¹⁶ 6. bölge.

Kentsel boşlukları planlama örnekleri ilk kez 6. Daire ile gerçekleştirilmiştir. Dairenin yetki alanı Kasımpaşa ile Pangaltı arasındaki bölgeyi, Dolmabahçe ile Haliç'teki tersane arasındaki kıyılar dâhil olmak üzere Harbiye'den Dolmabahçe'ye kadarki alanı kapsamaktadır (Kuban, 2004). 19. yüzyıl modernleşme sürecinde batılı örneklerden model alınarak oluşturulan kurumlardan biri olan 6. Daire Belediyesi, 1876 yılında belediyeler kanununun ilan edilmesine kadar ayrıcalıklı statüsünü korumuştur (Öncel, 2010).

1857 yılında Şehremaneti'nin hazırladığı nizamname ile 6. Daire'yi Sadrazamın atadığı bir müdür ve hükümetin atadığı 7 üyeden oluşan bir meclis yönetecekti. 6. Daire sınırları içinde en az 100.000 kuruş değerinde emlak sahibi olanlar ve en az on senedir İstanbul'da ikamet edenler bu meclise aday olabileceklerdi (Çelik, 1996). Dairenin yaptığı ilk uygulama yetki bölgesinin kadastro çalışmalarını yapmak olmuştur (Genim, 2004). Dairenin görevi cadde, sokak ve kaldırımları bakımlı hale getirmek, suyollarını ve lağımları düzenlemek, bölgenin temizliğini sağlamaktır (Akın, 2002). Ayrıca sokakların aydınlatılması da görev alanındadır. 1858 Nizamnamesi ile belediye sınırları içindeki tüm yapıların değerleri, inşaat tarzı, sahiplerinin isimlerini de içermek üzere kayıt yapma görevi de 6. Daire'ye verilmiştir (Toprak, 1994).

6. Daire'nin bölgedeki yenileme girişimlerinden biri 1858 yılından başlayarak Galata Köprüsü'nün Galata tarafındaki yeni Karaköy Meydanı'nın planlanması, bölgenin kamulaştırılması ve projenin uygulanması olmuştur. Bu meydan eski Ceneviz Meydanı'nın olduğu denk düşmektedir (Kuban, 2004). 1861 yılına gelindiğinde Belediye, kentsel düzenleme açısından önemli çalışmalarda bulunmuştur. Galata'da yolların genişletilmesine ve havagazıyla aydınlatılmasına, eski Ceneviz yapılarının yıkılmasına ve yıkılan yapıların yerlerine daha modernlerinin yapılmasına başlanmıştır (Akın, 2002).

İlk defa, yatırımları olduğundan saygınlık kazanan yabancılar kent yönetimine etkin bir biçimde katılmaktaydılar. Yabancılardan alınacak borç ile hükümetin maddi imkânlarını aşan 6. Daire'nin projeleri uygulanabilecekti (Çelik, 1996). Ancak yöre zenginlerinden yapılacak uygulamalar için alınması düşünülen borç da istenildiği gibi gerçekleştirilememiştir. Belediyenin kasasına girmesi için Karaköy Köprüsü geçiş ücretlerinin arttırılması ve belediye masraflarında kısıntı yapmak amacıyla da personel sayısının azaltılması gibi uygulamalar yapılmıştır (Akın, 2002).

6. Belediye Dairesi Başkanlığı'na Ticaret Nezareti Müsteşarı Server Efendi'nin tayini 17.02.1863 tarihli bir iradeyle gerçekleştirilmiştir (BOA, İ.DH., 503, 34256). Kendisinden önce daireye başkanlık yapan Hayrullah Efendi istifa etmiş, Server Efendi kendi memuriyetine ilaveten bu makama tayin edilmiştir (BOA, A.MKT.MHM., 256, 77).

6. Daire gelirlerini arttırmak amacıyla daha farklı yollara da başvurmuştur. Galata surundan bazı mahalleri yıkarak üzerine bina inşa etmiş ve bu alanları kullanmakta bulunanlardan bedelinin alınması ile Kule-i Zemin¹⁷ Müsakkafatı'nın da taliplerine satılması konulu bir dosya 20.11.1863 tarihiyle Osmanlı arşivinde yer almaktadır (BOA, MVL., 857, 82). Bu dosyada yer alan ilk belge 28.09.1863 tarihinde Nezaret-i Umur-i Nafia'dan (Bayındırlık İşleri Makamı) tarafından Vekâlet-Penâhî'ye (Başbakanlık) yazılmıştır. Bu yazıda, yıkılan surların yerlerine yapı yapmış olanlardan ve buraları kullananlardan padişah emriyle arazi bedellerinin tahsil edilmesi ve bu arazilerin Kule-i Zemin Komisyonu'nun araştırması sonucu isteklilerine satılması çalışmalarının komisyon tarafından yürütüldüğü bildirilmiştir.

6. Daire emlak defterlerinden her bölgenin değerinin araştırıldığı belirtilerek, bunun gibi gasp edilmiş mülklere de değer biçilmesi ve bedellerinin sahiplerinden toplanılması için Evkaf-ı Hümayun'dan (Padişah Vakfından) senet düzenlenmesi, komisyondan da geçici birer senet verilmesine karar verildiği belirtilmiştir. Bu senetle başvuracaklar için resmi belgelerin hemen düzenlenmesi konusu hakkındaki emirlerin Padişah tarafından uygun bulunursa Evkaf-ı Hümayun Nezaret Celilesine gönderilmesi istenmiştir. Dosyadaki 12.10.1863 tarihli diğer bir belgede Evkaf-ı Hümayun Nezaret Celilesine, Nafia Nezareti Celilesi'nin senetlerin oluşturulan komisyonca düzenlenmesi konusuna dair Meclis-i Vala-ı Ahkâm-ı Adliye'ye gönderdiği tezkire sunulmuştur ve hazinece içeriğine yönelik gereğinin ivedilikle bildirilmesi rica edilmiştir. 20.10.1863 tarihindeki belgeden, gereğinin acil olarak yapılmasını padişahın onayladığı öğrenilmektedir.

Bu kararın hemen ardından düzenlenen “Galata surlarının yıkılması” iradesini içeren bir dosya 30.11.1863 tarihiyle arşivde mevcuttur (BOA, İ.MVL., 497, 22492). Bu dosyadaki 21.10.1863 tarihli Başbakanlığa yazılan ilk belgede, Kule-i Zemin Vakfı arazisinden ve asıl kale duvarından bazı kimselerin yıktığı ve izinsiz olarak hane ve

¹⁷ Kule-i Zemin, sur eteğindeki kemer açıklıklarına ve iki burç arasında kalan beden önüne denmektedir (Sakaoğlu, 2008).

mağazalarına ilave etmiş oldukları yerlerin padişah emri gereği Nafia Nezareti (Bayındırlık Bakanlığı) dairesinde oluşturulan komisyon tarafından bedellerinin toplatıldığı bildirilmiştir. Ancak Galata'da bulunan kale duvarlarının çoğunun içten ve dıştan han ve hane ile kuşatıldığı, bu sebeple kale duvarının ara yerde terk edilmiş ve işe yaramaz bir vaziyette kalmış olduğu ifade edilmiştir. Komisyona çağrılan bu mülk sahiplerinden bazıları adı geçen sur parçalarından kendilerine lazım olan yerlerin satılmasını, bazıları kapı açılmasına izin verilmesini, kimisi de satın aldıktan sonra bu surları yıkarak hâlihazır bulunan binasına katılmasını istemişlerdir. Bu istekler doğrultusunda terk edilmiş işe yaramaz bir şekilde kalan bu sur parçalarının uygun bir peşinatla isteklilere satılması ve bazı dar sokakların da bu duvarların yıkılmasıyla genişletilmesi durumunun düşünüldüğü belirtilmiştir. Belgenin sonunda ise Padişah emrindeki heyetin Kule-i Zemin arazisindeki mevcut olan hisarların satışı konusuna bir açıklık getirmediklerinden, bu konuda Sadaret'in görüşlerine başvurmuşlardır. Dosyada yer alan diğer belge 4.11.1863 yılında Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye tarafından yazılmıştır. Kule-i Zemin bölgesinin, aslen Galata surunun top altı menzilinde terk edilmiş yerler olduğunu, ancak zamanla durumunun değiştiğini, bölge ve mekân olarak bu yerlerin ne şekilde kime geçtiği ortaya çıkarıldıktan sonra bunların değerleri komisyon tarafından padişah emri ile hak iddia edenlerden temin edileceği belirtilmiştir.

Şimdiki durumu gereğince Galata Kale duvarının kesinlikle hükmünün kalmadığı, özellikle bu duvardan vaktiyle açılmış olan ve üzerine bina yapılan birçok yerin değerleri usulüne uygun olarak toplatıldıktan sonra sahiplerinin hakları sağlanmış olacağı ifade edilmiştir. Ancak mülk sahiplerinden kullandıkları bölgelerin bedellerinin alınması sonrasında, aralarda kalacak duvarların bir takım mülk sahiplerince gasp edileceği tahmin edilmiştir. Bu yüzden bu surun açıklanan durumuyla beraber kapısının bile olmaması ve işe yarar olmaması sebebiyle surların yıkılarak arazinin de isteklilerine satışının yapılabileceği, bu satış sayesinde de peşin alınan paradan ve sur taşlarından pek çok akçe elde edilerek bu yıkımın yararının artacağı bahsedilmiştir. Böylece hazinenin çok fayda göreceği, bunun gibi meydana çıkacak yerlere binalar yapılarak buraların imarı ve sokakların genişletilebileceği ifade edilmiş, komisyonun sunulan görüşleri yolunda ve uygun görülmüştür. Eğer gerekenin yapılmasına izin verilirse, Komisyon vasıtasıyla Nafia Nezareti'ne (Bayındırlık İşleri Makamı) bu kararın uygulanmasının iletileceği belirtilmiştir.

Danıştay üyelerinin mühürleri ile belge sona ermektedir. Meclis-i Vâlâ'nın yolladığı rapor 1 Aralık 1863 tarihinde Sadaret'e iletilmiştir. Bu rapor padişah tarafından görülmüş; Galata surlarının komisyon kontrolünde yıkılarak arazisinin ve taşının satılması konusunun Nafia Nezareti'ne iletilmesi padişah tarafından 12 Aralık 1863 tarihinde uygun bulunmuştur.

Sur yıkım süreciyle ilgili Osmanlı Arşivi'nde yer alan başka bir dosya da 04.02.1864 tarihli "Galata Haracı Sokağı'ndaki mağazalara yıkılan kale duvarlarından yapılan ilaveye karşılık olarak, gasbedilmiş yerler için belirlenen kıymet takdiriyle para talebinde bulunulması mağaza sahiplerinin mağduriyetine sebep olduğu" başlıklı bir dosyadır (BOA, İ.DH., 1292, 101592). 14.12.1863 tarihinde Nafia Nezareti'nin Vekâlet-Penâhi'ye göndermek üzere yazdığı dilekçede Kule-i Zemin Vakfı arazisinden bazılarının dükkânlarına ilave edip senetsiz kullanmakta oldukları yerlerden Galata tarafında bulunan yerlerin komisyon tarafından gerçek değerleri belirlendiği, Galata Haraççı Sokağı'nda bulunan mağazaların arkalarında bulunan kale duvarlarının boydan boya yıkılıp ilave edildiği ifade edilmiştir. Komisyona götürülen bazı mağaza sahiplerinden kale duvarından almış oldukları yerlerin bedelleri istenmiştir. Ancak bahsedilen Haraççı Sokağı'nın 1,5-2 arşından ibaret oldukça dar bir yol olduğu, Altıncı Daire tarafından bu yolun genişletilmesi için mağazaların yarısının ya da daha fazlasının yol genişletilmesi için sokağa katılmış ve buna karşılık arkalarında bulunan kale duvarlarının yıkımıyla mağazalarına ilavesine müsaade edilmiş olduğunun bildirildiği belirtilmiştir. Bu durumda bu almış oldukları yerlerin gasp olunmuş gibi sayılarak ellerinden alınması ve para talebinde bulunulması durumunda mağdur duruma düşecekleri düşünülmüştür. Bu mağazalardan sokağa terk ettirilen yerlerin benzerlerine nazaran daha fazla olduğu bildirilmiştir. Ayrıca Daire tarafından mülk sahiplerine açıkça sur duvarlarının yıkımı konusunda bir emir ya da izin verilmemiş olduğu kabul edilmiş, ancak mülk sahipleri bu duvarları yıkarken dairenin buna engel olmadığı iddia edilmiştir. Yolların genişletilmesi için Daire tarafından yapılan haritada sur duvarlarının mağazalara ilave edilmiş bir biçimde gösterilmesi ile bu iddiaların doğruluğu belirtilmiştir. Bahsedilen yolun genişletilmesi orada bulunan mağazalara fayda getireceği, bununla birlikte bu mağazalara kale duvarından ilave edilen bölgelerin değerinin tam olarak alınmak istenmesinin uygun ve adaletli olamayacağı düşünülmüştür. Mülk sahiplerinden istenilen ücretlerden tamamıyla vazgeçilmesinin

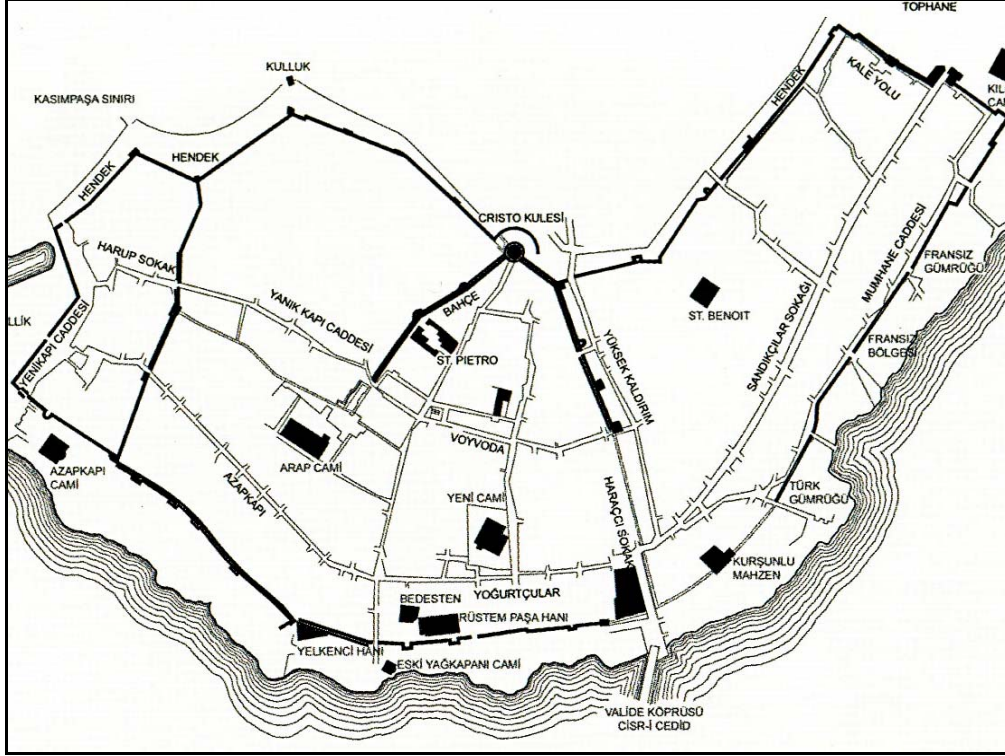
mümkün olmadığı bilindiği ifade edilmiştir. Gerek bu kimselerden, gerekse bunun gibi diğer mülk sahiplerinden alınması gereken ücretten yüzde 35 kuruş aşağı indikten sonra kalacak akçeden yalnız bunlara mahsus olmak üzere dörtte birinin terk edilmesi ve ücretin bu şekilde indirilmesi görüşüldüğü ve onaylanmış olduğu, bu durumun uygun, insafli ve adaletli bulunduğu belirtilmiştir. Bedellerin tahsilâtının bu şekilde yapılması için Vekâlet-Penâhî'den izin istenmiştir. Nafia Nezareti'nin yazmış olduğu bu dilekçe Meclis-i Ahkâm-ı Adliye tarafından 06.01.1864 tarihinde durumu açıklayan başka bir yazı bir üst makama gönderilmiş, 31.01.1864 tarihinde ise Vekâlet-Penâhî'ye sunulan dilekçe sonrasında, bahsedilen konunun görüşüldüğü ve izin istendiği üzere gerekenin yapılması konusunda 01.02.1864 tarihinde padişah fermanı verilmiştir.

6. Daire'nin Galata surlarının yıkım kararını onaylatmasıyla 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar ayakta kalabilmiş olan bu surlarla ilgili çalışma yapan Marie de Launay'nin "Galata Surlarına İlişkin Notlar"¹⁸ adlı makalesi 1, 2 ve 5 Aralık 1864 yılında kentte çıkarılan *Journal de Constantinople* gazetesinde yayımlanmıştır. Bu makalenin yanı sıra Galata surlarının bu dönemde mevcut durumunu gösteren bir harita hazırlamıştır (Şekil 3.1).

Launay (1864), 1 Aralık gününe ait JdC gazetesinde Galata surlarına ait bazı teknik bilgiler vererek makalesinin ilk bölümüne başlamaktadır. Makalede, yapılacak yol inşaatı çalışmaları nedeniyle takviye edilmiş ancak yakında tamamen yok olacak surların neredeyse yıkılmak üzere olduğunu belirtilmiştir. Galata surlarının dörtte birinin antik yapı kalıntısı da olan mermerle ve geri kalanının da orta büyüklükteki moloz taşlarla karıştırılarak inşa edildiğini ifade ederek, kalınlığının yaklaşık 3 arşın (2,25 m.) olduğunu bildirmiştir. Kuruluşundan itibaren gözcü yeri olarak kullanılmış büyük kuleden başlayarak tüm şehri çevreleyen ilk surun 3.700 arşın (yaklaşık 2.800 m) uzunluğunda ve dağınık bir biçime sahip olduğunu anlatmıştır. Dört başka surun da varlığından bahsederek bunların daha az önemli olduğunu ve bu surların da ana sur tarafından çevrelendiğini vurgulamıştır. Ayrıca ana surun, Galata Kulesi diye adlandırılan büyük İsa (Christ) kulesi ile birlikte 24 kulesi olduğunu, bu kulenin avlu bitiminde yükselen yarım çember şekilli Kule Kapısı'nın da bulunduğu 42 kapısı olduğu konusunda bilgi vermiştir. Pera yönünde, önceleri surları çevreleyerek

¹⁸ Notice sur les fortifications de Galata

korunan ortalama 15 arşın (20 m.) genişliğinde ve o dönem neredeyse tamamı yıkılmış olan bir hendek bulunduğunu belirtmiş, deniz tarafındaki surlarda bulunan 12 kuleden her birinin aralarındaki uzaklık yaklaşık 44 arşın (33 m.) olduğunu bildirmiştir.

Şekil 4.1 : Marie de Launay'ın çizdiği 1864 tarihli Galata Surları Haritası (Genim, 2004).

Launay (1864), aynı günkü gazetede yer alan makalesinde, Ceneviz şehri olan Galata'nın toplam 369.137 m²'lik bir alan kapladığını, bu alanın 37 hektar ya da 410 dönüme tekabül ettiğini belirterek, ara surların oluşturduğu alanları da şu şekilde özetlemektedir:

- Tarlabası Mezarlığı, Arsenal, Üstüçüler Sokak ve Yolcuzaade Sokakları arasında uzanan ilk sur: 56.355 arşın kare (31.700 m²),
- Yolcuzaade Sokak, Perşembe Pazarı, Hendek ve Yeni Kapı arasında uzanan ikinci sur: 111792 arşın kare (62.883 m²),
- Perşembe Pazarı, Yeni Kapı, Yolcuzaade, Fermeneçiler, Karaköy, Haraççı ve Hacı Ali Sokakları arasında uzanan üçüncü sur: 251.872 arşın kare (141.678 m²),
- Lüleçiler ve Tophane arasındaki hendek ve Mumhane, Karaköy ve Yüksek Kaldırım Sokakları boyunca uzanan dördüncü ve son sur: 236.224 arşın kare (132.876 m²),

1864 yılında hâlâ ayakta duran surların toplam uzunluğu en az 3569 m., yıkılmak üzere olan duvarların ortalama kalınlığı 2,25 m.'dir. 30 kulenin işgal ettiği bir alan olarak göz önüne alındığında, yıkımlarla birlikte 9.000 m²'lik ya da 10 dönümlük bir alan trafiğe açılmış olacaktır (Launay, 1864).

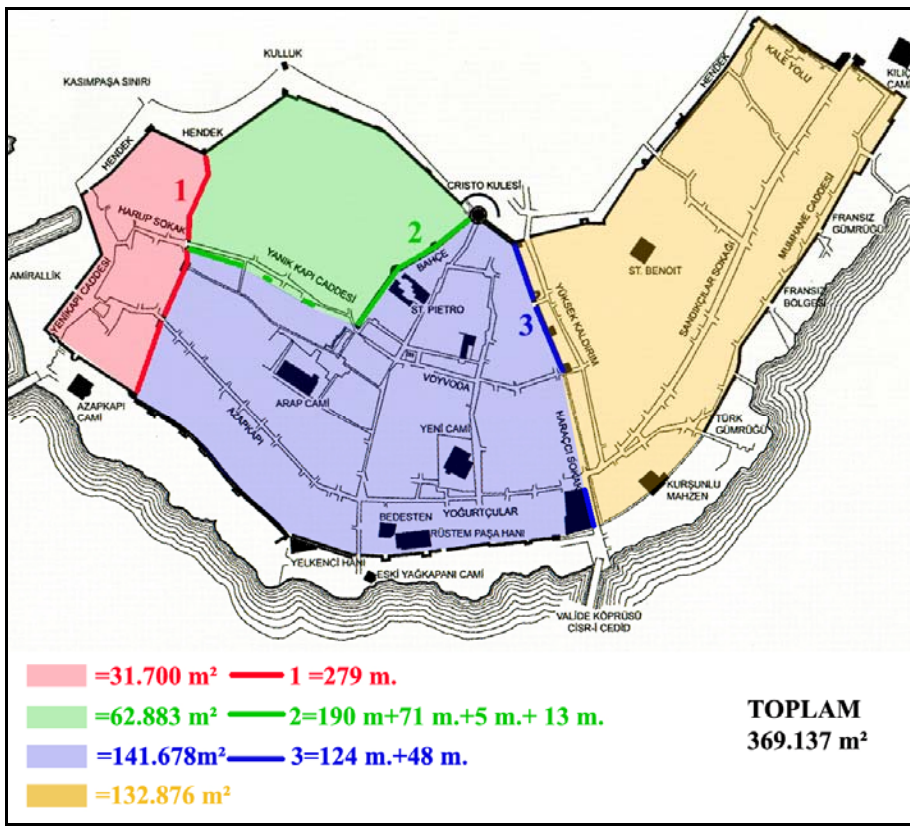
1. ara sur olarak bahsedilen duvar 1864 yılında tamamen ayakta duran tek ara surdur. 279 m. uzunluğunda olan bu duvar üzerindeki kapılardan ilki Harup Sokağı; ikincisi ise adının da aynı olduğu Azapkapı Sokağı'na açılmaktadır (Launay, 1864).

2. ara sur Galata Kulesi'nden güneydeki Arap Cami'ye doğru uzanan duvar ile Yanıkkapı Sokağı boyunca ilerleyen duvarın oluşturduğu parça olarak tanımlanmaktadır. Bu duvarlardan 190 m. boyunca birçok özel mülkiyet alanı içinden ve St. Pierre Kilisesi'nin bahçesinden geçerek Yanık Kapı'ya ulaşan sur tamamen ayakta kalmıştır. Yanıkkapı Sokağı boyunca devam eden duvar ise 71 m., 5 m.'lik ve 13 m.'lik duvarlar halinde üç parça olarak ayakta kalmıştır. Bu duvarlarla oluşturulan bölgeye Harup Kapısı, Yanıkkapı ve yıkılmış oldukları için görülemeyen Kule ve Kuledibi kapılarından ulaşılmaktadır. Kule Sokak'ta bulunan bir evin bahçesinde bir tarafı yarım daire, diğer üç tarafı ise çokgen şeklinde olan iki kule hâlâ görülmektedir. Bu iki kuleden Dominiken keşişler tarafından sahiplenen duvar, sürekli bir bakım altında tutularak korunmuştur ve bu yönüyle diğer tüm kulelerden ayrılmaktadır (Launay, 1864).

3. ara sur ise, Pera ve Yüksek Kaldırım Sokağı'na açılan, yıkılmış olan Galata Kapısı'nın yakınlarındaki alanda, en eski kulelerden biri olup ancak çok iyi durumda olan bu kuleden başlayıp Hacı Ali ve Haraççı Sokaklarına doğru uzanan ve Karaköy'de son bulan duvardır. Bu duvar Galata'nın dış surlarını birbirine bağlamaktadır. Yer yer yıkılmadan önce 335 m. uzunluğunda olan bu duvardan Pera'dan Voyvoda Sokağı'na uzanan 163 m.lik parça ile Havyar Han'da 48 m. lik bir parça ayakta kalabilmiştir. 6. Daire'nin kurulmasından sonra 3. ara sur üzerinde bulunan Karaköy Kapısı, Voyvoda Kapısı ve Horoz Kapı yıkılmıştır. Planlanan Karaköy Hanı inşaatı nedeniyle eni 1.5 m. olan yol trafiği rahatlatmak amacıyla yıkılmıştır. Diğer iki kapı da ulaşımı engelleyen yıkık durumlarından ötürü tehlikeli parçalarından arındırılmıştır (Launay, 1864).

2 Aralık 1864 günlü JdC gazetesindeki makalenin devamında Launay, surların yıkılmasıyla yolların artacağını, surlar tarafından kapatılmış olan çıkmaz sokakların açılmasının sağlanacağını üzerinde durmakta, bu sayede sürekli olarak meydana

gelen yangınların daha kolay kontrol altına alınacağını vurgulamaktadır. Uzun zamandır hazırlıkları devam eden araba yolları ile ilgili projelerin de sonunda faaliyete geçeceğini, bunun sayesinde de Galata'daki liman bölgesi ile üst mahalleler arasındaki ticari etkinliklerin artacağını düşünmektedir. Ancak tüm kazanımlara rağmen, yıkımların Ceneviz surlarının bütünleyici parçaları olan tarihi belgeleri de surlarla beraber ortadan kaldırılması konusunda endişelerini de aktarmaktadır. Ancak 6. Daire Başkanı Server Efendi'nin, surlarda ve kulelerde bulunan tüm yazıt ve tarihi objelerin toplatılmasını ve bu eserlerin 6. Daire'de arşivlenmesini istemesi konusunda da memnuniyetini dile getirmektedir.

Şekil 4.2 : Launay'ın haritasına göre ara sur parçalarının 1864'deki durumu

Launay, 5 Aralık 1864 yılında aynı gazetede yayımlanan makalenin son bölümünde tüm surların başlangıç noktası olarak kabul ettiği İsa (Galata) Kulesi'nin yıkımlardan sonra kalan tek ve son kalıntı olacağı bildirilmektedir. Ayrıca kulenin, Galata'da bulunan Harup Kapısı'ndan St-George Kilisesi'ne (Arap Cami) uzanan yapılar dışında, bu grubun en eskisi olduğu vurgulanmaktadır.

Galata surlarının yıkılmasıyla elde edilecek sur ve hendek arazilerinin satışından elde edilecek paraların Ayasofya'nın arkasında yapılan Darülfünun inşaatında kullanılması düşünülmüştür. Dönemin vakanüvislerinden Ahmed Lütfi Efendi

surların yıkımı konusuna dönemin tarihini anlatan eserinde şiddetle karşı çıkmakta, eserinde hicri 1281 (1864-1865) yıllarını anlattığı dönemde şöyle demektedir (Aktepe, 1988) :

“...Maliyye Hazinesi'ne bar olmamak üzere bu Darü'l-fünün'un masarif-i inşaiyyesine Kule-i zemin arsalarından husûle gelecek paralar (hülya-buya) karşılık tutuldu. (Yapalım derken, koca İstanbul'un cihat-ı ma'mnüresinin ap-açık kalması için bir büyük yağma kapısı açıldı. Bu Kule-i zemin hisabi Şehr-emaneti için büyük bir hisab ve kitab gâilesi açdı. Senelerce uğraşıldı, ucu ortası bulunamadı gitti). kavî-i şerif mücebirice, büyüt ki, hanelere kapularından dahilolmak gerekdir, bundan münfehim olur ki, kapusuz hane olmaz; bir memleketin makarr-ı idaresi olan bir şehir de adeta bir haredir; kapusu olmayınca hane olmaz; hane olmayınca orası kabil-i sükrâ olmaz. Şimdi bu bedahete karşı İstanbul gibi bir şehir-i şehirin ve Galata cihetinin dahi surlarıyla kapularını kaldırmak ma'kül olamaz. Bu kadar bin senelerden berü mevcüd olan o kar-ı kadim Kule ve kapılarını edna bir faideye karşı mahvetmek layık değildi... İstanbul ve Galata'nın usul-i inzibatiyyesine arız olan halelden başka, rüsürnatca vukü' bulan zararın mikdan bir büyük yekün çıkaracağına şüphe olmamak gerektir...”

Ahmed Lütü Efendi hicri 1285 (1868-1869) yıllarını anlattığı aynı eserin “Te'essüf” başlığı taşıyan bir yazısında, İstanbul ve Galata Surları'nın yıkılarak yerlerinin satışa çıkarılmasını şu şekilde eleştirmektedir (Aktepe, 1989) :

“Bedavadan çok irad husûlü tama'iyile İstanbul Suru'nun ba'zı tarafları ve kapıları yıkılıp, kaldırılıp, satılmağa teşebbüs olundu. Şöyle ki; en evvel İstanbul'un şahdamarı mesabesinde olan Bağçekapısı'nın hedmiyle iki tarafında hasıl olan kal'a duvarlarının enkaziyle zeminlerinin müzayedesine şürü olundu. Bu teşebbüsün kapısı ber-vech-i muharrer ibtida Bağçekapısı'ndan açılarak diğer kapılara ve Galata tarafına dahi hemence sirayetle, bunlardan hasıl olacak yar yıkıntısı ki, Kule-i zemin hasılatı narnı verilmiş idi, bu hasılat, Hüda'ya emanet olan Şehr-emaneti'ne tagsib edildi ve İstanbul ve Galata'nın nikat-ı mühimmesi Kapısız Osmanlı gibi, kapı bacadan hali kalması mahzüruna karşı, bir takım esbab-ı mücibe-i ebleh-firibane ve mugalata-i kazibane tertibiyle dehan-ı ahaliye sed çekildi. İşte böyle merkez-i devletde İstanbul gibi bir ma'müre-i nadiretin kapıları yıkılıp, kaldırılmakla uğraşılırken, öte tarafda mu'azzamat-ı kılâ'ı Hakaniyye'den ve feth ü tcshiri uğrunda defatle nice binlerce başlar feda olunan Belgrad Kal'ası dahi kolayca terk olunverdi.”

Galata surları hakkında yıkılma kararı alındıktan sonra, surlar ile hendeklerin arazilerinin satılması ve el değiştirmesi konusuyla ilgili bazı kararlar alınmıştır. 28.07.1864 tarihli Şehremaneti'ne gönderilen bir tezkirede, Galata'da kale duvarlarından ve kule kapısı hendekleri arazisinden satılmakta olan mahallere ait senetlerin değiştirilmesi konusunu içermektedir (BOA, A.MKT.MHM., 323, 37). Evkaf-ı Hümayun Nezâreti Celilesi'ne (Saltanat Vakfı Kurumu) yazılan bu tezkirede, Galata'da Büyük Kule Kapısı'nda var olan hendek arazisinden daha öncesinde parça parça satılmış ve sonradan akçeleri verilerek geri alınmış yerler için sahipleri

tarafından verilen satış harcının reddi hakkında Nafia Nezaret-i Celilesi'nden (Bayındırlık İşleri Kurumu) Şehremenati'ne gönderilen tezkirenin ekte yer aldığı belirtilmiş, ancak dosyada bu belge yer almamaktadır. 13.08.1864 tarihli aynı konuyu içeren diğer bir belgede yine aynı husus belirtilmiş, ancak ekte yine bahsedilen belge bulunmamaktadır (BOA, A.MKT.MHM., 309, 4). Konuyla ilgili 02.10.1864 tarihli bir başka dosyada ise Valide Sultan Vakfı'na kayıtlı Galata'daki kale duvarları ve kale kapısı hendekleri arazisinden satılmakta olan yerler için gerekli mülknamenin düzenlenmesi konusu yer almaktadır (BOA, A.MKT.MHM., 313, 61). Maliye Nezaret-i Celilesi'ne gönderilen bu tezkirede bahsedilen araziden satılmakta olan yerler için gereken oranın mülk olarak verildiğine dair belgenin hazırlanmasının ve acele olarak yazdırılarak Bâbıali'ye gönderilmesinin gerektiği ifade edilmiştir. 07.12.1864 tarihli Sadaret'e gönderilen bir dosyada aynı araziden ayrılan bölgelerin Saltanat-ı Seniyye Vakfı'na ait olacağı konu başlığı yer almaktadır (BOA, İ.DH., 531, 36789). Ayrılan bu arazinin 24.600 arşın olduğu, bu yerlerden elde edilecek gelire 6. Daire Belediyesinin borçlarının karşılanacağı ve belediyenin süsüneceği belirtilmiştir. Elde edilecek gelire ilerde meydana gelebilecek satış ve devir harçları ile mirasın vakfa ait olacağı, bu bölge için yazılan mülknâme-i hümayunun Maliye Nezaret-i Celilesi'nin tezkiresiyle beraber Sadaret'e sunulduğu ifade edilmiştir.

Galata'daki Kule-i Zemin arazisine dair 19.12.1865 tarihli bir dosyada Meclis-i Vala'nın aldığı bir kararın uygulanması için Sadaret'e danışılmıştır (BOA, İ.MVL., 544, 24459). Meclis-i Vala, Galata'da bulunan Kule-i Zemin arazisinde komisyon tarafından isteklilerine satılmış olan araziden Kılıç Ali Paşa Caddesi'nde yer alan 24 arşınlık (20 m.) sur bölümünün Kireçkapısı Gümrüğü ve Galata Gümrüğü ambarının arka duvarı sayılan kale duvarından 5 arşın (4 m.) mahallin Galata Gümrüğü ambarı için satın alınmaları konusunun önemli ve lüzumlu olduğunu Rüsumat Emaneti'nin (Gümrük İdaresi) 22.11.1865 tarihinde kendilerine yolladıkları bir yazı üzerine öğrendiklerini dile getirmişlerdir. Ancak bu araziye Kadinko nam hatun ile Bahçıvan oğlu Avadis'in 27.500 kuruşla satın alınması anlaşmasının kararlaştırıldığı belirtilmiştir. Ancak bahsedilen yerlerin gümrükler binalarına bitişik ve ilişkili olduğu, daha önce verilen bir emirle gümrük için gerekli olup olmadığı komisyonca anlaşıldıktan sonra taliplerine satılması gerektiği halde nasıl olduğu bilinmeyen bir durumla buraların 13.000 kuruş peşinatla adı geçen kişilere satılmış olduğu ifade edilmiştir. Bu arazilerin satın alınmasının gerekliliği belirtilmiş, bu işlem için de şu

anki mülk sahiplerine mevkisine göre uygun bir fiyat olan 27.500 kuruşun ödenmesi için gerekli ücretin Rüsümat Emaneti'ne gönderilmesi için izin istenmiştir.

Galata surlarının yıkım kararı alınmasından sonra sur yıkımları sırasında tehlike yaratan bazı durumların ortaya çıkabileceği ilgili makamlara gönderilen dilekçelerden öğrenilmektedir. Bunlardan bir tanesi Fransız Sefareti tarafından Makam-ı Nezaret-i Celile-i Hariciye'ye (Dış İşleri Makamı) 02.09.1876 tarihinde gönderilen "Galata'da Perşembe Pazarı'nda bulunan kale duvarlarının yıkılmasından bazı sakınca ortaya çıkacağı nedeniyle gerekli raporun düzenlenmesine bağlı olarak tatil ettirilmesine dair" başlıklı müzakeredir (BOA, HR.TO., 204, 64). Bu müzakerede Galata'da Perşembepazarında yer alan surlar ile kulenin Belediye tarafından yıktırılarak açık arttırmaya konulacağı haberi alındıktan sonra bu konuda bazı görüşleri açıklamak istemişlerdir. Dominiken rahiplerinin elçilik adına kullanmakta olduğu Dominikan Manastırı'nın, eskiden beri bu duvarlara dayandığı, bu duvarların emlakın duvar parçaları olduğu, kullanım hakkının da asırlardan beri adı geçenlere ait olduğu bildirilmiştir. Ancak, bu kulenin yıkılması ve bu manastırın dayandığı surların açık arttırmayla satılması durumunda Dominiken cemaatinin zarar göreceği ifade edilmiştir. Bu sur ve kulenin, kullanıcıların binalarına yıkılması tehlikesinin olup olmadığının mimarlar tarafından kontrol ettirilip gereken rapor elde edilinceye kadar, bahsedilen önlemlerin ve ilan olunan açık arttırmanın geciktirilmesi hususunda Belediye'ye talimat verilmesi istenmiştir.

6. Belediye Dairesi'nin çabalarıyla Galata surlarının yıkılması kararı alındıktan sonra, bölgede kentsel değişiklikler gerçekleşmeye başlamıştır. Üzerinde inşaat yapılabilecek satılık alanlar, surların yıkımı ve hendeklerin doldurulmasıyla oluşturulmuştur. Bu alanların satışından elde edilecek gelir Belediye'nin bütçesini bir ölçüde rahatlatmaktadır (Öncel, 2010).

4.3 Galata Surları Hakkında Koruma Kararı Alınması

Sur yıkım kararı ve çalışmaları başladıktan yaklaşık otuz yıl sonra, Osmanlı İmparatorluğu yönetimi, İstanbul ve Galata surlarının asar-ı attika (eski eser) olarak değerlendirmeye başlamışlardır. Surların eski eser olmalarının yanında kentin korunması için de gerekli olduğu ifade edilerek, yıkılmak üzere olanların yıkılması ve sağlam olan parçalarının korunması gerektiğiyle ilgili bir takım yazışmalar yapılmıştır.

Bu yazışmalardan Osmanlı Arşivi'nde incelenen ilk dosya, Dâhiliye Mektubi Kalemi'nin (İç İşleri Makamı) Sadaret-Penâhî'ye (Başbakanlığa) 10.04.1892 tarihinde gönderilen, Galata ve İstanbul surlarının tarihi eser olması yüzünden bunların muhafazası için yıkılmaya yüz tutmuş ve harap yerlerin yıkılması konusunu içeren dosyadır (BOA, DH.MKT., 1940, 18). Bu dosyadaki belgede, Galata ve İstanbul surlarının zabıta ve koruma amaçlı gerekliliğinin yanında eski eser sayılması nedeniyle Kule-i Zemin Komisyonu'nca yıkılmasından ve satılmasından vazgeçilerek ihtiyaç anında onarılarak eski hallerinde korunması emrinin padişah tarafından daha önceden verilen bir iradede yer aldığı bildirilmiştir Şimdiye kadar bu uygulamaya özen gösterildiğini, ancak büyük bir kısmı oldukça harap olmuş ve yıkılmaya yüz tutmuş olan kale duvarlarının bu hallerinin bir fayda sağlamadığı, yine de eski eser olmaları nedeniyle eski haline çevrilerek korunmasının oldukça masraflı olduğu ifade edilmiştir. Eski eserlerden olan bu sur duvarlarının tamamen kaldırılmasının padişah emrine muhalif olduğu ve caiz olmadığı, ancak harap ve yıkılmaya yüz tutmuş olan yerlerin onarımı için de bütçenin yetersiz olduğu düşünülmüştür. Böylece bu tür yerlerin yıkılarak ortadan kaldırılması için izin istenmiştir.

12.05.1892 tarihinde ise, 10.04.1892 tarihinde Sadaret-Penâhî'ye konuyla ilgili tezkire, Dâhiliye Mektubi Kalemi'den Şehremaneti'ne gönderilmiş; bu tezkirede, sağlam kalan parçaların korunması, tehlikeli ve sakıncalı olan ve yıkılmaya yüz tutmuş olanların yıkılması düşüncesi ile öncelikle bu harap ve yıkılıp mahvolmuş veya mahalle şekline girmiş olan mahallerin araştırılarak bildirilmesi istenmiştir (BOA, DH.MKT., 1947, 112).

Galata surlarının durumlarının öğrenilmesi ve ona göre hareket edilmesi için araştırma yapılması istendikten sonra Galata ve İstanbul surlarından harap olmuş ve yıkılan mahallerin ufak bir krokisi tanzim edilmesi konusunda 14.10.1892 tarihli dosyada bir takım yazışmalar yapılmıştır (BOA, BEO, 88, 6554). Bu yazışmaları içeren dosyada yer alan bir belgede, Şehremaneti'nden Nezaret-i Celilesi'ne (İç İşleri Makamı) surların durumunun araştırılıp bildirilmesi ileri sürülen bildirim üzerine adı geçen bölgelerin büyüklüklerine dair Kule-i Zemin Komisyonu'ndan alınan defterin sunulduğu belirtilmiştir. Bazı mülk sahiplerince zamanında bu sur bölgelerinden izinsiz olarak kendi mülklerine ilave ettikleri yerlerin de bu deftere işlendiğinden bahsedilmiştir. Ayrıca bu yerlerin devir işlemleri ve ayrılmaları için resmi belgelerin

komisyona gönderildiği, mahvolan yerlerin peşinatlarının gerekli görülenlerden alınması konusunun komisyon tarafından bildirildiği ifade edilmiştir. Gerekli izin verilmesi için Şehremini (Belediye Başkanı), Dâhiliye Nezareti'nden izin istemiştir. Dosyadaki diğer belgede Sadaret-Penâhî'nin, Şehremanetinden gönderilen defterde isimleri geçen sur bölgelerinin ufak bir krokisinin çıkarılarak defterle birlikte tekrar gönderilmesi konusundaki tezkiresi yer almaktadır.

Sadaret-Penâhî'den verilen tezkire üzerine 21.10.1892 tarihinde Dâhiliye Nezaret-i Celilesi Şehramenti'ne durumu bildirerek hazırlanan defteri iade etmiş, buraların krokilerinin çıkarılarak düzenlenmesini, bir önceki deftere krokilerin de eklenerek acele olarak gönderilmesini istemiştir (BOA, DH.MKT., 2013, 47).

Dâhiliye Mektubi Kalemi'nin Sadaret-Penâhî'ye 17.12.1892 tarihinde gönderdiği, emlak tecavüzüne mani olmak için Galata ile İstanbul surlarının harita ve krokisinin çıkarılması konusundaki yazısında (BOA, DH.MKT., 2031, 53) bazı mülk sahipleri tarafından izinsiz olarak kendi yapılarına ekledikleri bazı sur bölgelerinin ufak bir krokisinin çıkarılması hususundaki emrin Şehramenti'ne iletiliğini belirtmiştir. Ancak Şehramenti tarafından zamanında bu bölgelerin haritalarının düzenlenmediğinin, yeni bir kroki hazırlamak için hava şartlarının uygun olmadığı, bu işin oldukça masraflı ve zaman alan bir çalışma olacağı kendilerine iletiği bildirilmiştir. Bu yüzden boşu boşuna masraf yapmamak ve zaman kaybetmemek için defterdeki daha önce sunulan bilgilerin yeterli görülmesi Şehremaneti tarafından arz edilmiştir.

Kroki hazırlanması konusunda verilen emirlerin Şehremaneti tarafından yapılamayacağı bildirilmesi, sadece İstanbul ve Galata Surları üzerinde yaptığı araştırmaları içeren defteri sunmaları üzerine Babıâli 21.12.1892 tarihinde Dâhiliye Nezareti'ne bu konuda son sözü kendilerinin söyleyebileceğini içeren sert bir yazı gönderilmiştir (BOA, BEO, 126, 9382). Krokinin hazırlanması için yeteri kadar görevli mühendisin olduğu, bu işin yapılmasının masraflı olacağı iddialarının geçerli olmadığı belirtilerek, eski bildirim için gerekenin yapılması konusunda tekrar emir verilmiştir. Dâhiliye Nezareti de 31.12.1892 tarihinde alınan emirleri Şehremaneti'ne iletmiştir. Şehremaneti'nin araştırmalarını Sadaret'e sunmuş olduğu defterde ise komisyon tarafından satılan, mahalle şekline giren, Şimendifer İdaresi'ne terk edilen yerler ile bazı kimseler tarafından izinsiz olarak emlaklerine eklenip kullanılmakta olan bölgelerin yer ve ölçüsünün bildirildiği belirtilmiştir. İstanbul Surları ile ilgili

daha fazla maddenin yer aldığı bu defterde Galata surları ile ilgili sadece bir maddeye yer verilmiştir. Bu maddede Galata bölgesinde yer alan kale duvarıyla hendek arazisinin komisyon tarafından tamamen satıldığı; yalnızca Kürkçü Kapısı ile Yemeniciler Caddesi tarafında iki emlak arasında bir miktar sur parçasının harap durumda bulunduğu belirtilmiştir.

Sadaret'in yinelenen emrinin Şehremaneti'ne yeniden iletilmesinin ardından, Dahiliye Nezareti'ne konuyla ilgili Şehremaneti'nden yeni bir tezkire gönderilmiştir. Bu tezkirenin içeriği 08.04.1893 tarihli dosyada yer almaktadır (BOA, DH.MKT., 1, 77). Şehremaneti'nden alınan cevap sonrasında Dahiliye Nezareti'nin 14.03.1893 tarihinde Sadaret'e gönderdiği yazısında, Belediye'de görev yapan mühendislerin bahsedilen krokinin çıkarılması için yeterli sayıda olmadığı, diğer dairelerden işin yapılabilmesi için mühendis getirildiğinin ancak yine de bu işin yapılmasının imkanlar dışında bulunduğu Şehremaneti tarafından iletildiği bildirilmiştir. Sadaret aldığı bu bilgi üzerine 19.03.1893 tarihinde Dahiliye Nezareti'ne, krokinin çıkarılmasının önemli ve gerekli olduğunu, mevcut mühendislerin bu işi yapamayacak olmaları durumunda dışarıdan ücretleri ödenerek yeteri sayıda mühendisin getirilmesinin sakıncalı olmadığını ve gerekiyorsa getirilmesini iletmiştir. Dahiliye Nezareti 08.04.1893 tarihli bir tezkire ile Sadaret'in emirlerini Şehremaneti'ne göndermiştir.

Sadaret, Dahiliye Nezareti ve Şehremaneti arasında yapılan Galata surlarının eski eser olarak nitelendirip yıkımlardan vazgeçilmesi ve bölgenin krokisinin çıkarılması konusyla ilgili yapılan bu yazışmalardan Osmanlı yönetiminin korumacı tutumu ortaya çıkmaktadır. Ancak bölgeyle ilgili çıkarılması emredilen haritaya Osmanlı Arşivi'nde rastlanmamıştır.

5. CUMHURİYET DÖNEMİNDE GALATA SURLARI

5.1 Menderes Yıkımları

Kadıköy (Kalkedon) hariç yerleşim tarihi kesin olarak bilinmeyen ancak 2600 yıldan beri var olan İstanbul'da birçok imar hareketleri yapılmıştır. Tarih boyunca kentin imarı imparator emirleri, padişah fermanları ve mimarbaşlıkların emriyle istimlakler yapılmıştır. Osmanlı zamanında 1597 yılında temeli atılan Yeni Camii'nin inşası sırasında, özellikle Yahudilere ait çevredeki yapılar tümüyle kamusallaştırılmıştır (Çeçener, 1994).

Cumhuriyet sonrasında İstanbul'da beraberinde kamulaştırmaları da getiren büyük ölçekli imar hareketi 1950 – 1960 yılları arasında Adnan Menderes'in başkanlığını yaptığı Demokrat Parti iktidarı ile gündeme gelmiştir.

1950 yılına kadar Cemil Topuzlu tarafından 1.Dünya Savaşı yıllarında Taksim'de Mete Caddesi'nin açılması, 1941 yılında Unkapanı Köprüsü ile Aksaray arasını bağlayan Atatürk Bulvarı'nın açılması ve şehir planlamacı Prost'un nazım imar planı ile getirdiği park alanına Vali Lütfi Kırdar tarafından Spor ve Sergi Sarayı ile Açıkhava Tiyatrosu yaptırılması üç önemli imar operasyonu olarak kabul edilmiştir (Çeçener, 1994).

Kuban (2004), 2. Dünya Savaşı sonrasında Amerikan imgelerinin üstün bir statü niteliği kazandığını, Menderes'in kapsamlı bir kalkınma programı hazırlayarak imara duyduğu kişisel ilgiyle İstanbul'un gelecekteki gelişmesi üzerinde önemli etkisi olduğunu belirtmektedir.

Ülkenin savaş sırasında eksikliğini duyduğu imar hareketleri Demokrat Parti yöneticileri için en önemli politik etkinlik olarak yer almaktaydı. Cumhuriyet Halk Partisi'ne muhalif olan her parti için İstanbul Ankara'nın simgesel karşılığıdır ve İstanbul imar hareketlerinin yoğunlaşacağı yer olarak belirlenmiştir (Kuban, 1994). Hasol (1994), 1950'de başbakan olan Menderes'in, Haussmann'ın Paris'i ele almasından tam yüz yıl sonra, Haussmann özentisi bir tutumla bütün ilgi ve merakını İstanbul'un imarı üzerinde yoğunlaştırmasını eleştirmiştir.

Demokrat Parti iktidarı sırasında Menderes'in doğrudan kontrol ettiği 4 yıllık imar çalışmaları sırasında denizin doldurulmasıyla oluşturulan sahil bulvarları, tarihi yarımada ve civarında açılan bulvarlar, yol genişletme çalışmaları, meydan düzenlemeleri, liman tesisleri açılması gibi imar hareketleriyle kent plansız bir biçimde keyfi uygulamalar görmüştür (Kuban, 1994).

Menderes'in amacı ihtiyaç olmadığı halde trafiği rahatlatacak modern bir ulaşım sistemi yaratmak, modern meydanlar açmak, kenti güzelleştirmek ve camileri onarmak olarak bildirilmişti (Kuban 2004). Fakat kentte az sayıda bulunan motorlu araç sayısı, iyi bir şekilde işleyen tramvay ve deniz işletmesi kentte trafiğin oluşmasını engelliyordu (Kuban, 1994).

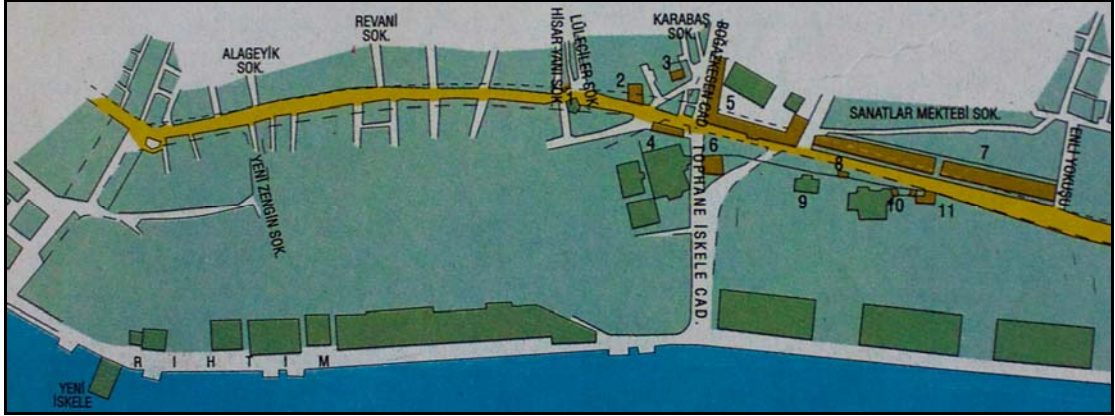
Menderes istimlakleri olarak adlandırılan bu imar hareketleri ile tarihi suriçi bölgesinde 60 m. genişliğinde bulvarlar açılmış, kara surlarının bir kısmı bu yolların yapılması için yıkılmış, sahili doldurarak açılan yollar ile deniz surları kara tarafında kalmış, yapı aralarında kalan Haliç surları saptaması bile yapılmadan yıkılmış, bazı tarihi yapılar ile tarihi kent dokusu yok edilmiştir (Çeçener, 1994). Yolların kotları indirilerek ya da kaldırılarak büyük anıtların bazılarının temelleri havada kalmış, bazıları ise toprağa gömülmüştür (Kuban, 1994).

Galata da kentteki bu yoğun imar çalışmalarından etkilenmiştir; bölgenin eski sivil mimari örnekleri yok edilmiş, Galata surları içinde Kemeraltı'nda yeni bir cadde açılmış, Kemeraltı caddesi genişletilmiş, bölgeye uygun olmayan niteliksiz, yoğun ve yüksek yapılaşmaya izin verilmiştir (Çeçener, 1994).

Şekil 5.1 : Kemeraltı caddesinde istimlakler sırasında tahrip olan burç (Okur, E., 2011)

Galata surları içinde Kemeraltı Caddesi'nde 1445 tarihli kitabeye sahip olan bir burç tahribata uğramıştır. Bugün Hisar Sokak ile caddenin köşesinde yer alan burç temel seviyesine kadar düşürülmüştür (Ünsal, 1970).

Şekil 5.2 : Tophane’de Menderes dönemi istimlakleri (2 numara:tahrip edilen burç) (Çeçener, 1994)

5.2 Haliç Metro Geçiş Köprüsü Projesi

Taksim – 4.Levent arasında yapılan A1 metro hattının Yenikapı’ya kadar uzayacak hattı için Haliç üzerinde bir metro geçiş köprüsü yapımı kararı alınmıştır. Buna bağlı olarak Taksim’den Şişhane’ye bağlanan metro tüneli Galata’da bulunan Emekyemez ve Arap Camii mahallelerinde bulunan Galata surları ile bazı tarihi ve tescilli yapıların buldukları bölgeden yeraltından çıkarak, Haliç’te yapılacak köprü ile tarihi yarımada Süleymaniye bölgesinde tekrar yer altına girecektir.

Bu projeye ilgili olarak İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’nun 6.7.2005 tarih ve 965 sayılı kararı ile “Haliç Metro Geçiş Köprüsüne Ait 1/2000 Ölçekli Öneri Proje İle Yenikapı – Taksim İstasyonları Arası Güzergâhın İşlendiği 1/5000 Ölçekli Plan” uygun bulunmuş, İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’nun 09.8.2006 tarih ve 509 sayılı kararı ile de Metro güzergâhının Azapkapı Tünel çıkışı ile köprü arasına ilişkin “Uygulama projesi, yıkım sırasında ortaya çıkan sur duvarı ile mevcut sur duvarının rölövesi, sur duvarına ilişkin İstanbul Arkeoloji Müzesi tarafından hazırlanacak rapor, güzergâh üzerinde bulunan Şişhane İstasyonu’na ilişkin daha önceki kurul kararları ile istenen proje ve çalışmaların” iletilmesine karar verilmiştir.

İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’nun 10.1.2007 tarih ve 771 sayılı kararı ile, İstanbul Metrosu Taksim-Yenikapı Arası

Metro İnşaatı sırasında açığa çıkan sur duvarının rölövesinin çizim tekniği açısından uygun olmadığı görüşüne varılmış;

- Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 05.11.1999 gün 660 sayılı ilke kararına göre hazırlanacak rölövenin,
- Sur duvarının metro güzergahına rastlayan kısmının uygun teknik kullanılarak taşınmasının prensip olarak uygun olduğuna, taşıma işleminin nasıl yapılacağına ve nereye taşınacağına ilişkin hazırlanacak bilimsel rapor (İnşaat Mühendisi, Arkeolog, Sanat Tarihçisi, Restoratör Mimar'dan oluşan uzman heyet tarafından hazırlanacak) ve ayrıntılı projenin iletilmesine,
- Tersane Caddesi ile Haliç arasında, 1488 ada 65-66-67 parsellerde bulunan sur duvarının açığa çıkarılması için gerekli incelemenin yapılarak hazırlanacak önerilerin iletilmesine,
- Yukarıda belirtilen hususları içeren detaylı projenin ve kurulun 09.08.2006 gün 509 sayılı kararı ile istenen Şişhane İstasyonuna ait proje ve çalışmaların

kurula iletilmesine karar verilmiştir.

İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 20.2.2008 tarih ve 1600 sayılı kararı ile;

- İstanbul Haliç Metro Geçiş Köprüsüyle ilgili olarak Azapkapı bölgesindeki çalışmalar sırasında açığa çıkan, Metro güzergahıyla kesişen kısımdaki Ceneviz suruna ait rölövenin uygun bulunduğu, belgelere dayalı restitüsyon önerisi ile, sur-metro kesişme alanı ile ilgili olarak İstanbul Teknik Üniversitesi Yapı ve Deprem Araştırma Merkezi tarafından hazırlanan 12.06.2007 tarihli Teknik Rapor doğrultusunda uygulama yapılabilmesi için, Teknik Üniversitelerden birinin Mimarlık Fakültesi Restorasyon, Statik ve Yapı Fiziği Anabilim Dalları öğretim elemanlarından oluşan bir komisyon tarafından hazırlanacak restorasyon raporu ve bu rapora dayalı konservasyon-restorasyon projesinin öncelikli olarak Kurulumuza iletilmesine ve kesişme noktasındaki uygulamanın konservasyon ve restorasyon işlemi tamamlandıktan sonra yapılmasına,
- Metro-sur kesişimine ilişkin 2 numaralı öneri projenin uygun olduğuna,

- Proje alanında mevcut olan ve bazı yapıların yıkılmasıyla ortaya çıkan Galata surlarının tümünün taşınmaz kültür varlığı olarak tesciline, koruma gruplarının 1 olarak belirlenmesine, rölöveleri ile belgelere dayalı restitüsyon önerilerinin, yukarıda belirtildiği şekilde elde edilecek restorasyon raporu ve restorasyon projelerinin getirilmesine,
- 253 ada, 82, 68, 67, 66, 65, 64, 57 parsellerde görülen, önlerindeki yapıların yıkılmasıyla ortaya çıkan sur parçaları hakkında Arkeoloji Müzeleri Müdürlüğüne rapor hazırlanarak iletilmesine,
- Deniz tarafında iki sur doğrultusunun kesişimine rastlayan öneri viyadük ayağının (P5-1aksı) yerinde ve çevresinde, ayrıca Tersane Caddesine rastlayan, 19. Yüzyıl haritalarında görülebilen, bugün yok olmuş bulunan kule zemininde, Arkeoloji Müzeleri denetiminde arkeolojik kazı yapılarak sur temelini olup olmadığının araştırılmasına, sonuçlarının kurula bildirilmesine,
- Çevre Düzeni ve Yerleşme Planının, arkeolojik ve mimari değerler vurgulanarak, alan içindeki yaya-trafik ilişkileri, meydanlar, otoparklar yeniden düzenlenerek, peyzaj projesiyle birlikte iletilmesine,

karar verilmiştir.

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, Ulaşım Daire Başkanlığı Raylı Sistem Müdürlüğü'nün 03.11.2009 tarih ve 3575TN:2152764 sayılı yazısı ekinde; Haliç Metro Geçiş Köprüsü Beyoğlu Yakası Tarihi Çevre Araştırma ve Kentsel Tasarım Raporu, Tarihi Yeşildirek Hamamı Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon Projesi ve Raporları, Beyoğlu Yakası Azapkapı Kısmı Kentsel Tasarım Projeleri, Analizleri ve Raporu, Beyoğlu Yakası Azapkapı Kısmı Kentsel Tasarım Projesi Sınırı İçerisindeki Peyzaj Projesi İstanbul 2 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü'ne iletilmiştir.

Kurulun 20.2.2008 tarih ve 1600 sayılı kararı gereği Müdürlüğümüzün 26.01.2010 gün ve 184 sayılı yazısı ile istenen;

- İstanbul Haliç Metro Geçiş Köprüsüyle ilgili olarak Azapkapı bölgesindeki çalışmalar sırasında açığa çıkan Ceneviz suruna ilişkin belgelere dayalı restitüsyon önerisi ile, sur-metro kesişme alanı ile ilgili olarak İstanbul Teknik Üniversitesi Yapı ve Deprem Araştırma Merkezi tarafından

hazırlanan 12.06.2007 tarihli Teknik Rapor doğrultusunda uygulama yapılabilmesi için, Teknik Üniversitelerden birinin Mimarlık Fakültesi Restorasyon, Statik ve Yapı Fiziği Anabilim Dallarını öğretim elemanlarından oluşan bir komisyon tarafından hazırlanacak restorasyon raporu ve bu rapora dayalı konservasyon-restorasyon projesi,

- Proje alanında mevcut olan ve bazı yapıların yıkılmasıyla ortaya çıkan Galata surlarının, rölöveleri ile belgelere dayalı restitüsyon önerilerinin, yukarıda belirtildiği şekilde elde edilecek restorasyon raporu ve restorasyon projeleri,
- 253 ada 82, 68, 67, 66, 65, 64, 57 parsellerde görülen, önlerindeki yapıların yıkılmasıyla ortaya çıkan sur parçaları hakkında Arkeoloji Müzeleri Müdürlüğüne hazırlanacak raporu,
- Deniz tarafında iki sur doğrultusunun kesişimine rastlayan öneri viyadük ayağının (P5-1aksı) yerinde ve çevresinde, ayrıca Tersane Caddesine rastlayan, 19. Yüzyıl haritalarında görülebilen, bugün yok olmuş bulunan kule zemininde, Arkeoloji Müzeleri denetiminde arkeolojik kazı yapılarak sur temelini olup olmadığının araştırılması ile elde edilen sonuçları,
- 253 ada, 63 parseldeki Mehmet Paşa Sebiline tam rölöveleri ile restitüsyon ve restorasyon projeleri

İstanbul 2 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü'ne iletilmemiştir.

Emekyemez Mahallesi 270 ada 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 32, 33, 34, 35 parsellerde yer alan yapıların istimlak sonrası yıkılması ile Galata surlarına ait olan 150 m. uzunluğunda sur duvarı kalıntısı, Arap Camii Mahallesinde 1488 ada 25, 66, 67, 56, 100 parsellerde yer alan bazı yapıların istimlak sonrası yıkılması ile kemer dizili sur duvarı parçası, 1488 ada 83, 86, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 102 parsellerde yer alan birkaç yapının istimlak sonrası yıkılması ile de armalı bir sur duvar parçası ortaya çıkmıştır. Boğaziçi Peyzaj İnşaat Müşavirlik (Bimtaş), bu duvarların rölövesini ve rölöve raporunu kurula iletmış, surların restitüsyon projesi ve Haliç Metro Geçiş Köprüsü ile birlikte tasarlanacak restorasyon projeleri çalışmalarına devam etmektedir.

6. SONUÇ

Çalışmaya Galata bölgesinin tarihi ele alınarak başlanmıştır. Bölgenin ilk yerleşiminin, Bizantion'un kurucuları olan Megaralıların gelmesinden daha önce kurulduğu aktarılmıştır. İlkçağda Galata'da önemli bir yerleşim yeri olduğu anlaşılmaktadır. I.Constantin (324-337) 325 yılından itibaren şehirde yeni yapılar yapmaya başlamış; 330 yılında kentin Constantinopolis olarak anılmaya başlamasının ardından, Sykai yerleşiminin etrafını da bir sur duvarı ile kuşatmıştır. Yapılan bu ilk tahkimatın sınırları tam olarak bilinmemektedir. II. Theodosius (408–450) devrinde ise, şehrin bölgeleri düzenlendiğinde Sykai da şehrin sınırları içine alınarak Constantinopolis'in bir bölgesi olmuştur ve İmparator Iustinianus döneminde (527–565) surlar yenilenmiştir.

10. yüzyıldan başlayarak özellikle Cenevizliler, Venedikliler, Pisalılar, Amalfililer gibi bazı İtalyan kolonileri kentte bazı imtiyazlar edinmeye başlamışlardır. Bizans'tan, 12. yüzyıldan itibaren imtiyazlar elde eden Cenevizliler Galata bölgesine 1261 yılında kesin olarak yerleşmeye hak kazanmışlardır. 1303 yılında sahip oldukları ilk imtiyaz bölgesinin sınırları belirlendikten sonra, yapılan surlara komşu bölgelerde surlar eklenmesiyle, sur yapımı altı aşamada tamamlanmış; 15. yüzyılda son şeklini almıştır. İstanbul'un Osmanlı İmparatorluğu tarafından fethiyle, Galata surları Fatih Sultan Mehmet tarafından sembolik olarak bir miktar alçaltılmış, ancak bütün olarak yıkılmamıştır.

Ortaçağda savunma anlayışıyla yapılan Galata surları, geç Osmanlı dönemlerinde bölgenin nüfusunun artmasıyla işlevi kalmamasına rağmen sıkışık kent dokusu içinde yapı aralarında olsa da ayakta durmaktadır. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan belgelerde Galata surlarının yıkım süreci üç bölümde izlenebilmektedir.

İlk süreçte, işlevsiz kalan, deprem ve yangınlar yüzünden hasar gören sur duvarları ve kapıları, hasarlı durumdayken yarattıkları tehlike ve oluşturdukları engel sebebiyle onarımlar geçirmiştir. Özellikle surlarda yer alan kapıların onarımlarına ilişkin belgeler dikkat çekicidir. 22 Mayıs 1766 yılında kentte meydana gelen büyük depremden hemen sonra, deprem nedeniyle hasar gören ve tehlike yaratan surların

yıkılması gerekliliği gündeme gelmiş; mimarbaşının bu konuyla ilgili bir rapor hazırlayarak yıkım işlemlerini yapması istenmiştir. Bu rapor sayesinde 1766 depreminden, Haliç sahilinde bulunan Kürkçü Kapısı ile Azap Kapısı arasındaki duvarların hasar gördüğü öğrenilmektedir.

Bugünkü Galata Köprüsü'nün Karaköy tarafında yer alan Karaköy Kapısı, 1796, 1810 ve 1835 yıllarındaki yazışmalardan öğrenildiği kadarıyla, onarıma sürekli ihtiyacı olan bir kapı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Farklı sebeplerle tahrip olan kapıların yeniden yapılma durumları da zaman zaman gündeme gelmiştir. 1835 tarihli belgelerde, Karaköy Kapısı'nın tarihi bir değere sahip olduğu Baş Bina Müdürü tarafından bildirilmiş; masraflı bir onarıma ihtiyaç duyan bu kapının ya ortadan kaldırılması ya da yeniden yapılması gerekliliği vurgulanmıştır. Ayrıca 1840 tarihli başka bir belgede, bölgede çıkan bir yangından ötürü Boğaziçi sahilinde bulunan Kireç Kapısı, Eğri Kapı ve Mumhane Kapısı'nın yeniden yapılmalarıyla ilgili bir keşif defteri çıkarıldığı öğrenilmektedir.

Onarımlarının yapılması konusunda en çok gündeme gelen kapıların sahil şeridinde yer alan kapılar olduğu ortaya çıkarılmıştır. Arşiv belgelerinde gözlenen bu ilk aşamada, kapıların geceleri kapatılıp gündüzleri açıldıkları ve kapılarda nöbetçi bulundurulması dikkat çeken başka bir noktadır.

Diğer bir süreçte, Tanzimat sonrası batılılaşma hareketleriyle İstanbul ilk belediye örgütüne sahip olmuş; Galata bölgesi de 6. Belediye Dairesi'ne bağlanmıştır. Dairenin yetki alanı Kasımpaşa ile Pangaltı arasındaki bölgeyi, Dolmabahçe ile Haliç'teki tersane arasındaki kıyıları da dahil olmak üzere Harbiye'den Dolmabahçe'ye kadar olan alanı kapsamaktadır. 6. Daire 1858 yılından itibaren, Karaköy Meydanı'nın planlanması, bölgenin kamulaştırılması ve projenin uygulanması girişimlerinde bulunmuştur. Karaköy Kapısı'nın da bu projeyle birlikte yıkıldığı, Karaköy Kapısı'nın kapıcısı olan kişinin işsiz kalarak Sadaret'e gönderdiği 1860 tarihli bir dilekçeden anlaşılmaktadır.

6. Daire tarafından Galata surlarının yıkılması kararından önce surların yerlerine yapı yapmış olanlardan bedellerinin tahsil edilmesi konusunu içeren belgelerden, 6. Daire'nin gelirlerini arttırmak istediği sonucu çıkarılabilmektedir. 1863 tarihinde surların çoğunun yapılar arasında sıkıştığı görölmüş, yer yer de işe yaramaz bir halde kalmaları yüzünden yıkılmaları istenmiştir. Diğer gerekçeler olarak da trafiği

rahatlatmak, işlevsiz kalan surların ve hendeklerinin arazilerinin satılarak Avrupa’da yer alan apartmanlar gibi modern yapılar yapmak, gayrimüslim ve Levantenlerin oturduğu bu bölgeyi Avrupa’daki kentlerin görüntüsüne kavuşturmak gösterilmektedir. Surların kapılarının bile artık kullanılabilir durumda ve işe yarar olmamaları sebebiyle sur yıkımları sonrasında arazilerinin satılması gerektiği, böylece 6. Daire’nin gelirlerinin artacağı, surların ve hendeklerin yerlerine binalar yapılarak bölgenin imarının gelişebileceği ve sokakların genişletilebileceği öngörülmüştür.

6. Daire mühendisi olan Marie de Launay, surlarla ilgili bir çalışma ve harita hazırlamak üzere görevlendirilmiş; 1864 yılında da Journal de Constantinople gazetesinde Galata surlarıyla ilgili bir yazı dizisi hazırlamıştır. Launay, 3,5 km. uzunluğunda ve oldukça tahrip olmuş durumda olan surların yıkılmasıyla 10 dönümlük bir alanın trafiğe açılmış olacağını, surlar tarafından kapatılmış çıkmaz sokakların açılacağını, genişleyen yollar sayesinde sürekli meydana gelen yangınların daha kolay kontrol altında tutulacağını, uzun zamandır hazırlıkları devam eden araba yolları ile ilgili projenin faaliyete geçeceğini, Galata’daki liman bölgesiyle üst mahalleler arasındaki ticari etkinliğin artacağını bildirmiştir. Tüm bu kazanımlara rağmen, yıkımların Ceneviz surlarının bütünleyici parçaları olan tarihi belgeleri de ortadan kaldıracacağı endişesini de dile getirmektedir.

Dönemin vakanüvislerinden Ahmed Lütfi Efendi, dönemin tarihini anlattığı eserinin 1864–65 yıllarını aktardığı bölümünde, sur yıkımına şiddetle karşı çıkmaktadır. Surların yıkımından elde edilecek gelirin Ayasofya’nın arkasında Darü’l-fünun’un inşaatı için kullanılacağını, Kule-i Zemin arazisinin Şehremaneti için büyük bir gelir kapısı olma durumunu eleştirmektedir. Ahmed Lütfi Efendi, kentleri bir haneye benzeterak sursuz kalan bir kentin, kapısız kalan bir haneye benzeyeceğini ifade etmekte, bu tür sebeplerle binlerce yıldır varlığını sürdüren surların yıkılmaması gerektiğini düşünmektedir.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nde incelenen belgelerde surlarla ilgili olan son süreçte ise, surların yıkım kararının alınmasından yaklaşık 30 yıl sonra Galata ve İstanbul surlarının tarihi eser oldukları kabul edilmiş; çok hasarlı ve neredeyse yıkılacak durumda olan sur duvarlarının yıkılmalarına, sadece iyi durumda olanların korunmasına karar verilmiştir. Bu yıkım işlemlerinin yapılmasından önce bu surların

krokilerinin hazırlanması konusunda üst makamlarca birçok yazışma yapılmıştır. Ancak arşivde yapılan araştırmalarda bu krokilere rastlanılmamıştır.

Cumhuriyet dönemine Galata surlarından çok az kalıntı ulaşmış bulunmaktadır. Menderes döneminde yapılan istimlâkler ve geniş caddeler açılması için yapılan çalışmalarda, bu yolların güzergâhlarında kalan yapılar ortadan kaldırılmıştır. Galata surlarına ait olan bir burç, Kemeraltı Caddesi'nin genişletilmesi çalışması sırasında tamamen ortadan kaldırılmasa da büyük ölçüde zarar görmüştür.

Cumhuriyet dönemi Galata surları araştırmaları kapsamında 2 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nda yakın dönem belgeleri araştırma çalışması yapılmıştır. İncelenen belgelerin hemen hemen hepsi, sur parçalarının önünde ya da arkasında yer alan parsellerde inşa edilmek istenen yapılar için imar durumlarının belirlenmesi yönündedir. Surlar tescillenmediği dönemlerde bile tarihi değerleri nedeniyle bir miktar korunmaya çalışılmış; yapılacak yapıların sur parçalarına müdahale etmemesi, surlarla aralarında 1,5–3 m. mesafe bırakılması ve sura bakan cephelerin sağır olarak yapılması şartlarında inşaata müsaade kararları alınmıştır.

Bu tez çalışmasında, bugüne ulaşan sur bölümleri çalışma alanında yerinde tespit edilmiş ve incelenmiştir. Mevcut sur parçaları, kent dokusu içindeki yapı adaları ve parsellerdeki konumları hâlihazır haritada belirtilmiştir.

Çalışma kapsamında surların yıkım sürecini gözlemlemek için 19. ve 20. yüzyılda Galata surlarının da gösterildiği bazı haritalar incelenmiştir. 1858–60 tarihli G.D'Ostoya haritasında, 1.dönem surlarının kuzey bölümündeki büyük bir kısım ile doğu bölümünün gösterilmediği tespit edilerek bu tarihe kadar surların büyük ölçüde korunduğu anlaşılmaktadır. 1905 tarihli Goad Haritasında, dış surların tamamına yakınının gösterilmediği görülmekte; böylece 1863 yılında alınan yıkım kararı sonrası aradaki bu 50 yıllık süreçte surların büyük ölçüde yıkıldığı sonucu çıkarılmaktadır. 1944 tarihli Schneider-Nomidis haritasında ise iç ve dış surlarda bir miktar daha yok olma durumu izlenmektedir.

Günümüze gelindiğinde ise; Emekyemez Mahallesi'nde 1. ve 2. dönem surlarına ait olan yaklaşık 150 m.lik bir sur hattı, bir kule ile bir kapı; Arap Camii Mahallesi'nde 1. döneme ait 44 m. uzunluğunda kemer dizili bir sur duvarı, 28 m. uzunluğunda 5. Döneme ait olan kitabeli bir sur duvarı, 1. Döneme ait farklı yapı adalarında yapı aralarına sıkışmış bazı duvar parçaları, kare planlı bir kule; Bereketzade

Mahallesi'nde yer yer kesintiye uğrayan 200 m. uzunluğunda 2. döneme ait iki burçlu bir sur hattı, Galata Kulesi ve etrafındaki çevre duvarlarının büyük bir kısmı; Müeyyetzade Mahallesi'nde 6.döneme ait bir burç; Hacı Mimi Mahallesi'nde Kemeraltı Caddesi kenarında bulunan 6. Döneme ait bir kule temeli; Kemankeş Kara Mustafa Paşa Mahallesi'nde de Yeraltı Camii'ni çevreleyen Galata Mahzeni'ne ait sur duvarı bulunmaktadır.

Emekyemez ve Arap Camii Mahallelerinde "İstanbul Metrosu Haliç Metro Geçiş Köprüsü Projesi" kapsamında yeni yapılacak metro köprüsü ile metro tünel çıkışı arasındaki parsellerdeki yapılar istimlak edilerek yıkılmış, ortaya 150 m. uzunluğundaki sur hattı ile bu hat üzerinde bulunan kule ile kapı, 44 m. uzunluğundaki kemer dizili sur duvarı ve 28 m. uzunluğundaki kitabeli sur duvarı ortaya çıkmıştır. Bu proje kapsamında, metro güzergahına rastlayan sur bölümlerinin başka bir yere taşınarak yeniden inşa edilmesi gündeme gelmiştir. Surları taşıma kararından daha sonra vazgeçilmiş, sadece metro tüneli çıkış noktasında sur hattına rastlayan kısım ve tüm surlar için bir restorasyon projesi hazırlanması ve bu projeye göre uygulama yapılması kararı alınmıştır.

Galata surları, 19. yüzyılın ortasına kadar işlevi kalmamasına rağmen ayakta kalmışsa da, 1863 yılında batılılaşma uygulamalarıyla birlikte surlar hakkında alınan yıkım kararının ardından, yüzyıl sonuna kadar surların yıkılması devam etmiştir. 1890'larda tarihi eser olarak anılmaya başlanan surların korunmaları gerektiği gündeme gelmiştir, fakat 1900'lerin başında surların büyük ölçüde yıkıldığı dönem haritalarından gözlemlenebilmektedir. Cumhuriyet döneminde ise İstanbul'da yapılan imar çalışmaları sırasında birçok tarihi eser gibi Galata surlarına da gerekli önem verilmemiş; günümüzde ise halen mevcut surların yıkılıp yıkılmayacağı tartışma konusudur.

KAYNAKLAR

- Akın, N.**, 2002. 19. Yüzyılın İkinci Yarısında Galata ve Pera, Literatür Yayıncılık, İstanbul
- Anadol, K., ve Arıoğlu, K.**, 2004. Galata Kulesi, *Geçmişten Günümüze Beyoğlu*, c.1, İstanbul, s.151-174
- Aktepe, M.N.**, 1984. Vak'a-nüvis Ahmed Lutfi Efendi Tarihi, c.9, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara
- Aktepe, M.N.**, 1988. Vak'a-nüvis Ahmed Lutfi Efendi Tarihi, c.10, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara
- Aktepe, M.N.**, 1989. Vak'a-nüvis Ahmed Lutfi Efendi Tarihi, c.11, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara
- Arkan, Ö.K.**, 1998. Beyoğlu Kısa Geçmişi, Argosu, İletişim Yayınları, İstanbul
- Arseven, C.E.**, 1989. Eski Galata ve Binaları, Çelik Gürsoy Vakfı İstanbul Kütüphanesi Yayınları, İstanbul
- Baslo, M.**, 1998. Tarih Boyunca Galata-Beyoğlu Kurgusunun Gelişimi ve 19. yy. Otellerinin Bu Gelişime Etkileri, Y. Lisans Tezi, MSÜ Fen Bil. Enst.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi.**, Cevdet, Belediye, Dosya No:134, Gömlek No:6675
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi.**, Cevdet, Belediye, Dosya No:141, Gömlek No:7020
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi.**, Cevdet, Belediye, Dosya No:52, Gömlek No:2585
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi.**, Cevdet, Belediye, Dosya No:3, Gömlek No:114
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi.**, Cevdet, Belediye, Dosya No:53, Gömlek No:2620
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi.**, Hatt-ı Hümayun, Dosya No:679, Gömlek No: 33114A
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi.**, Cevdet, Belediye, Dosya No:69, Gömlek No:3439
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi.**, İradeler, Dahiliye, Dosya No:452, Gömlek No:29957
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi.**, Sadaret Mektubî Kalemi, Nezaret Ve Devâir Evrakı, Dosya No:334, Gömlek No:88
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi.**, İradeler, Dahiliye, Dosya No:503, Gömlek No:34256
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi.**, Sadaret, Mühimme Kalemi Evrakı, Dosya No:256, Gömlek No:77
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi.**, Meclis-i Vala, Dosya No:857, Gömlek No:82

- Başbakanlık Osmanlı Arşivi.**, İradeler, Meclis-i Vala, Dosya No:497, Gömlek No:22492
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi.**, İradeler, Dahiliye, Dosya No:1292, Gömlek No:101592
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi.**, Sadaret, Mühimme Kalemi Evrakı, Dosya No:323, Gömlek No:37
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi.**, Sadaret, Mühimme Kalemi Evrakı, Dosya No:309, Gömlek No:4
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi.**, Sadaret, Mühimme Kalemi Evrakı, Dosya No:313, Gömlek No:61
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi.**, İradeler, Dahiliye, Dosya No:531, Gömlek No:36789
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi.**, İradeler, Meclis-i Vala, Dosya No:544, Gömlek No:24459
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi.**, Hariciye Nezareti, Tercüme Odası, Dosya No:204, Gömlek No:64
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi.**, Dâhiliye, Mektubi Kalemi, Dosya No:1940, Gömlek No:18
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi.**, Dâhiliye, Mektubi Kalemi, Dosya No:1947, Gömlek No:112
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi.**, Bâb-ı Âlî Evrak Odası, Dosya No:88, Gömlek No:6554
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi.**, Dâhiliye, Mektubi Kalemi, Dosya No:2013, Gömlek No:47
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi.**, Dâhiliye, Mektubi Kalemi, Dosya No:2031, Gömlek No:53
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi.**, Bâb-ı Âlî Evrak Odası, Dosya No:126, Gömlek No:9382
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi.**, Dâhiliye, Mektubi Kalemi, Dosya No:1, Gömlek No:77
- Boğaziçi İnşaat Müşavirlik A.Ş.**, 2009. İstanbul İli Beyoğlu İlçesi Azapkapı – Tersane Caddesi Güney ve Kuzeyindeki Ceneviz Surları Rölöve ve Restitüsyon Raporu
- Çeçener, B.**, 1994. İstimlâkler, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, c.4, Türkiye ve Ekonomik Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, s.272–275
- Çelik, Z.**, 1996. Değişen İstanbul, Türk Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul
- Eyice, S.**, 1950. İstanbul, *İslam Ansiklopedisi*, c.5, İstanbul, 1950, s.144–147
- Eyice, S.**, 1969. Galata ve Kulesi, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul

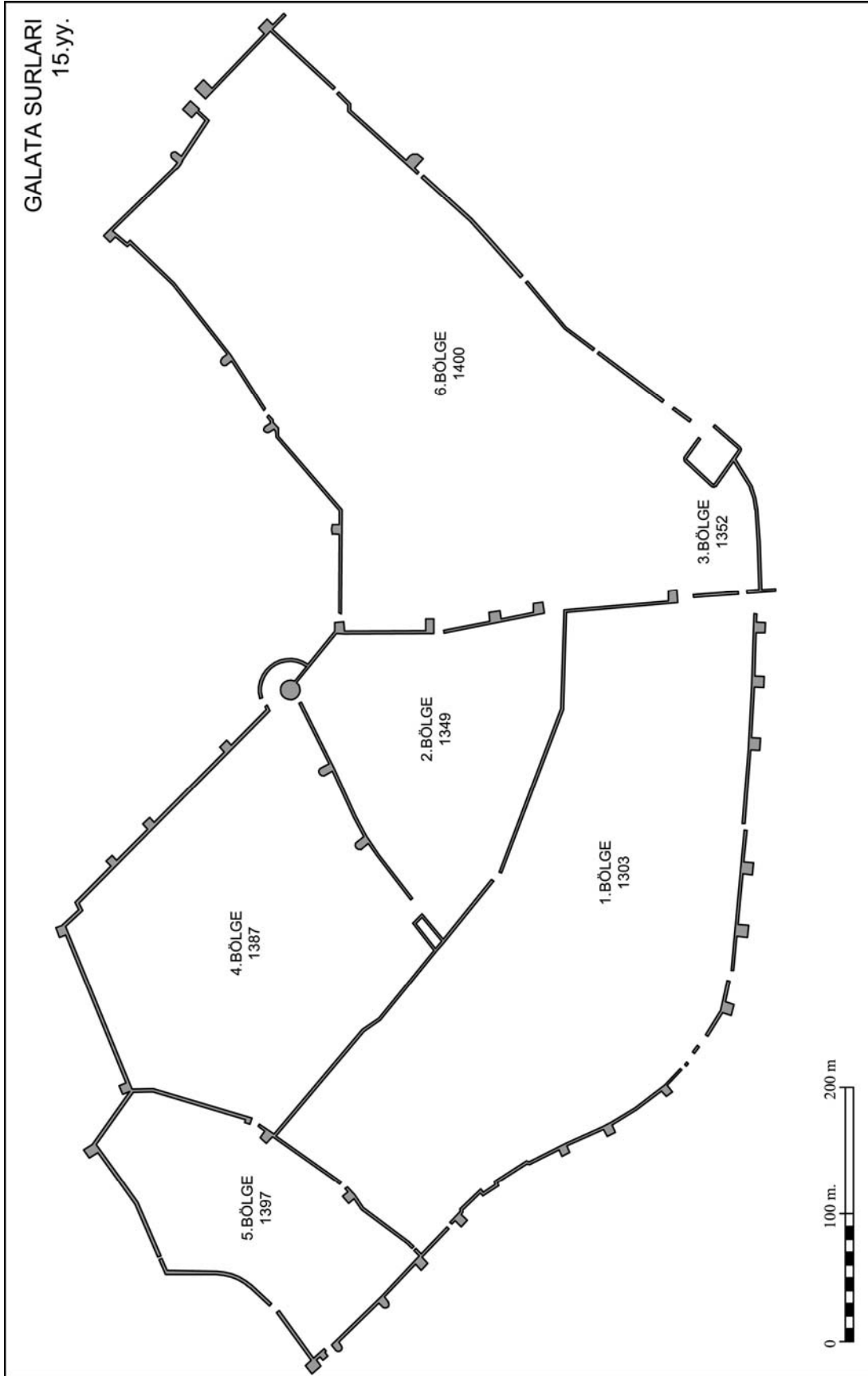
- Eyice, S.**, 1994. Galata, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, c.3, Türkiye ve Ekonomik Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, s.348–354
- Eldem, E., Goffman, D. Ve Masters, B.**, 2000. Doğu ile Batı Arasında Osmanlı Kenti Halep, İzmir ve İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul
- Genim, M.S.**, 2004. Lygos, Bizantion, Konstantinopolis, İstanbul: Beyoğlu'nun Yerleşim Tarihi, *Geçmişten Günümüze Beyoğlu*, c.1, İstanbul, s.17-70
- Gyllius, P.**, 1997. İstanbul'un Tarihi Eserleri, Çev: Erendiz Özbayoğlu, Eren Yayınları, İstanbul
- Hür, A.**, 1994. Cenevizliler, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, c.2, Türkiye ve Ekonomik Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, s.407–408
- İnalcık, H.**, 1994. Galata, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, c.3, Türkiye ve Ekonomik Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, s.348–354
- İnciyan, P.Ğ.**, 1956. 18. Asırda İstanbul, Çeviren: Hrand D. Andreasyan, İstanbul Fethi Derneği İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul
- Kahraman, S.A. ve Dağlı, Y.**, 2003. Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyehatnamesi: İstanbul, c.1, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- Kuban, D.**, 1994. Menderes ve İstanbul, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, c.5, Türkiye ve Ekonomik Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, s.389–392
- Kuban, D.**, 2004. İstanbul Bir Kent Tarihi Bizantion, Konstantinopolis, İstanbul, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul
- Kural, V.**, 1972. Galata Surları, İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Bizans Sanatı Kürsüsü, Yayınlanmamış Lisans Tezi, İstanbul
- Kömürciyan, E.Ç.**, 1988. İstanbul Tarihi 17. Asırda İstanbul, Çeviren: Hrand D. Andreasyan, Eren Yayıncılık, İstanbul
- Launay, M.D.**, 1864. Notice sur Les Fortifications de Galata, *Journal de Constantinople*, 01 12 1864
- Launay, M.D.**, 1864. Notice sur Les Fortifications de Galata, *Journal de Constantinople*, 02 12 1864
- Launay, M.D.**, 1864. Notice sur Les Fortifications de Galata, *Journal de Constantinople*, 05 12 1864
- Mamboury, E.**, 1953. The Tourists' İstanbul, Çituri Biraderler Basımevi, İstanbul
- Müller-Wiener, W.**, 2007. İstanbul'un Tarihsel Topografyası: 17. Yüzyıl Başlarına Kadar Byzantion-Konstantinopolis-İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- Mitler, L.**, 1979. The Genoese in Galata: 1453-1682, *International Journal of Middle East Studies*, vol.10, no.1, Cambridge University Pres, s.71-91
- Prokopios**, 1994. İstanbul'da Iustinianus Döneminde Yapılar Birinci Kitap, Çev: Erendiz Özbayoğlu, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul
- Renda, G.**, 1995. Yüzyıllar Boyunca Venedik ve İstanbul Görünümleri, İstanbul

- Sakaoğlu, N.**, 2008. Kaleler ve Şehir Surları, Tarihi Kentler Birliği Dergisi, no:14, Çekül Vakfı, İstanbul, s.22-25
- Sevim, M.**, 1996. Gravürlerle Türkiye, c.2, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Ankara
- Sevim, M.**, 1996. Gravürlerle Türkiye, c.3, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Ankara
- Schneider, A.M ve Nomidis, M. Is.**, 1944. Galata Topographisch-archaeologischer Plan mit erlduterndem Text, İstanbul
- Öncel, A.D.**, 2010. Apartman Galata'da Yeni Bir Konut Tipi, Kitap Yayınevi, İstanbul
- Tekeli, İ.**, 1994. Haritalar, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, c.3, Türkiye ve Ekonomik Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul
- Toprak, Z.**, 1994. Altıncı Daire-i Belediye, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, c.1, Türkiye ve Ekonomik Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul
- Ünsal, B.**, 1969. İstanbul'un İmarı ve Eski Eser Kaybı, *Türk Sanat Tarihi Araştırma ve İncelemeleri*, c.2, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul
- Akın, N.**, (2010): Galata ve Beyoğlu Haritaları Üzerinden Bazı Değerlendirmeler, 07.01.2010 http://www.obarsiv.com/guncel_nur_akin.html
- Hasol, D.**, (1994): İmar mı? Yıkım mı?, Yapı Dergisi, Sayı:151, 12.02.2011
<http://www.doganhasol.net/Print/Default.aspx?ContentID=10636>
- Kaya, K.**, (2007): Tanzimat'tan Önce Belediye Hizmetleri ve Voyvodalar, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 26 Sayı: 41, 24.04.2011
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/938/11688.pdf>

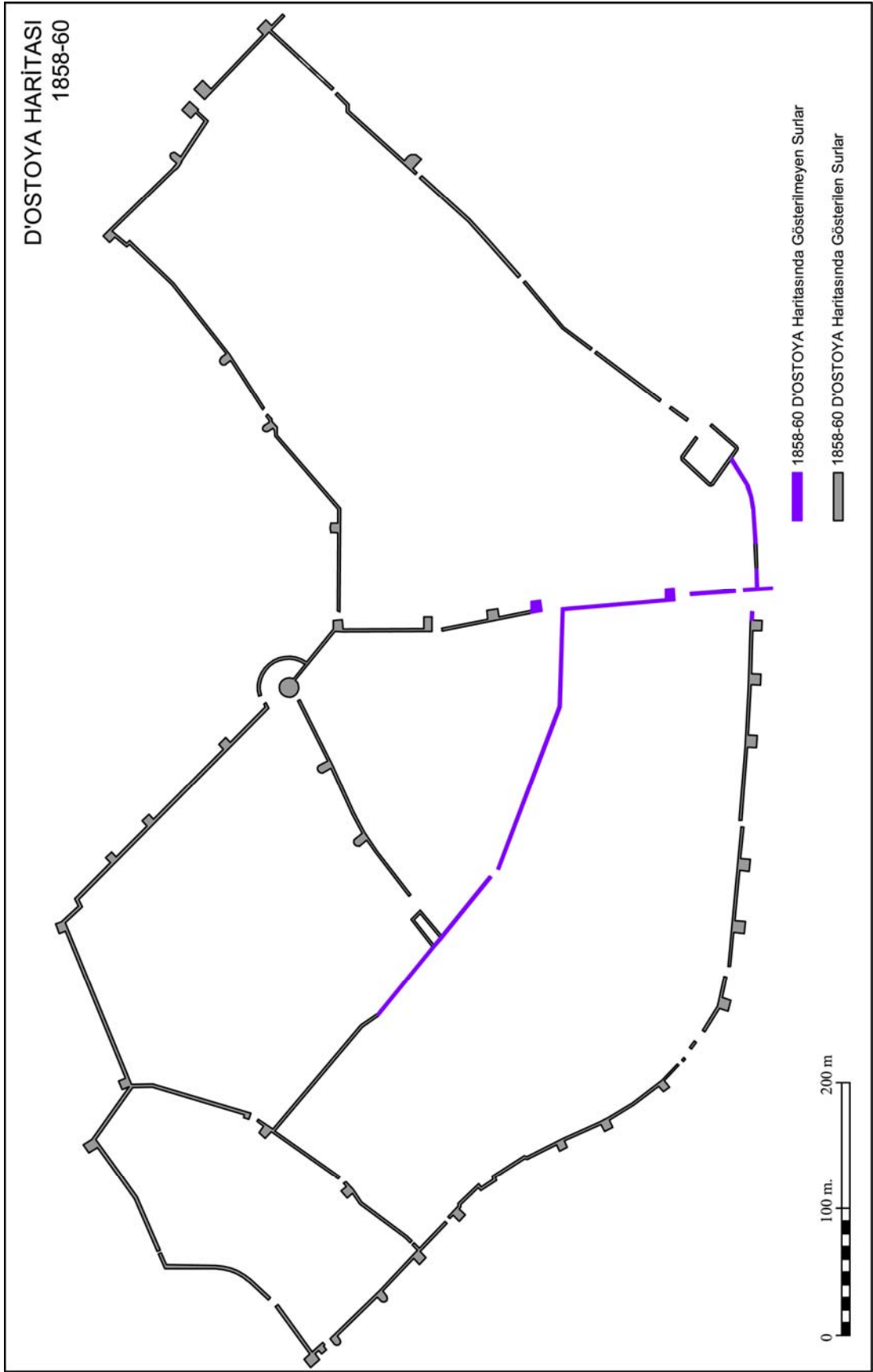
EKLER

- EK A.1:** Galata surlarının yıkım sürecini gösteren haritalar
- EK A.2:** Galata ve Galata surlarını gösteren haritalar
- EK A.3:** BOA'nde incelenen belgelerde geçen bölgelerin haritadaki yerleri
- EK A.4:** İstanbul Metrosu Haliç Metro Geçiş Köprüsü Projesi Beyoğlu yakası hâlihazır durum ve tarihi yapılar
- EK A.5:** Galata surları ile ilgili yapılmış gravürler ve resimler
- EK A.6:** BOA incelenen belgelerin listesi
- EK A.7:** BOA'nde incelenen belgelerin Türkçe çevirileri
- EK A.8:** Launay'nin FdC gazetesinde yayımlanan makalesinin Türkçe çevirisi

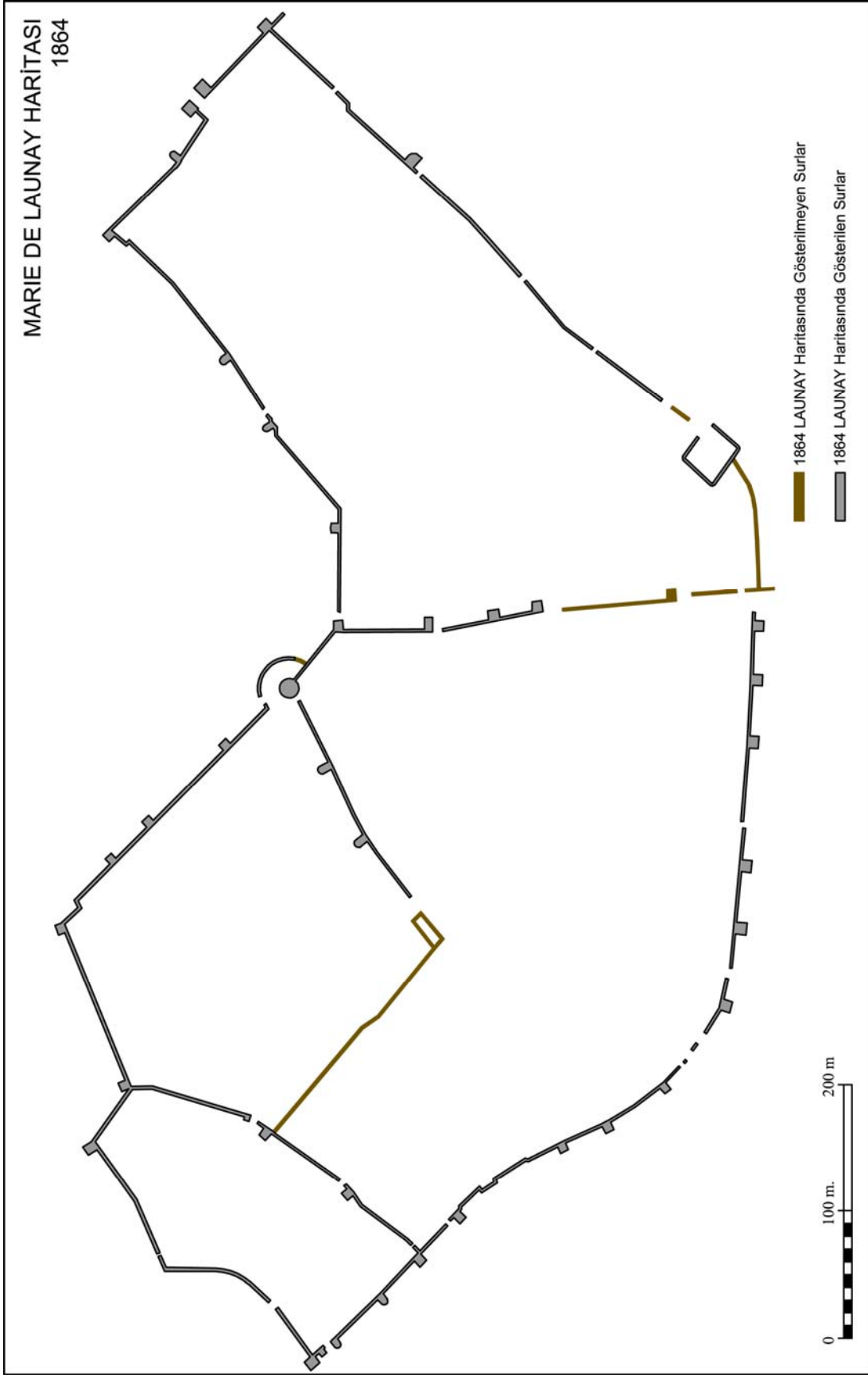
EK A.1 Galata surlarının yıkım sürecini gösteren haritalar

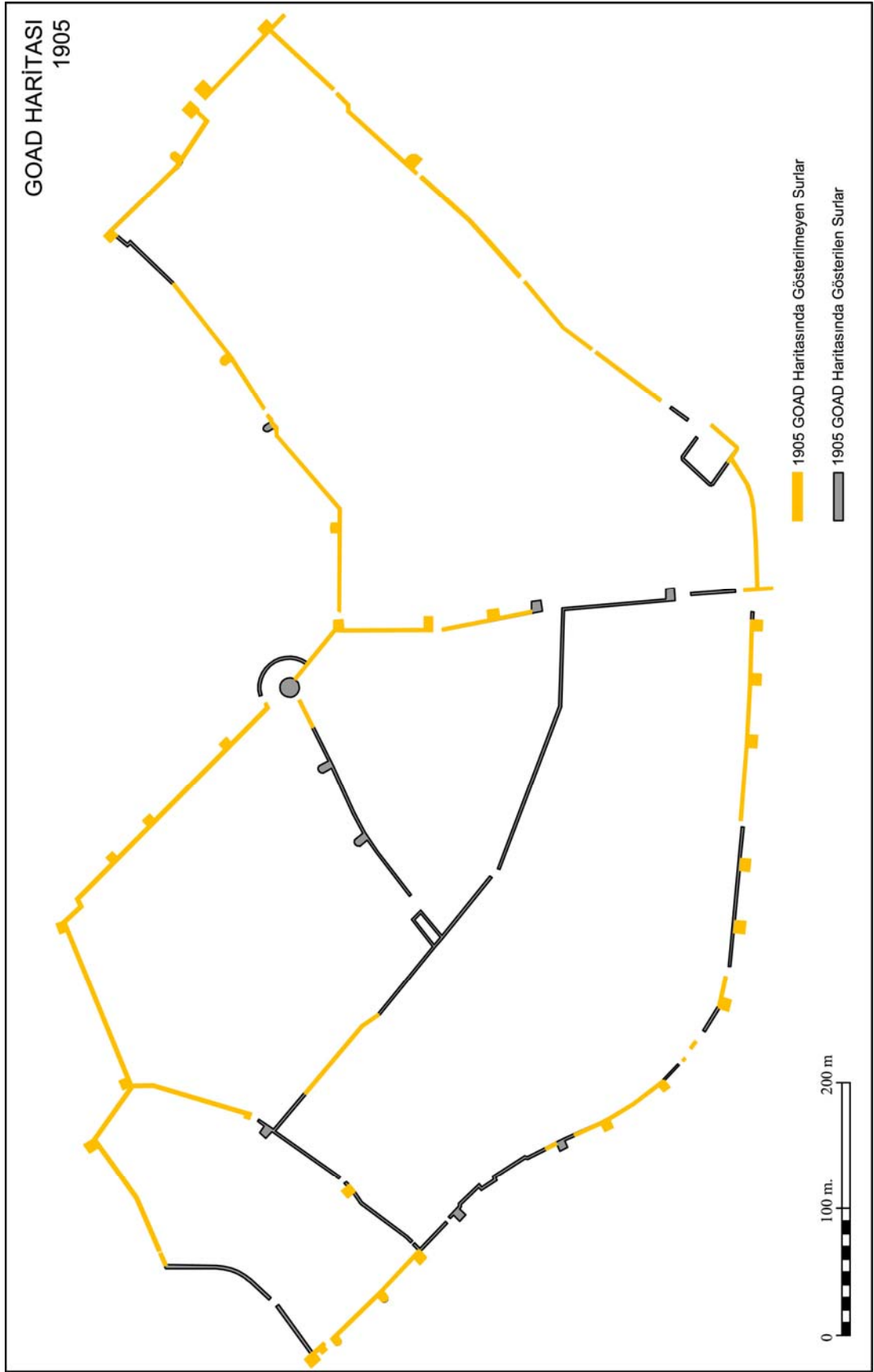
Şekil A.1 : Galata surları 1432

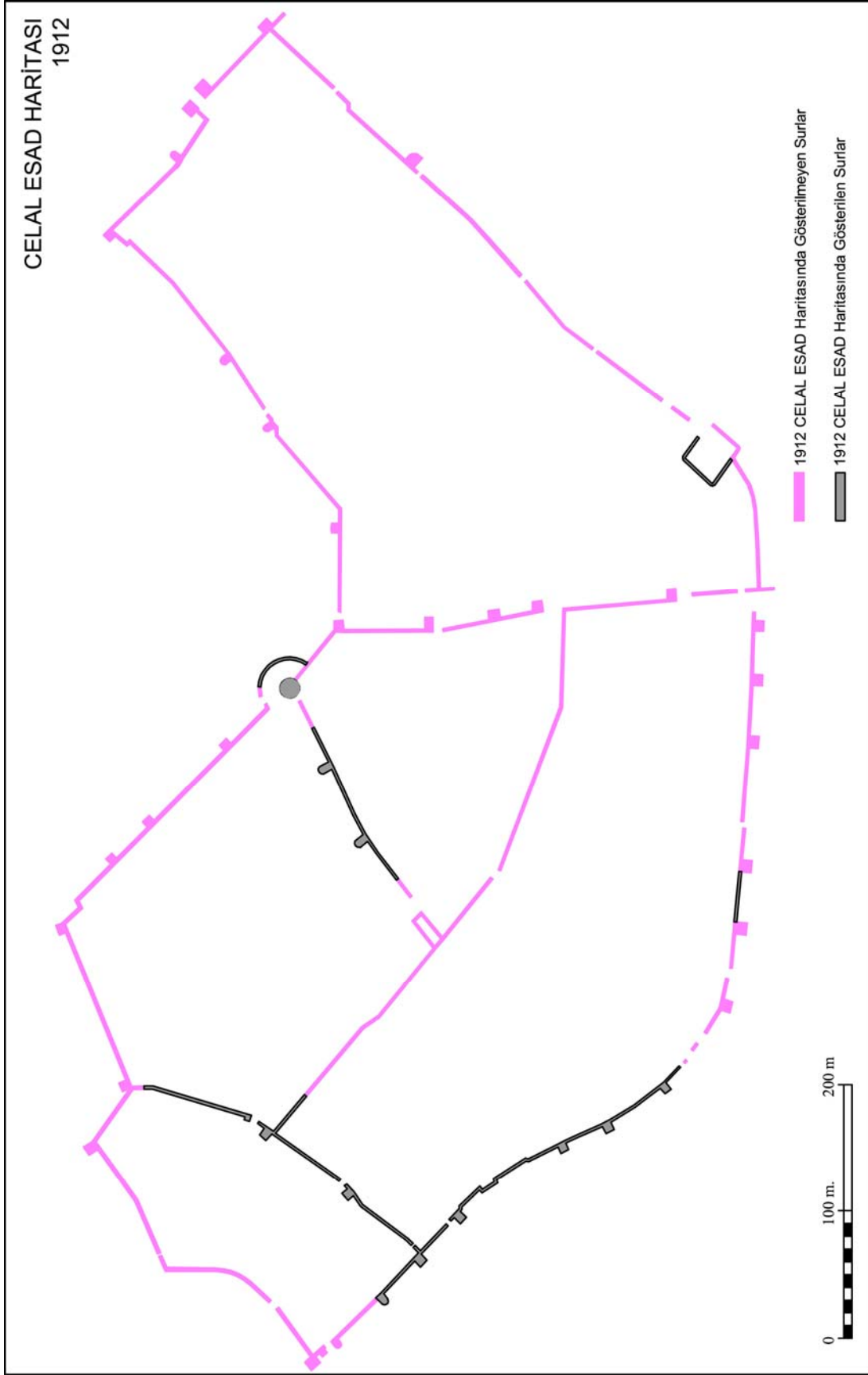
Şekil A.2 : 1858-60 D'Ostoya haritasına göre Galata surları

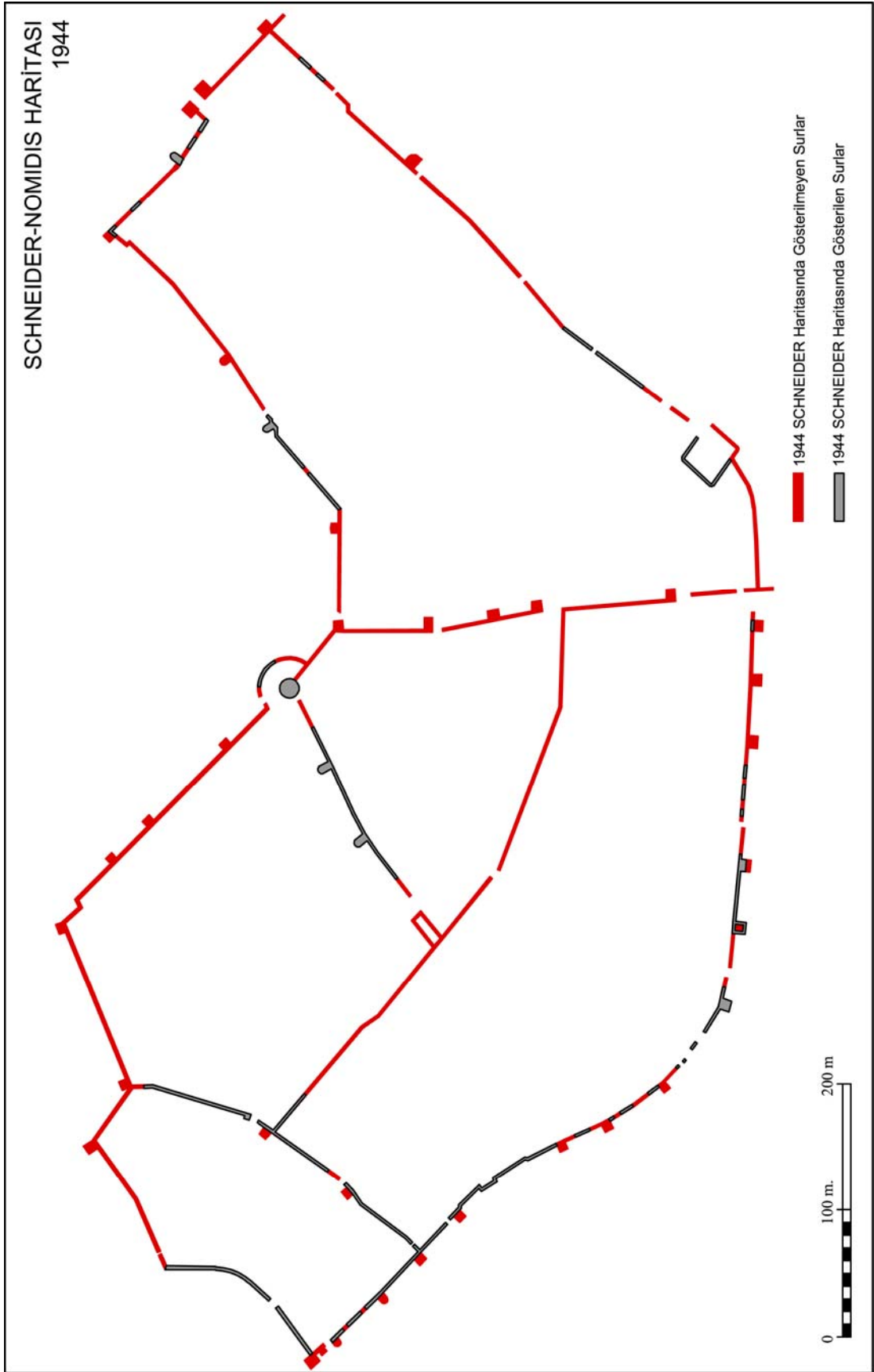
Şekil A.3 : 1864 Marie de Launay haritasına göre Galata surları

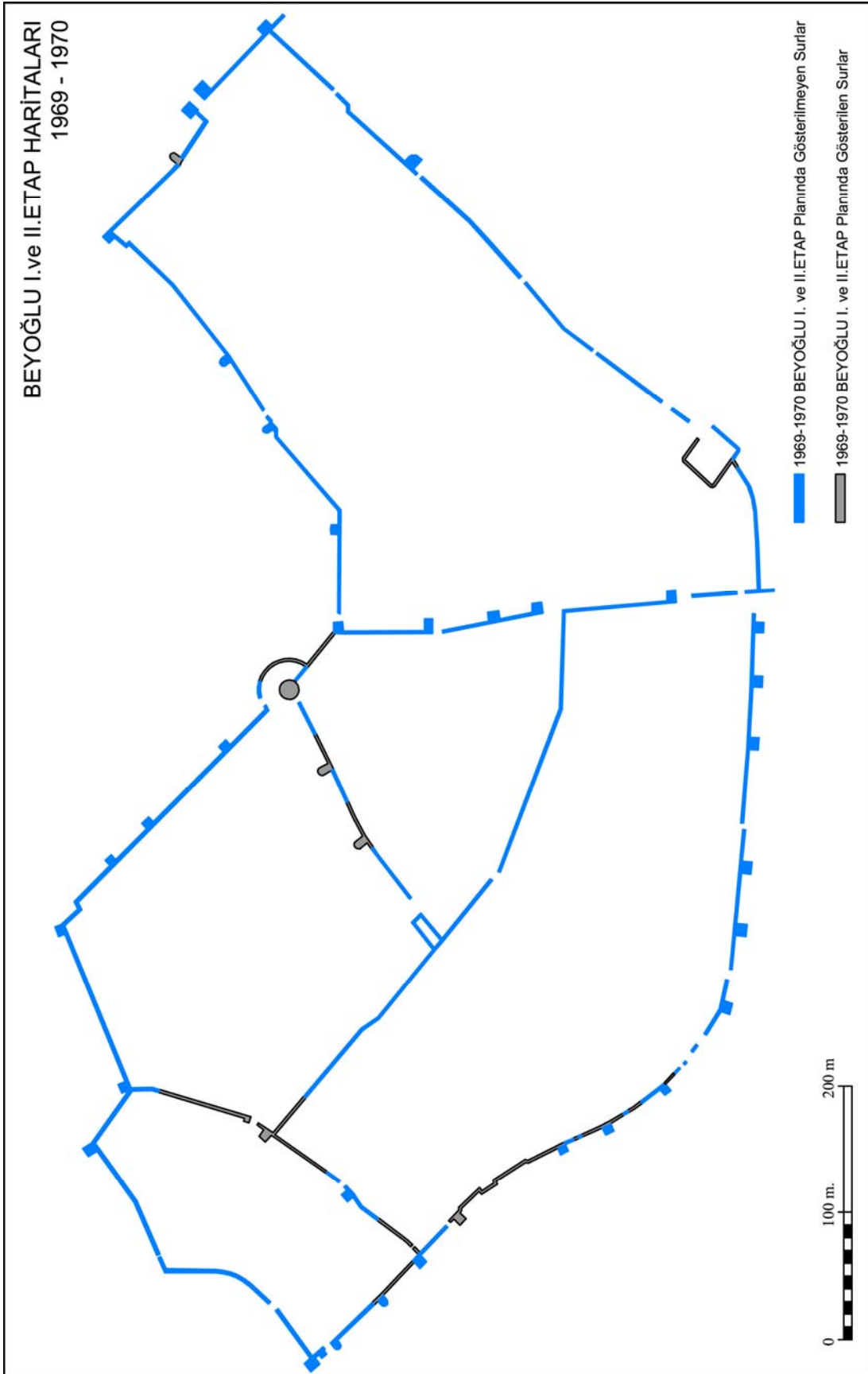
Şekil A.4 : 1864 1905 Goad haritasına göre Galata surları

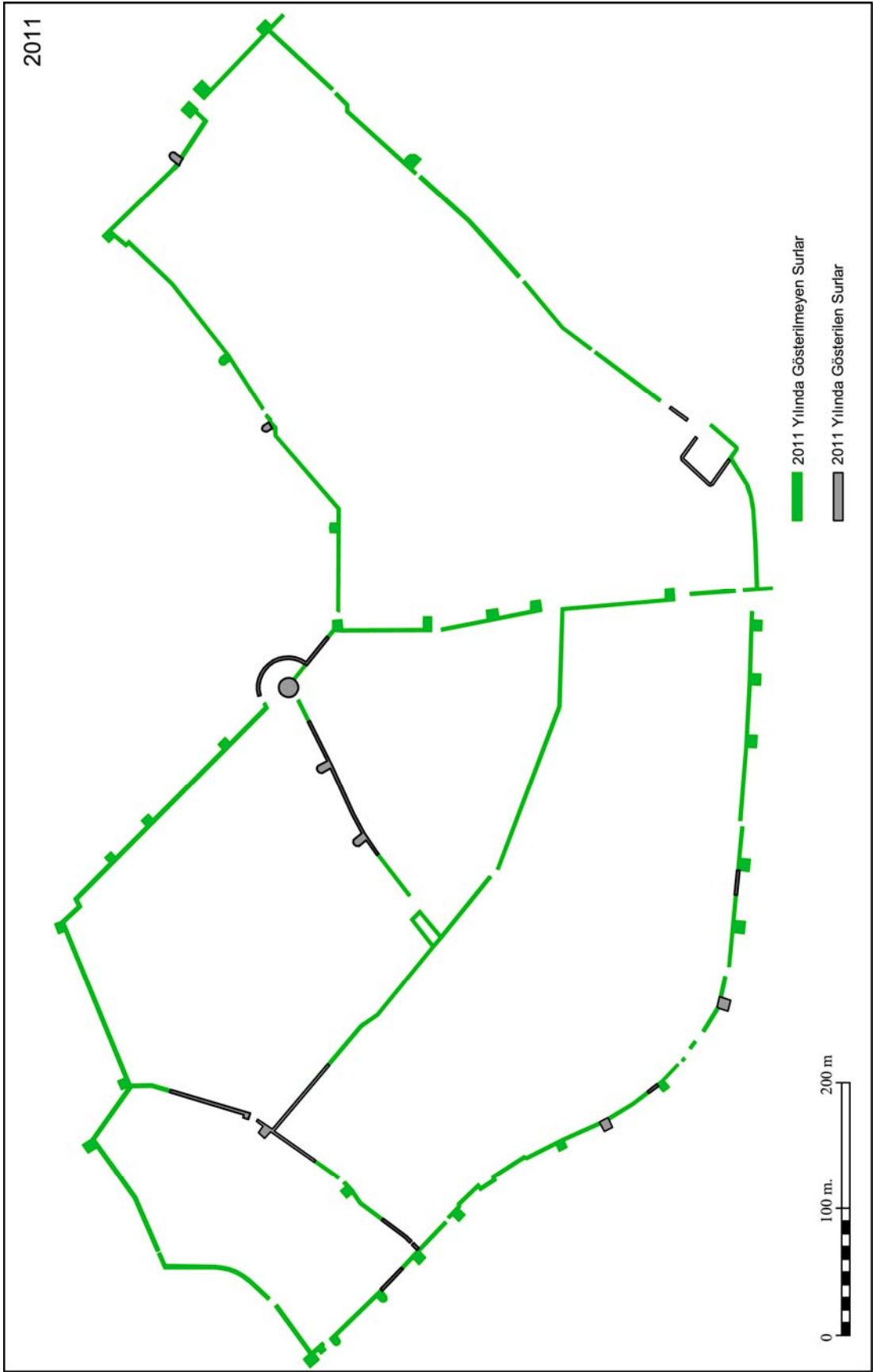
Şekil A.5 :1912 Celal Esad haritasına göre Galata surları

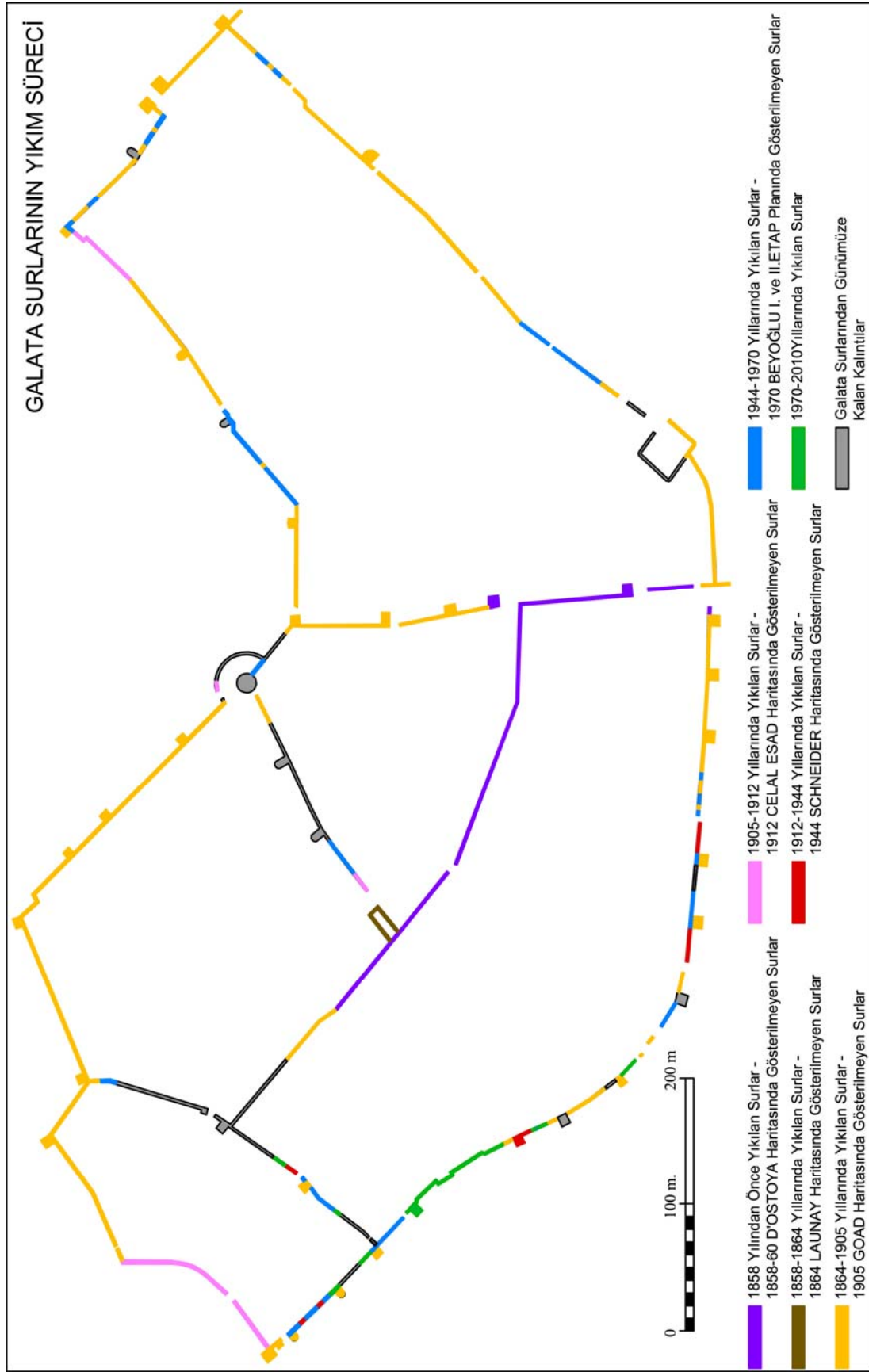
Şekil A.6 : 1944 Schneider - Nomidis haritasına göre Galata surları

Şekil A.7 : 1970 Beyoğlu I. ve II. Etap haritasına göre Galata surları

Şekil A.8 : 2011 yılında Galata surları

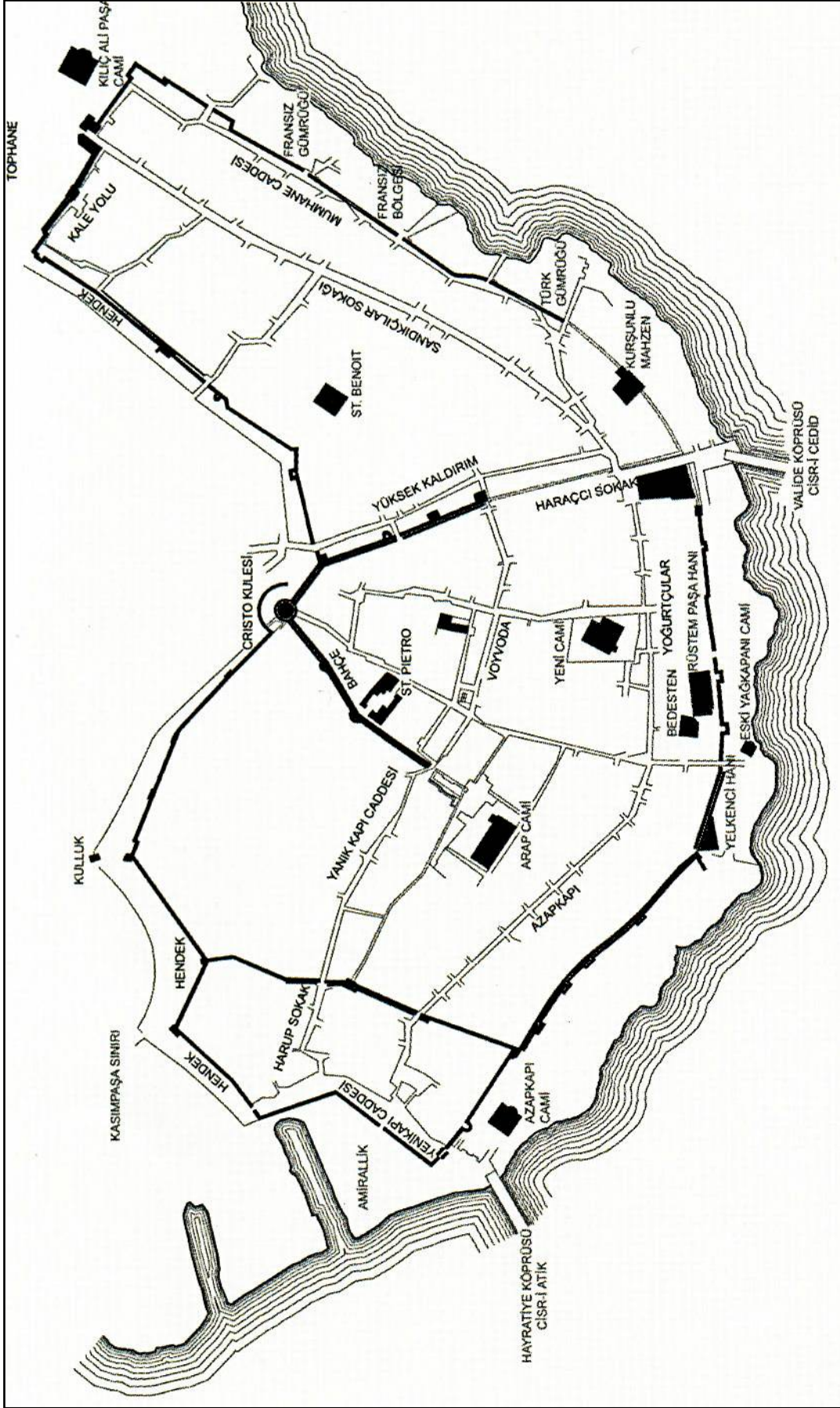

Şekil A.9 : 1858 - 2011 yılları arasında Galata surlarının yıkım süreci

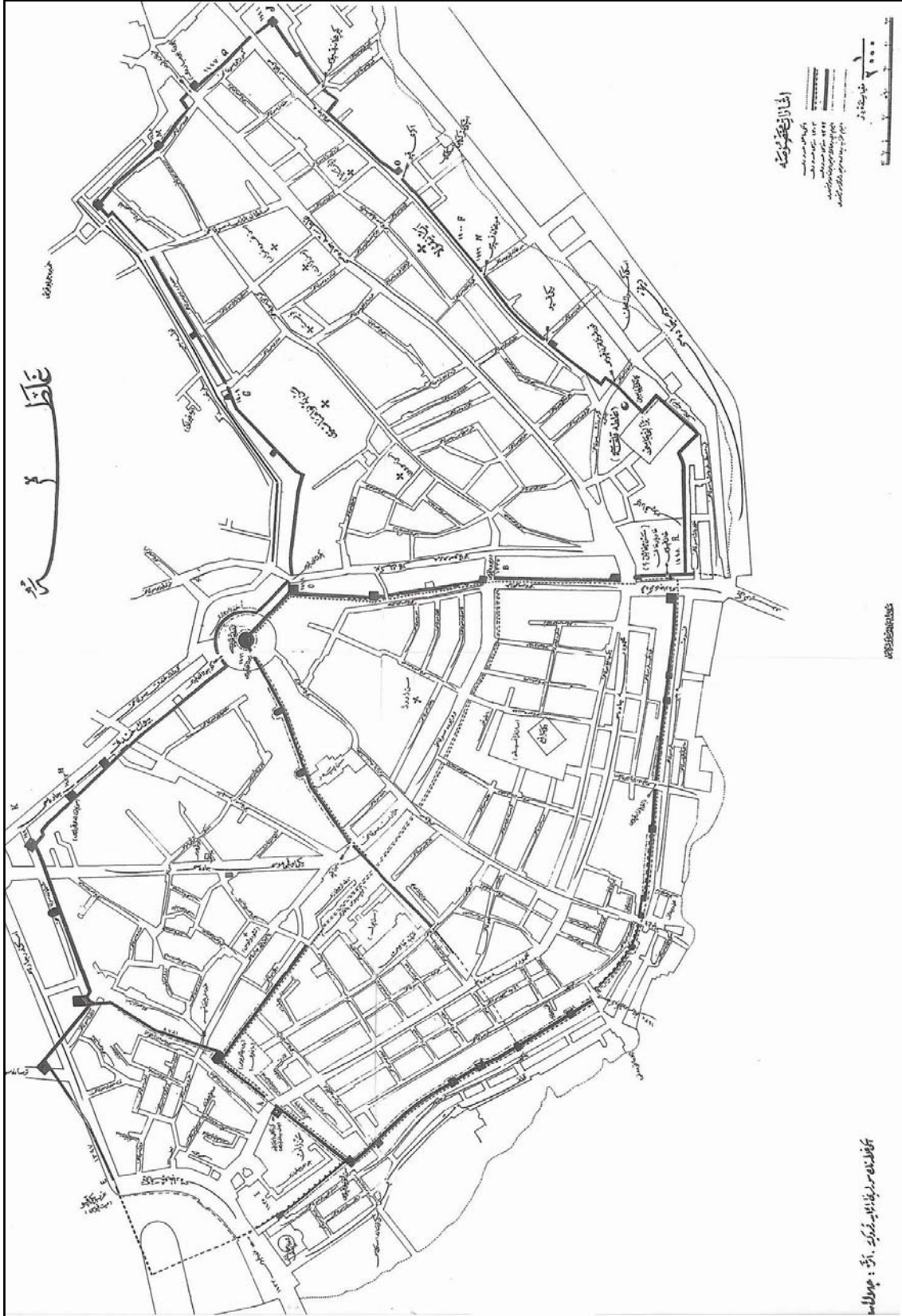
EK A.2 Galata ve Galata surlarını gösteren haritalar

Şekil A.10 : 1858-60 D'Ostoya Haritasında Galata (Atatürk Kitaplığı Arşivi)

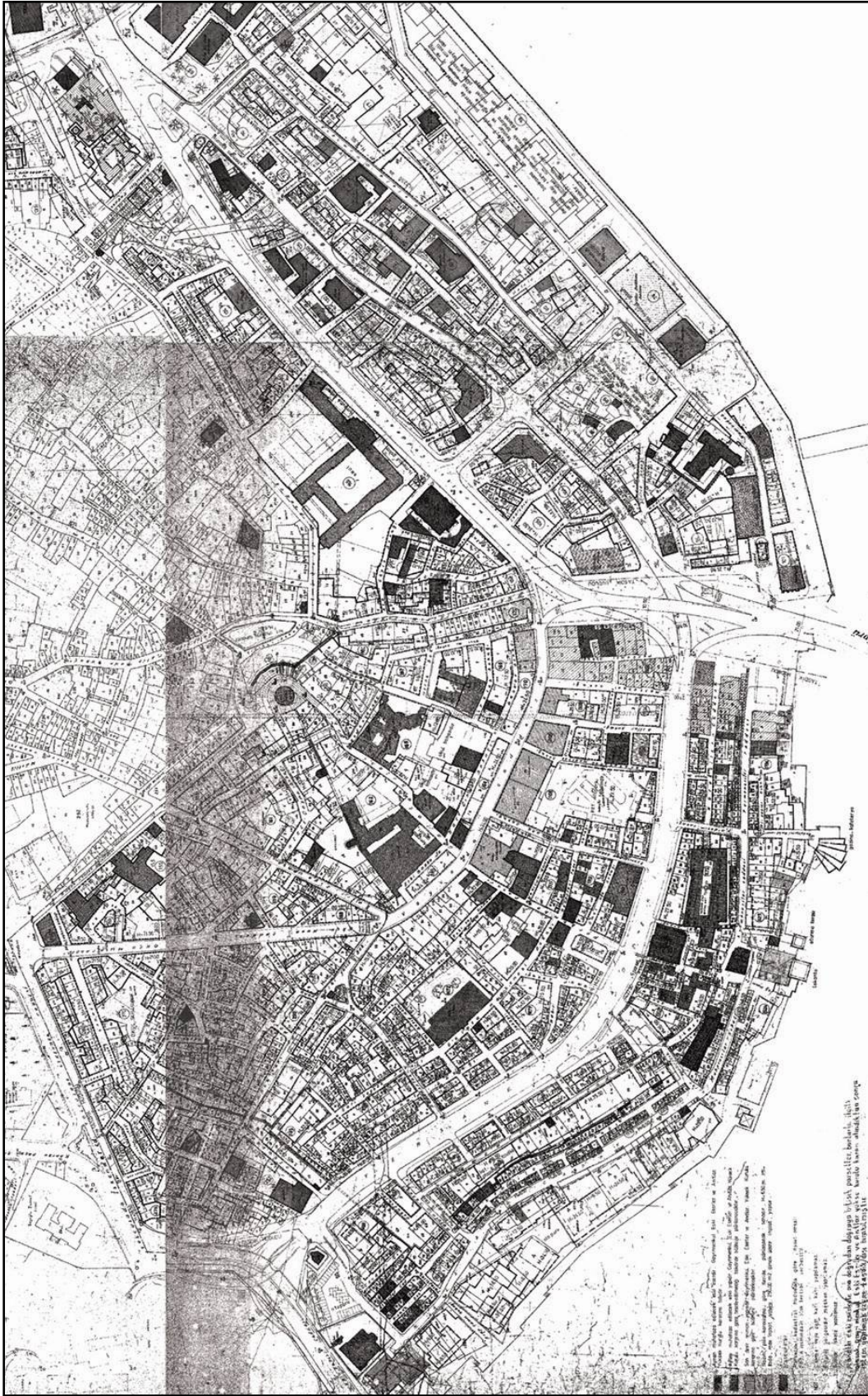
Şekil A.11 : 1864 Marie de Launay haritasına göre Galata surları (Genim, 2004)

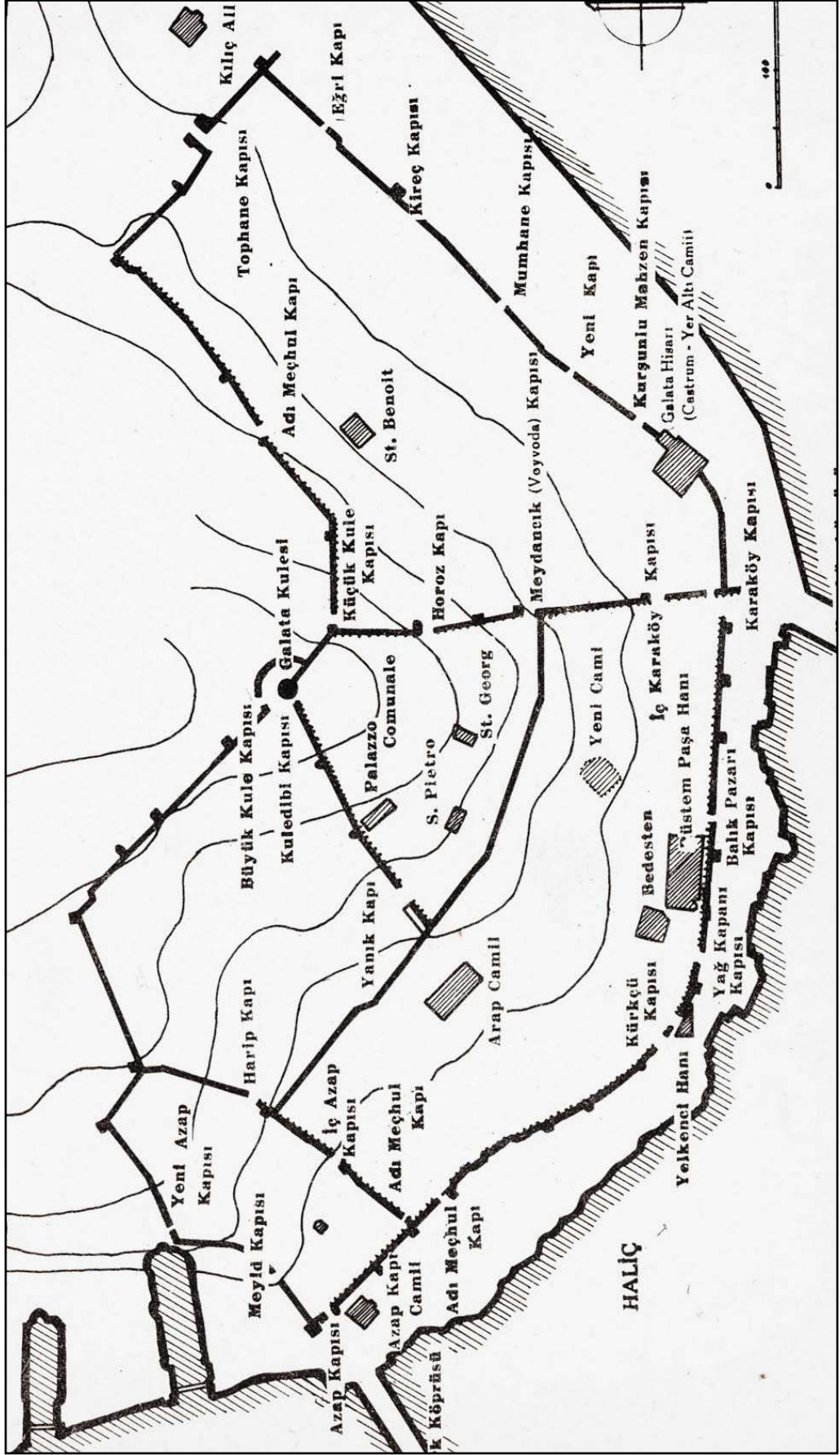
Şekil A.13 : 1912 Celal Esad haritasına göre Galata surları ve kapıları
(Beyoğlu 6.Daire Belediyesi Arşivi)

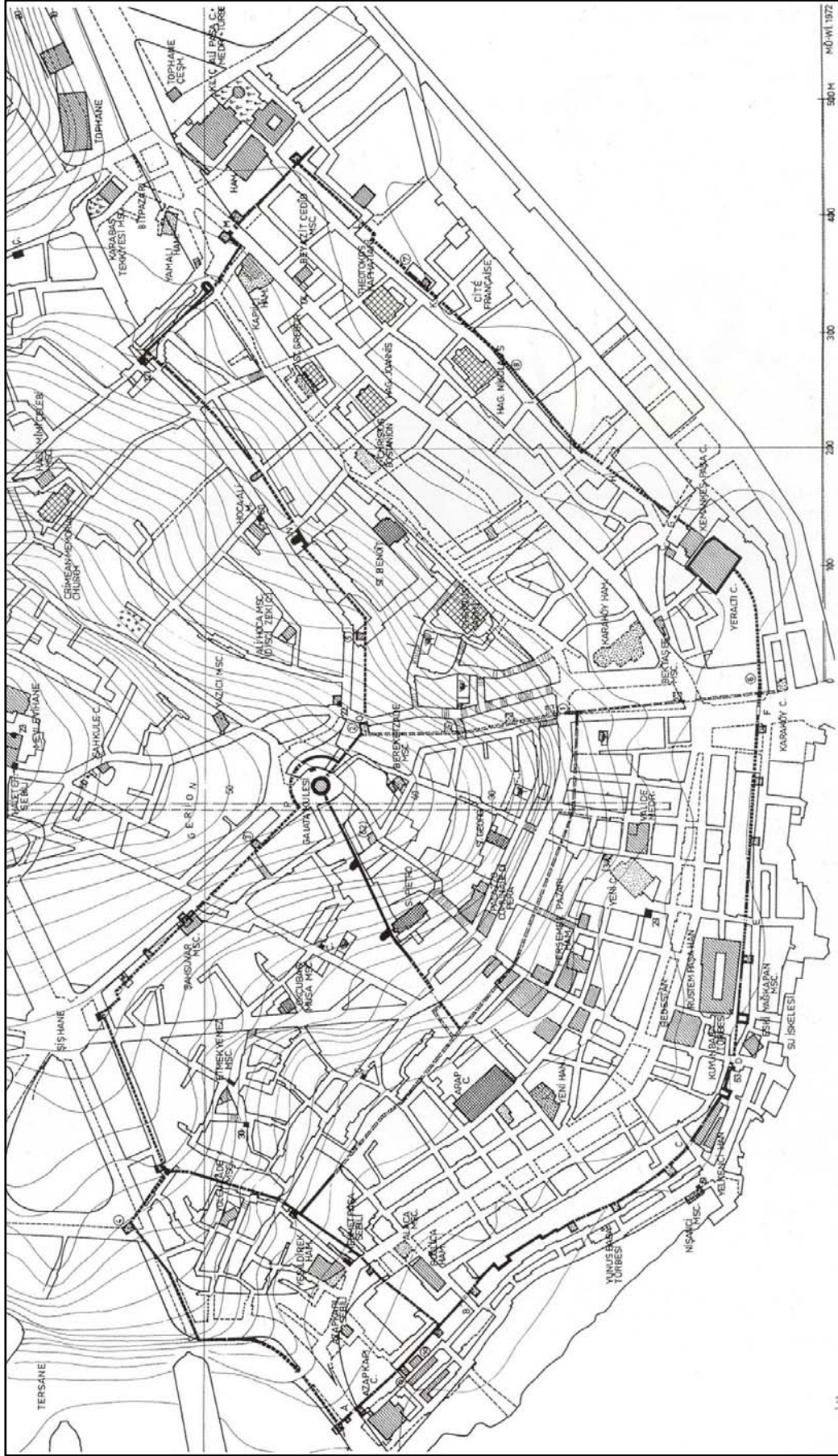
Şekil A.14 : 1944 Schneider - Nomidis haritasına göre Galata surları (OBA)

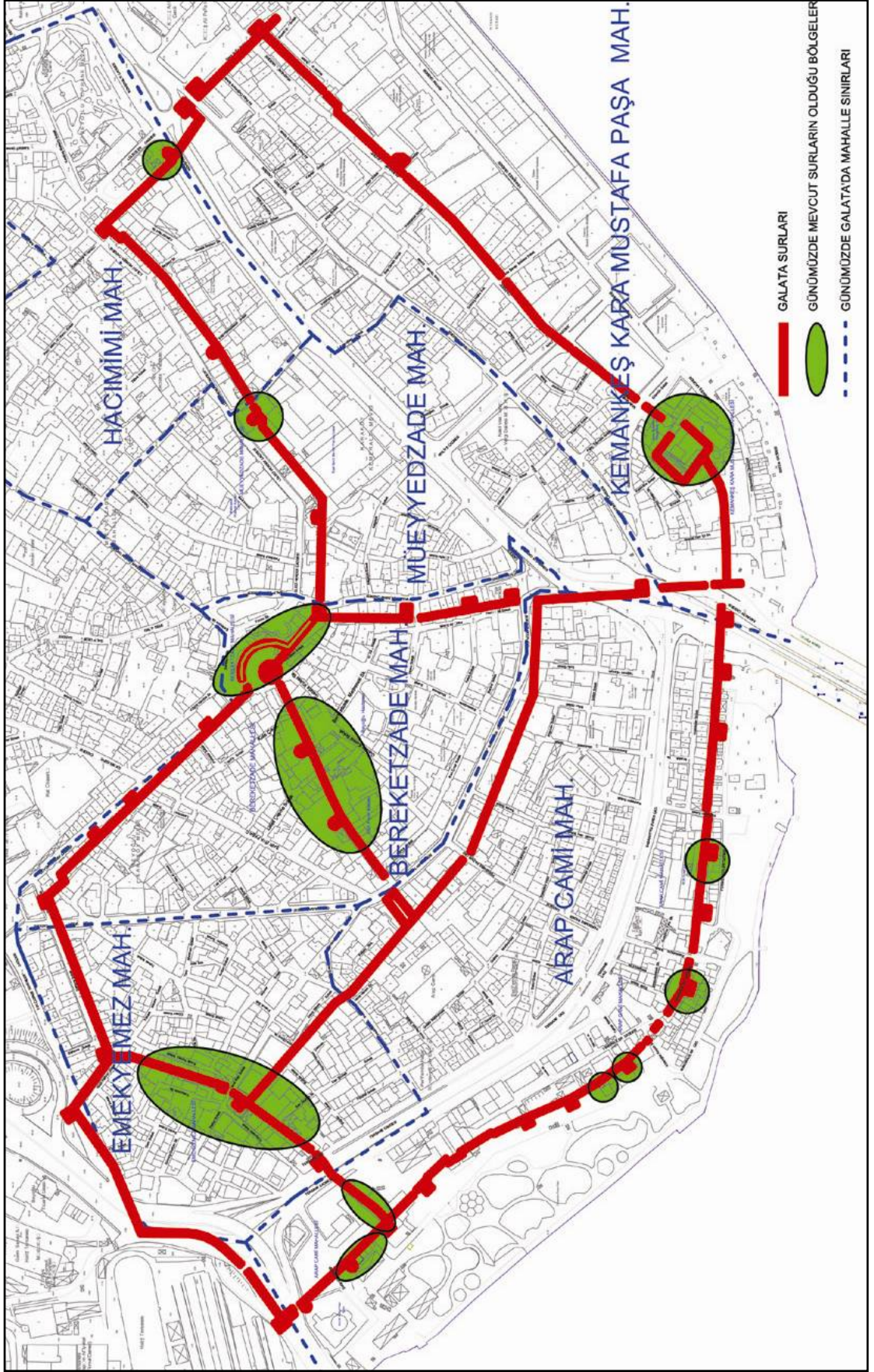
Şekil A.15 : 1970 Beyoğlu I. ve II. Etap haritasına göre Galata
(İstanbul Büyükşehir Belediyesi Arşivi)

Şekil A.16 : Eyice'nin Galata Surları ve kapıları haritası

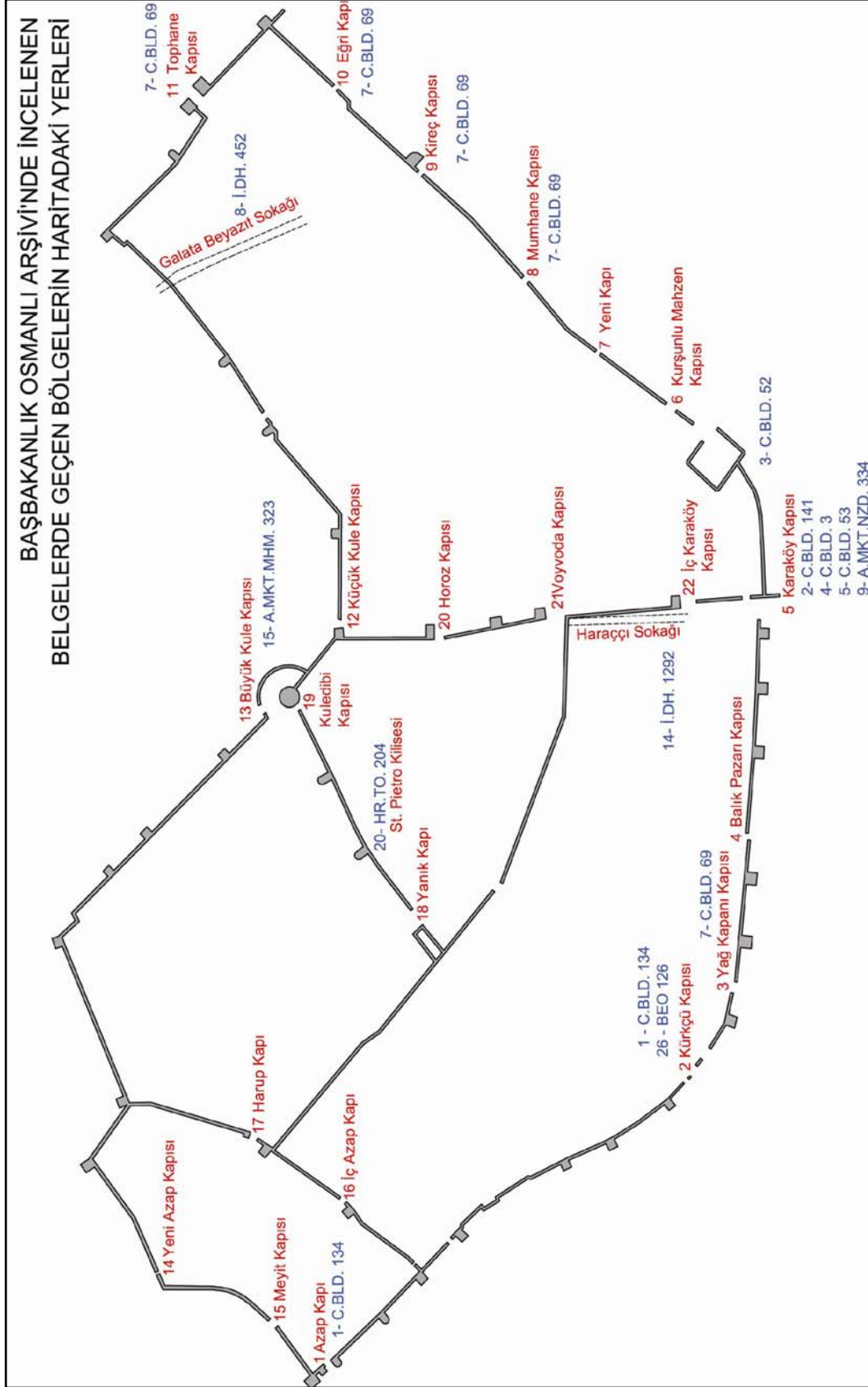

Şekil A.17 : Müller-Wiener'in Galata Surları ve kapıları haritası

Şekil A.18 : Beyoğlu Halizhazır haritasında mevcut Galata surlarının yerleri

EK A.3 BOA’nde incelenen belgelerde geçen bölgelerin haritadaki yerleri

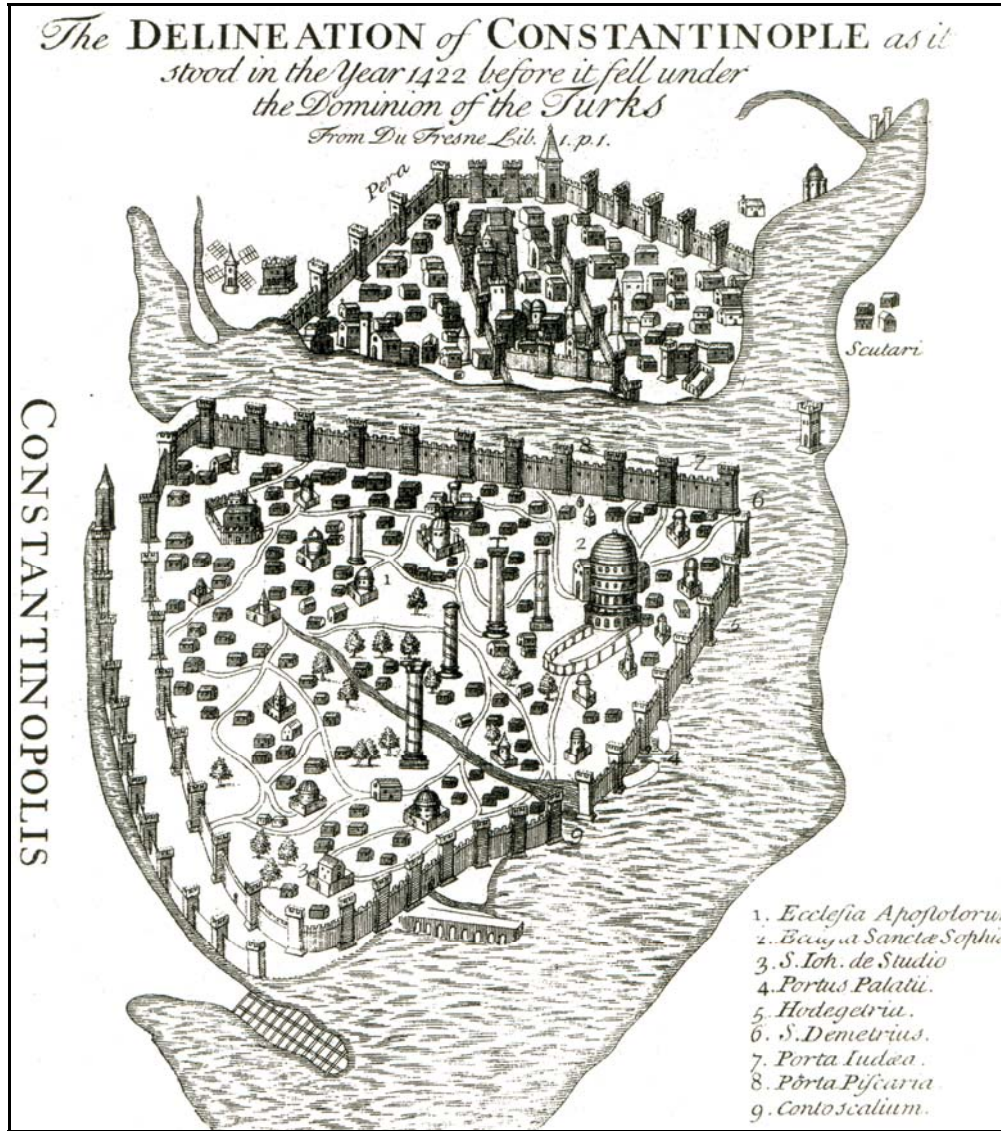
Şekil A.19 : Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nde incelenen belgelerde geçen bölgelerin haritadaki yerleri

EK A.4 İstanbul Metrosu Haliç Metro Geçiş Köprüsü Projesi Beyoğlu yakası hâlihazır durum ve tarihi yapılar

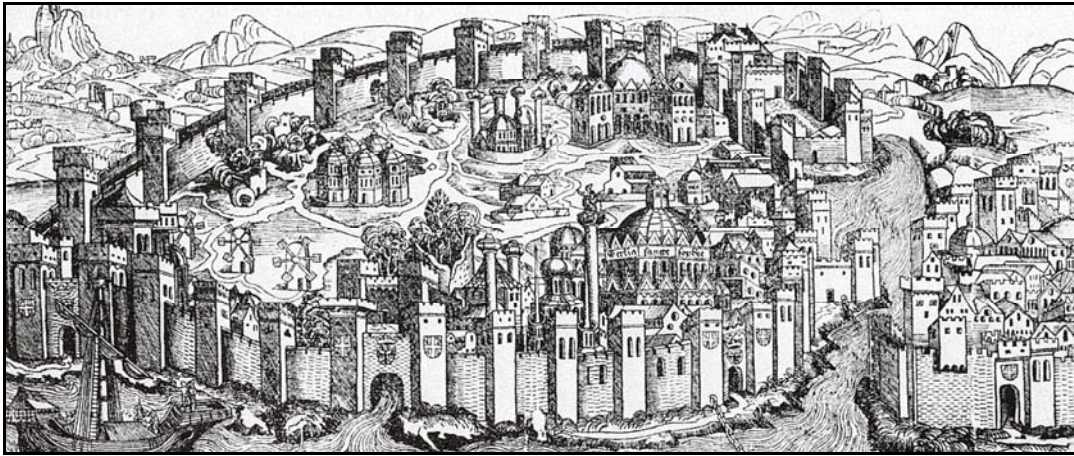

Şekil A.20 : İstanbul Metrosu Haliç Metro Geçiş Köprüsü Projesi Beyoğlu yakası hâlihazır durum ve tarihi yapılar (İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, 2009)

EK A.5 Galata surları ile ilgili yapılmış gravürler ve resimler

Şekil A.21 : Cristoforo Buondelmonte çizimi (Gyllius, 1997)

Şekil A.22 : Hartmann Schedel'in Liber Cronicarum kitabındaki ağaç baskı (Müller-Wiener, 2001)

Şekil A.23 : Andrea Vavassore'nin çizdiği kuşbakışı İstanbul panoraması (Müller-Wiener, 2001)

Şekil A.24 : Matrakçı Nasuh'un minyatüründe Galata (Genim, 2004)

EK A.6 BOA'nde incelenen belgelerin listesi**Çizelge A.1: Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde İncelenen Belgeler**

	Fon Kodu	Dosya No	Gömlek No	Tarih (Hicri)	Konu
1	C.BLD.	134	6675	1179 Z 29	Galata surunun zelzeleden yıkılmaya meyletmiş olan mahallerinin hassa mimarbaşısı Mehmed Tahir'in keşfi mucibince yıktırılması ve masarifinin verilmesine dair
2	C.BLD.	141	7020	1221 C 07	Galata'da Karaköy kapısının tamirine dair
3	C.BLD.	52	2585	1220 M 25	Nöbethane ve Galata Kalesinin köşelerinin tamirine muktezi mebaliğın verilmesi
4	C.BLD.	3	114	1241 R 1	Galata'da vaki Karaköy Kapısı'nın tamiri
5	C.BLD.	53	2620	1250 L 02	Galata Karaköy kapısı dâhilinde kale kapısının kemer taşları hayli masrafa muhtaç olduğundan yıktırılması veyahut eskisi gibi inşa ettirilmesi lüzumu
6	HAT	679	33114A	1253 Z 29	Galata surlarında yeni açılan iki kapıya iki kapıcı ve Galata kulesine nöbetçi tayin ve maaşların takdirine dair seraskere yazılmıştır
7	C.BLD.	69	3439	1255 Z 29	Galata surunun Kireç kapısı ve Eğri kapı ve Mumhane kapısının yeniden yapılması ve Tophane ve Yağ kapanı kapılarının tamirleri masrafını mübeyyin
8	İ.DH.	452	29957	1276 Ş 11	Galata'daki Bayezid Mahallesi civarında bir kale kapısı açılması
9	A.MKT. NZD.	334	88	1277 Ca 27	Galata Karaköy kapısının yıkılmasından dolayı boşta kalan kapıcısı Mehmede bir miktar maaş tahsisi
10	İ.DH.	503	34256	1279 Ş 27	Altıncı Belediye Dairesi Riyaseti'ne Ticaret Nezareti Müsteşarı Server Efendi'nin tayini
11	A.MKT. MHM.	256	77	1279 N 03	Altıncı Belediye Dairesi Reisi Hayrullah Efendi'nin istifası üzerine aynı dairenin Meclis Başkanlığı Müsteşarı Server Efendi'nin kendi memuriyetine ilaveten bu makama tayini

Çizelge A.1: (devam) Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde İncelenen Belgeler

	Fon Kodu	Dosya No	Gömlek No	Tarih (Hicri)	Konu
12	MVL	857	82	1280 C 08	Galata surundan bazı mahalleri yıkarak üzerine bina inşa etmiş ve havasını kullanmakta bulunanlardan bedelinin alınması ile Kule-i Zemin Müsakkafatı'nın dahi taliplerine satılması (8. Mühimime)
13	İ.MVL.	497	22492	1280 C 18	Galata surunun yıkılmasına dair
14	İ.DH.	1292	101592	1280 Ş 25	Galata haracı sokağındaki mağazalara yıkılan kale duvarlarından yapılan ilaveye karşılık olarak, gasp edilmiş yerler için belirlenen kıymet takdiriyle para talebinde bulunulması mağaza sahiplerinin mağduriyetine sebep olduğu
15	A.MKT. MHM.	323	37	1281 S 23	Galata'da kale duvarlarından ve kule kapısı hendekleri arazisinden satılmakta olan mahallere ait senetlerin tebdili hususunda Şehremaneti'ne tezkire
16	A.MKT. MHM.	309	4	1281 Ra 10	Galata'da kale duvarlarından ve kule kapısı hendekleri arazisinden satılmakta olan mahallere ait senetlerin tebdili hususunda Şehremaneti'ne tezkire
17	A.MKT. MHM.	313	61	1281 Ca 01	Valide Sultan Vakfı'na kayd olunup Galata'da Kale Duvarları ve Kale Kapısı Hendekleri arazisinden satılmakta olan mahaller için gerekli mülknamenin tanzim edilmesi
18	İ.DH.	531	36789	1281 B 08	Galata'da kale duvarlarından ve kale kapısı hendeklerinden tefrik olunan arazinin saltanat-ı seniyye vakfına ait olacağı
19	İ.MVL.	544	24459	1282 B 30	Galata'daki kule-i zemin arazisine dair
20	HR.TO.	204	64	1293 Mu 13	Galatada Perşembepazarında vaki kale duvarlarının yıkılmasından bazı mahzurlar doğabileceği cihetle, muayenesiyle lazım gelen raporun tanzimine değin tehir edilmesine dair

Çizelge A.1: (devam) Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde İncelenen Belgeler

	Fon Kodu	Dosya No	Gömlük No	Tarih (Hicri)	Konu
21	DH.MKT	1940	18	1309 N 12	Galata ve İstanbul surları tarihi eserden olduğundan bunları muhafazası için yıkılmaya yüz tutmuş ve harab yerlerin yıkılmasıyla iktifa olunması
22	DH.MKT.	1947	112	1309 L 14	Galata ve İstanbul surlarının asar-ı atika olması nedeniyle sağlam olan yerlerinin muhafazasıyla tehlikeli ve yıkılmak üzere olan kısımlarının tamamen yıkılması
23	BEO	88	6554	1310 Ra 22	Galata ve İstanbul surlarından mail-i harab ve inhidam bulunan mahallerin ufak bir krokisi tanzim edilerek irsali
24	DH.MKT.	2013	47	1310 Ra 29	Galata ile İstanbul surlarının durumunun bilinmesi amacıyla bir krokisinin çıkarılarak defterleriyle beraber gönderilmesi
25	DH.MKT.	2031	53	1310 Ca 27	Emlak tecavüzüne mani olmak için Galata ile İstanbul surlarının harita ve krokisinin çıkarılması
26	BEO	126	9382	1310 Ca 30	Galata ve İstanbul surlarının mevaki ve mikdar-ı ziralarını mübeyyin ufak bir krokisinin tanzim ve irsali
27	DH.MKT.	1	77	1310 N 21	Galata ve İstanbul surları civarında bazı şahısların devlete ait yerleri kendi emlaklerine katmalarından dolayı sur mahallerinin yeniden yapılacak krokisi için dışarıdan yeteri miktarda mühendis getirilmesi

EK A.7 BOA'nde incelenen belgelerin Türkçe çevirileri

	Fon Kodu	Dosya No	Gömlek No	Tarih (Hicri)	Konu
1	C.BLD.	134	6675	1179 Z 29	Galata surunun zelzeleden yıkılmaya meyletmiş olan mahallerinin hassa mimarbaşısı Mehmed Tahir'in keşfi mucibince yıktırılması ve masarifinin verilmesine dair

C.BLD 6675

Varak 1

Telhisi mucebince mimar ağa marifetiyle keşf olunduğu üzere mahâll-i mezkure hedm olunmak buyuruldu

Fî selh-i Z sene [1]279

Arz-ı bendeleridir ki

Bu defa bâ-irâdetillahi te'âlâ vuku bulan zelzeleden Galata surunda inhidâma mâil ve mahûf ve hedmi lâzım gelen tabyalar fermân-ı âlîleri buyurulduğu üzere mimar ağa kulları marifetiyle lede'l-keşf ve'l-muâyene hedmi muktezî olan mahallerin masârıfi üç yüz otuz sekiz kuruşa bâliğ olduğunu mûmâ-ileyh mimar ağa kulları işbu keşf defteriyle i'lâm eder sâdır olan fermân-ı âlîleri mücebince mimar ağa kulları marifetiyle keşf olunduğu üzere mahâll-i mezkure hedm olunmak üzere fermân-ı âlîleri ısdârı babında ferman devletli inayetli sultanım hazretlerindir

İzzetli defterdar efendi hedmini ilam eylesin deyü buyuruldu

28 Z sene [12]769 Telhis

Sadır olan fermân-ı âlîleri mucebince Galata'da vaki Kürkçü kapısından Azeb Kapısı'na varınca beş tabyaların bâlâlarında bazı mahalleri inhidâma mâil olup ve tabyalar beyninde olan kale duvarları bâlâları dahi inhidâma meyl etmekle tahtında olan yelkenci ve demirci dükkânlarında sefine âlâtları tatiline bâis olup her vechle muhâtara olup hedmi iktizâ eden mahallerin defteridir ki zıkr u beyân olunur.

Kürkçü kapısı ittisâlinde on beş zirâ'dan yukarı inhidâma meyl eden tabyanın hedm olacak mahalli

Tul 8 zirâ'

Kad 9 zirâ'

Arzan 2 zirâ' 1443

İttisâlinde hedm olacak kale duvarı

Tul 6 zirâ'

Kad 7 zirâ‘

Arzan 2 zirâ‘ 84

Mekteb ardında hedme mâil kale duvarı

Tul 22 zirâ‘

Kad 8 zirâ‘

Arzan 2 zirâ‘ 352

İkinci tabyanın on üç zirâ‘dan yukarı hedm olacak mahal

Tûl 24 zirâ‘

Kad 6 zirâ‘

Arzan 1,5 zirâ‘ 1226

0040 ziyâde

Tabya ittisâlinde inhidâma mâil duvar

Tûl 15 zirâ‘

Kad 8 zirâ‘

Arzan 2 zirâ‘ 240

Üçüncü tabyanın on beş zirâ‘dan yukarı hedme mâil olan mahalli

Tûl 21 zirâ‘

Kad 8 zirâ‘

Arzan 1,5 zirâ‘ 252

Demirciler dükkanları üzerinde olan dördüncü tabyanın burcu beş zirâ‘dan yukarı olan mikdarı mahalli inhidâma meyl etmekle hedm olacak mahalli

Tul 32 zirâ‘

Kad 10 zirâ‘

Arzan 1,5 zirâ‘ 840

Azeb kapısı ittisâlinde dûr tabyanın on sekiz zirâ‘dan yukarı hedm olacak mahalli

Devran 25 zirâ‘

Kad 3 zirâ‘

Arzan 1 zirâ‘ 75

Balıkpazarı Kapısı tarafında Kürkçüler başında inhidâma meyl eden tabyanın bir tarafında hedm olacak mahalli

Tul 8 zirâ‘

Kadden 13 zirâ‘ 104

İstisâlinde aynalı han derûnunda hedme mâil olan on beş zirâ‘dan yukarı tabyanın hedm olacak mahalli

Tûl 24 zirâ‘

Kad 3 zirâ‘ 7,5

Cem'an yekûn terbî'an 2029

40580

Be-hesâb-ı kuruş 338 kuruş 20 para

Derûn-ı defterde zikr olunan mahal-i mezkurun fiyatı vaz' olunup hesab olundukda be-hesâb-ı kuruş yalnız üç yüz otuz sekiz kuruşa bâliğ olmakla işbu mahalle şerh verildi bâkî emr u fermân devletli inayetli merhametli sultanım hazretlerininindir.

Bende Mehmed Tahir sermimaran-ı hâssa [imza]

C.BLD 6675

Varak 2

Telhis mucebince tezkire verilmek buyuruldu.

Fî 14 S sene [1]180

Arz-ı bendeleridir ki

Zelzele vukû'u sebebiyle Galata surunda inhidâma mâyil mahaller üç yüz otuz altı buçuk kuruş masraf ile hedm olunacağı ba'de'l-keşf sâdır olan fermân-ı âlileri mucebince keşf olunduğu üzre mimar ağa kulları marifetiyle hedm olunmakla Başmuhasebe'den hesap ettirildekdi üç yüz otuz altı buçuk kuruş etmekle meblağ-ı mezburun otuz altı buçuk kuruşa tenzî olunup ma'âdâ üç yüz kuruşa tezkiresi verilmek babında emr u ferman devletli inayetli sultânım hazretlerininindir.

Tezkire dâde fî 18 S sene [1]180

	Fon Kodu	Dosya No	Gömlek No	Tarih (Hicri)	Konu
2	C.BLD.	141	7020	1221 C 07	Galata'da Karaköy kapısının tamirine dair

C.BLD 141/7020

Varak 1

İzzetli defterdâr efendi takririniz mucebince tanzim eyleyesin deyü buyuruldu

7 C sene [1]211

Galata voyvodasının Babialîlerine takdim eylediği bir kıta takriri mefhûmunda mahrusa-i Galata ebvâbından Karaköy kapısının tarafeyn duvarları ayrılıp kemeri dahi harab olduğundan tamire muhtac idiğini tahrir ve inhâ etmekle sâdır olan ferman-ı âlîleri mucebince mimar ağa kullarına havale olundukda fi'l-hakika bâb-ı mezkur murûr-ı eyyâm ile gayetü'l-gâye harab ve tahtından murûr ve ubur olunmak hatarı mucib olduğundan tamir ve tecdidi muktezi olmakla heyet-i asliyesi üzre tecdid olunmak üzre keşf ve iktizâ eden masârıfını fiyat vazıyla hesab eyledikde beş yüz kuruşa baliğ olduğunu ve bâb-ı mezkurun suret-i diğeri ile tamiri kabil olmayıp bâlâ-yı i'lâmında terkim olduğu üzre tecdide muhtac idiğini beyan ve birkaç sene mukaddem bab-ı mezkurun ittisâlinde münhedim olan kale duvarı Galata voyvodası marifetiyle inşa olunup masârıfı ol tarafda olan ashab-ı dekâkinden tahsil birle tediye ve rüyet olunmuş olmakla bunun dahi ol vechle tanzimi hususu menut-ı rey-i âlî idiğini ilam eder manzûr ve malum-ı devletleri buyuruldukda masârıfı ashab-ı dekâkîne tahmil olunmak lazım gelse beş yüz kuruşun yerine iki katı ve belki dahi ziyade tahsil olunacağı melhuz olmakla maktû'an beş yüz kuruşa Galata Voyvodası marifetiyle tecdid ettirilmesi muvâfık-ı rey-i sâmilîleri ise emr u ferman devletli saadetli sultanım hazretlerininindir.

Mucebince Başmuhasebe'ye kayd olunup mübâşeret için sûret verile.

C.BLD 141/7020

Varak 2

İzzetli defterdar efendi

Keşf ve tamirinin muktezâsını ilam eyleyesin deyü buyuruldu

2 C sene [1]211

Mahrusa-i Galata ebvâbından Karaköy babının tarafeyn duvarları zîr-i bâlâsına kadar ayrılıp ve kapı kemeri dahi harab olup tamire muhtac olduğu malum-ı devletleri buyurulmak bâbında emr u ferman devletli merhametli efendim sultanım hazretlerininindir.

İzzetli Mimar Ağa

Keşf ve muayene birle iktizâsını ilam eyleyesiz

Berâ-yı suret defter-i keşf-ı bâb-ı Karaköy ki be-ebvâb-ı hısn-ı Galata bâ-murûr-ı eyyâm münhedim ve muhtac-ı tamir ve tecdîd şud bâ-ferman-ı şerif keşf ve muayene şude fermûde el-vâki

3 C sene 1211

Bâb-ı mezkurun üzerinde horasan kireç ile yüzü yontma taşdan kargir kalkan duvarı inşâsı ma'a rûz

Tûlen (uzunluk) 4 zira (ölçü birimi)

Kadden (boy) 4 zira

Terbi'i (metrekaresi) 16 zira, fiyat 480

7680 kuruş

Kalkan-ı mezkur tahtına küfege taşdan zıbana ve kurşun ile merbut som hatabı kemer inşâsı

Devren 6 zira, fiyat 2000

12000 kuruş

Kemer-i mezkur tahtına kapı tarafeynine seng-i ateşi tabanından kurşun ve zıbana ile merbut (bağlı) som söve inşâsı 2 adet

Beheri

Kadden 3 zira 18 parmak

Arzan (genişlik) 15 zira

Cismen 12 zira

Tûlânî 7,5 zira, fiyat 2400

18000

Bâb-ı mezkure çifte manadan biri birine imtizâchl (bağlı) üç sıra kuşaklı heşgebete? Bağlamalı demir mil ve kovan ve somunlu mükemlel kanat inşâsı 1 çift

Tûlen 4 zira

Kadden 4,5 zira

Terbi'i 18, fiyat 10800

Kanat rabtı için iktizâ eden kebir (büyük) çapadan boyunduruk ma'a (beraber) mismar (çivi) üstâdiye (ustalık)

Adet 1

600 kuruş

Bab-ı mezkurun mevcut kemeri üzerine horasan kireç ile çarşı tuğladan döşeme inşâsı

Tûlen 6 zira

Arzan 4 zira

Rub' u 24, fiyat 300

7200 kuruş

Bab-1 mezkurun tarafeyn duvarlarına horasanlı sıva tecdidi

Tulen 6 zira

Kadden 10 zira

Terbii 60 zira, fiyat 40

2400 kuruş

Bab-1 mezkurun kanatları taliki için (asılmayı) demir kebir asma kilit 1 adet

1320 kuruş.

Yekun: 60000 akçe

Be-hesab-ı kuruş 500 (kuruş hesabına göre)

Maruz-ı kullarıdır ki

Sadır buyurulan ferman-ı şerifleri mucebince derûn-ı takrirden mezkur Galata hısnı ebvâbından Karaköy kapısına varılıp muayene olundukda bâb-ı merkum murur-ı eyyâm ve kurur-ı a'vâm ile gayetü'l-gaye harab ve tahtından murur ve ubur hatarı mucib olmakla heyet-i asliyesi üzere tecdid olunmak vechle keşf ve termim olunup fiyat vaz'ıyla masârifâtı hesab olundukda yalnız beş yüz kuruşa baliğ olduğu ve bâb-ı mezkurun suret-i diğeri ile tamiri kabil olmayıp terkîm olduğu üzere tecdide muhtac idiği ve bundan çend sâl akdem bab-ı mezkur ittisâlinde (bitişiginde) münhedim olan kale duvarı voyvoda ağa marifetiyle inşâ olunup iktizâ eden masârifâtı ol tarafda olan dekâkîn ashabından tahsil birle masârifâtı tediye ve rüyet olduğu malum-ı çakirânem olmakla bab-ı mezkur dahi ol vechle tanzim olunması muvafık-ı emr ve irade-i sâmilere buyurulur ise emr u ferman devletli inayetli sultanım hazretlerindir.

Mehmedre

Takrir oluna.

	Fon Kodu	Dosya No	Gömlek No	Tarih (Hicri)	Konu
3	C.BLD.	52	2585	1220 M 25	Nöbethane ve Galata Kalesinin köşelerinin tamirine muktezi mebalığın verilmesi

C.BLD 52/2585

Telhisi mucebince tezkiresi verilmek buyuruldu

Fî 25 M sene [1]220

Arz-ı bendeleridir ki

Nöbethâne ve Galata kulesinin iki kıta köşeleri tamiri için iki senede bir defa yüz on kuruş verildiği mukayyed olmakla işbu sene-i mübarekeye mahsuben dahi itasını mehterbaşı kulları işbu arzuhâliyle istida eder der kenar olunan mutadı ve hesap ettirildiği üzre işbu sene-i mübarekeye mahsuben meblağ-ı mezburun itası iktizâ eylediği malum-ı devletleri buyuruldukda mucebince Başmuhasebe'ye kayd ve tezkiresi ita olunmak babında emr u ferman devletli saadetli sultanım hazretlerininindir.

Tezkire dâde (tezkire verildi)

27 M sene [1]220

Devletli inayetli merhametli efendim sultanım hazretleri devlet-i ikbal ile sağ olsun.

Arzuhâl-i kullarıdır ki Demirkapı'da vaki Nöbethâne ve Galata kulesinin sazları ber mutad-ı kadim beher sene canib-i miriden tamir ve termim olunagelmişken şimdi vakt-i merhunesi hulul etmekden naşi merâhim-i aliyyelerinden mercudur ki emsâli ba'de'd-derkenar malum ve manzur-ı devletleri buyuruldukda emsâline kıyasen tamir ve termim olunmak babında ferman devletli inayetli merhametli sultanım hazretlerininindir.

Bende

Es-seyyid Osman Safi Alem-i Hassa-i şehriyârî kulları

Mühür

Sabıkına vech-i meşruh üzre meblağ-ı mezbure tarih-i merkumede hazine tezkiresi verildiği mukayyedir ferman devletli inayetli sultanım hazretlerininindir.

Fî 13 M sene 1220

Mutad ne vechledir.

Köşehâ-i mezkure için iki senede bir defa masarîf için cihet tezkiresi verildiği mu'tâddır. Ferman devletli inayetli sultanım hazretlerininindir.

Fî 15 Muharrem sene 1220

Hesab dâde

	Fon Kodu	Dosya No	Gömlek No	Tarih (Hicri)	Konu
4	C.BLD.	3	114	1241 R 1	Galata'da vaki Karaköy Kapısı'nın tamiri

C.BLD 3/114

Varak 1

Hassa Mimarbaşısı kullarının takriridir

Galata hısnı ebvâbından Karaköy kapısının tecdid ve tanzimi hususu Başmuhasebeden muhrec bir kıta suret mucebince uhde-i çâkirâneme ihale buyurulmaktan naşi bâb-ı mezkurun üzerinde münhedim olan kargir talas ve kemeri inşası ve battal keresteden kanadı tecdidi ve demir edevâtı ve müstemilât-ı sâiresi kemal-i metânet ve rasânet üzre marifet-i kullarıyla tecdid ve tanzim ve reside-i tekmil olmakla ber-muceb-i suret masârıfâtı olan üç yüz on dört kuruşu bab-ı merkum için mübâya'a birle sarf olunan ecnâs kereste ve mismar-ı mütenevvi'a ve kireç ve eşya-i saire bahasıyla istihdam kılınan amelesinin ücârâtına verilmek için meblağ-ı mezkuru Hazine-i amireden ita ve ihsan buyurulmak babında emr u ferman devletli inayetli sultanım hazretlerininindir.

Mehmed Emin

Telhisi mucebince tezkiresi ita olunmak buyuruldu 14 Ş sene [12]25

Arz-ı bendeleridir ki

Mimar ağa kulları bâ-suret-i memur tamiri olduğu Karaköy kapısını tamir ve teknil etmiş olmakla iktizâ eden üç yüz on dört kuruş masârıfının ita buyurulmasını işbu takiriyle istida ve suret-i mezkureyi eder malum-ı devletleri buyuruldukda sâbıkı ve hesab ettirildiği vechle lazım gelen üç yüz on dört kuruşdan sa'yen lilmîri otuz dokuz kuruşa tenzil olup ma'adâ iki yüz yetmiş beş kuruş masârıfının verilmesi için Başmuhasebe'ye kayd olup tezkiresi ita olunmak babında emr u ferman devletli saadetli sultanım hazretlerininindir.

Tezkire dade 15 Ş sene [12]25.

C.BLD 3/114

Varak 2

Karaköy kapısı üzerinde mevcut taş kemere incina kemer-i mezkurun zîrine metanet için çarşı tuğlasından iki sıra halis harcla memzuc tarafeyni horasan sıvalı kargir talos inşası

Kadden 7 zira 3 parmak

Arzan 1 zira 6 parmak

Terbii 8,5 zira 9 parmak, fiyat 900

7987 kuruş

Kemer-i mezkur tahtına sekiz arşın battaldan boyunduruklu üzeri çifte yanadan parmaklıklı Rumeli omurgasından kuşaklı askılı boyalı parmaklık inşası

Tulen 4 zira, 18 parmak

Devren 1 zira 6 parmak

Terbii 5,5 zira 10 parmak, fiyat 600

3550 kuruş

Bab-ı mezkur mahalline çifte Sakarya dolabından sütünlü çifte manadan çerçevesi Rumeli omurgasından kuşaklı Gersuş? çiftesinden kaplı Çona demirli alan ahenîsi tekmiil aştî boyalı mükemmel parmaklık kale kapısı kanadı inşâsı

Tulen 4,5 zira

Kadden 3 zira 18 parmak

Terbii 16,5 zira 9 parmak, fiyat 900

15187

Bab-ı mezkurun kanadını rabt için mükemmel açma kilidi ve demir Semerkand vaz'ı

1 adet asma kilidi, fiyat 1200

1 demir-i Semerkand, fiyat 1200

2400 kuruş

Bab-ı mezkurun mevcut kemer ve payaları vechine halis harcla derz tecdîdi

TulenKadden

10 zira 00 parmak2 zira 6 parmak

04 zira 18 parmak2 zira 6 parmak

10 zira 00 parmak2 zira 0 parmak

Terbii 53 zira 4 parmak, fiyat 30

1595 kuruş

Mevcut taş kemerin üzerine imtizâc mahalleri horasan derzli şişhâne tuğlasından döşeme inşâsı

Tulen 6 zira

Arzan 3 zira 6 parmak

Terbii 19,5 zira, fiyat 180

3510 kuruş

Hammâliye ve nakliye ve ücret-i kayık ve mavna ve masârifât-ı saire 2506 kuruş

Yekün 37735

314 akçe 55 para

Galata hısnı ebvabından Karaköy kapısı tabir olunan kala kapısının üzerinde olan kemeri vuku bulan harîkde muhterik olduğundan bir mikdar mahalli harab ve bazan taşları mahallinden münfek ve mahall-i murur ve ubur olduğundan başka güzergâh-ı hazret-i şehriyari caddesi olduğundan naşi kemer-i mezkurun iktiza eden mahâll ve mevâzi'inin tamir ve termimi hususunu Galata voyvodası bâ-takrir inhâ etmekle bermuceb-i takrir kemer-i mezkurun serian tamir ve termimi hususu lâzimededen olmakla mimar ağa marifetiyle âcilen keşf ve muayene ettirilip tamir ve termimi hususuna müsâraat olunmak babında ferman-ı âlîleri sudur etmekle mucebince şehremini efendi ve mimar ağa mumâ-ileyhâya havale ve istilâm olundukda mûmâ-ileyh mimar ağa tarafından mahall-i merkume tayin ve irsal olunan mimar halifesi marifetiyle bab-ı mezkurun üzerinde talosu münhedim ve taş kemerine dahi incinâ geldiğinden murur ve ubura muhâtarası derkar olmak mülâbesesiyle üzerinde hâlis harcla kargir inşası ve demir edevatı ve cedîd battal keresteden parmaklık kapı inşası ve bazı zedelenmiş duvar ve payaları metânet vechle tecdid ve tanzim olunmak vechle mahallinde bi't-taharrî keşf ve mesâha birle terkim olunan defterine muma-ileyh şehremini efendi marifetiyle fiyat-ı layikası vaz' olunarak lede'l-hesab üç yüz on dört kuruş masârif ile vücuda geleceğini ba'de't-tekmil tekrar muayene olunmak iktiza edeceğini mimar ağa bir kıta keşf defteriyle memhuren ilam etmekle bu surette sadır olan ferman-ı alîleri mucebince keşf olduğu üzre metânet ve muhkem olarak serî'an ve âcilen muma-ileyh mimar ağa marifetiyle tamirine mübâşeret ve tekmiline dikkat olunmak için takrir mucebince tanzim olunmak babında sadır olan ferman-ı âlî mucebince Başmuhasebe'ye kayd olunup mimar ağa marifetiyle mübâşeret için işbu suret verildi.

Fî 2 Şaban sene 1225

	Fon Kodu	Dosya No	Gömlek No	Tarih (Hicri)	Konu
5	C.BLD.	53	2620	1250 L 02	Galata Karaköy kapısı dâhilinde kale kapısının kemer taşları hayli masrafa muhtaç olduğundan yıktırılması veyahut eskisi gibi inşa ettirilmesi lüzumu

C.BLD 2620

Varak 1

Mahrûsa-i Galata'da Karaköy kapısı dahilinde vaki' bir bâb atik kale kapısının mevcut olan kemer taşları câ be-câ düşmekde olduğundan müdir-i ebniye-i hâssa efendi bendeleri marifetiyle lede'l-muâyene kaydı mezkur atik olup yan yana iki adet kemeri olduğu ve bir defa harîkzede olup tamir olunmuş ise de murûr-ı eyyâm ile taşları dökülerek kemerin birisi külliye münhedim olmuş ve bâkî kalan kemerin dahi câ be-câ taşları düşmekde olduğundan muhâtaradan sâlim olmayacağı haber verilmiş ve kadîmî vechle inşâ ve imarı haylice masârıfla olduğundan ve kapı-yı mezkur kullanılır ve işe yarar bir kapı olmadığından hedm olunarak derkâr olan muhâtaranın def'i veyahut kadîmi vechle inşası hususuna dâir efendi-i mûmâ-ileyhin tarafına mevru bir kıta tezkiresi leffen takdim kılınmış olduğu beyanıyla ol bâbda ne vechle irade-i aliyyeleri taalluk eder ise ol vechle icrâsı hususunu atufetli Feyzullah? Paşa hazretleri bâ-tezkire inhâ etmeleriyle sâdir olan fermân-ı âlîleri müfâdı ve Başmuhasebe'den yazılan muktezâ derkenârı mantuku üzre ber vech-i muharrer müdür-i mûmâ-ileyh bendeleri tezkire suretleri şıklarından hangisi irâde-i aliyyelerine tevâfuk eder ise müdir-i mûmâ-ileyh bendeleri marifetiyle keşf olunarak mübâşereti için suret itası menût-ı rey-i rezîn-i isâbet-kârin-i veliyyü'n-ni'âmîleri idiği malum-ı devletleri buyuruldu emr u ferman.

	Fon Kodu	Dosya No	Gömlek No	Tarih (Hicri)	Konu
6	HAT	679	33114A	1253 Z 29	Galata surlarında yeni açılan iki kapıya iki kapıcı ve Galata kulesine nöbetçi tayin ve maaşların takdirine dair seraskere yazılmıştır

HAT 679/33114.A

Veliyyü'n-ni' emâ kerimü's-şiyemâ devletli inayetli übbehetli efendim hazretleri

Sâye-i ihsan-vaye-i cenab-ı şehensâhîde mukaddemâ inşa olunan Babülcisr ile Hacı A'mâ mahallesinin nihayetine küşad kılınan bâb-ı cedîde kapıcılar tayini ve Galata Kulesi'ne dahi nöbetçi ikame kılınması hususuna dair Zecriye Muhassılı Ethem Bey bendelerinin takriri ile ol babda Galata Kadısı faziletli efendi dailerinin bir kıta ilamı manzur-ı âlîleri buyurulmak üzere leffen irsal-i sûy-i vâlâ-yı Seraskerileri kılınmış ve suret-i inhâya nazaran zikr olunan kapıcı ve nöbetçilerin ol vechle tayin ve ikamesi lüzumlu şey görünmüş ise de zât-ı vâlâlarının dahi bu babda rey ve mutâlaa-i behiyyeleri ne vechle ise işarı babında irade efendimindir.

Mühür

Maruz-ı bendeleridir ki

Meâl-i tezkire-i seniyyeleri ve muhassıl-ı muma-ileyh bendelerinin takririyle Galata Kadısı efendi dailerinin ilamı müfâdı malum-ı âcizî olmuş ve Babülcisr ile Hacı A'mâ mahallesinin nihâyetine küşad olunan bâb-ı cedîde kapıcılar tayini ve Galata Kulesi'ne dahi nöbetçi ikamesi vâkıa lüzumlu şey olduğundan bunların ol havâlî sükkânından ve asâkir-i şâhâne tekâ'üdlerinden olması münâsib olacağından o makulelerin tedârîki hususu Tophane-i amire mirlivası saadetli paşa bendelerine havâle olunmuş ise de ol havâlî sükkânından askerîden muhrec münâsib kesân bulunamamış ve bu cihetle muhassıl-ı muma-ileyhin takrîrinde beyan kılındığı vechle tasmin kılınan kisânın kapıcı ve nöbetçi tayini iktizâ-yı mahsahatdan görünmüş idiği muhât-ı ilm-i âlîleri buyurulmuş ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

	Fon Kodu	Dosya No	Gömlek No	Tarih (Hicri)	Konu
7	C.BLD.	69	3439	1255 Z 29	Galata surunun Kireç kapısı ve Eğri kapı ve Mumhane kapısının yeniden yapılması ve Tophane ve Yağ kapanı kapılarının tamirleri masrafını mübeyyin

C.BLD 69/3439

Mahrusa-i Galata hısnı ebvâbından Kireçkapısı ve Eğri kapı ve Mumhane Kapısı cem'an üç adet olup hısnın müceddeden imal ve inşası ve Tophane Kapısı ve Yağkapanı Kapısı tamiri mezkur ebvâb hısnlar civarında harîkden hedm olunan duvarı hısnın tamiri masârîfâtıdır ki ber-vech-i âtî zikr olunur.

140 kuruş Kızaklık 80 adet, fiyat 70 para

072 kuruş On kuruş yeni dünya 4 adet fiyat 720 para

115 kuruş Müsta'mel (kullanılmış) ekser 115 kıyye, fiyat 40 para

091,5 kuruş Saçun ve Semerkand demirleri 61 kıyye, fiyat 60 para

004 kuruş Dökme çift 4 adet, fiyat 40 para

422,5 kuruş

012 kuruş Tuğla 600 adet, fiyat 80 para beher yüzü (yüz tanesi)

052,5 kuruş Kireç horasan

015 kuruş Kilit 3 adet, fiyat 200 para

015 kuruş Duvar hısn hedminin (yıkımının) tamiri için alınan taşta verilen

112 kuruş 5 para Neccâr (Marangoz) kalfası 1 adet, fiyat 120 para

Üstad-ı neccar, 26 adet, fiyat 110 para

Duvarcı taifesi 1 adet, fiyat 100 para

Üstad duvarcı 8 adet, 80 para

Irgat yevmiyeleri 17 adet, fiyat 45 para

629 kuruş 5 para

Yalnız altı yüz yirmi dokuz kuruş beş paradır.

	Fon Kodu	Dosya No	Gömlek No	Tarih (Hicri)	Konu
8	İ.DH.	452	29957	1276 Ş 11	Galata'daki Bayezid Mahallesi civarında bir kale kapısı açılması

İ.DH 452/29957

Varak 1

Galata'da kâin Beyazıd Mahallesi ahalişi orada bulunan kale duvarından emsâli misilli müceddeden bir kapı açtırılması istidâsında olup merbuten takdim kılınan haritadan malum-ı âlî buyurulacağı vechle bu kapı açıldığı takdirde Galata Caddesi'nden Beyoğlu'na kadar hatt-ı müstakim üzere sekiz arşın vüs'atinde büyük ve muntazam bir araba yolu hâsıl olacağından bunun halkca ve şehirce menâfî' ve muhassenâtı zahir olmasıyla egerçi bu bâbda müsâade-i aliyye-i vekâlet-penâhîleri erzân buyurulursa istida olunan kapı meclis-i âcizânemiz marifetiyle açtırılıp ebvâb-ı sâire gibi akşamları dahi sedd ü bend olunmak üzere demir parmaklık kanat vaz' ettirileceği ve fakat işbu kapının hende üzerinde bi't-tab tevsî'edeceği tarik üzerinde üç adet lüleci dükkanı yola karışmak lazım geleceğine ve kale duvarının hendek tarafı ise daire-i belediyenin haricinde bulunduğuna mebnî bu üç dükkan için iktizâ eden diğer mahallin tayin ve irâesi Ticaret Nezaret-i celilesi marifetiyle tesviye ettirilmek icab edeceği muhât-ı ilm-i âlî-i Sadâret-penâhîleri buyuruldukda herhalde emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 19 Receb sene 1276

Altıncı Belediye Dairesi Meclis üyelerinin mühürleri

İ.DH 452/29957

Varak 2

Altıncı Daire-i Belediye meclisinden tanzim olunup bu kere Meclis-i Tanzimat'a ita buyurulan bir kıta mazbata lede'l-kırâ'e hulasa-i mealinde Galata'da kâin Bayezid Mahallesi civarından emsali misilli bir kale kapısı açılması hususu ahali tarafından istida olunmuş ve merbut harita vechle oradan böyle bir kapı açıldığı halde Galata Caddesi'nden Beyoğlu'na kadar sekiz arşın vüs'atinde bir tarik hasıl olacağından şehirce ve halkca muhassenâtı mucib olacağı ve fakat tarik-i mezkûr üzerinde bulunan üç bâb lüleci dükkanının hedmi icab edeceğinden ve kale duvarının hendek tarafı dâire-i mezkurenin haricinde bulunduğundan mezkur dükkanlar ashâbına oradan diğer mahall irâesi hususunun Ticaret Nezaret-i celilesine havâlesi lâzım geleceği beyan olunmuş olmakla keyfiyyet lede'l-müzâkere mezkur haritaya ve suret-i ifadeye nazaran mahall-i mezkurdan bir kapı açılarak tarik dahi tesviye ve tevsî kılındığı halde menâfî' ve muhassenâtı müstelzim olacağı bedîhi bulunmasıyla mucebince iktizâ-yı halin icrâsı tensib kılınarak mezkur mazbata ve harita takdim olunmuş olmakla muvâfik-ı rey-i âlî-i vekâlet-penâhîleri buyurulduğu halde ol vechle icra-yı icabı hususunun nezâret-i müşârun-ileyhâya ve daire-i mezkure müdürü saadetli bey hazretlerine havâlesi babında emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 4 Şaban sene 1276

Meclis-i Tanzimat

İ.DH 452/29957

Varak 3

Atufetli Efendim hazretleri

Meclis-i âlî-i Tanzimat'dan kaleme alınıp melfuf mazbata ve harita ile beraber manzur-ı âlî buyurulmak için arz ve takdim kılınan mazbatadan müstebân olduğu vechle Galata'da kain Beyazıd mahallesi civarından emsâli misillü bir kale kapısı açıldığı halde şehirce ve halkca menâfi' ve muhassenâtı mucib olacağına mebnî tarik-i mezkur üzerinde ve altıncı daire-i belediye hâricinde bulunup hedmi iktizâ eden üç bâb lülecî dükkanı ashâbına oradan diğer mahal irâe olunması hususunun Ticaret Nezâret-i celilesiyle icrâ-yı iktizâsının dâire-i mezkure müdürü saadetli bey efendi hazretlerine havâlesi tezekkür kılınmış ise de ol bâbda her ne vechle emr u irâde-i hazret-i mülûkâne müte'allik (konuda padişah emri çıkarsa) ve şeref sudur buyurulur ise ifa-yı mantûk-ı münîfine ibtidâr olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkim kılındı efendim.

Mühür

Fî 11 Ş sene 1276

Maruz-ı çâker-i keminelidir ki

Resîde-i dest-i i'zâz olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsifâneleriyle evrâk-ı maruza manzur-ı me'âlî mevîr-ı hazret-i pâdişâhî buyurulmuş ve husus-ı mezkurun tezekkür ve istizân buyurulduğu vechle icrâ-yı iktizâsı müte'allik ve şeref sünûh buyurulan emr ve irâde-i seniyye-i cenâb-ı mülûkâne muktezâ-yı münîfinden olarak evrak-ı merkume yine savb-ı âlî-i âsifânelerine iade kılınmış olmakla ol babda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 12 Ş sene [12]76

	Fon Kodu	Dosya No	Gömlek No	Tarih (Hicri)	Konu
9	A.MKT. N.ZD.	334	88	1277 Ca 27	Galata Karaköy kapısının yıkılmasından dolayı boşta kalan kapıcısı Mehmede bir miktar maaş tahsisi

A.MKT. NZD 334/88

Varak 1

Altıncı Daire-i Belediye reisi saadetli Salih Efendi hazretlerine

Saadetli efendim hazretleri

Galata'da Karaköy kapısı bevvâbı Mehmed'in boşta ve hâl-i zaruretde kalmış olmasından naşi bazı ifade ve istidayı havi takdim eylediği arzuhal leffen taraf-ı saadetlerine irsal kılınmış olmakla leffen istid'âya nazaran icab-ı halin icrası hususuna himmet eylemeleri siyakında tezkire-i muhibbî terkim kılındı.

Fî 12 Cumadel-i ûla sene 1277

Maruz-ı çaker-i keminelere ki

Müfad-ı emr u ferman-ı vekalet-penâhîleri malum-ı çakiri olup keyfiyyet daire-i mahallisine lede'l-ifade merkumun mukaddema ferman-ı ali-i vekâlet-penâhîleriyle idare-i daireye havale buyurulan istidâsı üzerine şehriye ikişer yüz kuruş maaş tahsisi tezekkür ve tensib ile kendisine ifade ve ifhâm ve ol vechle keyfiyyet ilam kılınmış ve şimdiki halde bundan başka bir şey yapılmak idare-i dâirenin hal-i hazırına göre kabil ve mümkün olamayacağı nezd-i sâmi-i hidiv-i efhamilerinde dahi müstağnî-i tafsil bulunmuş olmakla ol babda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 27 Cumadelula sene 1277

A.MKT. NZD 334/88

Varak 2

Maruz-ı çaker-i kemine kullarıdır ki

Saye-i ihsan-vâye-i madelet-vâyede Galata'da vaki Karaköy kapısının bevvâblığını hayli vakitden beri bâ-berât-ı şerif-i âlişân uhde-i kasîrâneme ihalesiyle evlad ve iyalim kullarıyla müceddeden çerağ ve ihya buyurulup refâh-ı hâl ile imrâr-ı vakit ve ömr-i şevket-i şâhânenin tezâyüdü ed'ıye-i hayriyesine meşgul bulduğumuz ve bu defa Altıncı Daire marifetiyle mahalle-i mezkurun civarında bulunan tarikin inşasında mezkur kapıyı hedmle kullarının umûr-ı zarurimizin kapı sayesinde mâh be-mâh murûr ubûrdan kendi rızalarıyla verdikleri akçe tecemmu'la bin beş yüz kuruşa tecâvüz edip zaruretimize sarfla kapı sudûrundan rehâyâb olunur iken iki buçuk sene akdem kapı hedmle mezkur ticâretimizden dûr kesret familya olduğumdan masârif-ı külliye ile duyûn-ı kesîreye düçar olduğum mezkur kapının ibdadında kapıcılık ikame edeceği mahalle komisyon Altıncı dâireden mutâlebe

olunmuş ise de müsaade etmeyip mâh be-mâh iki yüz kuruş vermesini teklif eylemişler ise de iki yüz kuruş akçe ile idare olunamayarak duyûn-ı kesîreye düçar olup halâs-ı âcizanem bir vechle mümkün olamayacağı muhât-ı ilm-i âlî-i âsifâneleri buyuruldukda bahr-i eltaf-ı aliyyelerinden mercu ve mütederri'dir ki mârru'z-zikr kapının kapıcıların ikame edeceği olan mahall kapı ayağı tarafına âcizânemize irâesi ve ta'ayyüş etmem hususu uyamadığı suretde masârîf-ı âcizâneme vâfi maaşın tahsis ve uyamadığı suretde bundan üç mâh sonra inşa olunacak kapının kapıcılarının ikâme edeceği mahalle şimdilik komisyon-ı mezkur tarafından göster hususuna dâir husus-ı mezkur hakkında komisyon Altıncı daireye cevâben tekidi hâvi bir kıta tezkire-i sâmi inâyet ve ihsan buyurulmak niyâzım bâbında emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 21 R sene 1277

	Fon Kodu	Dosya No	Gömlek No	Tarih (Hicri)	Konu
11	A.MKT. MHM.	256	77	1279 N 03	Altıncı Belediye Dairesi Reisi Hayrullah Efendi'nin istifası üzerine aynı dairenin Meclis Başkanlığı Müsteşarı Server Efendi'nin kendi memuriyetine ilaveten bu makama tayini

A.MKT.MHM 256/77

Maliye Nezaret-i celilesine

Altıncı Daire-i Belediye Reisi saadetli Hayrullah Efendi hazretlerinin vukubulan istifası üzerine azliyle daire-i mezkure meclisi riyasetinin Ticaret Nezaret-i celilesi müsteşarı saadetli Server Efendi hazretlerine ilave-i memuriyet edilmesi ve riyaset-i mezburenin el-hâletü hazihi maaş-ı muhassas olan on bin kuruşdan üç bin kuruşunun dairece vukubulacak masrafına karşılık olmak üzere müşârun-ileyh Server Efendi'ye tahsis ve kusur yedi bin kuruşdan iki bin yedi yüz seksen üç kuruş müşârun-ileyh Hayrullah Efendi'nin zatına mahsus maaş-ı kadimi idiğinden anın kema kan uhdesinde ibkası ve geri kalan dört bin iki yüz on yedi kuruşun dahi hazinede tevkifi hususlarına bi'l-istizân irade-i seniyye-i hazret-i padişahi müteallik ve şeref sudur buyurulmuş ve mucebince iktizâsı icrâ kılınmış olmakla hazinece dahi tesviye-i muktezâsına himmet buyurula deyi.

	Fon Kodu	Dosya No	Gömlek No	Tarih (Hicri)	Konu
12	MVL	857	82	1280 C 08	Galata surundan bazı mahalleri yıkararak üzerine bina inşa etmiş ve havasını kullanmakta bulunanlardan bedelinin alınması ile Kule-i Zemin Müsakkafatı'nın dahi taliplerine satılması (8. Mühimime)

MVL 857/82

Varak 1

Nezâret-i Umur-ı Nafia

39

Huzur-ı alî-i hazret-i Vekâlet-penâhîye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Malum-ı alî-i cenab-ı Vekâlet-penâhîleri buyurulacağı vechle Galata surundan bazı mahallerini hedm ile üzerine ebniye inşa etmiş ve havasını kullanmakta bulunmuş olanlardan bedelinin ahziyle kule-i zemin musakkafâtının dahi icrâ-yı tetkikât ile taliblerine furuhtu hakkında müteallik ve şeref sudur buyurulan irade-i seniyye-i hazret-i padişahi muktezâ-yı âlîsi vechle teşkil olunan komisyon marifetiyle tesviye-i maslahata mübâşeret olunmuş ve tecavüzat-ı vâkı'anın tesviye-i icabı mukaddime-i icraat ittihâz edilmiş olduğu misillü satılacak emlakın râyic-i vakte tevfikân takdir-i kıymetinde medar-ı hareket olmak üzere altıncı daire emlak defterlerinden her mahallin kıymet-i muhammenesi tahkik kılınmış olduğundan o makule emlak-i mağsûbeye ol suretle takdir-i kıymet edilerek bedelleri ashabından ahz ile canib-i Evkaf-ı hümayundan senedât-ı resmiyesi tanzim ve ita kılınmak üzere yedlerine canib-i komisyondan birer kıta sened-i muvakkat itasına karar verilmiş olmakla muvafık-ı emr u irade-i me'âli ifâde-i hazret-i Vekâlet-penâhîleri buyurulduğu halde o makule muvakkat senet ile müracaat edecek olanlar için iktizâ eden senedât-ı resmiyenin hemen tanzim ve itası hususunun Evkaf-ı hümayun Nezaret-i celilesine havalesi ve bu maddeler hakkında şeref sunuh eden irade-i seniyye keyfiyeti üzerine Hazine-i Evkaf-ı hümayunca henüz malumat-ı resmiye istihsal olunmadığı ifade kılındığından nezâret-i celile-i müşârun-ileyhâ canibine bu babda tafsilat-ı lâzıme itasıyla keyfiyetin taraf-ı bendegâneme dahi emr u iş'âr buyurulması babında ve herhalde emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 14 Rebiülâhir sene [1]280 ve fî 16 Eylül sene [12]79

Ethem

MVL 857/82

Varak 2

Meclis-i Ahkam-ı Adliye

98

Evkaf-ı hümayun Nezaret-i celilesine

Atufetli efendim hazretleri

Galat surundan bazı mahallerini hedm ile üzerine ebniye inşa etmiş olanlardan bedelinin ahzi ve kule-i zemin musakkafâtının dahi icrâ-i tetkikât ile taliblerine furuhtu hakkında şeref sudur buyurulan irade-i seniyye vechle teşkil kılınan komisyonda ne vechle muamele icra kılındığından bahisle iktizâ eden senedâtın tanzim olunması hususuna dair Nafia Nezaret-i celilesinin Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye'ye ita buyurulan tezkiresi leffen irsâl kılınmakla me'âline nazaran hazinece iktizâsının öve re'y-i vâlâlarının serian işar buyurulması babında irade efendimindir.

Fî 28 Rebiülâhir sene [1]280 ve fî 30 Eylül sene [1]279

Kamil

Ma'rûz-ı çakerleridir ki

Enmüle zîb-i tazim olan işbu tezkire-i aliyye-i riyaset-penâhîleri meal-i âlisi ve mezkur tezkire müeddâsı rehîn-i ikan-ı âcizanem olup bu makule vakf dahilinde bulunan musakkafât ve müsteğillâtın ve mahall-i mağsûbenin meydana çıkarıldığı halde hasıl olan muaccele ve rusûmât-ı saire vakıfları için canib-i hazineye teslim ettirildikten sonra cârî olan usul ve nizamı vechle vakıfları taraflarından temessük verileceği derkar olup ancak husus-ı mezkur hakkında şeref sunuh buyurulan irade-i seniyye meal-i münîfi hazinece malum olamadığından badehu iktizâsına bakılmak üzere ol babda şeref efzâ-yı sunuh ve sudur buyurulan irade-i seniyye keyfiyyetinin işârı ifâdesine dair vâridât odasından verilen müzekkire mezkur tezkire ile beraber leffen takdim kılınmağın ol babda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 19 Cemaziyelevvel sene [1]280 ve fî 20 Teşrin-i evvel sene [12]79

Ferid

MVL 857/82

Varak 3

Galat surundan bazı mahallerini hedm ile üzerine ebniye inşa etmiş olanlardan bedelinin ahzi ve kule-i zemin musakkafâtının dahi icrâ-i tetkikât ile taliblerine furuhtu şeref sudur buyurulan irade-i seniyye vechle teşkil kılınan komisyonda ne vechle muamele icra kılındığından bahisle iktizâ eden senedâtın tanzim olunması hususuna dair Nafia Nezaret-i celilesinin Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye'ye ita buyurulan tezkiresi leffen irsâl kılınmakla me'âline nazaran hazinece iktizâsının ve re'y-i vâlâlarının serian işârı bâ-tezkire-i riyâset-penâhî emr ve işar buyurulmuş ve bu makule vakf dahilinde bulunan musakkafât ve müstegillâtın hali ve mahall-i mağsubenin meydana çıkarıldığı halde hasıl olan muaccele ve rusumat-ı sâiresi vakıfları için canib-i hazineye teslim ettirildikten sonra usul ve nizâm-ı cârîsi vechle vakıfları taraflarından temessük verileceği derkar olup ancak husus-ı mezbur

hakkında şeref sunuh buyurulan irâde-i seniyyenin meal-i münîfi hazinece malum olamadığından ba‘dehû bu'l-mütâla‘a keyfiyyeti izahan işar olunmak üzere ol bâbda şeref sunuh buyurulan irade-i seniyyenin aynıyla canib-i hazineye iş‘ârı babında tezkire-i mezkureye tahşiye buyurulması hususunda emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

7 Ca sene 1280

Cevab yazıla 8 Ca sene [12]80

2889

	Fon Kodu	Dosya No	Gömlek No	Tarih (Hicri)	Konu
13	İ.MVL.	497	22492	1280 C 18	Galata surunun yıkılmasına dair

İ.MVL 497/22492

Varak 1

52

Huzûr-ı alî-i cenab-ı Vekâlet-penahîye

Maruz-ı çaker-i kemineridir ki

Beyândan müstağni olduğu üzere Kule-i zemin Vakfı arazisinden ve asıl kale duvarından şunun bunun hedm ve gasb ile hane ve mağazalarına ilave etmiş oldukları mahallerin kıymet-i hakikiyeleri müteallik buyurulan irade-i seniyye mücebince Nafia Nezâreti dairesinde teşkil olunan komisyon marifetiyle ahz ve tahsil kılınmakta ise de Galata'da kâin kale duvarlarının ekserisi hâricen ve dahilen han ve hane vesâire ile muhat bulunmuş ve bu cihetle kale duvarı ara yerde hiçbir işe yaramayarak metruk ve muattal kalmış olduğu bu kere ashab-ı emlakden komisyona celb olunanlardan bazıları mezkur hisarlardan kendilerine lüzumu mikdar mahallin furuht olunmasını ve bazıları kapı küşâdına ruhsat verilmesini ve kimisi dahi bi'l-mübâya'a hedm ederek ebniye-i mevcudesine ilavesini istida etmekde olup vakıa işbu duvarların bilâ-semere meyvesiz fidan gibi metruk ve muattal halde bırakılmasından ise bunların muaccele-i münâsibe ile taliblerine furuht olunması ve bazı zayyik sokakların dahi işbu duvarların hedmiyle tevsi edilmesi sureti tezekkür kılınmış ve bunda hayli menâfi ve muhassenât görüleceği dahi derkar bulunmuş ise de sâlifü'z-zikr Kule-i zemin arazisi hakkında şeref sunuh eden irade-i seniyyede böyle heyetle mevcut olan hisarların furuhtuna dair sarahat olmadığından burasının dahi arz ve beyânıyla bu babda olan re'y-i rezin-i isabet vekâletpenahilerinin istifsârına cüret kılındı ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 8 Cumadelevvel sene 1280 ve fi 10 Eylül sene 1279 21 Ekim 1863

Bende Ethem

İ.MVL 497/22492

Varak 2

Meclis-i Vâlâ-yı Ahkam-ı Adliye

646

Malum-ı âlî-i vekâletpenahileri buyurulduğu vechle Galata'da kâin Kule-i zemin Vakfı arazisinden ve kale duvarından şunun bunun hedm ve gasb ile hane ve mağazalarına ilave etmiş oldukları mahallerin tahsil-i kıymet-i hakikileri geçende müteallik buyurulan irade-i seniyye-i hazret-i padişahi mucebince Nafia Nezâret-i celilesi dairesinde teşkil kılınan komisyona havale olunmuşdu bu kere nezâret-i müşârun ileyhanın Meclis-i Vâlâ'ya havale buyurulan bir kıta tezkiresinden müsteban olduğu vechle kale duvarının ekser ciheti haricen ve dahilen bir takım emâkin ve ebniye ile muhat olmasından naşi hiç işe yaramayarak metruk ve muattal

bulunmasına ve ashâb-ı emlak işbu kale duvarından kendilerine lüzumu mikdar mahallin furuht olunmasını ve kapı küşâdına ruhsat verilmesini veyahut bi'l-mübâyâ'a hedm olunarak kendi binalarına ilave kılınmasını istida eylemekde olmalarına binâ'en işbu duvarların muattal bırakılmasından ise muaccele-i münasibe ile furuhtu ve bazı dayyik sokakların dahi bu sırada tevsi edilmesi komisyonca müzakere kılınmış idiği beyânıyla icra-yı icabı istizan olunmuşdur zikr olunan kule-i zemîn an asl Galat surunun top altı mesabesinde metruk yerler olduğu halde murûr-ı zaman bais-i tağyir-i heyet mevki ve mekan olarak bu yerlerin ne suretle şuna buna geçtiği tetkikat-ı sabıkada tebeyyün edip her ne ise bunların kıymetleri mezkur komisyon marifetiyle bâ-irade-i seniyye iddiâ-yı sahabet edenlerden istihsâl kılınmakda olduğundan ve hâl-ı hazırı iktizasınca Galata Kale duvarının kata hükmü kalmayıp ba-husus bu duvardan vaktiyle açılmış olan ve üzerine ebniye yapıyan bir çok yerlerin esmanı ber minval-i muharrer şimdi tahsil olunduktan sonra ashâbının hukuk-ı tasarrufiyesi teekküd ve takarrur etmiş olacağı cihetle bunlardan fazla kalacak duvarın etrafı bina içinde olarak bırakılması refte refte anların dahi bir takım ashâb-ı emlak canibinden gasbını mucib olacağından ve işbu surun hal-i meşruhuyla beraber kapısı bile olmaması ve şu zamanlarda katiyyen işe yarayacak suretde bulunmaması mülâbesesiyle bunun hedm olarak arazinin umumen taliblerine furuhtu takdirinde muaccelâtdan ve taşından pek çok akçe husulüyle) menafi-i hazıra tevessu edeceği ve bu yüzden hazinenin fayda-i külliye göreceği derkar olduğu misillü meydana çıkacak yerlere binalar yapılarak oraların mamuriyeti ve sokakların vüsati istihsâl kılınacağından komisyonun mülâhazat-ı maruzası yolunda ve münasib görünmekle ber minval-i muharrer ifa-yı muktezası rehin-i müsaade-i seniyye buyurulur ise mezkur komisyon marifetiyle icra-yı icabı zımında nezaret-i müşârun-ileyhâya mezuniyet verilmesi tezekkür kılındı ise de ol babda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir

Fî 22 Cumadelula sene 1280 ve fî 23 Teşrin-i evvel sene 1279

[Meclis-i Vâlâ üyelerinin mühürleri]

Yusuf Kamil	Es-Seyyid Mahmud Edhem
Abdurrahman Sami	Tahir Efendi (bulunamadı)
Mehmed	Mehmed Arif
Ali Paşa (bulunamadı)	Ahmed Nazım

İ.MVL 497/22492

Varak 3

Atufetli efendim hazretleri

Meclis-i Vâlâ'dan kaleme alınıp leffen arz ve takdim kılınan mazbatadan müsteban olduğu vechle Kule-i zemin arazisinden ve kale duvarından şunun bunun hedm ve gasb ile hane ve mağazalarına ilave etmiş oldukları mahallerin kıymet-i hakikiyesi bâ-irade-i seniyye teşkil olunan komisyonu marifetiyle ahz u tahsil kılınmakda ise de kale duvarının ekser ciheti haricen ve dahilen bir takım emâkin ve ebniye ile muhat olmasından naşi hiç işe yaramayarak metruk ve muattal ve ashâb-ı emlak işbu kale duvarından kendilerine lüzumu mikdar mahallin furuht olunmasını ve kapı küşâdına ruhsat verilmesini veyahut bi'l-mübâyâa hedm olunarak kendi binalarına ilave kılınmasını istida eylemekde olmasına mebin işbu duvarların muattal

birakılmasından ise muaccele-i münâsibe ile furuhtu ve bazı zayyik sokakların dahi şu sırada tevsi edilmesi mezkur komisyonda tezekkür olunup vakıa Galata Kalesi duvarının kata hükmü kalmayarak bâ-husus zikr olunan duvardan vaktiyle açılmış olan ve üzerine ebniye yapılan bir çok yerlerin esmânı ber minval-i muharrer şimdi tahsil olunduktan sonra ashâbının hukuk-ı tasarrufiyesi teekküd ve takarrur etmiş olacağı cihetle bundan fazla kalacak duvarın etrafı bina içinde olarak bırakılması refte refte anların dahi bir takım ashâb-ı emlak caniblerinden gasbını mucib olacağından ve işbu surun hedmiyle arazisinin umumen taliblerine furuhtu takdirinde muaccelâtdan ve taşından pek çok akçe husulüyle menafî hazıra tevessu edeceği ve bu yüzden hazinenin faide-i külliye göreceği derkar olduğu misillü meydana çıkacak yerler binalar yapılarak oraların mamuriyeti ve sokakların vüs'ati dahi istihsâl kılınacağından mezkur komisyon marifetiyle icra-yı icabı zımında Nafia Nezaret-i celilesine havalesi tezekkür olunmuş ise de ol babda her ne vechle emr ve irade-i hazret-i şehinşahi müteallik ve şeref sudur buyurulur ise ana göre hareket olunacağı beyanıyla tezkire-i senaveri terkimine ibtidar olundu efendim.

Fî 19 C sene 1280 M

Maruz-ı çaker-i kemineridir ki

Resîde-i dest-i tazim olan işbu tezkire-i samiye-i asifaneleriyle mazbata-i maruza manzur-ı me'âlî mevfur-ı hazret-i padişahi buyurulmuş ve tezekkür ve istizan olduğu vechle mezkur surun komisyon-ı mezbur marifetiyle hedm olunarak arazisinin ve taşının furuht olunması zımında icra-yı icabının nezaret-i müşârun-ileyhâya havalesi müteallik ve şeref sudur buyurulan emr ve irade-i seniyye-i cenab-ı cihanbânî iktizâ-yı âlîsinden olarak mazbata-i merkume yine (savb-ı samî-i asifanelerine iade kılınmış olmakla ol babda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 20 C sene 1280

	Fon Kodu	Dosya No	Gömlük No	Tarih (Hicri)	Konu
14	İ.DH.	1292	101592	1280 Ş 25	Galata haracı sokağındaki mağazalara yıkılan kale duvarlarından yapılan ilaveye karşılık olarak, gasp edilmiş yerler için belirlenen kıymet takdiriyle para talebinde bulunulması mağaza sahiplerinin mağduriyetine sebep olduğu

İ.DH 1292/101592

Varak 1

Meclis-i Ahkâm-ı Adliye

929

Nafia Nezaret-i celilesinin 3 Receb sene [1]280 ve 4 Kanun-ı evvel sene [1]279 tarihiyle Meclis-i Vâlâ'ya havale buyurulan bir kıta tezkiresinde kule-i zemin vakfi arazîsinden şunun bunun ahz u gasb ile bila-sened kullanmakda oldukları mahallerden Galata tarafında bulunan yerlerin komisyonu marifetiyle kıymet-i hakîkiyeleri ahz ve itsihsal kılınmakda olduğundan Galata Haraccı Sokağı'nda kâin mağazalara veralarında bulunan kale duvarları boydan boya yıkılıp ilave edilmiş olmasına ve mezkur mağazalar ashâbına bu yolda inşaat için eğerçi açıktan açığa Altıncı Dairenden bir emr ve ruhsat verilmemiş ise de haritada kale duvarının mağazalar ilave gösterilmesi şu müdde'ânın sıdkını ve bundan hükümetin inzimâm-ı reyini teyid eylemiş idiğine binâen mezkur mağazalara kale duvarından ilave olunan mahaller kısmının tamamıyla istihsâliyle beraber tarik-i mezkurun tevsi ve tesviyesi orada bulunan mağazaların terakkî-i şeref ve kıymetini müstelzim olarak ashâbını bi'l-vücut müstefid eylemiş olduğu cihetle bunlardan istenilen mebâliğin büsbütün terki yoluna gidilmek tecviz edilemeyeceği misillü işbu alınan yerlerin mağsub gibi addedilmesi dahi uyamayacağından gerek bunlardan ve gerek daha sair bu gibi zuhur edecek mahaller ashâbından dairenin kâime hesabıyla olan kadastro mucebince alınması lâzım gelen mebâliğden kâime farkı olarak yüzde otuz beş kuruş aşığı varıldıktan sonra kalacak akçeden yalnız bunlara mahsus ve münhasır olmak üzere rub'unun terk ve tenzil edilmesi istizan olunmuş olup vakı'a kule-i zemîn arâzîsi mutasarrıflarından böyle tecâvüzât ile tevsi'-i mahall edenlerin öyle alınan yerler için kıymet ve akçe vermeleri komisyonun bâ-irâde-i seniyye ittihâz eylediği usûl iktizâsınca olarak ma'amafih esbâb-ı meşruhadan naşi hükümetin ruhsat-ı zamînesi tahtında yapılan ve alınan yerlerin kıymetince öyle bir suret-i istisnâiye ihtiyârı muvâfık-ı nisfet ve hakkâniyet görünmüş olmağın ol vechle icrâ-yı icâbının nezâret-i müşârun-ileyhâya havâlesi tezekkür kılındı ise de ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 26 Receb sene [1]280 ve fî 25 Kanun-ı evvel sene [1]279

Meclis-i Vâlâ azalarının mühürleri

İ.DH 1292/101592

Varak 2

Atufetli efendim hazretleri

Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye'den kaleme alınıp melfufuyla beraber arz ve takdim kılınan mazbatadan müsteban olduğu vechle kule-i zemin vakfi arazisinden şunun bunun ahz u gasb ile bilâ-sened kullanmakda oldukları mahallerden Galata tarafında bulunan yerlerin komisyonu marifetiyle kıymet-i hakikiyeleri ahz ve istihsâl kılınmakda olduğundan Galata Haraccı Sokağı'nda kain mağazalara veralarında bulunan kale duvarları boydan boya yıkılıp ilave edilmiş olmasına ve mezkur mağazalar ashabına bu yolda inşaat için eğerçi açıktan açığa Altıncı Daire'den ruhsat verilmemiş ise de haritada kale duvarının mağazalara ilavesi gösterilmesi şu müddeânın sıdkını ve bunda hükümetin reyini teyid eylemiş idiğine binâ'en mezkur mağazalara kale duvarından ilave olunan mahaller kıymetinin tamamen istihsaliyle beraber tarik-i mezkurun tevsî' ve tesviyesi orada bulunan mağazaların terakkî-i şeref ve kıymetini müstelzim olarak ashâbını bil'-vücuha müstefid eylemiş olduğu cihetle bunlardan istenilen mebâliğin büsbütün terki yoluna gidilmek tecvîz edilemeyeceği misillü işbu alınan yerlerin mağsub gibi add edilmesi dahi uyamayacağından gerek bunlardan ve gerek daha sair bu gibi zuhur edecek mahaller ashâbından dairenin kâime hesâbıyla olan kadastrusu mucebince alınması lazım gelen mebâliğden kâime farkı olarak yüzde otuz beş kuruş aşağı varıldıktan sonra kalacak akçeden yalnız bunlara mahsus ve münhasır olmak üzere rub'unun terk ve tenzil edilmesi Nafia Nezaret-i celilesi tarafından istizân olunup vâkı'a kule-i zemin arazisi mutasarrıflarından böyle tecâvüzât ile tevsi-i mahall edenlerin öyle alınan yerler için kıymet ve akçe vermeleri komisyonunun bâ-irâde-i seniyye ittihâz eylediği usul olarak ma'amafih esbâb-ı meşrûhadan naşi hükümetin ruhsat-ı zamînesi tahtında yapılan ve alınan yerlerin kıymetince öyle bir suret-i istisnâiye-i ihtiyârî muvafık-ı nısfet ve hakkâniyet görüldüğünden ol suretle icrâ-i icâbının nezâret-i müşârun-ileyhâya havalesi tezekkür kılınmış ise de ol bâbda her ne vechle emr u fermân-ı cenâb-ı mülkdârî şeref sunuh ve sudur buyurulur ise ana göre hareket olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Mühür

Fî 21 Ş sene 1280

Maruz-ı çaker-i kemineridir ki

Hame-zîb-i tevkir olan işbu tezkire-i sâniye-i âsifâneleriyle evrâk-ı ma'ruza manzur-ı mealî mevfûr-ı padişahi buyurulmuş ve husus-ı mezkurun tezekkür ve istizan olunduğu üzere icra-yı icâbının nezaret-i müşârun-ileyhâya havalesi müteallik ve şeref sudur buyurulan emr u ferman-ı hümayun-ı cenab-ı şehriyârî mukteza-yı münifinden olarak evrak-ı merkume yine sab-ı sâmi-i âsifanelerine iade kılınmış olmakla ol babda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 22 Ş sene 1280.

İ.DH 1292/101592

Varak 3

Nafia Nezareti

73

Huzur-ı âlî-i cenab-ı Vekalet-penâhîye

Maruz-ı çaker-i keminelidir ki

Beyândan müstağni olduğu üzre kule-i zemin vakfı arazisinden şunun bunun ahz u gasb ile bilâ-sened kullanmakda oldukları mahallerden Galata tarafında bulunan yerlerin ber mûceb-i irâde-i seniyye nezaret-i acizî dairesinde teşekkül eden komisyon-ı mahsus marifetiyle kıymet-i hakikiyeleri ahz ve istihsâl kılınmakda olduğundan Galata Haraccı Sokağı'nda kain mağazalara veralarında bulunan kale duvarları boydan boya yıkılıp ilave edilmiş olmasıyla ve mezkur mağazalar ashabından bazıları komisyona celb ile kale duvarından almış oldukları yerlerin kıymeti kendilerinden istendikde işbu Haraccı Sokağı zâten bir buçuk iki arşından ibaret gayet zayıy bir tarik olduğu cihetle bunun Altıncı Daire tarafından hîn-i tevsi ve tesviyesinde mağazalarının nisfi ve belki andan ziyâdesi sokağa verdirilmiş ve buna mukâbil arkalarında bulunan kale duvarının hedmiyle mağazalarına ilavesine mesağ gösterilmiş olduğu beyân ve şimdi işbu almış oldukları yerlerin mağsub gibi add olunarak kıymetleri ahz ve tahsil edilecek olur ise mağdûriyetlerini müstelzim olacağı dermeyer kılınmıştır. Vâkıa mezkur tarik pek ziyade dayyık olduğundan bunun tevsi ve tesviyesi için oralarda bulunan mağazalardan sokağa terk ettirilen yerler emsâline nisbetle biraz ziyadece görüldüğü gayr-ı münker olduğu misillü daire tarafından mezkur mağazalar ashâbına eğerçi açıktan açığa kale duvarının hedmine bir emr ve ruhsat verilmemiş ise de mezkur duvarın hîn-i hedminde mûmâna'at dahi edilmemiş olması ve ma'amâfih tarik-i mezkurun tesviyesi için daire canibinden yapılmış olan haritada kale duvarının mağazalara ilavesi suretinin gösterilmesi şu müdde'ânın sadkını ve bunda hükümetin inzimâm-ı reyyi teyid eylemiş idiğinden şu hâlde mezkur mağazalara kale duvarından ilave olunan mahaller kıymetinin tamamıyla istihsali muvafık-ı hakkaniyet olamayacağına ve bununla beraber tarik-i mezkurun işbu tevsi ve tesviyesi orada bulunan mağazaların terakkî-i şeref ve kıymeti müstelzim olarak ashâbını bi'l-vücuha müstefid eylemiş olduğu cihetle bunlardan istenilen mebâliğin büsbütün terki yoluna gidilmek dahi tecvîz edilemeyeceğine binâen gerek bunlardan ve gerek daha sair bu gibi zuhur edecek mahaller ashabından dairenin kaime hesabıyla olan kadostrası mucebince alınması lazım gelen mebâliğden kâime farkı olarak yüzde otuz beş kuruş aşağı varıldıktan sonra kalacak akçeden yalnız bunlara mahsus ve münhasır olmak üzre rub'unun terk ve tenzil edilmesi tezekkür ve mutâlaa kılınmış ve bu suret muvafık-ı nisfet ve hakkâniyet görünmüş ise de bu bâbda ne vechle irade-i aliyye-i vekâlet-penâhîleri müteallik buyurulur ise ana göre hareket olunmak üzre taraf-ı çakirâneme emr ve işar buyurulması babında emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 3 Receb sene [1]280 ve fî 2 Kanun-ı evvel sene [1]279

Ethem

	Fon Kodu	Dosya No	Gömlek No	Tarih (Hicri)	Konu
15	A.MKT. MHM.	323	37	1281 S 23	Galata'da kale duvarlarından ve kule kapısı hendekleri arazisinden satılmakta olan mahallere ait senetlerin tebdili hususunda Şehremaneti'ne tezkire

Galata'da kale duvarlarından ve kule kapısı hendekleri arazisinden satılmakta olan mahallere ait senetlerin tebdili hususunda Şehremaneti'ne tezkire

A.MKT.MHM 323/37

Evkaf-ı hümayun Nezâret-i celilesine

Galata'da Büyük Kule kapısında vaki hendek arazisinden mukaddemâ parça parça satılmış ve muahharan akçeleri ita ile istirdâd kılınmış olan yerler için ashabi tarafından verilen harc-ı ferağın reddi hakkında bazı ifadeye dair Nafia Nezaret-i celilesinden mevrûd tezkire leffen savb-ı vâlâlarına gönderilmiş olmakla revîş-i iş'ara nazaran iktizâsının ifadesi mütevekkîf-ı himmet-i behiyyeleridir.

Yazıldı.

	Fon Kodu	Dosya No	Gömlek No	Tarih (Hicri)	Konu
16	A.MKT. MHM.	309	4	1281 Ra 10	Galata'da kale duvarlarından ve kule kapısı hendekleri arazisinden satılmakta olan mahallere ait senetlerin tebdili hususunda Şehremaneti'ne tezkire

Galata'da kale duvarlarından ve kule kapısı hendekleri arazisinden satılmakta olan mahallere ait senetlerin tebdili hususunda Şehremaneti'ne tezkire

A.MKT.MHM 309/4

Şehremanet-i behiyyesine

Malum-ı vâlâları olduğu vechle Galata'da kale duvarlarından ve kule kapısı hendekleri arazisinden satılmakta olan mahaller için iktizâ eden senedâtın sür'at-i tebdîli lüzumuna dair Nafia Nezaret-i celilesinin vurud eden tezkiresi leffen irsal-i sûy-ı atufileri kılınmış olmakla suret-i ifadeye ve ehemmiyet-i maddeye nazaran iktizâsının müsaraaten icra ve ifadesine himmet buyurulması siyakında tezkire

Yazıldı.

	Fon Kodu	Dosya No	Gömlek No	Tarih (Hicri)	Konu
17	A.MKT. MHM.	313	61	1281 Ca 01	Valide Sultan Vakfı'na kayd olup Galata'da Kale Duvarları ve Kale Kapısı Hendekleri arazisinden satılmakta olan mahaller için gerekli mülknamenin tanzim edilmesi

Valide Sultan Vakfı'na kayd olup Galata'da Kale Duvarları ve Kale Kapısı Hendekleri arazisinden satılmakta olan mahaller için gerekli mülknamenin tanzim edilmesi

A.MKT.MHM 313/61

Maliye Nezaret-i celilesine

Mehd-i ulyâ-yı saltanat-ı seniyye devletli ismetli Sultan aliyetü'-ş-şân efendimiz hazretlerinin evkaf-ı celilelerine kayd olup Galata'da kale duvarlarından ve kule kapısı hendekleri arazisinden satılmakta olan mahaller için iktizâ eden mülknâme-i hümayunun tanzimi lâzım gelmekle bunun serian tasdir ettirilerek Bâbâli'ye irsaline himmet buyurmaları siyakında tezkire

Yazıldı.

	Fon Kodu	Dosya No	Gömlek No	Tarih (Hicri)	Konu
18	İ.DH.	531	36789	1281 B 08	Galata'da kale duvarlarından ve kale kapısı hendeklerinden tefrik olunan arazinin saltanat-ı seniyye vakfına ait olacağı

Galata'da kale duvarlarından ve kale kapısı hendeklerinden tefrik olunan arazinin saltanat-ı seniyye vakfına ait olacağı.

İ.DH 531/36789

Varak 1

Aded: 482

Maruz-ı çaker-i keminelidir ki

Mehd-i ulyâ-yı saltanat-ı seniyye devletli ismetli sultan-ı aliyyetü'ş-şân efendimiz hazretlerinin evkaf-ı celilelerine kayd olunup Galata'da kale duvarlarından ve kale kapısı hendekleri arazisinden satılmakta olan mahaller için iktizâ eden mülknâme-i hümayunun tanzim ve irsali gurre-i Cumadelûlâ sene [12]81 tarih ve beş yüz altmış sekiz numaralı pîrâye bahş fark-ı tazim olan fermannâme-i samî-i vekâlet-penâhîlerinde irade ve işar buyurulmakdan naşi Nafia Nezaret-i celilesiyle bilmuhabere komisyon-ı mahsus marifetile arazî-i mezkureden tahminen ve terbî'an yirmi dört bin altı yüz seksen dört zirâ mahallin tefrik olunarak terkim ettirilen defter ile tanzim olunan haritası tisyar kılındığı cevaben izbar olunmuş ve mahall-i mezkurun sultan-ı müşârun-ileyhâ hazretleri evkaf-ı celilelerine kayd ve tashih olunmak üzere ber muceb-i harita hudud ve sınırı derciyle tasdir ettirilen mülknâme-i hümayunu leffen takdim-i huzur-ı sâmi-i asifâneleri kılınmış olmakla ol babda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 2 Receb sene [12]81 ve fî 19 Teşrin-i sani sene [12]80

[imza]

İ.DH 531/36789

Varak 2

Atufetli efendim hazretleri

Bâ-irâde-i seniyye ibtidâ furuhtunda hâsıl olacak muaccesesi altıncı daire-i belediyenin tesviye-i duyunuyla sair tezyinât-ı lazime-i belediyeye verilip icaresiyle ileride vukubulacak harc-ı ferağ ve intikâlâtı ve mahlulâtı vakfa ait olmak üzere mehd-i ulyâ-yı saltanat-ı seniyye devletli ismetli sultan-ı aliyyetü'ş-şan hazretlerinin evkaf-ı celilelerine kayd olunan Galata'da kale duvarlarının ve kale kapısı hendekleri arazisinden tefrik kılınan yirmi dört bin altı yüz bu kadar arşın mahal için tastir olunan mülknâme-i hümayun Maliye Nezaret-i celilesinin tezkiresiyle beraber arz ve takdim kılındığı beyanıyla tezkire-i senaverî terkim olundu efendim.

Fî 8 Receb sene 1281

Mühür

Maruz-ı çaker-i keminelidir ki

Hame-zîb-i tebcil olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsifâneleriyle mezkur mülknâme-i hümayun ve tezkire manzur-ı me'âlî mevfur-ı hazret-i hilafet-penahi buyurulmuş ve iktizâsının icrâsı zımnında zikr olunan mülknâme-i hümayun tevkîf ve tezkire yine savb-ı sâmi-i âsifânelerine iade kılınmış olmakla ol babda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 9 Receb sene 1281.

	Fon Kodu	Dosya No	Gömlek No	Tarih (Hicri)	Konu
19	İ.MVL.	544	24459	1282 B 30	Galata'daki kule-i zemin arazisine dair

İ.MVL 544/24459

Varak 1

Meclis-i Vâlâ

1127

Rusumat Emanet-i behiyyesinin fî 3 Receb sene [1]282 ve fî 7 Teşrin-i sani sene [12]81 tarihiyle Meclis-i Vâlâ'ya havale buyurulan bir kıta takriri meâlinden müsteban olduğu üzere Galata'da kain kule-i zemin tahririnde zuhur eden edip komisyonu tarafından tâliblerine satılmış olan arazi-i haliyeden Kılıç Ali Paşa Caddesi'nde vaki yirmi dört zira bir kıta kale tabanının Kireçkapısı Gümrüğü ve Galata Gümrüğü anbarının arka duvarı ittihâz olunmuş olan kale duvarından beş zira mahallin dahi Galata Gümrüğü anbarı için iştiraları ehem ve elzem olduğundan ve şimdi ise oralara mutasarrıfları taraflarından ebniye inşâsına kıyam ve mübâşeret olunarak bu suret mahzurdan salim olamayacağından sahipleri Kadinko nam hatun ile Bahçıvan oğlu Avadis celb ile bu iki mülk nihayet yirmi yedi bin beş yüz kuruşla iştirâ bir-rıza kararlaştırılmış idiği beyanıyla icra-yı icabı istizan olunmuş olup takrir-i mezkur tafsilatına nazaran bu yerlerin gümrükler ebniyesine ittisâl ve münasebeti olarak evvel emirde gümrükce lüzumu olup olmadığı komisyonca anlaşıldıktan sonra tâliblerine furuht olunması lazimedden iken nasıl ise sair satılan mahaller sırasında mechul üzerine bunlar on üç bin kuruş muaccele ile merkumâna satılmış ve şimdi canib-i miri için mübâya'a olunmayıp da taraflarından ebniye inşâsına ruhsat verilmiş olsa gümrükce hasbe'z-zarure bir takım inşaata lüzum görünerek bu dahi masârıf-ı kesireyi mucib olacağı anlaşılmış idiğine ve gösterilen muacceleler mevkiin şerefine ve gümrüğe lüzumuna göre mutedil bulunmuş olduğuna binaen ber mantuk-ı takrir icra-yı iktizâsının emanet-i müşârun-ileyhâya havalesi tezekkür kılındı ise de ol babda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 22 Receb sene [1]282 ve fî 28 Teşrin-i sani sene [1]281.

[Meclis-i Vâlâ azalarının mühürleri]

İ.MVL 544/24459

Varak 2

Atufetli efendim hazretleri

Meclis-i Vâlâ'nın mazbata-i maruzası meâlinden müsteban olduğu vechle Galata'da kain kule-i zemin tahrîrinde zuhur edip komisyonu tarafından taliblerine satılmış olan arazî-i hâliyeden Kılıç Ali Paşa Caddesi'nde vaki yirmi dört zira bir kıta kale tabanının Kireçkapısı Gümrüğü ve Galata Gümrüğü anbarının arka duvarı ittihâz olunmuş olan kale duvarından beş zira mahallin dahi Galata Gümrüğü anbarı için iştirâsı ehemm ve elzem idiğine ve ashâbıyla nihayet yirmi yedi bin beş yüz kuruşla iştirâsı kararlaştırıldığına binaen icrâ-yı icabı istizan olunmuş ve gösterilen lüzum ve ehemmiyet üzerine kararlaştırılan muacceleler mevkiin şerefine göre mutedil bulunmuş olmakla ber-muceb-i istizan icrâ-yı iktizâsının rusumat emanet-i behiyyesine havalesi tezekkür kılınmakla ol babda her ne vechle emr u fermân hazret-i şehensâhî şeref sunuh ve sudur buyurulur ise ana göre hareket olunacağı beyanıyla tezkire-i senaveri terkîm olundu efendim.

Fî selh-i Receb sene 1282

Mühür

Maruz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Enmüle pirâ-yı tazim olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsifâneleriyle mazbata-i merkume manzur-ı me'âlî-mevfur-ı hazret-i padişahi buyurulmuş ve mahall-i merkûmenin tezekkür ve istizan olduğu vechle iştirâsı zımında icrâ-yı iktizâsının emânet-i müşârun-ileyhâya havalesi müte'allik buyurulan emr ve irade-i seniyye-i hazret-i şehensâhî mantuk-ı münifinden olarak mazbata-i merkume yine savb-ı sâmi-i Sadâret-penahîlerine iade kılınmış olmakla ol babda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî gurre-i Şaban sene 1282.

	Fon Kodu	Dosya No	Gömlük No	Tarih (Hicri)	Konu
20	HR.TO.	204	64	1293 Mu 13	Galatada Perşembepazarında vaki kale duvarlarının yıkılmasından bazı mahzurlar doğabileceği cihetle, muayenesiyle lazım gelen raporun tanzimine değin tehir edilmesine dair

HR.TO 204/64

Mütercim: Cemil

Musahhih (Tashih eden)

Tercüme Odası

Nev-i tercüme: Galata'da Perşembe Pazarı'nda vaki kale duvarlarının hedminden bazı gûne mahzur vukua geleceği cihetle muayenesile lâzım gelen raportun tanzimine değin tatil ettirilmesine dair.

Makam-ı Nezaret-i celile-i Hâriciye'ye fi 2 Eylül sene (1)876 tarihiyle Fransa Sefareti tarafından irsal olunan müzakeresinin tercümesidir.

Galata'da Perşembe Pazarı'nda vaki surlar ile kulenin Şehremaneti tarafından hedm ettirilerek müzâyedeye vaz olunmak tasavvurunda bulunulduğu istihbar kılınmış olmakla bu babda bazı mutalaatın serd ve ityanına ibtidar olunur şöyle ki bu duvarlardan Dominikan rahiblerinin sefaret namına mukayyed bulunan emlaklerinin mine'l-kadim dayanıp durmakta olduğu parçaların hakk-ı tasarruf ve istimali asırlardan beri muma-ileyhime aittir. İmdi mezkur kulenin hîn-i hedminde ve Dominikan Manastırı'nın müstenid olduğu duvarın sarsılmasından korkulduğuna ve surların müzâyede ile furuhtu yine Dominikan cemâ'atinin daha sair emlâkince mazarratı mucib olacağına binâen sâlifü'z-zikr sur ve kulesinin muma-ileyhimin ebniyelerince bir güne muhatarayı dai olmaksızın hedm olunması kabil olup olmayacağını mimarlar marifetiyle keşf ve muayene ettirerek iktiza eden raportu istihsal kılınmaya değin gerek tedâbir-i mebhusanın ve gerek ilan olunan müzayedenin avk ve tehiri zımında Şehremanet-i behiyyesine evâmîr-i lazime itası mütemennadır.

	Fon Kodu	Dosya No	Gömlük No	Tarih (Hicri)	Konu
21	DH.MKT	1940	18	1309 N 12	Galata ve İstanbul surları tarihi eserden olduğundan bunları muhafazası için yıkılmaya yüz tutmuş ve harab yerlerin yıkılmasıyla iktifa olunması

DH.MKT 1940/18

Dahiliye Mektubi Kalemi müsveddâtına mahsus varakadır

Evrak numarası: 28/14

Tesvidi tarihi: 22 Mart sene [1]308

Tarih-i tebyizi: 12 Ramazan sene [1]309 fi 28 Mart sene [1]308

Huzûr-ı alî-i hazret-i Sadaret-penâhîye

Galata ve İstanbul surlarının zâbıtâ ve muhâfaza-i rusûmâtca derkâr olan lüzum ve faydasından başka asâr-ı atıkaca ma'dûdiyeti cihetiyle kule-i zemin komisyonunca hemd ve furuhtundan ferağat olunarak ve lede'l-hâce emr-i termîmâtına dahi bakılarak hüsn halde ve vaz'-ı kadîmlerinde ibka ve muhafazası evvelce şeref sâdır olan irade-i seniyye-i cenab-ı pâdişâhî iktizâ-yı alisinden olmasıyla şimdîye kadar ol suretle ifa-yı muameleye itina kılınmış ise de aksam-ı külliyesi pek ziyade harap ve münhedim olup bir kısmı dahi harabe meyl etmiş olan kala duvarlarının şimdiki hâlleriyle muhâfazasınca bir fayda mutasavver olmadığı halde asar-ı atikadan bulunması itibarıyla heyet-i sâbıkasına ircâ ile muhâfazası dahi emanetin istitâ'at-ı maliyesi haricinde masarîf-ı azime ihtiyarına muhtac görüldüğüne nazaran oldukça muntazam bir halde kalan parçaların muhafazasına bakılmak üzere mâil-i inhidâm olarak tehlike ve mahzurlu bulunan yerlerin hedmiyle iktifa edilmesi hakkında Şehremanet-i celilesinden mebus tezkire leffen takdim kılınmış ve vâkıa asar-ı kadimededen olan işbu sur duvarlarının kamilen kaldırılması irade-i seniyye hükm-i celiline muhalif ve gayr-ı câiz ise de mail-i harab ve inhidam olan kısmının tamirine de emânetin muzâyakası mani olduğu cihetle mahzurlu ve tehlikeli yerlerin hedmiyle iktifa olunması hakkındaki mutalaa muvafık-ı hal ve maslahat görünmüş olmakla ol babda olan rey-i samî-i hidiv-i Sadaret-penâhîlerinin emr ve izbarı babında.

	Fon Kodu	Dosya No	Gömlük No	Tarih (Hicri)	Konu
22	DH.MKT.	1947	112	1309 L 14	Galata ve İstanbul surlarının asar-ı atika olması nedeniyle sağlam olan yerlerinin muhafazasıyla tehlikeli ve yıkılmak üzere olan kısımlarının tamamen yıkılması

DH.MKT 1947/112

Dahiliye Mektubi Kalemi müsveddâtına mahsus varakadır

Evrak numarası: 196/9

Tesvidi tarihi: 27 Nisan sene [1]308

Tarih-i tebyizi: 14 Şevval sene [1]309 / 24 Nisan sene [1]308

Şehremanet-i celilesine

Galata ve İstanbul surlarının zâbıtâ ve muhâfaza-i rusûmatca derkar olan lüzum ve faydasından başka asar-ı atikadan ma'dûdiyeti cihetle kule-i zemin komisyonunca hedm ve furuhtundan ferâğat olunarak ve lede'l-hâce emr-i termîmine dahi bakılarak hüsn halde ve vaz'-ı kadimlerinde ibka ve muhâfazası evvelce şeref sadır olan irade-i seniyye-i cenab-ı padişâhî iktizâ-yı âlisinden olmasıyla şimdiye kadar ol suretle ifâ-yı muameleye itina kılınmış ise de aksam-ı külliyesi pek ziyade harab ve münhedim olup bir kısmı dahi haraba meyl etmiş olmakla kale duvarlarının şimdiki haliyle muhafazasınca bir fayda tasavvur olmadığı halde asar-ı atikadan bulunması itibariyle heyet-i sâbıkasına irca ile muhafazası dahi emanetin istitâ'at-ı maliyesi haricinde masarîf-ı azime ihtiyarına muhtac görüldüğüne nazaran oldukça muntazam bir halde kalan parçaların muhafazasına bakılmak üzere mail-i inhidam olarak tehlikeli ve mahzurlu bulunan yerlerin hedmiyle iktifa edilmesi hakkında fî 29 Mart sene [1]308 tarih ve 28 numaralı tezkire-i aliyye-i emânet-penâhileri mutalaa ve taraf-ı sami-i Sadaret-penâhî ile de muhabere olunarak alınan cevab-ı sâmi'de işbu mail-i harab ve ve inhidam bulunan zaten yıkılıp mahv olmuş veyahut mahalle şekline girmiş olan mahaller nereleridir evvel emirde buralarının bi't-tahkik işar ve izbâr buyurulmuş olmakla ana göre icab-ı icrasına himem.

	Fon Kodu	Dosya No	Gömle k No	Tarih (Hicri)	Konu
23	BEO	88	6554	1310 Ra 22	Galata ve İstanbul surlarından mail-i harab ve inhidam bulunan mahallerin ufak bir krokisi tanzim edilerek irsali

BEO 88/6554

Varak 1

Tarih-i tesvidi: 20 Ra sene [1]310 / 29 Eylül sene [1]308

Tarih-i tebyizi: 22 Ra sene [1]310 / 1 Teşrin-i evvel sene [1]308

Galata ve İstanbul surlarından hail-i harab ve inhidâm bulunan ve zâten yıkılıp mahv olmuş veyahut mahalle şekline girmiş olan mahaller nereleri ise bi't-tahkik iş'arı hakkında sebk eden işâra cevaben mahall-i mezkurenin mevâkı ve mikdâr-ı zirâ'ını mübeyyin kule-i zemin komisyonunndan bi't-tanzim zikr olunan surun bazı ashab-ı emlak tarafından tecavüz ile emlaki dahilinde istimal olan yerlerin dahi işaret olunarak Şehremaneti celilesinden bâ-tezkiere gönderilen defterin irsal olduğuna dair varid olan 17 Rebûlûlâ sene [1]310 tarih ve bin iki yüz otuz bir numaralı tezkire-i devletleri mutalaa güzâr-ı senâverî olarak evvel emirde defter-i mezkurda isimleri muharrer sur mahallerinin ufak bir krokisinin bi't-tanzim irsali lazım geleceği cihetle defter-i mezkur leffen irsal-i sûy-ı devletleri kılınmış olmanın iktizâ eden krokinin tanzim ettirilerek defterle beraber irsaline himmet.

Bâ-işaret-i aliyye-i cenâb-ı Sadâret-penâhî

BEO 88/6554

Varak 2

Şehremaneti

Mektubi Kalemi

Aded: 605

Dahiliye Nezaret-i celilesi cânib-i âlîsine

Devletli efendim hazretleri

Galata ve İstanbul surlarından mâil-i harab ve inhidâm bulunan ve zaten yıkılıp mahv olmuş veyahut mahalle şekline girmiş olan mahaller nereleri olduğunun bi't-tahkîk arz ve inbâsı lüzûmunu şâmil cevaben şeref sâdır olan 29 Nisan sene [1]308 tarihli ve yüz yirmi numaralı tezkire-i aliyye-i cenâb-ı dâveraneleri üzerine mahall-i mezkurenin mevâkı ve mikdâr-ı zirâ'ını mübeyyin kule-i zemin komisyonundan tanzim ve itâ olunan defter meclis-i emanet ifadesiyle leffen takdim kılınmış ve zikr olunan surun vaktiyle bazı ashab-ı emlak tarafından tecavüz ile emlaki dahilinde istimal olunmakta olan yerlerin dahi işbu deftere işaret bulunduğu ve bu yerlerin muamele-i ferağîye ve müteferri'a için ilmuhaberleri komisyona ibraz olundukca hükm-i irâde-i seniyyeye tevfikân heyet-i asliyelerine irca ettirilmekte ve kamilen

mahv olan yerlerin de mu'acceleleri icab edenlerden ahz ve istifâ kılınmakta bulunduğu mezkur komisyondan bâ-derkenar beyan olunmuş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 5 Rebiulûlâ sene [1]310 ve fî 15 Eylül sene [1]308

Şehremini [imza]

BEO 88/6554

Varak 3

Babıali

Daire-i Umur-ı Dahiliye

Mektubi Kalemî

Aded: 1231

Huzur-ı âlî-i hazret-i Sadâret-penâhîye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Galata ve İstanbul surlarının zâbita ve muhafaza-i rusumâtca derkar olan lüzum ve faydasından başka asar-ı atikadan madudiyeti cihetiyle zemin komisyonunca hedm ve furuhtundan ferâğat olunarak ve lede'l-hâce emr-i termimâtına dahi bakılarak hüsn halde ve vaz'-ı kadimlerinde ibka ve muhafazası evvelce şeref sadır olan irade-i seniyye-i hazret-i padişahi iktizâ-yı âlisinden olmasıyla şimdîye kadar ol suretle ifa-yı muameleye itina kılınmış ise de iksâm-ı külliyesi pek ziyade harab ve münhedim olan kale duvarlarının şimdiki halleriyle muhafazasınca bir fayda mutasavver olmadığı halde asar-ı atikadan madud bulunması itibariyle heyet-i sabıkasına irca ile muhafazası emânetin istitâat-ı mâliyesi haricinden masarîf-ı azime ihtiyarına muhtac görüldüğüne nazaran oldukça muntazam bir halde kalan parçaların muhafazasına bakılmak üzere mail-i inhidâm olarak tehlike ve mahzurlu bulunan yerlerin hedmiyle iktifa olunması zımında Şehremanet-i celilesinden vaki' olan iş'âr üzerine sebk eden istizâna cevaben şeref tevarüd eden 4 Nisan sene [1]308 tarihli tezkire-i sâmiye-i Sadaret-penâhîlerinde mâil-i harab ve inhidam bulunan ve zaten yıkılıp mahv olmuş veyahut mahalle şekline girmiş olan mahaller nereleri ise bi't-tahkik işârı emr ve izbar buyurulmaktan nâşî keyfiyyet emânet-i müşarun-ileyhâya yazılmışdı mahall-i mezkurenin mevaki ve mikdar-ı zirâ'ını mübeyyin kule-i zemin komisyonundan tanzim olunan defterin irsaliyle zikr olunan surun bazı ashab-ı emlak tarafından tecavüz ile emlaki dahilinde istimal olunmakta olan yerlerinin işbu deftere işaret olunduğu ve bu yerlerin muamele-i ferâğîye ve müteferri'aları için ilmuhaberleri komisyona ibraz olundukça hükm-i irâde-i seniyyeye tevfiakan heyet-i asliyelerine irca ettirilmekte ve kamilen mahv olan yerlerin dahi mu'acceleleri icab edenlerden ahz ve istifâ kılınmakta bulunduğu ifâdesine dair bu kere cevaben emanet-i müşârun-ileyhâdan alınan tezkire-i mezkur defter ile ma'an takdim kılınmış olmakla ol babda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 27 Rebiülevvel sene [1]310 ve fî 26 Eylül sene [1]308

Nazır-ı umur-ı dahiliye [imza]

	Fon Kodu	Dosya No	Gömle k No	Tarih (Hicri)	Konu
24	DH.MKT.	2013	47	1310 Ra 29	Galata ile İstanbul surlarının durumunun bilinmesi amacıyla bir krokisisin çıkarılarak defterleriyle beraber gönderilmesi

DH.MKT 2013/47

Dahiliye Mektubi Kalemî müsveddâtına mahsus varakadır

Evrak numarası: 1704/4/1

Tevsid tarihi: 5 Teşrin-i evvel sene [1]308

Tarih-i tebyiz: 29 Ra sene [1]310 / 8 Teşrin-i evvel sene [1]308

Şehremaneti celilesine

Galata ve İstanbul surları hakkında vaki olan iş‘âr-ı âlîleri üzerine bunlardan mail-i harab ve inhidam bulunan ve zaten yıkılıp mahv olmuş veyahut mahalle şekline girmiş olan mahaller nereleri ise bi't-tahkik inbası hakkında bâ-emr-i sâmi tebliğata mebni mahall-i mezkurenin mevakı ve mikdâr-ı zirâ‘ını ve işbu surların bazı ashab-ı emlak tarafından tecavüz ile emlaki dahilinde istimal olunmakta olan yerlerini mübeyyin kule-i zemin komisyonundan tanzim ve taraf-ı âlî-i daverilerinden bâ-tezkire irsal olunan defterin takdimi üzerine evvel emirde defter-i mezkurda isimleri muharrer sur mahallerinin ufak bir krokisinin dahi bi't-tanzim irsali bâ-tezkire-i samiye-i Sadaret-penâhî emr ve izbar buyurulmuş ve mezkur defter leffen iade kılınmış olmakla öyle bir krokinin dahi tanzim edilerek mezkur defterle beraber serfân irsaline himem-i aliyye-i asifâneleri derkar buyurulması babında

F î 1 Teşrin-i evvel sene [1]308 tezkire-i samiye

	Fon Kodu	Dosya No	Gömlük No	Tarih (Hicri)	Konu
25	DH.MKT.	2031	53	1310 Ca 27	Emlak tecavüzüne mani olmak için Galata ile İstanbul surlarının harita ve krokisinin çıkarılması

DH.MKT 2031/53

Dahiliye Mektubi Kalemi müsveddâtına mahsus varakadır

Evrak numarası: 25

Tesvidi tarihi: 26 Teşrin-i sani sene [1]308

Tarih-i tebyizi: 27 Z sene [1]310 /5 Kanun-ı evvel sene [1]308

Huzûr-ı alî-i hazret-i Sadaret-penâhîye

Galata ve İstanbul surlarının mevâkı‘ ve mikdar-ı zirayıyla bazı ashab-ı emlakın bi't-tecavüz dahil-i emlake ilave eyledikleri yerleri mübeyyin tanzim ve takdim edilen defterde muharrer sur mahallerinin ufak bir krokisinin dahi tanzimi hakkında vaki olan emr ve işâr-ı sâmi-i vekâlet-penâhîleri üzerine Şehremaneti celilesine tebliğ-i keyfiyet edilerek cevaben alınan tezkirede mahall-i mezkurenin mülga komisyon zamanında esasen haritaları tanzim edilmemiş olduğu gibi mârru'l-beyan [sözü geçen] defter münderecatına nazaran dahi Sirkeci İskelesi'nden Ayvansaray Kapısı'na muntehâ kale duvarından satılıp ashabı tarafından emlakine ilave olunan yerlerden maada [başka] şurada burada nokta gibi kalmış olan mahaller için kroki tanzimi mevsimin adem-i müsaadesiyle beraber [hava şartları müsaade etmediğinden] bir hayli masraf ihtiyarına ve zaman izaasına [kaybedilmesine] mütevekkif olmasıyla bu yüzden masraf ihtiyar ve evkat izâa etmekden ise defter-i mezbur münderecatına [içeriğine] nazaran muamele-i lazimenin icrası gösterilmiş ve zikr olunan defter takdim kılınmış olmakla ol babda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

	Fon Kodu	Dosya No	Gömlük No	Tarih (Hicri)	Konu
26	BEO	126	9382	1310 Ca 30	Galata ve İstanbul surlarının mevaki ve mikdar-ı ziralarını mübeyyin ufak bir krokisinin tanzim ve irsali

BEO 126-9382

Varak 1

Babıali

Daire-i Umur-ı Dahiliye

Mektubi Kalemî

Aded: 1755

Huzur-ı alî-i hazret-i Sadâret-penâhîye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Galata ve İstanbul surlarının mevâki' ve mikdar-ı zira'ıyla bazı ashab-ı emlakın bi't-tecâvüz dahil-i emlake ilave eyledikleri yerleri mübeyyin ve takdim edilen defterde isimleri muharrer sur mahallerinin ufak bir krokisinin dahi tanzimi hakkında vaki olan emr ve iş'âr-ı sâmi-i vekâlet-penâhîleri üzerine Şehremaneti celilesine tebliğ-i keyfiyet edilerek cevaben alınan tezkirede mahall-i mezkurenin mülga komisyon zamanında esasen tanzim edilmemiş olduğu gibi mârru'l-beyan defter münderecâtına nazaran dahi Sirkeci iskelesinden Ayvansaray kapısına muntehâ kale duvarından satılıp ashâbı tarafından emlakine ilave olunan yerlerden mâ'adâ şurada burada nokta gibi kalmış olan mahaller için kroki tanzimi mevsimin adem-i müsaadesiyle beraber bir hayli masraf ihtiyârına ve zaman izâ'asına mütevekkîf olmasıyla bu yüzden masraf ihtiyar ve evkât izâ'a etmekden ise defter-i mezbur münderecâtına nazaran muamele-i lâzimenin icrası gösterilmiş ve zikr olunan defter takdim kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 27 Cumadelûlâ sene [1]310 ve fî 5 Kanun-ı evvel sene [1]308

Nâzır-ı umur-ı Dahiliye [imza]

BEO 126-9382

Varak 2

Vasayâ-yı sâbika derecesi ancak Babıalice takdir olunabileceğinden ve emânetde bu kadar muvazzaf mühendis var iken masârıf-ı zâide ihtiyar olunacağına dair beyan olunan mutâla'a şayân-ı iltifât olmadığından iş'âr-ı sâbık vechle ifâ-yı muktezâsı hakkında

BEO 126-9382

Varak 3

Mektubi-i Sadr-ı âlî kısmı müsveddâtına mahsus varakadır.

An gurre-i Cumadelâhire sene [1]310

Dahiliye Nezaret-i celilesine

Galata ve İstanbul surlarının mevâki ve mikdar-ı zirâıyla bazı ashab-ı emlakın bi't-tecâvüz emlake ilave eyledikleri yerleri mübeyyin tanzim ve irsal olunan defterde isimleri muharrer sur mahallerinin ufak bir krokisinin tanzimi hakkında sebk eden iş'âra cevaben mahall-i mezkurenin mülga komisyon zamanında esasen haritaları tanzim edilmemiş olduğu gibi mezkur defter münderecâtına nazaran ashabı tarafından emlakine ilave olunan yerlerden mâ'adâ şurada burada nokta gibi kalmış olan mahaller için de kroki tanzimi mevsimin adem-i müsaadesiyle beraber bir hayli masraf ihtiyârına mütevekkîf olduğundan sâlifü'z-zikr defter münderecâtına nazaran muamele icrası lüzumuna dair Şehremaneti celilesinin işarına atfen vârid olan 27 Ca sene [1]310 tarih ve bin yedi yüz elli beş numaralı tezkire-i devletleri mutalaa güzâr-ı senaverî olarak vasayâ-yı sâbika derecesi ancak Bâbîali'ce takdir olunabileceğinden ve emânetde bu kadar muvazzaf mühendis var iken masaraf-ı zaide ihtiyar olunacağına dair beyan olunan mutalaa şayân-ı iltifât olmadığından işâr-ı sâbık vechle ifa-yı muktezâsına himmet buyurulmak siyakında şukka.

İşaret-i aliyye-i hazret-i Sadaret-penâhî mucebince

BEO 126-9382

Varak 4

Dersaadet ve Galata cihetinde kale duvarlarından komisyon-ı mahsusları marifetiyle satılan ve mahalle şekline konulan ve şimendifer idaresine terk olunan yerler ile henüz mevcut olan ve bazı ashâb-ı emlak tarafından vaktiyle tecâvüz edilerek emlaki dahilinde isti'mâl edilmekte bulunan mahallerin mevki ve zirâmını mübeyyin defterdir.

Vezir iskelesinden Bahçekapısı'na müntehî iki yüz yetmiş bin arşın tûlânîsinde bulunan kale duvarından yüz altmış üç arşın tûlünde mahalli Hamidiye İmaret-i amiresiyle Safvet Paşa dergâhının taht-ı tecavüzünde olduğu ve yüz altmış üç arşın mahalli komisyon-ı mahsus marifetiyle furuht olunduğu gibi elli iki arşın mahalli henüz satılmamıştır.

Bahçekapısı'ndan Balıkpazarı kapısına müntehi üç yüz otuz üç arşın tûlânîsinde olan kale duvarından on üç arşın tûlünde bulunan mahalli Yeni Cami-i şerif mahfil-i hümayununun taht-ı tecavüzünde ve kusur üç yüz yirmi arşın mahalli dahi furuht olunarak ashâbı emlakine ilave olunmuştur.

Balıkpazarı kapısından Zindan kapısına müntehi üç yüz altmış dört arşın tûlânîsinde bulunan kale duvarından iki yüz yirmi dört arşın tûlânîsinde olan mahalli furuht olup kusur yüz kırk arşın mahalli dahi musakkafât-ı atıkadan ve kale ümenâsı tarafından verilen senedât ile ashabı tarafından tasarruf edilmektedir.

Zindankapısı'ndan Hatap kapısına müntehi iki yüz on dokuz zirâ' tûlânîsinde olan kale duvarı kâmil furuht olunarak ashâbı emlakine ilave edilmiştir.

Hatapkapısı'ndan Ayazma kapısına müntehi üç yüz kırk dört arşın tulanisinde bulunan kale duvarından iki yüz seksen bir arşın mahalli satılıp ashâbı tarafından emlakine ilave olunduğu gibi otuz altı arşın mahalli musakkafât-ı atıkadan olarak verilen senedle tasarruf edilmekte bulunmuş ve yirmi yedi arşın tûlünde bulunan mahalli dahi tarika kalb ile hedm olunmuştur.

Ayazma kapısından Kapan-ı Dakik kapısına müntehi dört yüz altmış arşın tûlânîsinde kale duvarından üç yüz altmış arşını satılarak mutasarrıflarının emlakine ilave olunduğu gibi kusur yüz arşın tûlünde bulunan mahallinin dahi müteferrik suretde bir mikdarı mevcut ve bir mikdarının münhedim bulunduğu.

Kapan-ı Dakik kapısından Cibali kapısına müntehi yedi yüz yirmi arşın tûlünde kale duvarından beş yüz yetmiş arşın mahalli satılıp ashabı tarafından emlakine ilave edilmiş ve kusur yüz kırk arşın mahallin dahi müteferrik suretde bir mikdârı mevcut ve bir mikdarı dahi hedm olunmuştur.

Cibali Yenikapısı'ndan Petro ve Fener ve Balat kapısına müntehî hâricen ve dâhilen bin dokuz yüz arşın tûlânîsinde olan kale duvarından dört yüz yetmiş dört arşın tûlânîsinde bulunan mahalli Câmî-i şerif ile mabedhanelerin taht-ı tecâvüzünde bulunduğu ve yüz elli arşın tûlânîsinde bulunan mahalli dahi emânet hendese hanesi marifetiyle harik zayı'âtı olarak ashâb-ı emlake verdiği ve kırk beş arşın mahalli dahi tarika terk ile hedm ettirilmiş olduğu gibi iki yüz on altı arşın tûlânîsinde mahalli dahi kale ümenâsı tarafından ve verilen senedât ile tasarruf ve yüz seksen altı arşın mahalli komisyon-ı mahsus marifetiyle furuht edilerek bâkî sekiz yüz yirmi dokuz arşın tûlânîsinde olan mahallinin dahi müteferrik suretde bir mikdarı mevcut ve bir mikdarı münhedim idiği.

Balat kapısından Ayvansaray kapısına müntehi yüz seksen arşın tûlânîsinde kale duvarından yedi yüz altmış üç arşın mahalli komisyon-ı mahsus tarafından furuht olup ashabı tarafından emlakine ilave olunarak kusur yüz on yedi arşın mahallinin müteferrik suretde mevcut ve münhedim idiği.

Ayvansaray kapısından bed' ile Eğrikapı ve Edirne kapısı ve Topkapı ve Mevlevihâne ve Silivri ve Belgrad ve Kirişhâne kapısına müntehi kale duvarının muhâfaza-i rusumât için satılmaması muktezâ-yı irâde-i seniyyeden bulunmuş ise de kısım-ı azamı yıkılmış ve kısım-ı diğerinin dahi tamir ve termimi gayr-i kâbil bir hale gelmiştir.

Kirişhâne kapısından Narlı kapıya müntehi bin altı yüz arşın tûlünde kale duvarının nısfı 31 Ağustos sene 88 tarihli irade-i seniyyeli harita mucebince şimendifer kordonu dahilinde bulunduğundan hedm olduğu ve nısf-ı diğeri dahi gazhâne idaresi tarafından isti'mâl olunmakda bulunduğu.

Narlı kapıdan Samatya kapısına müntehi sekiz yüz arşın tûlânîsinde kale duvarından elli iki arşın mikdarı mezkur harita mucebince vagonların âmed ve şudu için şimendifer idaresi tarafından hedm olunarak kusurunun mevcut ve hâl-i harabîde bulunduğu.

Samatya kapısından ve Davudpaşa iskelesine müntehi bin dokuz yüz yirmi arşın kale duvarı mevcut olup yalnız yirmi sekiz arşın tûlânîsinde bir burca musakkafât-ı atıkadan olarak verilen vakf senedi mucebince ashâbının tasarruf etmekte bulunduğu.

Davudpaşa kapısından dahilen Küçük ve Büyük Langa ile Yenikapı'ya müntehi bin beş yüz otuz arşın tûlânîsinde kale duvarı mevcut olup yalnız üç yüz otuz sekiz arşın

mikdarı mahallinin bazı emlakın taht-ı tecâvüzünde olduğu gibi yüz kırk arşın mahalli dahi komisyon-ı mahsus tarafından satılarak ashabı emlakine ilave ve altmış arşın tûlânîsinde mahalli dahi sokağa terk ile hedm edilmiştir.

Davudpaşa kapısından Kumsal kapısına müntehî beş yüz seksen arşın tûlânîsinde kale duvarı ittisâlinde bulunan emlak sahipleri tarafından kapı ve pençere küşadııyla ve bazıları dahi kale duvarı üzerine tecâvüz ile ebniye inşa ederek emlaki dahilinde isti'mâl olunmakta bulunduğuy.

Kumsal kapısından Langa Yenikapısı'na müntehî beş yüz arşın tûlânîsinde kale duvarından yüz otuz arşın mikdarı mahallinin haritası mucebince şimendifer idaresi tarafından hedm edilmiştir.

Yenikapı'dan Dölbentçi mahallesine müntehî beş yüz altmış arşın kale duvarından iki yüz yirmi arşın mikdarı mezkur harita mucebince şimendifer kordonu dahilinde kalmış ve kusuru hasbe't-tesviye tarika kalb olunmuştur.

Dölbentçi mahallesinden Küçük Denizli Soğuşına müntehî altı yüz altmış arşın tûlünde kale duvarını mezkur harita mucebince şimendifer kordonu dahilinde olup yalnız yüz doksan iki arşın tûlünde mahalli mevcud idiğı.

Küçük Denizli Sokağı'nda Kumkapı iskelesine müntehî yüz seksen arşın tûlünde kale duvarının on dört arşını mezkur harita mucebince şimendifer kordonu dahilinde kalarak kusur yüz altmış altı arşını dahi harik zâyî'âtı olarak ashab-ı emlake terk edilmiş ve orası mahalle şekline girmiştir.

Kumkapı İskelesi'nden Kolluk Sokağı'na müntehî üç yüz kırk arşın kale duvarından yirmi dört arşın mikdarı sokağa kalb ile kusuru kâmilin satılmıştır. Kolluk Sokağı'ndan Çatladıkapı'ya müntehî bin altmış arşın tûlünde kale duvarından iki yüz altmış arşın mikdarı mevcud olup kusuru mezkur harita mucebince şimendifer kordonu dahilinde bulunmuştur.

Çatladıkapı'dan Ahırkapı'ya müntehî bin yüz yirmi arşın tûlünde kale duvarından üç yüz kırk arşın mikdarı mezkur harita mucebince şimendifer kordonu dahilinde olup mevcud olması lazım gelen mikdarın dahi bir hal-i harabîde olarak ittisâlinde bulunan emlak sahipleri tarafından bilâ-ruhsat kapı ve pençere küşadııyla isti'mâl edilmekte olduğu.

Ahırkapı'dan sâhilen Demirkapı'ya ve Demirkapı'dan dâhilen Soğuk Çeşme ve Bâb-ı hümayundan Ahırkapı'ya müntehî kale duvarı muhafaza duvarı olmak üzere Topkapı Saray-ı hümayununda ibkâ olunmuştur.

Demirkapı'dan Vezir İskelesi'ne müntehî beş yüz doksan bir arşın tûlünde kale duvarı mezkur harita mucebince şimendifer kordonu dahilinde olarak kamilen mahv edilmiştir.

Galata cihetinde bulunan kale duvarıyla hendek arazisi komisyon-ı mahsus marifetiyle kamilen satılıp yalnız Kürkçü kapısıyla Yemeniciler Caddesi cihetinde bir mikdarı iki emlak beyninde mevcud ve hâl-i harabîde bulunmuştur.

BEO 126-9382

Varak 5

Dahiliye Mektubi Kalemî müsveddâtına mahsus varakadır.

19 Kanun-ı evvel sene [1]308 / 11 Cumadelâhire sene [1]310

Şehremanet-i celilesine

Galata ve İstanbul surlarının mevakı' ve mikdar-ı zirâ'ıyla bazı ashab-ı emlakın bi't-tecâvüz emlakine ilave edilegelen yerleri mübeyyin tanzim ve irsal olunan defterde isimleri muharrer sur mahallerinin ufak bir krokisinin tanzimi hakkında bâ-emr ve iş'âr-ı sâmi-i hazret-i Sadâret-penâhîleri sebk eden iş'âra cevaben alınan 17 Teşrin-i sâni sene [1]308 tarihli tezkire-i aliyye-i daverilerinde mahall-i mezkurenin mülga komisyon zamanında esâsen haritaları tanzim edilmemiş olduğu gibi mezkur defter münderecâtına nazaran ashabı tarafından emlakine ilave olunan yerlerden maada şurada burada nokta gibi kalmış olan mahaller için kroki tanzimi mevsimin adem-i müsâadesiyle beraber bir hayli masraf ihtiyarına mütevekkîf olduğundan sâlifü'z-zikr defter münderecâtına nazaran muamele icrası lüzumu işar olunmuş ise de bi'l-muhâbere bu kere de cevaben alınan tezkire-i sâmiyede bu hususda sebk eden vasâyâ derecesi ancak Babıalice takdir olunabileceğinden ve emânetde bu kadar muvazzaf mühendis var iken masarîf-ı zaide ihtiyar olunacağına dair beyan olunan mutalaa şayan-ı iltifat olmadığından tebliğât-ı sabıka vechle icra-yı îcâbı emr ve izbâr buyurulmuş olmakla ana göre ifâ-yı muktezâsına ve yapılacak krokinin isrâsına himem-i aliyye-i âsifâneleri derkar buyurulmak bâbında.

Fî 9 Kanun-ı evvel sene [1]307 tezkire-i sâmiye

	Fon Kodu	Dosya No	Gömlük No	Tarih (Hicri)	Konu
27	DH.MKT.	1	77	1310 N 21	Galata ve İstanbul surları civarında bazı şahısların devlete ait yerleri kendi emlaklerine katmalarından dolayı sur mahallerinin yeniden yapılacak krokisi için dışarıdan yeteri miktarda mühendis getirilmesi

DH.MKT 1/77

Varak 1

Dahiliye Mektubi Kalemî müsveddâtına mahsus varakadır

25 Ş 1310 / 2 Mart 1309

Huzur-ı âlî-i hazret-i Sadaret-penâhiye

Galata ve İstanbul surlarının mevâki ve mikdar-ı zirâıyla bazı ashab-ı emlakın bi't-tecâvüz emlakine ilave eyledikleri yerleri mübeyyin tanzim ve irsal olunan defterde isimleri muharrer sur mahallerinin işar olunduğu üzere yeniden krokisi tanzim için bir hayli masraf ihtiyarı icab edeceğinden mezkur defter münderecâtına nazaran muamele icrası lüzumu Şehremaneti celilesinden izbar olunması üzerine sebk eden arz ve işar-ı âcizâneme cevaben şeref tevârüd eden 9 Kanun-ı evvel sene [1]308 tarihli tezkire-i aliyye-i cenab-ı Sadaret-penâhîlerinde bu hususda icra olunan vasâyâ derecesi ancak Babıalce takdir olunabileceğinden ve emanetde muvazzaf mühendis var iken masarîf-ı zaide ihtiyar olunacağına dair beyan edilen mutalaa şayan-ı iltifat olmadığından tebliğat-ı sabıka vechle icra-yı icabı lüzümü emr ve izbar buyurulmasına binaen keyfiyyet emanet-i müşarun ileyhâya yazılmışdı bu kere alınan ve leffen takdim kılınan tezkire-i cevâbiyede devair-i belediyede müstahdem mühendisler vezâif-i memurelerini tamamıyla ifaya kifayet etmeyecek derecede kalilü'l-mikdar ve bunların tezyidine bazı devairden lüzum gösterilmekde olduğu halde mevcudıyla idare-i maslahata çalışıldığı derkar iken bunlar marifetiyle talep olunan krokinin tanzimi imkan haricinde bulunduğu ve teferru'âtı dermeyan kılınmış olmakla iktizâsının emr ve inbâsı menut-ı rey-i âlî-i hidiv-i azamîleridir ol babda.

DH.MKT 1/77

Varak 2

Dahiliye Mektubi Kalemi müsveddâtına mahsus varakadır

21 Ramazan sene [1]310 ve fi 27 Mart sene [1]309

Şehremaneti celilesine

Galata ve İstanbul surlarının mevâki ve mikdar-ı zirâ'ıyla bazı ashâb-ı emlakin bi't-tecâvüz emlakine ilave eyledikleri yerleri mübeyyin defterde isimleri muharrer sur mahallerinin yeniden krokisinin tanzimi hakkında mukaddemâ makam-ı samî-i Sadaret-penâhîye mebus tezkire üzerine sebk eden işar-ı âciziye cevaben vârid olan tezkire-i devletlerinde devair-i belediyede müstahdem mühendisler vezâif-i memurelerine tamamıyla ifaya kifayet etmeyecek derci de kalîlül-mikdar bulunduğundan bunlar marifetiyle talep olunan krokinin tanzimi imkan haricinde olduğu ifade buyurulmakdan naşi keyfiyet taraf-ı sâmi-i Sadâret-penahîye lede'l-iş'âr talep olunan krokinin tanzimi mühimm ve muktezi olmakla bu hususa daire-i emânetde müstahdem mühendis kifayet etmediği takdirde hâricden ücretle mühendis istihdâmınca dahi be's olmayacağından emânet-i celîleleriyle bi'l-muhâbere devâirde müstahdem mühendisler marifetiyle husul-i maksad kabil olmadığı halde ücretle hâricden icabı kadar mühendisin muvakkaten istihdâmı ile mezkur krokinin tanzimi bu kere dahi alınan 7 Mart sene [1]309 tarih ve elli sekiz numaralı tezkire-i sâmiyede emr ve işar buyurulmuş olmakla ol vechle icâbının icra ve inbâsı himem-i aliyye-i daverileri derkar buyurulmak babında.

DH.MKT 1/77

Varak 3

Babiali

Daire-i Sadaret-i uzmâ

Mektubi Kalemî

Aded: 58

Dahiliye Nezaret-i celilesine

Devletli efendim hazretleri

Galata ve İstanbul surlarının mevâki ve mikdar-ı zirâ'ıyla bazı ashab-ı emlakın bi't-tecâvüz emlakine ilave eyledikleri yerleri mübeyyin defterde isimleri muharrer sur mahallerinin yeniden krokisinin tanzimi için sebk eden işar-ı senâverî üzerine bu husus hakkında Şehremanet-i celilesiyle olunan muhabere üzerine devâir-i belediyede müstahdem mühendisler vezâif-i memurelerini tamamıyla ifaya kifâyet etmeyecek derecede kalîlü'l-mikdâr bulunduğundan bunlar marifetiyle talep olunan krokinin tanzimi imkan haricinde bulunduğuna dair emânet-i müşârun-ileyhâdan meb'ûs tezkirenin leffiyle varid olan 25 Şaban sene [1]310 tarih ve on dört numaralı tezkire-i devletleri mutâlaa güzâr-ı senaveri olarak bu bâbda talep olunan krokinin tanzimi mühimm ve muktezi olmakla bu hususa daire-i emânetde müstahdem mühendisînin kifayet etmediği takdirde hâricden ücretle mühendis istihdâmınca dahi bes olmadığından ol babda emânet-i müşârun-ileyhâ ile bi'l-muhâbere devâirde müstahdem mühendisler marifetiyle husul-i maksad kabil olmadığı halde ücretle haricden icabı kadar mühendisînin muvakkaten istihdâmı ile mezkur krokinin tanzimi zımında iktizâsının ifa ve neticesinin inbâsına himmet buyurulması siyakında tezkire-i senâverî terkim kılındı efendim.

Fî gurre-i Ramazan sene [1]310 ve fî 7 Mart sene [1]309

Sadrazam ve yaver-i ekrem

Cevad

GALATA SURLARI ÜZERİNE NOTLAR / Marie de Launay / 01.12.1864

Takviye edilmiş eski Galata surları bugün boylu boyunca yıkılmak üzere olduğu aşikârdır; öyle ki bu sur yapılacak yol yapım çalışmaları nedeniyle yakında tamamen yok olacaktır. O zaman belki de burası, surların bugünkü haline bakılacak olursa, hükümdarların aralarındaki kıskanç hâkimiyet mücadelelerine kapılarak inşa ettikleri Ceneviz şehrinin aklımızda kalacak en son hatırasından başka bir yer olmayacaktır.

Dörtte biri antik yapı kalıntısı da olan mermerle ve geri kalanı orta büyüklükteki moloz taşlarla karıştırılarak inşa edilen Galata surları 3 arşın (ortalama 2,25 m.) kalınlığındadır. Kuruluşundan itibaren gözcü yeri olarak kullanılmış büyük kuleden başlayarak tüm şehri çevreleyen ilk sur dağınık bir biçime sahiptir ve 3.700 arşın (yaklaşık 2.800 m) uzunluğundadır. Bu ana sur kendinden daha az önem arz eden dört başka suru çevreler. Ayrıca ana surun, içlerinde Galata diye adlandırılan büyük İsa [Christ] kulesinin ve bu kulenin avlu bitiminde yükselen yarı çember şekilli Kule Kapısı'nın da bulunduğu 42 kapısı ve 24 kulesi vardır.

Pera yönünde, ortalama 15 arşın (20 m.) genişliğinde ve bugün neredeyse tamamı yıkılmış olan hendek, önceleri surları çevreleyerek korurdu. Deniz tarafında ise, dövüş sanatının günümüzdeki gibi gelişmeye başlamadığı o dönemde, Galata'nın savunması zamanına göre akıl almaz bir mükemmellikle yapılıyordu. Aslında bugün de gözlemleyebildiğimiz gibi on iki kuleden her birinin aralarındaki uzaklık 44 arşın (33 m.)'dan fazla değildir. O zamanlar bu kulelere benzer birçok yapı herhalde yıkılıp gitmiş olsa gerek. Kulelerin üstündeki 48 arşın (36 m.)'lık alana o zamanın ateşli silahları rahatça yerleştirilirken, surlarda geri kalan yerlere ve kule aralarına da askerler siper alıyordu.

Kulelerden oluşmuş kale duvarlı diğer surlar da aynı yöntemle korunarak şehrin savunmasını dört farklı noktadan yapılıyordu. Bu surlar birbirleri arasında iletişim kurabiliyor ve bir ya da birkaç sur kuşatıldıktan sonra bile, en büyük surdan teslim olma çağrısı gelene dek, savunmaya bağımsızca devam edebiliyorlardı. Bugün bu surlardan sadece, başlangıcı Pera Müslüman mezarlığında [Les Petits Champs] olan ve ilk inşa edilmiş olan sur tamamen ayakta kalabilmiştir. Bu sur, ana duvarı kendisine göre sağda kalmış olan beşinci kuleye dayanmaktadır. Yolcuzade Sokağı boyunca devam ederek Valide Sultan Çeşmesi'nin yakınlarından geçen sur, Cevahir çıkmazını çevreleyip deniz kenarındaki Üstüpcüler ve Yelkenciler Sokaklarının kesiştiği yerde bulunan kare şeklindeki kuleye bağlanır. Bu surun savunması ise, uzunluğu 372 arşın (279 m.) olmasına karşın, sadece, ayrı ayrı iki giriş kapısının yakınlarında yükselen iki farklı kule tarafından yapılmaktaydı. Kapılardan ilki Harup Sokağına; ikincisi ise adının da aynı olduğu Azapkapı Sokağına açılmaktaydı. Surun kapladığı toplam alan ise 56.300 arşın kare ya da 31.700 metrekareydi.

Harup Kapısı'ndan ortalama 27 arşın ya da 20 m. uzaklıkta, Yanıkkapı Sokağının başında bulunan suru İsa Kulesi'nden başlayarak bugünkü Arap Cami (eskiden St-Georges' in çağrısı üzerine Dominikenli muhterem pederler tarafından yürütülen Katolik kilise) tarafına doğru izleyen ikinci bir sura zamanında bağladığı düşünülen bir başka önemli duvar kalıntısı çıkıyor karşımıza. Cami avlusunun dışında bulunan köşe duvar kalıntıları bu noktanın iki suru birleştiren nokta olduğunun göstergesidir. 650 arşın kare (365 metrekare) alana sahip ve üç tarafı bugüne kadar tamamen ayakta kalabilen bu dörtgen yapı, bazen hemen arkasındaki Yanık Kapı'yı bazen de

kendisine 25 arşın (ortalama 19m) uzaklıktaki St-Georges kilisesini korumak için kullanılmıştır.

Kule Kapı'da başlayan sur duvarı 253 arşın (190 m.) boyunca içinde St-Pierre Kilisesi' nin bahçesinin de bulunduğu yeşillik alanlar ile Galata Kulesi Sokak, Perşembe Pazarı ve Bankalar Caddelerinde bulunan birçok özel mülkiyet alanı boyunca devam eder ve Hezarfen Caddesinden Yanık Kapı'ya ulaşır.

Diğer duvardan sadece üç parça sağlam kalabilmiştir: ilki Harup Kapısı'nda başlayıp Devedikeni (?) [Dikémé] Sokak'ta son bulan 95 arşın (71 m.) uzunluğundaki kalıntı, ikincisi ilkinin 8 arşın uzağında bulunan Demirci Fettah Çıkmazı (?) [Démir]' ndaki 7 no'lu bahçedeki 6–7 arşın (5 m.) uzunluğundaki kalıntı; üçüncüsü ise ikincisine 96 arşın (72 m.) uzaklıkta, Arap Cami Sokağındaki 2 ve 4 no'lu özel mülkiyetleri birbirinden ayırma işlevi de gören 17 arşın (13 m.) uzunluğundaki kalıntıdır.

Bu ikinci surun izdüşüm alanı 117.792 arşın kare (62.883)'ydi ve geçişi dört ayrı kapıdan sağlanıyordu. Bu kapılar: Harup Kapısı, Yanıkkapı ve bugün yıkılmış oldukları için göremediğimiz Kule ve Kuledibi kapılarıdır. Dominiken kilise ve Kule Sokak' ta bulunan 4 no'lu evin bahçelerinde bir tarafı çember şeklinde, diğer üç tarafı ise kare şeklinde olan iki kuleyi de hâlâ görmekteyiz. Bu iki kuleden Dominiken keşişler tarafından sahiplenen, her zaman müthiş bir bakım altında tutularak korunmuştur ve bu yönüyle diğer tüm kulelerden ayrılır.

Kalan son kulelerde oturuluyor olsa da kulelerin haraplığı, başlamış olan yıkım çalışmalarının hızlandırılmasını gerektirmektedir. Bununla birlikte, Pera ve Yüksek Kaldırım Sokağına açılan ve bugün yıkılmış olan Galata kapısının yakınlarındaki alanda, en eski kulelerden biri hâlâ çok iyi durumda ve ayakta. Bu kule, kendisinden başlayarak Hacı Ali ve Haraççı Sokaklarına doğru uzanan ve Karaköy' de son bulan, surların bir üçüncü sırasının başında bulunur. Üçüncü sıradaki sur, Galata'nın en büyük iki surunu bağlayarak dört sur dizgesini tamamlar.

Bugün sadece iki parçası ayakta kalabilmiş olan bu surun uzunluğu 447 arşın (335 m.)' dı. Kalan parçalardan Pera' da başlayıp Voyvoda Sokağına uzananı 217 arşın (163 m.); Havyar Han' da bulunan diğeri ise 64 arşın (48 m.) uzunluğundadır. Bu iki parça arasında kalan 165 arşın (124 m.) uzunluğundaki kısım yıkılmış ve başka yapıların inşaları nedeniyle de gözden kaybolmuştur.

Bu sur dizgesinden kalan parçalardan en önemlisinin üstünde hâlâ dört tane kule yükselir. Bu önemli surun üç kapısı vardı: Galata ve İstanbul arası bağlantıyı sağlayan gemilerin demir aldığı köprüye inen Karaköy Kapısı; Voyvoda Kapısı ve Horoz Kapı. Kapıların üçü de belediyenin kuruluşundan sonra yapılan çalışmalar nedeniyle yıkıldı. İlk kapı, planlanan Karaköy Hanı inşaatı nedeniyle ve eni iki arşın (1,5 m.) olan sokağın işlek trafik yüzünden 12 arşın (9 m.)' a genişletilmesiyle yıkıldı. Aynı yönetim daha sonra, bu iki kapıdan kalan umuma açık yol üzerindeki kalıntıları da, geçişe engel olması ve yıkım tehlikesi nedenleriyle ortadan kaldırdı.

Galata, Doğu ve Batı arasındaki ticaretin kalbi olan Konstantinopolis limanı sıfatıyla günümüzde hâlâ önemini korumaktadır. Bununla birlikte kapladığı izdüşümü alanı, yukarıda belirtilen ölçülerde de görüldüğü gibi, çok küçülmüştür. Surların alanlarına bakılacak olursa:

—Tarlabaşı Mezarlığı, Arsenal, Üstüpcüler Sokak ve Yolcuzade Sokakları arasında uzanan ilk sur: 56.355 arşın kare (31.700 metrekare),

—Yolcuzade Sokak, Perşembe Pazarı, Hendek ve Yeni Kapı arasında uzanan ikinci sur: 111792 arşın kare (62.883 metrekare),

— Perşembe Pazarı, Yeni Kapı, Yolcuzade, Fermeneciler, Karaköy, Haraççı ve Hacı Ali Sokakları arasında uzanan üçüncü sur: 251.872 arşın kare (141.678 metrekare),

— Lüleciler ve Tophane arasındaki hendek ve Mumhane, Karaköy ve Yüksek Kaldırım Sokakları boyunca uzanan dördüncü ve son sur: 236.224 arşın kare (132.876 metrekare)

— Sonuç itibariyle, Ceneviz şehri Galata' nın toplam 656.243 arşın kare (369.137 metrekare)' lik bir alanı vardı.

Bu alanı 37 hektar ya da 410 dönüm olarak da belirtmek mümkündür.

Bugün hâlâ ayakta kalmış olan surların toplam uzunluğunun en az 4.775 arşın (3569 m.) ve yıkılmak üzere olan duvarların ortalama kalınlığının 3 arşın (2,25 m.) olduğunu, 30 kulenin işgal ettiği bir alan olarak göz önüne aldığımızda, yapılan hesaba göre 16.000 arşın kare (9.000 metrekare)' lik ya da 10 dönümlük bir alanın trafiğe açılmış olduğunu görmekteyiz.

GALATA SURLARI ÜZERİNE NOTLAR / Marie de Launay / 02.12.1864

Surların yıkımı bir yandan umumi yolları arttıracak, bir yandan da surlar tarafından kapatılmış olan çıkmaz sokakların açılmasını sağlayacaktır. Böylece, sıkça cereyan eden yangınlar daha kolay kontrol altına alınacaktır. Uzun zamandır hazırlıkları devam eden, araba yolları ile ilgili projeler de sonunda faaliyete geçecek, bu da aşağı ve üst mahalleler arasındaki ticari etkinlikleri arttıracaktır.

İstihkâmın bu getirilerine rağmen, yıkımların Ceneviz surlarının bütünleyici parçaları olan tarihi belgeleri de surlarla beraber ortadan kaldırması bizleri korkutuyordu. Bununla birlikte, Belediye Encümeni [Magistrat] Ekselansları Server Efendi, surlarda ve kulelerde bulunan tüm yazıt ve tarihi objelerin toplatılmasını ve bu eserlerin 6. bölge belediyesinde arşivlenmesini buyurdu.

Yapılan çalışmalarla harcanan emeklerinin boşa çıkmayacağını müjdeleyen bulgularla ilgili şu haberleri arkeologların takdirlerine sunmak isteriz:

İsa Kulesi (Galata Kulesi)' ne çıktığımız ve Haliç tarafına doğru baktığımız zaman tarihi şehir Galata'nın, temeli deniz seviyesinden 48 m. olan kulenin çevresinde, iki ucu birleşecek açık bir yelpaze gibi her geçen gün geliştiğini görmekteyiz.

Kuleyi merkeze alıp Arsenal tarafına doğru sağa gittiğimizde, ilk Hendek kulesinin tepelerinde, üzerinde iki adet askeri arma işli bir taş bulunmuştur. Armalardan ilki haç işaretliken ikincisinin üzerinde ise iniş kanatlarını açmış, taçlı bir kartal figürü bulunmaktadır. Buna ek olarak, iki armanın üstünde de kanatlı ve başı haleli bir şekilde, sağ elinde kılıcı ve sol elinde kılıç kınını tutan St-Michel' i görmekteyiz. Bu armalarda St-Michel, kısa bir üstlük, uzun askeri bir manto ve Roma sandaletleri giyinmiş şekildedir.

Taşın üstünde bugün okunamayacak kadar silikleşmiş, gotik karakterle yazılı Latince bazı parçalar şöyledir:

LATİNCE KİTABE

Silinmiş olmasına rağmen yazının genel anlamını çıkarmak zor değildir; yazı, kuleyi 1387 yılının yüz ikinci gününde inşa ettirmiş, adını göremediğimiz bir belediye encümeninden [magistrat] bahsetmektedir.

Aynı hendekte, 6. bölgenin temizliği için tahsis edilen ahırın ön tarafında da bir ikinci kule bulunmaktadır. Bu kulenin tepesine yakın bir yerde, üzerinde üç arma işli kare şeklinde bir taş bulunmuştur. Armalardan ilkinin üstünde ekoseli şerit, ortadakinde haç işareti bulunurken üçüncü arma ise ince uzun şekillidir ve altında şu yazı vardır:

LATİNCE KİTABE

“Bu kule tamamen Senyör Borveia de Grimaldi zamanından kalmadır: 1443.”

Daha uzakta, zaptiye karakolunun karşısında bulunan üçüncü bir kulenin tepesinde de bir taş bulunmuş; fakat bu taş maalesef yerinden ancak üç parçaya ayrılarak çıkartılabılmıştır. Bu kazaya rağmen taşın üzerinde giyinik ve haleli figürünü görebildiğimiz St-Barthélémy' nin adı da şöyle işlenmiştir: ST. BARTOL. Yazının yanında iki de arma işleme vardır. Armaların üzerinde birbirine paralel olacak şekilde işlenmiş karşılıklı figürler şöyledir: İlkinin üzerinde iki haç işareti; ikincisinde ise ekose şerit ile bunun üstünde bulunan bir ok biçimli kılıç figürü vardır.

Taşın duvara asılı, görünen tarafında, çok daha usta bir el tarafından işlendiği belli olan yarım kabartmalı gül ve başka desenli işlemler de göze çarpmaktadır.

Aynı kulede, yuvarlak bir taşa işlenmiş, üstünde yarı kabartmalı bir haç parçası ve mezar taşını andıran, dikdörtgen şeklinde beyaz bir mermere işlenmiş, taşın daha önceden kırılmış olması ve zamana tabi olan tahribat nedeniyle bugün deşifre edemediğimiz Yunanca bir yazı bulunmuştur. Yazının, karakterlerine bakarsak, çok eski dönemlerden kalma olduğu görülmektedir.

Sur duvarının inşasında kullanılmış olan taşlar arasında, yapının alınlığına ait olduğu düşünülen üç parça mermer bulunmuştur. Bu parçalar üzerinde, ortalama 25 cm' lik, yazı karakterleri çok güzel olan eski Yunanca kelimelerden bazılarını görebilmekteyiz. İlk parça üzerinde (YUNANCA KİTABE) AKIΣXIAIQ, bir diğerinde (YUNANCA KİTABE) TPITΩ ve sonuncusunda (YUNANCA KİTABE) EΓ□Π(?)TIQN yazıları mevcuttur. Bu kelimelerdeki sigma ve omega karakterleri, yazının çok eski zamanlardan kalma olduğu, o zamanlar burada bir tapınağın bulunduğu ve Cenevizlilerin Galata'nın inşası sırasında bu tapınaktan kalan taşları kullandıkları gibi bir hipotezi düşündürebilirdi. Ancak (YUNANCA KİTABE) TPITΩ kelimesinin yanına işlenmiş olan haç işareti, zamansallık göz önüne alındığında, bu hipotezi en baştan çürütmektedir.

Duvardan açılan bir kapı ile Ahmet Efendi'nin hane eşiğini oluşturan, bahsettiğimiz kulenin 55. metresinde bulunan dördüncü bir kulenin tavanına yakın bir yerde, yükseklik nedeniyle deşifre edilemeyen bir başka yazı vardır. Bununla birlikte, taşa derince işlenmiş olan çok büyük boyutlu üç armayı şöyle betimlemek mümkündür: İlki bölmeli ve paralel iki tam ve iki yarım dalga şeritli, ikincisi haç işaretliken üçüncüsü ise bir çizgi ile iki tam, bir yarım parça olmak üzere kale duvarlarındaki mazgal siper görünümünde bölmelerden oluşmuştur. Armaların üstlerine hiçbir tarih atılmamıştır.

Bugüne kadar Azap Kapısı'ndan Ali Efendi'nin evine kadar olan mesafede hiçbir yazıta rastlanmamıştı. Ancak yapılan çalışmalarla, Azap Kapısı'nın üstünde, Çeşme Meydan' a bakan tarafta üzerlerinde haç işareti olan üç arma bulunmuştur. Bu armalardan ortada bulunanının üzerinde, haç işaretine ek olarak, ilk ikisi diğer ikisinin paralelinde ve diğer ikisine göre ters çevrilmiş toplam dört adet B harfi bulunmaktadır.

Azap Kapısı' nın 100 m uzağında ve aynı sur üzerinde bulunan Harup Kapısı' ndaki armalardan ilki, iniş yapmış kartal figürlü; ikincisi haç işaretliken üçüncü arma altı bölmeli ve Grifon figürlüdür.

Deniz tarafındaki dış surun ilk kulesinde, Üstüçüler Sokağının 5 ve 7 no' lu haneleri arasındaki alanda ise üç adet arma bulunmaktaydı: Birincisi haç şeklinde; ikincisi figürsüzken sonuncusunun üstünde düz kuşak, yazı ve 4 tam 2 yarım dalgalı şeritler vardı. Üçüncü armanın altında bulunan yazı aşağıdaki gibiydi:

LATİNCE KİTABE

"1435, Senyör Etienne de Marini' nin en yüksek mertebede hükümette görev aldığı dönem."

Söz konusu kuleden Perşembe Pazarı Sokağına kadar olan bölümde, duvarların bu tarafında ilginç olabilecek hiçbir bulguya rastlanmamıştı. Ancak Yağkapanı Kapısı üzerinde, mermeri iki parçaya ayrılmış olmasına rağmen bugüne tahribata maruz kalmadan gelmiş Yunanca bir yazı bulunmuştur. Bulunan yazı aşağıdaki gibidir:

YUNANCA KİTABE

Yazıdan şöyle bir anlam çıkmaktadır:

“Talih aşkına! Yüce Kurul ve kutsanmış halkın yasalarıyla, yüce ırk Aurélius, Sabinia ve Quintinus ailesinden Bilge imparator (ya da kral) Secondinus’ un kızı Aurélia Euphémia’ nın aşkına! Şükürler ola!”

Bununla birlikte, bilindiği kadarıyla tarihte Secondinus adında bir imparator ya da kral hiçbir zaman var olmamıştır. Dolayısıyla uzmanlar bu yazıyı muhtelemen başka bir şekilde yorumlamak durumunda kalacaklardır.

Bunun dışında bulunan tüm yazıların, imla hatalarına, kural dışı yazımlara ve gramer hatalarına baktığımız zaman, okuma-yazma bilmeyen işçiler tarafından yazılmış olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca vurgu ve imla işareti yanlışları yazılardan başka anlamlar çıkmasına neden olduğundan deşifre etme işi daha da güçleşmektedir.

Yağkapanı’ndan Mumhane Sokağına kadar uzanan deniz tarafındaki duvar ve kulelerde hiçbir yazıt bulunmamaktaydı. Buna karşın Mumhane Sokağında, ayrıntılarına baktığımız zaman çok ilginç olduğu görülen yazılar bulunmuştur. Büyük surun, İsa Kulesi’nden Mumhane Kapısı’na uzanan tarafındaki duvarların dışa bakan ve Mumhane Sokağındaki duvarların içe bakan kısımlarında ve şehrin içinde birtakım yazılara rastlanmıştır. Bu yazılardan Mumhane Kapısı’ndan çıkarılanlar aşağıdaki gibidir:

LATİNCE KİTABE

Bu yazıların üzerinde üç adet arma vardır: İlkinin üzerinde ekoseli şerit; ikincisinde haç işareti ve sonuncusunda şerit halinde, bozulmaya başlamış üç bizans sikkesi bulunmaktadır. Armalardan sonuncusu, muhtemelen belediye encümeninden [magistrat] Marrufo’ nun tebasına aitti. Bunu, burada bulunan tüm yazılarda bu zatın isminin geçmesinden anlamaktayız. Bütün armaların üzerinde istisnasız bulunan haç işareti ise Galata şehri tebasına aitti. Buradan çıkarılacak anlam, adının ana kuleye de verilmesindeki gibi tüm şehrin İsa tarafından korunuyor olmasıydı.

Yazının başında bulunan IHS harfleri, İsa demek olan N.S. monogramıyla aynı anlamı taşır. 1446 Mayısından önce yazılmış bu yazının anlamı şöyledir: belediye encümeninden [magistrat] *Balthazar Marrufo, bu duvarı inşa ettirerek diğerlerinden daha yüce bir eser ortaya koymuştur* (Eserin ne olduğunu daha sonra görüyoruz). *İnsan doğasında etkileyici mimarisi ve heybetli görünüşüyle bu güzel eser, bu Romalı adı sonsuza kadar kendinde yaşatacak ve insanlar arasında ünlenen tanrılar gibi onu da yüce kılacaktır.*

GALATA SURLARI ÜZERİNE NOTLAR / Marie de Launay / 05.12.1864

En son bahsi geçen yazının birkaç adım ötesinde, duvarın alt bölümünde, kireçle sıvandığı için deşifre edilmesi imkânsız hale gelmiş bir yazı bulunmuştur. Sirkeci Kapısı'nın Fransız Pasajı'na bakan tarafında, üzerinde Mumhane Kapısı'ndakilere eş armalar olan ve oldukça iyi muhafaza edilmiş başka yazı bir bulunmuştur. Bu yazı aşağıdaki gibidir:

LATİNCE KİTABE

Gotik karakterlerle ve bazen yazım kuralları çiğnenerek işlenmiş olan diğer tüm Galata yazıtlarının aksine, bu yazının karakterleri düzgün biçimdedir. Ayrıca yazı daha iyi asırlardan kalmış gibi görünmektedir. Yazının anlamı aşağıdaki gibidir:

“Talih aşkına! Galata' nın Cenevizlileri ve varoş sakinleri! Cenevizlilerin en ünlü kolonilerinin, Trakya Boğazı kıyısındaki Pera ve Galata (Bizans)' nın Belediye Ercümeni [Magistrat]Balthazar Marufo aşkına: Bu değerli zat, kendine verilen yetkileri en iyi biçimde kullanarak varoşlardaki surların sayısını arttırdı; yüksekliği iki katına çıkarılmış ve bu nedenle iki kat ağırlığı taşımak durumunda kalarak yıkım tehlikesi geçiren İsa Kulesi' ni güçlendirdi ve güzelleştirdi“

Balthazar Marufo'nun yönetimi zamanı işlenmiş iki yazıdan elde ettiğimiz bilgiler ışığında, kendisinin Konstantinopolis Ceneviz kolonisini 1445–1446 yıllarında yönettiğini görüyoruz. Bu da bize İsa Kulesi'nin ilk tamir çalışmalarının bu tarihlerde yapıldığını göstermektedir. Yangınlar sonucu tahribata uğrayan kule iki kez daha tamir ettirilmişti. Bu iyileştirme çalışmalarının ilki 1794 yılında III. Sultan Selim; diğeri ise 1824 yılında, Pera Mahallesini harap eden yangından sonra II. Mahmud yönetimi tarafından yapılmıştı.

Mumhane Sokağının sağ yakasındaki duvarlarda iki yazı daha vardı; fakat bu yazılar, yıkımlar başlamadan önce gizlice ortadan kaldırıldı ve bugün bu yazıların nerede olduklarına dair hiçbir bilgimiz yoktur.

Tabakhane Sokağı Fransız İmparatorluk Postane Gümrüğü dolaylarında, no. 7'de bulunan küçük kulenin tepesine yakın bir yerde kulenin inşası anısına işlenmiş bir yazı vardı. Her zamanki gibi yazıyla birlikte üç adet arma bulundu. Bu armalardan ilki bölmeli ve paralel iki tam ve iki yarım dalga şeritli; ikincisi haç işaretli; üçüncüsü üst tarafında sivri bir dal figürüyle ekoselidir. Net okunabilen ve iyi muhafaza edilmiş yazı şöyledir:

LATİNCE KİTABE

“Pera' nın soylu ve güzide Belediye Ercümeni [Magistrat]Senyör Nicolas Antoine Spina, bu yapıyı 1441 Ağustosunun onuncu gününde inşa ettirmiştir.“

Kömürcü Sokaktan Pera' ya çıkarken sokağın 5 no.' lu hanesinde, üstte bahsi geçen Mumhane Sokağında bulunan taş gibi kireçle sıvanmış bir başka taş bulunmuştur. Ancak bu sefer daha bilinçli yapılan çalışmalar sayesinde, taş işlenen armalar ve yazı silinmemiştir. Bu armalardan ilki bölmeli ve paralel iki tam ve iki yarım dalga şeritli; ikincisi haç işaretli; üçüncüsü ise beş şeritlidir. Yazı ise aşağıdaki gibidir:

LATİNCE KİTABE

“Yüce ve sevilen Senyör Jean de Famo, bu duvarları 1447 yılında inşa ettirmiştir”

Kale Sokakta bulunan, Hurma Çıkmağının karşısındaki kulede, Balthazar Marufo'dan bahseden üçüncü bir yazı daha bulunmaktadır. Bu yazının üzerinde önceki iki taştağının aynı üç arma mevcuttur ve yazı aşağıdaki gibidir:

LATİNCE KİTABE

“Bu kulenin inşaatı 1445 yılının Mayıs ayında, yüce Senyör Balthazar Marufo tarafından tamamlanmıştır.”

Hisardibi Sokak no. 3’te, bugün üzerine tahta bir yapı inşa edilerek yerleşim alanı haline getirilmiş yerde, eskiden bulunan bir kuleden kalma birtakım bulgular vardır. Evin giriş kapısının solunda bulunan oyulmuş ve işlenmiş bir taş, belediye arşivlerine taşınmak üzere yerinden çıkarılmıştır. Bu taşın üzerinde bulunan armalardan ilki içi doldurulmuş, kanatlarını açmış bir kartal figürü taşırken, ikincisi haç işaretli ve sonuncusu kanatlarını açmış kartal figürlüdür. Armaların altında bulunan yazı ise aşağıdaki gibidir:

LATİNCE KİTABE

“Bu kule, Pera’ nın yüce Belediye Ercümeni [Magistrat] Jean Sauli tarafından 1 Kasım 1404 yılında inşa ettirildi”

Bu taşın üzerine işlenmiş olan tarih, Galata surlarında bulunan taşlardaki tarihlerin en eskisi değildir. Yüksek Kaldırım Sokağının girişinde bugün de görebildiğimiz, zamanında Pera Kapısı’na komut veren kare biçimli heybetli kulenin 24 arşın (18 m.) yüksekliğinde bulunan mazgallı bir pencerenin altında bir taş bulunmaktadır. Bu taşın ortasında giysili ve haleli bir aziz figürü bulunurken bu figürün iki yanında da haç işaretli birer arma göze çarpmaktadır. Bu armalardan solda olanının üstünde ayrıca, sağdan ikisinin içi dolu toplam 4 adet “B” harfi bulunmaktadır. Taşın üzerindeki tarih 1344 olarak işlenmiştir. Buna göre, şehir surunun büyük duvarı muhtemelen bu dönemde başlamış ve 1445, 1446, 1447 yıllarında Balthazar Marufo ve Jean de Famo tarafından tamamlanmıştır. İnşaatları büyük ihtimalle ara verilerek yapılmış olan bu duvar, ancak yüz yılı aşkın bir sürede tamamlanabilmiştir.

Tüm bu surların başlangıç noktası olan İsa Kulesi, elimizde kalan tek ve son kalıntıdır. Ayrıca kule, Galata’da bulunan Harup Kapısı’ndan St-George Kilisesi (bugünkü Arap Cami)’ ne uzanan yapılar dışında, bu grubun en eskisidir.

Klasik Müslüman geleneği, bu yapının, İ.S. 672 yılında Constantin Pogonat yönetimindeki Konstantinopolis’ i kuşatmak için gelmiş olan Araplar tarafından tekrar inşa edilmesini talep etmekteydi. Muhammed’ in vahiy kâtibi ve ilk Emevi halifesi olan Muaviye’nin oğlu Yezid, Konstantinopolis kuşatmasını ünlü General Ebu Eyyub el Ensari ile yönetmişti. Ebu Eyyub el Ensari’ nin Fatih Sultan Mehmet tarafından bulunan ve görkemli bir biçimde süsletilen kabrini bugün de Eyüp’ te görmek mümkündür. Bu Müslüman geleneği, önce cami, daha sonra kilise olan ve 1453 yılında Osmanlı Türkleri tarafından gerçekleştirilen Konstantinopolis fethi ile tekrar camiye çevrilen Arap Cami’ nin 781 yıl sonra başladığı noktaya dönmesiyle amacına ulaşmıştı.

Bununla birlikte, diğer Batılı tarihçilerle aynı görüşü paylaşan tarihçi Deguignes, Arapların Konstantinopolis kuşatmasının sadece iki yıl sürdüğünü belirtmektedir. Bu görüşe dayanarak söylersek, Yezid ve Ebu Eyyub el Ensari bölüklerinin Arap Cami gibi önemli bir yapıyı bu kadar kısa bir sürede inşa etmiş olma ihtimali oldukça az görünmektedir. Bugün elimizde bulunan gelişmiş imkânlarla bile böyle bir yapının inşası bir yıldan fazla sürmektedir.

Her şeye rağmen, St-Georges Kilisesi uzun bir süre boyunca Latin Hristiyan Mezarlığı olarak hizmet vermiştir. Bu mezarlar, bugün de Arap Cami bahçesinde,

tapınmayı önlemek adına taşların üstlerine yapıştırılmış levhalarla kapatılarak bulunmaktadırlar.

Yazı ve armalarla dolu bu taşların gün yüzüne çıkarılması izin verilseydi, çıkarılacak tarihi ve arkeolojik bulgular ışığında yeni bilgilere ulaşmak mümkün olacak ve Belediye Ercümeni [Magistrat] Ekselansları Server Efendi' nin Galata Surları yazıtları için hazırlatmış olduğu arşiv zenginleşecekti. Aynı zamanda, en seçkin İtalyan ailelerinin zihinlerinde unutulmaya yüz tutmuş anılar yok olup gitmeyecekti.

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Esra OKUR
Doğum Yeri ve Tarihi: Kütahya, 1983
Lisans Üniversitesi: İstanbul Teknik Üniversitesi – Mimarlık

Yayın Listesi:

- Okur, E., "Galata Surları", Hayal-et Yapılar, s.54-63, İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı, 2010, İstanbul

Atölye Çalışmaları

- "3-7 Mayıs Kemankeş Caddesi Atölye Çalışması" Katılımcısı, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, 2011, İstanbul

Mesleki Uygulamalar

- Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü (2010-...)**
 - Mimarlık Fakültesi Araştırma Görevlisi
- Alataş Architecture - Consulting (2010-2011)**
 - Bodrum - Fatma Alataş Evi - Veranda Konstruksiyonu Projesi (ofis-şantiye)
 - Kemerburgaz Kemer Country - Jale Evi - Veranda Konstruksiyonu ve Islak Hacim Yenileme Projesi Sipariş ve Teklif takibi (ofis)
 - Kemerburgaz Kemer Country - Yıldız Evi - Yenileme, Uygulama, Detay ve İmalat Projeleri ile Sipariş ve Teklif takipleri (ofis)
- Bahçeşehir İnşaat - Mimarlık (2008-2009)**
 - Bahçeşehir Üniversitesi Yurtları, Kolejleri, Anaokulları ve Uğur Dershanelerinin Tasarımları, Rölöveleri, Yenileme projelerinde mimari tasarım ekibinde yer alma
 - Bahçeşehir Üniversitesi Mühendislik Fakültesi D Blok 2.ve 3. kat uygulama projesi çizimleri, şantiyede iş takibi
- MONO Mimari Tasarımlar (2007-2008)**
 - Çalık Holding Yönetim Binası Rölövesi
 - MSGSÜ Oditoryumu ve Tophane-i Amire Binaları Çevresi Rölövesi
 - Kadıköy Altıyolda Sosyal Konut Avan Proje Çalışmaları